

Η ΠΑΙΡΩΤΙΚΗ

ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Α'

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ:

'Εσωτερικῶν: 'Ετησίᾳ . . . Δραχ.	150.000
'Εξἄμηνος . . . »	80.000
'Εξωτερικῶν: 'Ετησίᾳ . . . Δολλ.	15
ἢ Δίραι 'Αγγλίας 5	
Νομικῶν προσώπων Δραχ.	200.000
ΤΙΜΗ ΤΥΠΟΥΣ . . . ΔΡΑΧ.	12.500

'Εμβάσματα: ΜΙΧΑΗΛ ΧΑΡ. ΜΑΝΟΣ, Ὀδὸς 28ης Ὀκτωβρίου ἀριθ. 69 Ἰωάννινα

'Ανταπιστέλλοντα μέλη τῆς 'Επιτροπῆς:

Κ Ω Ν. Μ Ε Ρ Τ Ζ Ι Ο Σ (Βενετία)
ΛΕΑΝΔΡΟΣ Γ. ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ ('Αθήναι)
ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΖΙΤΣΑΓΙΑ (Θεσ/νίκη)
ΚΩΣΤΑΣ Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ (Θεσπρωτία)
Ν. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ('Αθήναι)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

Πάνου Φάντη:	Κύπρος	λίς 221
Τάκη Σιωμπούλου:	Τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα	» 222
Νικ. Β. Πατσέλη:	'Εξ ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ τοῦ Ἄλθανοῦ ἀρχηγοῦ Ἰσμαήλ Κεράλ Βλιώρα.	» 227
Βασιλεῖου Γ. Μπαρά:	'Ἡ Ἐπισκοπὴ Δρυϊνουπόλεως	» 233
Γεωρ. Α. Οἰκονόμου:	'Απὸ τῆς χριστιανικῆς ἱστορίας τῆς Ἠπείρου	» 237
Χρήστ. Σ. Σολομωνίδη:	'Ἠπειρώτες στῆ Σμύρνη	» 242
Εὐριπ. Καζαντζή:	'Ο Κάμπος τῆς Ἄρτας.	» 245
Χρ. Β. Παπασταύρου:	'Ἡ Ἠπειρος καὶ αἱ πλουτοφόροι πηγαὶ τῆς	» 247
Γ. Σακελλοπούλου:	Γενικαὶ κατευθύνσεις ἀναμορφώσεως τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Ἠπείρου	» 251
Α. Γεροντικοῦ:	Κλαστικισμὸς καὶ ἐπιστήμη	» 256
Τάκη Δάνου:	Σχολεῖο καὶ στενότερη Πατρίδα	» 260
Δημ. Σαλαμάγκα:	Οἱ Ἀβτζήδες	» 262
Μιχ. Κόκκουρου:	'Ενας τραγοῦδιστὴς τῆς λίμνης	» 269
Γιοσέφ Ἐλιγιά:	'Ἠπειρωτικαὶ παροιμίαι	» 271
Χρυσάνθης Ζιτσαίας:	Στὸν ἑαυτὸ μου (ποίημα)	» 272
Γιώργου Κοτζιούλα:	Τὰ κλειδιά (διήγημα)	» 273
Βασ. Κραφίτη:	Μολόγημα (ποίημα)	» 277
Τέλλου Ἄγρα:	Δωδωναῖες ὕμνος	» 278
Γιώργου Ράγκου:	15 ἀνέκδοτοι ἐπιστολῆς	» 279
Γ. Γ. Παπαγεωργίου:	Διαφυγὴ (ποίημα)	» 282
'Αθανασίου Γιάγκα:	Ποιηταὶ καὶ στιχοπλόκοι	» 283
Τάκη Σιωμπούλου:	Ἐῶς Σικελιανοῦ (ποίημα)	» 288
Βάσου Μπέγλη:	Τὸ «τραγοῦδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ»	» 289
Πάνου Γρίσπου:	Κάρμανη (ποίημα)	» 295
Κων. Κασθίκη:	Τὸ κουρὶ στὴν Ἠπειρο	» 296
Στράτη Ἀθανασάκου:	'Ο Ὀλυμπισμὸς σὰν χρονικὸ	» 300
Μαργ. Νικολάου:	'Ἡ συγκοινωνία τῶν χωριῶν	» 304
	'Ἡ Σαμαρίνα (Δημοτικὸ Ἠπείρου)	» 306

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ.— Σημειώματα: Γιωσέφ Ἐλιγιά—Θεατρικὰ—Καὶ κάτι ἄλλο—'Π γοναικία φῆρος—'Ο Ἅγιος Κοσμάς καὶ ἡ Ἠπειρος—'Εταιρεία Ἠπειρωτικῶν σπουδῶν—Ἀξιωματικὸς χειρονομία—Μόνον τὰχα ἀπληροφόρητοι:—'Ο κ. Ἰωάν. Ν. Νικολαΐδης—Αἱ ἐπιστολαὶ μας: Γύρω ἀπὸ τὴν Παιδεία—Καὶ παλὶ τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου—Ἐκδηλώσεις γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς «Ἠπειρωτικῆς Ἐστίας».— Νεκρολογία: Δημήτριος Βλαχλεΐδης—Τὰ Ἠπειρωτικὰ βιβλία: Δημ. Σ. Σαλαμάγκα: 'Ο ἡρωστὸς Καλόγηρος Κοσμάς—Ἐδαγ. Μπόγκα: Τὰ εἰς τὴν Τουρκικὴν, Περσικὴν καὶ Ἀραβικὴν θάνατα τῆς Ἑλληνικῆς—Δ. Δάνου καὶ Θ. Δέβρου: Χρυσάνθεμα—Ἰωάννου Π. Κομπορόζου: «Ἐλλάδα καὶ μόνον Ἑλλάδα—Α' Σῶμα Στρατοῦ: Οἱ θυσίαι τῆς Ἠπείρου. Τὰ γεγονότα τοῦ Ἰουνίου—Οἱ Ἠπειρωτικὰ τοῦ ἐσωτερικοῦ—Ἐκπαιδευτικὴ κίνησις—Καλλιτεχνικὴ κίνησις—'Ο τι γράφεται στὸν τύπο—Βιβλία καὶ περιοδικὰ ποὺ λάβαμε—Ἀλληλογραφία.

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΕΤΟΣ Α'

ΙΟΥΛΙΟΣ 1952

ΤΕΥΧΟΣ 3

Η ΣΚΟΠΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ μοιάζει με τὰ ὄδικα ἐκεῖνα πτηνά, πού κλεισμένα στὸ κλουβὶ πεθαίνουν ἀπὸ μαρασμὸ καὶ μόνο ἐλεύθερα μποροῦν νὰ ζήσουν, γιὰτὸ μόνο ἐλεύθερα μποροῦν νὰ τραγουδήσουν.

Ἔτσι, ἡ πνευματικὴ δημιουργία εἶναι σύμφυτη μετὰ τὴν ἐλευθερία, πού ἀποτελεῖ τὸ πολυτιμότερο ἀγαθὸ γιὰ τὰ ἄτομα, γιὰ τοὺς λαούς, γιὰ τὰ ἔθνη, καὶ εἶναι ἡ προϋπόθεση δημιουργίας πνευματικοῦ πολιτισμοῦ. Γιατὸ οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι ὄλων τῶν ἔθνῶν, στὶς κρίσιμες ἐθνικὲς στιγμές, στὰ ἐπαναστατικὰ σκιρτήματα τῶν λαῶν γιὰ τὴν ἀποτίναξη τοῦ ζυγοῦ τῆς δουλείας, δὲ μένουν παράμερα, ἀδιάφοροι, ξένοι κι οὐδέτεροι.

Πνευματικὸς, λοιπόν, ἀγώνας σὲ τελευταία ἀνάλυση εἶναι κι ὁ ἀγώνας γιὰ τὴν ἔνωση τῆς Κύπρου μετὰ τὴν Ἑλλάδα. Καὶ κάθε πνευματικὸς ἄνθρωπος χρέος ἔχει νὰ προσθέσει καὶ τὴ δική του φωνὴ στὶς πανελληνίες φωνές, πού ἀκούσθηκαν.

Καμμιά ἀνάγκη δὲν τὸ καλεῖ νὰ προβάλλουμε τὶς ἀποδείξεις τῆς ἑλληνικότητος τῆς Κύπρου. Τμῆμα ἑλληνικὸ εἶναι ἡ Κύπρος, καθὼς τμῆμα ἑλληνικὸ εἶναι καὶ ἡ Βόρειος Ἡπειρος. Τὴν ἑλληνικότητα τῆς Κύπρου τὴ διαλαλοῦν ἡ μυθολογία, ἡ προϊστορία καὶ

ἡ ἱστορία, οἱ ἀγῶνες τῆς καὶ οἱ πολιτιστικὲς τῆς ἐκδηλώσεις, τὰ δημοτικὰ τῆς τραγούδια καὶ ὁ λαογραφικὸς τῆς θησαυρὸς. Κι οὔτε χρειάζεται μετὰ τὴ φωνή μας νὰ τονώσουμε τῶν Κυπριῶν τὸν ἀγῶνα. Ἕλληνες γὰρ εἰσὶ. Καὶ καθὼς τὸ μαστίγιο τῶν Ῥωμαίων, τὸ ρήμαγμα τῶν Σαρακηνῶν, ἡ ἀχορτασιὰ τῶν Φράγκων κι ἡ σκλαβιά τῶν Τούρκων δὲ λύγισαν τὴν ψυχὴ τῶν Κύπριων ἀδελφῶν, τὸ ἴδιο καὶ σήμερα περήφανη θὰ σταθεῖ αὐτὴ —γιατὶ εἶναι ψυχὴ Ἑλλήνων— κι οὔτε ἀπὸ τὰ πλανέματα θὰ γητευτεῖ ἢ κάτῳ ἀπὸ τὶς ἀπειλὲς θὰ γονατίσει —τὰ πλανέματα ἢ τὶς ἀπειλὲς τῶν Ἀγγλων.

Μὰ σαυτοὺς —σαυτοὺς, πού δέχτηκαν βαθεῖα καὶ πιστὰ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ μαζί ἀδερφωμένοι γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ καὶ τὸ ἴδιο ἰδανικὸ παλαίψαμε παλληκαρίσια— σαυτοὺς, καί, πρώτιστα, στοὺς πνευματικούς ταγούς τους χρέος μαζί καὶ δικαίωμα ἔχουμε νὰ τοὺς θυμίσουμε τὸ μεγάλο χρέος πού ἔχουν: Νάξιώσουν ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση τῆς Χώρας τους ἡ Κύπρος νὰ γίνει ἑλληνικὴ.

Γιατὶ εἶναι φριχτὸ κι ἀνήκουστο Χώρα, πού στάθηκε ὁ παραστάτης, ὁ ἐπίκουρος κι ὁ σύμμαχος δυναστευομένων λαῶν, νὰ γίνεταί σήμερα δυνάστης λαοῦ.

ΤΑΚΗ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΝΕΥΜΑ

[‘Από ἐφέτος ἐγκαινιάζεται νὰ τελεῖται τὴν 20 Ἰουλίου εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Κύπρον ἢ «Ἐορτὴ τῶν πυρῶν», συμβολίζουσα τὴν αἰωνίαν ἀλήθειαν τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ἐπ’ εὐκαιρίᾳ δὲ συνεργάτης μας κ. Τάκης Σιωμόπουλος ἔγραψε τὸ κατωτέρω ἄρθρον].

Τὶ κατῴρωσε νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς γῆς ὁ ἄνθρωπος καὶ τί ὀφείλει στὴν Ἑλλάδα ἢ πανανθρώπινη εἰκογένεια; Τὴ γνώση τοῦ ἑαυτοῦ του, τὴν ἀνθρωπογνώσις, προσπάθησε νὰ κατακίησῃ ὁ ἄνθρωπος μὲ ὅλη τὴ φλόγα τῆς ψυχῆς του καὶ μὲ ὅλο τὸ πάθος τοῦ ζωϊκοῦ πλάσματος. Εἶτε ἀπὸ ἀνάγκη ὁρμώμενος εἶτε ἀπὸ καθορῆ πνευματικῆ ἔφεση παρακινούμενος ἔτρεψε τὴ σκέψη του πρὸς τὸν ἑαυτό του κ’ ἀναρωτήθηκε τί εἶναι. Τὴ γνώση τοῦ κόσμου πού τὸν περιβάλλει καὶ τοῦ γίνεται γνωστός μὲ τίς αἰσθήσεις του, μ’ ἄλλα λόγια τὴ γνώση τῆς φύσης, θέλησε ἐπίσης νὰ πετύχῃ ὅσο καὶ ὅπως μπορούσε ἀπὸ τὴν πρῶτη γέννησιν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου. Τὴν ἀρχὴ αὐτὴ πού τὴν εἶπαν οἱ σοφοί: τὸ ὄντως ὄν, ἢ τὸ κινεῖν ἀκίνητον, ἢ τὸ ἄπειρον (αὐτὸ πού δὲν ἔχει καμμιὰ ποιότητα, καμμιὰ εἰδοποιὸν διαφορά, γιατί αὐτὸ τὰ περιλαμβάνει ὅλα, τὰ περιέχει ὅλα καὶ δὲν εἰδοποιεῖται ἀπὸ τίποτε). Τὴν ἀρχὴ αὐτὴ τὴν εἶπαν μὲ μιὰ λέξη θεότητα, ὅπως δήποτε κ’ ἂν τὴν προφέρουν οἱ διάφοροι λαοὶ τοῦ κόσμου. Τὸν ἄνθρωπο λοιπόν, τὴ φύση καὶ τὴ θεότητα γύρεψε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐμφάνισιός του στὴ γῆ νὰ ἐξερευνήσῃ αὐτὸ τὸ μικροσκοπικὸ ὄν πού ἔχει τὸ θράσος νὰ μετρήσῃ τὴν ἔκταση τῶν γαλαξιδῶν καὶ νὰ ὑπολογίσῃ τὴν πορεία τῶν ἀστρῶν. Εἶναι ἡ τριάδα τῆς γνώσης: Θεὸς, φύση, ἄνθρωπος. Γιὰ τὴ θεότητα οἱ λαοὶ τῆς γῆς ἔπλασαν τοῦ κόσμου τὰ παραμύθια. Γιὰ τὴ θεότητα ἔπλασαν παραμύθια καὶ οἱ Ἕλληνες. Τὰ παραμύθια τῶν Ἑλλήνων εἶναι τὰ ὁμορφότερα τοῦ κόσμου. Τὴ φαντάστηκαν ἄγρια καὶ ἀδυσώπητη τὴ θεότητα οἱ ἄλλοι λαοί. Ἀκόμα καὶ αὐτοὶ οἱ Ἑβραῖοι, πού εἶχαν φτάσει νωρίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς στὴν ἰδέα τοῦ μονοθεϊσμοῦ, εἶχαν φανταστῆ τὸ θεὸ τους, τὸν Ἰεχωβά, ἄγριο καὶ ἐκδικητικὸ. Μόνον οἱ Ἕλληνες φαντάστηκαν τὸ Δία προστάτην καὶ σωτῆρα καὶ πατέρα. Καὶ στὴν πρῶτη ἀύστηρή του ἔκφραση ὁ Ζεὺς παρέμενε πάντα «πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε». Ἦταν ὁ πατέρας τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ χριστιανικὴ προσευχὴ «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς» δὲν ἀπηχεῖ ἑβραϊκὴν περὶ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψιν καὶ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ νοητὴ ἀπὸ τὰ ἑβραϊκὰ πλήθη,

ἀλλὰ μόνον ἀπὸ λαοὺς ἐλληνικοὺς ἢ ἐξελληνισμένους. Μὲ τὴν ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ὁ φοβερός Ἰεχωβά μαλάκωσε κ’ ἔγινε ὁ ἐλληνοχριστιανικός Θεὸς ὁ γεμάτος καλωσύνη καὶ εὐσπλαχνία, ὅπως τὸν δίδαξεν ὁ Χριστὸς καὶ τὸν κήρυξαν στὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης οἱ Ἀπόστολοι.

Ἡ θρησκεία ἢ ἐλληνικὴ, μὲ τὰ παραμύθια τῆς καὶ μὲ τὴν ποίησίν τῆς, δὲν εἶναι μόνον ἢ θρησκεία τοῦ Διὸς σωτήρος καὶ πατρός. Εἶναι καὶ ἡ θρησκεία τοῦ κάλλους, τῆς ἀρμονίας, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀγάπης. Καὶ ὁ Χριστιανισμὸς, συνέχεια καὶ σ’ αὐτὸ τῆς ἐλληνικῆς καὶ ὅχι τῆς ἑβραϊκῆς παράδοσης, γίνεται ἢ θρησκεία τῆς οὐρανίας ἀγάπης καὶ τοῦ «ἀγίου» πνεύματος. Ὁ Χριστὸς, ὅπως ἐκήρυξεν ὁ Ἰδιος, δὲν ἤλθε καταλῦσαι, ἀλλὰ συμπληρῶσαι τὸν νόμον. Κί’ ἂν ἐπιφανειακὰ φαίνεται ὅτι εἶναι συμπλήρωση τοῦ νόμου τοῦ μωσαϊκοῦ, στὴν οὐσία εἶναι συμπλήρωση τοῦ νόμου τοῦ ἐλληνικοῦ. Στὴν πραγματικότητα ὁ Χριστὸς πολέμησε ἀλύπητα, χιτήπως χωρὶς ἔλεος τὴν τυπολατρεία τῶν Ἑβραίων. Ὑπῆρξε γι’ αὐτοὺς ἕνας πραγματικὸς ἐπαναστάτης, ἕνας ἐθνικός. Οἱ μορφωμένοι τοῦ Ἰσραὴλ, οἱ Φαρισαῖοι, καταλάβαιναν καλὰ πού ὁδηγεῖ τὸ κήρυγμά του, γι’ αὐτὸ καὶ τὸν σταύρωσαν. Ὅπως καταλάβαινε κ’ ὁ Ἰδιος ὁ Χριστὸς μὲ τῶν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τίς δοξασίας συγγενεῖς. Γι’ αὐτὸ μὲ χαρὰ διαπίστωσε ὅτι «νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου» ὅταν τοῦ ἀνήγγειλαν ὅτι ἦρθαν νὰ τὸν ἰδεῖν «ἐκτὶ Ἑλληνες», δηλ. ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

Ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης, αὐτὸς πού ἀπλώθηκε σήμερα σ’ ὅλη τὴ γῆ καὶ σκέπασε κάθε ἄλλον τοπικὸ πολιτισμὸ, χαρακτηρίζεται ὡς Ἑλληνοχριστιανικός πολιτισμὸς. Ἀφοῦ ὅμως ὁ χριστιανικός εἶναι κυρίως καὶ στὸ δόγμα καὶ στὴν ἀτομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἠθικὴ του, πολιτισμὸς ἐλληνικός, ὁ πολιτισμὸς τῆς Εὐρώπης εἶναι πολιτισμὸς κυρίως καὶ πάνω ἀπ’ ὅλα πολιτισμὸς ἐλληνικός. Μάταια θὰ κοπιᾷ κανεὶς νὰ βρῇ στοιχεῖα ἀνατολικά, συννεφιά καὶ μυστικισμὸ στὰ Εὐαγγέλια. Λάμπουν τόσο πολὺ ἀπὸ φῶς καὶ ἀπλότητα, ὥστε μόνον ὅσο γνήσια προϊόντα τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν. Χωρὶς καμμιὰ βλάσφημη διάθεση, χωρὶς κανένα

γούστο γιὰ λογοπαίγνιο, μπορούμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα ποὺ καθωδήγησε τοὺς Εὐαγγελιστοὺς ἐλλήνισε λίαν. Ἀργότερα ἦρθε ἡ ἐπίδραση τῆς Ἀνατολῆς κι' ἐπέβαλε τὸν ὀσκητισμὸ, τὸν διχασμὸ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ Χριστὸς ἀπλῶς λέγει «πολυτιμότερον τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος καὶ ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος» κάνοντας μιὰ θαυμασιά κλιμάκωση τῶν πολὺ ἐφήμερων τῶν σχετικὰ ἐφήμερων καὶ τῶν αἰώνιων ἀξιών.

*

Ὁ φυσικὸς κόσμος ποὺ μᾶς περιβάλλει, ὅσο κοί ἂν μᾶς φαίνεται γνωστὸς, ὅσο καὶ ἂν τὸν ἀκούμε καὶ τὸν βλέπουμε, δὲν ποῦει νὰ εἶναι γιὰ μᾶς ἓνα αἶνιγμα. Μόλις ξεφυγῶν ὁ ἄνθρωπος ὅπῃ τὴν πρώτη ἀφελῆ πίστη, ὅτι γνωρίζει τὸν γῆρω τοῦ κόσμου ἀκριβῶς, ἐνοιῶσε τὴν ἀμφιβολία νὰ τὸν κυριεύῃ ἀλλὰ μὲζὺ καὶ τὸν θερμὸ πόθο νὰ γνωρίσῃ καὶ νὰ κατακτήσῃ αὐτὸν τὸν ἄγνωστο καὶ μυστηριώδη κόσμο. Ἡ Ἴσις τῶν Αἰγυπτίων, ἡ αἰώνια φύση, μίλοῦσε στοὺς μουσμένους μὲ τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴ ποὺ ὑπῆρχε στὸ νεὸ τῆς: «τὸν ἐμὸν πέπλον οὐδεὶς ποτὲ ἀπέκάλυψεν». Καὶ ἐπειδὴ συγγέονταν γιὰ τοὺς ἀρχαίους λαοὺς εἰ θεῖες μὲ τίς φυσικὰς δυνάμεις, γι' αὐτὸ ἡ Ἴσις, ἡ Κυβέλη, ἡ Ἥρα, ἡ Ρέα, ἡ Δημήτηρ, πιθανῶς ἡ ἴδια φυσικὴ δύναμη μὲ πεικίλια ὁ ὄμας, λατρεύθηκε σὰ θεὰ καὶ τῆς ἀπονεμήθηκαν εἰδικὰς θεῖες τιμές, Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἐπιστημονικὴ γνώση τοῦ κόσμου, ποὺ μᾶς περιβάλλει. Ὁ, τὶ εἶναι θρησκευτικὴ ἔκτοση δὲν εἶναι κατ' ἀνάγκην καὶ γνώση λογικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι λαοὶ λάτρευαν τὴ φύση, ἀλλὰ τοὺς διέφευγε τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς. Ἦταν γι' αὐτοὺς ἓνα ζῶνταν ὄν, ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ τὸ λατρεύομε, καὶ τὰ διάφορα φυσικὰ φαινόμενα ἐκφράζουν τίς θελήσεις τῆς καὶ τίς ἐπιθυμίες τῆς. Τί μπορεί νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ ἐξερευνηθῇ κάτω ἀπὸ τέτοιες συνθήκες; Τ' ἀστέρια προλέγουν τὸ μέλλον. Τ' ἀστέρια εἶναι κόσμοι πνευματικοί, φωτεινοί, ποὺ ἐπιβάλλουν καὶ κανονίζουν τὴν πορεία τῶν γήινων γεγονότων. Ἀπέναντι σ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη τῶν ἀνατολικῶν λαῶν οἱ Ἕλληες ὠρθῶσαν τὸ ἀξίωμα ὅτι τὰ πάντα ὑπόκεινται σὲ νόμους φυσικοὺς καὶ ὅτι ἀρκεῖ νὰ μελετήσομε ἐπὶ κρῖβῶς τὰ φυσικὰ φαινόμενα, γιὰ νὰ ἐξακριβώσομε αὐτοὺς τοὺς νόμους. Ἔτσι γεννήθηκε ἡ φυσικὴ ἐπιστῆμη, κόρη τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος. Ὁ, τὶ ὑπῆξε γιὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐποχὴ ἡ ἀνακάλυψη τῆς φωτιᾶς, ὅ, τὶ εἶναι γιὰ τὴν ἐποχὴ μῶς ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἀτομικῆς ἐνέργειας, τέτοια ἐπανάσταση ἀπέτελεσε γιὰ τὴν ἀνθρώπινη σκέψη ἡ γνώμη τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων σχετικὰ μὲ τὴν τελειότητα τῆς φύσης. Ἀπὸ τότε ἀρχίζει χωρὶς μυστήριον νὰ μελετᾶται τὸ μέγα αἶνιγμα τῆς φύσης καὶ ἀπὸ τότε τὰ ἄλλατα ποὺ ἔκαμε ἡ ἀνθρώπινη γνώση εἶναι τεράστια.

Ἐπάρχει μιὰ τάξη ἐρευνητῶν σήμερα

ποὺ παραδέχεται ὅτι στὴν Ἀρχαία Αἴγυπτο ὑπῆρχε μιὰ γνώση ποὺ ξεπερνᾷ τὰ ὅρια τῶν περιορισμένων γνώσεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀντίληψη αὐτὴ οἱ Αἰγύπτιοι προηγῆσαν τῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀπὸλοι μαθητῆς τῶν Αἰγυπτίων. Ἴσως, Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ εἴμαστε ἀρνηταί. Ὅμως ὁ Αἰγυπτιακὸς κόσμος ἔμενε τυφλὸς καὶ μιὰ παχυλὴ ἀμάθεια κατεῖχε τὸν δυστυχῆ φελάχο τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου. Ἡ ἐπιστῆμη, μυστηριακὴ καὶ ἀδέσμευτη ἀπὸ τὴν παρατήρηση καὶ τὴν ἔρευνα, ἂν ὑπῆρχε, ἀποτελοῦσε κτῆμα μερικῶν δεκάδων ἀνθρώπων καὶ διδάσκονταν μ' ἓναν τρόπο, ποὺ δὲν διέφερε καθόλου ἀπὸ τὴν ἀφελῆ πίστη. Οἱ αἰτιώδεις σχέσεις τῶν πραγμάτων δὲν φαίνεται ὅτι ἐρευνηθήσαν ἐπιστημονικὰ. Πολὺς γίνονταν λόγος γιὰ τὸ ταξίδι τῆς ψυχῆς πέραν τοῦ τάφου. Ἀληθινὸς ἦ ὄχι ὁ λόγος αὐτὸς διδάσκονταν κατὰ ἓναν τρόπο ἐξωλογικὸ, θὰ λέγαμε πνευματιστικὸ, μαντικὸ, ὅπου ἡ μαγεία, λευκὴ καὶ μαύρη, ἔχει τὴ θέση τῆς καὶ τὸ λόγο τῆς. Τὸ λογικὸ καὶ ἡ ἔρευνα δὲν φαίνεται ὅτι ἔπαιρναν μέρος. Κι' ἔπειτα ὅλη αὐτὴ ἡ σοφία δὲν κατῶρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὴν ταπεινὴ καὶ βάρβαρη συνήθεια τῆς μουμιοποίησης τῶν λειψάνων γιὰ τὴν ὅσο τὸ δυνατό μακρόχρονη διατήρηση τοῦ ἀνθρώπινου σώματος. Τόση ἀποθέωση τῆς σάρκος καὶ τῆς ὕλικῆς ζωῆς ἀπὸ ἀνθρώπους, ποὺ εἶχαν ἀνακαλύψει, ὅπως λένε, τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς...

Ὅπου ἡ λογικὴ γνώση δὲν κατακτᾷ τὸ γνωστικὸ πεδίο, ἐκεῖ γνώση πραγματικὴ δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχουν μόνον δοξασίες, ποὺ μὲ τὴν πρώτη ἀντίθετη ἐκδήλωσιν—ἔστω καὶ φαινομενικὴ—τῆς πραγματικότητος, συννεφιάζουσι, ἢ καὶ θαμπώνουν ὀριστικά. Μόνον στὴν Ἑλλάδα ἔχομε ἐπιστῆμη, γιὰτὶ μόνον ἐδῶ ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς διαλεκτικῆς, ὁ ἄνθρωπος μελέτησε θετικὰ τὸ ἀντικείμενο τῆς γνώσης, δηλ. τὸν κόσμο ποὺ τὸν περιβάλλει, καὶ τὸ ὄργανο τῆς γνώσης, δηλ. τὴν ἀνθρώπινη διάνοια. Μόνον ἐδῶ τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐξετάσθησαν θετικὰ καὶ ταξινομήθηκαν σὲ κατηγορίες.

Ἡ ἀστρολογία ἔδωσε τὴν θέση τῆς στὴν ἀστρονομία. Ἡ μετρικὴ τῶν χωρικῶν ἐκτάσεων δημιούργησε τὴ γεωμετρία καὶ οἱ περὶ ψυχῆς δοξασίες τῶν ἀσιατικῶν λαῶν γένησαν ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, τὴν ψυχολογία καὶ τὴ μεταφυσική.

Ξεκινώντας ἡ γνώση ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, ὅπου ἦταν ἀντικείμενο πίστεως καὶ μυστικοπάθειας, σκιὰ ἀπατηλοῦ ἢ ἐφιαλτικοῦ οὐνείρου, ὅταν ἔφτασε στὴν Ἑλλάδα ἔγινε ὠραία πραγματικότητα ποὺ τὴ φώτισε τὸ φῶς τοῦ ἡλιοῦ. Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος πέρασε σὲ μιὰ ἀνώτερη πνευματικὴ βαθμίδα, ὅπου δὲν κυβερνᾷ πλέον ἡ φαντασία τὸν πνευματικὸ του κόσμο, ἀλλ' ὁ νοῦς. Ἐδῶ, στὴν Ἑλλάδα, ὁ Προμηθεὺς δὲν εἶναι μόνον ὁ κλέφτης τῆς φωτιᾶς,

ἀλλ' ὁ Τιτάν πού χάρισε τὰ δῶρα τῆς Ἀθηνᾶς, τῆ σοφία καὶ τὴ σύνεση, στὴν ἀνθρωπότητα.

Καὶ ὁ ἄνθρωπος; Τι εἶναι; ποῖθε ἔρχεται καὶ ποῦ πηγαίνει; Δὲν ὑπάρχει ἀντίρρηση διὰ τὴν ἠθροκεῖες ἔδωκαν στὸ πρόβλημα αὐτὸ τὴν ἀπάντησή τους. Ἀπάντηση μεταφυσική. Παραδέχτηκαν τὴ μετενσάρκωση καὶ διδάξαν διὰ τὴ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ ὀφείλεται στὴν ἐμφάνιση τῆς Πανδώρας—Εὐᾶς. Μιὰ πτώση εἶναι ἡ αἰτία τῆς σημερινῆς καταδαιμονίας. Αὐτὴ εἶναι ἡ θρησκευτικὴ διδαχὴ ἀπὸ τῆς Ἰνδίας ὡς τοὺς λαοὺς τῆς Κεντρικῆς Ἀμερικῆς. Εἶναι μιὰ θρησκευτικὴ ἀντίληψη ἀνόμεια σὲ λαοὺς τελειῶς διαφορετικοὺς, πού δὲν φαίνεται ὅτι ἔχουν ἔλθει ποτὲ σὲ κάποια ἐποφῆ. Εἶναι ἀγυρτεία τοῦ ἀρχαίου κλήρου; Εἶναι ἀποκάλυψη; Ὁ, τι κι' ἂν εἶναι οἱ δοξασίες αὐτές, οἱ διάφοροι λαοί, μελετώντας τὴν ἰδέα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ καὶ τὴν πραγματικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου, κατέληξαν νὰ χαράξουν τὸν ἠθικὸ πῖνακά τους. Τοῦ Μωϋσῆ ὁ δεκάλογος ἀποτελεῖ μιὰ ἀπὸ τῆς λαμπρότερες ἀνυψώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος στὸ πεδίο τῆς ἠθικῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀσφαλῶς ὁ Μωϋσῆς πολλὰ ἔχει διδαχθῆ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο. Ὅμως ὁ ἄνθρωπος ἐξακολουθοῦσε νὰ ζῆ πάντα σκλόβος τῆς γῆς καὶ δούλος τῶν βαρβάρων καὶ ὁπᾶνθρώπων δυναστῶν. Ἡ ἔννοια τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ἡ ἀρχὴ τῶν ἀνθρώπων δικαιομάτων βρισκόνταν σὲ τελειῶς πρωτόγονη κατάσταση. Τὴν ἰδέα τῆς δικαιοσύνης τὴν ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. Ὅμως οἱ Ἰνδοὶ ὕψωσαν τὰ ἀδιαιπέραστα τέλη ἀνάμεσα στῆς διαφορῆς κοινωνικῆς τάξεις, τῆς κάστες. Τῆς κάστες αὐτῆς πού σκέφτηκε καὶ ἀγωνίστηκε νὰ τῆς καταστρέψῃ ὁ μέγας Γκάντι μόλις τώρα, στῆς ἡμέρες μας, ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ εὐρωπαϊκοῦ, δηλ. τοῦ ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ Ἀσσύριοι ἔσερναν δούλους τοὺς λαοὺς καθὼς καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, ὅπου ἡ ἀντίληψη γιὰ τὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς δὲν τοὺς ἔκαμε νὰ αἰσθανθοῦν κάποια, ἔστω καὶ ἐλάχιση, ντροπῆ, γιὰ τὴν ἀφόρητη τυραννία πού ἐπέβαλαν στοὺς δούλους. «Ἔσο δικαίος, μὴ βλάπτης» ἔλεγαν ὅλες οἱ θρησκείες. Ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ἀκολουθώντας πῶς πολὺ τῆς ζωικῆς καὶ τῆς κτηνώδεις παρορμήσεις τῶν προέβαιναν σὲ ὀπαδικῆς σφαγῆς καὶ τυφλώσεις, σὲ κατάργηση τῶν ἀνθρώπων δικαιομάτων, στὴν ἐπιβολὴ νόμων γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ἀνθρώπινη μνήμη, ἂν ὑπάρχῃ ὀπαδικὴ ἀνθρώπινη μνήμη, πρέπει νὰ αἰσχύνεται.

Ἀντίθετα πρὸς ὅλα αὐτὰ τί γίνεται στὴν Ἑλλάδα; Ἐδῶ τὸ κράτος—πόλη στῆνει τὸν πολιτισμὸ του. Ἡ λέξη πολιτισμὸς μετὰ ἀπὸ αἰῶνες θὰ χρησιμοποιηθῆ σὰν διεθνὴς ἔρος, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀνύψωση τοῦ ἀνθρώπου σὲ ἀνώτερο ἐπίπεδο ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς, ἀτομικὰ καὶ ὀπαδικὰ. Τὸ κράτος—πόλη ἐκπαιδεύει τὸν ἐλεύθερο πολίτη,

πὺ συζητεῖ τὰ συμφέροντα τῆς πολιτείας καὶ ψηφίζει τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης. Παντοῦ καὶ πάντοτε χρησιμοποιεῖται ὁ ἄδρος δικαιοσύνη γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὰ πῶ ἀντίθετα πολλὰς φορῆς πράγματα. Ἀλλ' ἔδῶ ὁ ἐλεύθερος πολίτης ψηφίζει τοὺς νόμους τῆς κοινωνικῆς ἰσοροπίας πού στηρίζονται στὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, καὶ αὐτοὺς τοὺς νόμους ἀποκαλεῖ δίκαιον. Αὐτὸ συμβαίνει κυρίως στὴν Ἀθήνα, πού εἶναι τὸ ἀκροβλάσταρο καὶ τὸ ὁμορφότερο ἄνθος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ. «Ἐγὼ εἶμαι ἀδελφὸς τοῦ βασιλιᾶ» εἶπε σὲ μιὰ ὀμιλία τοῦ ὀΚῦρος πρὸς τοὺς μισθοφόρους Ἑλλήνες πού ἔχει μαζί του, «καὶ ὄμως δὲν εἶμαι ἐλεύθερος» εἶμαι στὴν ἐξουσία τοῦ βασιλιᾶ» κατ' οὐσίαν δὲν ὀρίζω τίποτε· χίλιες φορῆς θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι ἕνας ἐλεύθερος Ἑλλήνας στὴν Ἑλλάδα, παρὰ ἀδελφὸς τοῦ βασιλιᾶ στὴν Περσία». Ἀν θυμηθοῦμε διὰ ἄκριτος ριχτικῆ ὁ ἴδιος στὴ φυλακὴ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ τοῦ καὶ ὅτι παρ' ὀλίγο θὰ φονεύονταν, ἂν δὲν τὸν ἔσωζε μὲ τῆς παρακλήσεις τῆς ἡμᾶς του, καταλαβαίνουμε, διὰ τὰ λόγια του δὲν εἶναι ἀπλὸ ρητορικὸ σχῆμα. Αὐτὴ κυρίως ἡ διάκριση μεταξὺ τῆς δουλείας τῶν ἄλλων λαῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας πού ἔχουν ἀναπτύξει στὸν πολιτικὸ τους βίος οἱ Ἑλλήνες, τοὺς ἔκαμε νὰ ξεχωρίζουν τὸν ἑαυτὸ τους ἀπὸ ἄλλους, πού τοὺς ἀποκαλοῦσαν βαρβάρους, δταν ἡ λέξη αὐτὴ, πῆρε πολιτιστικὸ περιεχόμενο.

Οἱ Ἑλλήνες χάρισαν στὴν ἀνθρωπότητα τοὺς ἐλεύθερους κοινωνικοὺς καὶ πολιτικοὺς θεσμοὺς καὶ βάσανον τὴν ἠθικὴν τὸν πάνω σ' αὐτοὺς. Οἱ Ἑλλήνες μαζί μὲ τοὺς Ρωμαίους χάρισαν διὰ μέσου τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸν τύπο τῆς οἰκογενεῆς ὀπως τὸν ἔξομε σῆμερα. Ἀς μελετήσουμε ἀπὸ πῶς κοντὰ τὸ ζήτημα. Ἡ ἑλληνικὴ οἰκογένεια ἀνέκαθεν στηρίζονταν στὸ μονογαμικὸ σύστημα. Ἐνῶ στὴν Ἀνατολή—ἀκόμα καὶ μεταξὺ τῶν μονοθεϊστῶν Ἑβραίων—κυριαρχοῦσε ὁ τύπος τοῦ χαρμειῦ. Οἱ σελίδες τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἐξηγοῦν μὲ ἄπειρες λεπτομέρειες αὐτὸ, πού ἀναφέραμε ἔδῶ. Οἱ περιπέτειες τοῦ Ἀβραάμ, ἡ ὀμομιξία τοῦ Λῶτ μὲ τῆς θυγατέρες του, ἡ ζωὴ τοῦ Ἰακώβ, ἡ συνειρήση τοῦ Ἰούδα (ἐνὸς ἀπὸ τὰ παῖδιά τοῦ Ἰακώβ) μὲ τὴ νύφη του, τὰ ἱστορικὰ τῶν βασιλείων τοῦ Ἰσραὴλ καὶ τόσα ἄλλα παραδείγματα πατριαρχῶν καὶ ἀρχηγῶν τῆς φυλῆς δὲν ἀφήνουν καμμιά ἀμφιβολία γιὰ τὸν τρόπο ζωῆς τῶν μονοθεϊστῶν Ἑβραίων. Ἡ κάλυψη τοῦ γυναικείου προσώπου δὲν εἶναι ἔθιμο μουσουλμανικὸ, γιὰτὶ ὕπῆρχε καὶ πριν ἀπὸ τὴν ἐμφάνιση τῆς μααμαβανικῆς θρησκείας στοὺς ἀνατολικούς λαοὺς. Τὸ βεβανὴν ἀκόμα καὶ αὐτὸς ὁ Θεουκυδίδης, δταν περιγράφει τὸ ταξίδι τοῦ Θεμιστοκλῆ μεταμφιεσμένον σὲ γυναῖκα.

Τὸ ἴδιο σύστημα μὲ τοὺς Ἑλλήνες ἀκολουθοῦν καὶ οἱ Ρωμαῖοι ὡς πρὸς τὴν οἰκογένειαν.

νεια. Μὰ δὲν ἀκολουθοῦσαν τοὺς ἴδιους τρόπους καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης. Νὰ τί γράφει ὁ Ἰούλιος Καίσαρ γιὰ τοὺς ἀρχαίους Βρεταννοὺς, ὅταν ἔφτασε στὸν τόπο τους τὸ 55 π.Χ. σὰν κατακτητῆς. «Ζοῦν ὁμαδικὰ ὀκτὼ ἕως δέκα ἄντρες ἢ ἰσάριθμες γυναῖκες, ποὺ τίς ἔχουν κοινές μεταξύ τους. Τὰ παιδιά ποὺ γεννιοῦνται θεωροῦνται ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ποὺ ἔφερε τὴ γυναῖκα στὴν πολυάνδρη καὶ πολυγύναικη οἰκογένεια. Συνήθως ζοῦν ἐπὶ πατέρας καὶ παιδιά». Αὐτὴ τὴ μορφή τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς τὴν ἄλλαξε μόνο ὁ Χριστιανισμός. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἐπενέβαιναν στὸς τρόπους ζωῆς τῶν λαῶν ποὺ κατακτοῦσαν. Κι' ὁ Χριστιανισμός τὸ σῴστημα αὐτὸ τὸ πήρε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Γιατί δὲν ὑπῆρχε τέτοιο πρότυπο στὴν Παλαιστίνη. Οὔτε τὸ «οὐ μοιχεύσεις» σημαίνει «νὰ μὴν πάρης πολλές γυναῖκες», ἀλλὰ νὰ μὴ θίξης τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τοῦ ἄλλου, σύμφωνα μὲ τὰ ἔθιμα ποὺ ἔχει κάθε τόπος.

Ἡ μορφή τῆς Εὐρωπαϊκῆς οἰκογενείας, ὅπως εἶναι σήμερα, προέρχεται ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Οἱ κυριώτεροι ἀπόστολοι καὶ κήρυκες τοῦ Χριστιανισμοῦ στὴ Δύση καὶ ἀργότερα στὶς Σλαβικὲς χώρες ἦταν Ἕλληνες, ἀκόμα καὶ σ' αὐτὴ τὴ Βρεταννία. Τὸ δίκαιο καὶ τὴν ἠθικὴ τὴν ἀντιλαμβάνεται κανεὶς σύμφωνα μὲ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς του. Καὶ οἱ Ἕλληνες ἔξελληνισμένοι ἀπόστολοι τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐπέβαλαν ἕνα δίκαιο καὶ μιὰ ἠθικὴ, ὅπως ἔνοιωθε καὶ ὅπως ζοῦσε τίς ἰδέες αὐτῆς ὁ ἑλληνικὸς κόσμος.

Τέλος, πέρα ἀπὸ τὰ ἦθη καὶ ἀπὸ τοὺς τρόπους τῆς ζωῆς, ἡ φιλοσοφικὴ σκέψη καὶ ὁ βαθὺς στοχασμὸς τῶν πρώτων Ἑλλήνων σοφῶν στράφηκε πρὸς τὴν αὐτομελέτῃ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ οἱ ἱερεῖς τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν ἀπηχῶντας τίς γνώμες τῶν σοφῶν τῆς Ἑλλάδος χάραξαν στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ τὴν περιφημὴ φράση «γνώθι σαυτόν», ἀνθρωπε, γνώρισε τὸν ἑαυτό σου· ἀνθρωπε, μάθε ποίος εἶσαι. Ὅχι μόνον ἠθικὴ ἀξιοποίηση τῆς ἀνθρώπινης προσωπικότητος, ἀλλ' ἐπιστημονικὴ μελέτῃ τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου ἔφτασε νὰ ἀπαιτῆ ἀπὸ τοὺς προσκυνητῆς τοῦ Ὁ Θεοῦ τοῦ φωτός. Ὁ θεῖος Σωκράτης στηρίζε πάνω στὸ «γνώθι σαυτόν» ὅλη τὴ διδασκαλία του καὶ ἡ μελέτῃ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν πνευματικῶν του ἐκδηλώσεων, ἐπιστημονικῶν, ἠθικῶν, καλλιτεχνικῶν ἐμφανίζει τίς σχετικὰ μὲ τὸν ἀνθρώπο ἐπιστῆμες.

Θεός, φύση, ἀνθρώπος εἶναι ἡ τριάδα ποὺ ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης γνώσης. Κάτι ἄλλο, τέταρτο, δὲν χωρεῖ. Γνώση, τέχνη, ἠθικὴ εἶναι ἡ τριάδα, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενο τῆς ἀνθρώπινης συνείδησης. Κάτι ἄλλο, τέταρτο δὲν χωρεῖ οὐδ' εἶδω. Τί ἔδωσε ὁ ἑλληνικὸς κόσμος στὸν τομέα τῆς γνώσης τὸ εἶδω. Τί ἔδωσε στὸν τομέα τῆς τέχνης; Ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε ὅτι ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος Ἐγκελς εἶπε ὅτι ὁ ἑλληνικὸς ἔθνος

ἀντιπροσωπεύει στὸν κόσμον τὴν ἰδέα τοῦ καλοῦ, δηλ. τοῦ ὠραίου. Πρὶν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες τὸ καλὸ δὲν ὑπῆρχε καθ' ἑαυτό. Τεράστιοι νοοί, τεράστια ἀγάλλατα, τερατώδεις μορφές θεῶν. Μόνο στὴν Ἑλλάδα ἡ χρυσὴ συμμετρία ἀπετέλεσε τὸν κανόνα καὶ ἡ Ἄρμονία, θεὰ καὶ μητέρα τῶν Μουσῶν, ἐνέπνευσε τὸ καλὸ καθ' ἑαυτό. Γὸ καλὸ ποὺ ἐμπνέει τὴν ἐπιστήμη καὶ τὴν ἠθικὴ, ποὺ πλάθει τίς εὐγενεῖς, τίς ὠραῖες ψυχές. Τὸ καλὸ αὐτοσκοπικὸς ἀλλὰ καὶ παιδαγωγὸς τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ ἔργα τῆς Τέχνης, ἡ ποίηση, ἡ ζωγραφικὴ, ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἡ μουσικὴ, εἶναι ἀρκετὰ γνωστὰ πράγματα στὸν ἑλληνικὸν κόσμον, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται νὰ μιλήσωμε λεπτομερῶς γι' αὐτά. Στὸ χάος τῶν θρησκευτικῶν ἐπὶ τῶν Ἰνδιδῶν οἱ Ἕλληνες προβάλλουν τὸ θαῦμα τῆς ἐπικῆς καὶ δραματικῆς ποίησης. Στὴν ἀπειροκαλία τῆς Ἀνατολικῆς τέχνης σὲ ὅποιον εἶδος αὐτῆς, ὅπου οἱ ἄλλοι ἐκδηλώθηκαν κάπου καὶ οἱ Ἕλληνες παντοῦ, προβάλλουν οἱ τελευταῖοι ὅτι θαυμάζει ὁ κόσμος ὁ σημερινός. Καὶ κρατοῦμε σήμερα στὰ χεῖρα μας τὰ λείψανα ἐκείνων ποὺ παρήγαγε τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα. Καὶ στίς νεώτερες καλλιτεχνικὲς ροπές καὶ τεχνολογικὲς βασιζόμενες, ἄλλοτε στὴν ὑπερτροφικὴ ἐκδήλωσιν τοῦ αἰσθήματος, ἄλλοτε στὴν ἐπίμονη ἀναζήτησιν συμβόλων γιὰ τὸ τίποτε καὶ μὲ περιεχόμενο τὸ τίποτε, ἄλλοτε στὴν ἀρνησιν τῆς λογικῆς μορφῆς καὶ ἄλλοτε στὴν ἀποθέσιν τοῦ ὑποσυνειδήτου, δηλ. τοῦ ἀγνώστου Χ, οἱ Ἕλληνες ἐξακολουθοῦν νὰ προβάλλουν παραμένοντας πάντα διδάσκαλοι, τὴν ἄρμονία τῆς λογικῆς καὶ τοῦ αἰσθήματος, τὴ λατρεία τῆς μορφῆς, ἀφοῦ ὅλα ἔχουν μορφή, τὸν κανόνα τοῦ χρυσοῦ μέτρου καὶ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕψους ἢ τῆς γάμψης.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ πρῶτο θάμπωμα τί κουραστικοὶ πεῦ γίνονται οἱ διάφοροι μαῖτρ τῶν γνωστῶν στὴν ἱστορία τῶν γραμμάτων καὶ τῆς τέχνης σχολῶν! Ἐνῶ τὰ ἑλληνικὰ ἔργα παραμένουν τὰ πρότυπα ποὺ δὲν κουράζουν, ποὺ δὲν ἀνιοῦν, ποὺ δὲν καταθλίβουν τὴν σκέψη ἢ τὴ φαντασία. Ἄλλ' ἔχουν κάτι τὸ φτερωμένο καὶ σὲ παίρνουν στὰ φτερά τους καὶ σὲ ἀνεβάζουν ψηλά. Ἐχουν τὰ φτερά τῆς ψυχῆς, ὅπως ποιητικὰ τὴ φαντάστηκε καὶ τὴν περιέγραψε στὸ Φαῖδρο ὁ Πλάτων.

Καὶ τὸ ἦθος τῶν Ἑλλήνων ἔχει κάτι τὸ ὑγιᾶς καὶ τὸ ἐπιστημονικὸ, ὅπως δὲν στηρίζεται σὲ μεταφυσικὲς δοξασίες, ἀλλὰ στὸν κανόνα τοῦ γεροῦ σώματος καὶ τῆς γερῆς ψυχῆς. Νῆσαι γερὸς στὸ σῶμα σου, γιὰ νὰ μπόρῃς νὰ χαρῆς τὴ ζωὴ σου σὰν θεῖο δῶρο, ἀλλὰ καὶ νὰ μπόρῃς νὰ προσφέρῃς τίς ὑπηρεσίες σου ὅταν καὶ ὅπου σὲ χρειαστῇ ἡ πόλη. Καὶ νὰ εἶσαι γερὸς στὸ μυαλὸ γιὰ νὰ μπόρῃς νὰ κυβερνᾷς τὴ ζωὴ σου καὶ τὴν τύχη σου καὶ τὸ σῶμα σου καὶ νὰ τὸ κατευθύνῃς, ὅπως ὁ καρναβοκύρης τὸ κορβεῖν του. Καὶ πάλι, ὅταν ἐπιζῶικῃς κάτι, νὰ μὴν ἀντιμάχῃσαι τίς περιστάσεις καὶ νὰ μὴ κунηγᾷς φαν-

ταστικά, δηλ. ἀρρωσιτιάρικα, τὸ ὄνειρό σου. Μὴ φεύγῃς ἀπὸ τὸ μέτρο.

Ὅταν ὁ Ἰουλιανὸς — στὸ πείσμα τοῦ πνεύματος τοῦ καιροῦ — ἐπέδωκε ν' ἀναστήσῃ τὴν ἀρχαία θρησκεία καὶ ζήτησε χρησμοὶ ἀπο τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, οἱ ἱερεῖς του σάν Ἕλληνας δὲν δίσταξαν νὰ τοῦ εἰποῦνε, ὅτι τὸ λάλον ὕδωρ τῆς Κασταλλας «ἀπέσβετο»

Ἕλληνες ἦσαν ἐπὶ τέλους
μηδὲν ἄγαν Αὐγουστε

Ἔτσι ἐρμηνεύει τὸ χρησμὸ τοῦ μαντείου ὁ Καβάφης.

Εἶχαν σάν ἄνθρωποι τὰ λάθη τους, εἶχαν τις ἁμαρτίες τους. Ἄλλ' ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο ἐβλεπαν τὴν ἀξία τῆς ζωῆς κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει ὅτι ἦταν ὑγιής. Γι' αὐτὸ ἐβλεπαν καὶ τὸ θάνατο σάν ἄνθρωποι ὑγιεῖς: Ἔνα ταξίδι εἶναι ἡ ζωὴ, ἀπὸ ὅπου καλὸ εἶναι νὰ κρατήσουμε τις πιὸ καλὲς ἀναμνήσεις. Ἔτσι ὁ Δεξιλέως καλὸ εἶναι νὰ θυμᾶται τὴ στιγμή πὸ νίκησε καὶ κρατᾶει κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τοῦ ἀλόγου του τὸν τροχὸ Σπαρτιάτη. Ὅχι θρήνοι, ὄχι ὄδυμοι. Τὸ ἴδιο καὶ ἡ νιόπαντρη. Καλὸ εἶναι νὰ θυμᾶται τὰ κοσμήματα πὸ τῆς φοροῦσαν ὅταν τὴν στόλιζαν νύφη. Ὅλ' αὐτὰ δημιουργοῦσαν ἕνα ἦθος ἀνώτερο κι' ἔκαναν τοὺς ἀνθρώπους νὰ ζαίρουν πῶς νὰ ζοῦν καὶ πῶς νὰ πεθαίνουν.

*

Τὸ ἦθος τους, ἡ τέχνη τους, ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φιλοσοφία τοὺς ἔκαμαν δίκαια νὰ κουχῶνται. Ἐσκορπίσαν τὰ φῶτα τους στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση. Κατέκτησαν τὴν κατακτήτρια Ρώμη κ' ἐλάμπρυναν μὲ τὴν αἴγλη τους τὴν νέα θρησκεία, τὸν Χριστιανισμό. Ἔπειτα, τὸ Βυζάντιο, γνώρισε τὴ συννεφιά

τοῦ Ἀνατολικοῦ πνεύματος καὶ σκλάβωσε τὸ πνεῦμα του στὰ ἀπειράριθμα μοναστήρια.

Παρέμεινε ὅμως ὁ κληρονόμος πὸ φύλαξε πιστὰ τὴν πατρικὴ κληρονομιά. Διέδωσε τὸν Χριστιανισμό καὶ ὑπῆρξε ὁ Ἰππότης τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας ἐπὶ 1000 χρόνια. Στερέωσε τὸ «δικαίω» καὶ ἀνέπτυξε τὴν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη. Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλοθρησκούς δέχτηκε ὑποὺλα καὶ ἀνελέητα τὰ χτυπήματα τῆς Χριστιανικῆς Δύσης. Πεθαίνοντας τῆς ἔδωσε γιὰ φύλαξη τὴν πατρικὴ του κληρονομιά. Τὸ σκλαβωμένο ἔθνος κράτησε γιὰ φυλαχτὸ τὴν πίστη του καὶ τὴν ἀδάμαστη θέλησή του νὰ ξαναζήσῃ ἐλεύθερο. Ἄγῶνες τρομεροὶ καὶ θυσίες σφάνταστες χαρακτήριζον αὐτὴν τὴν προσπάθεια. Τὸ ἑλληνικὸ δέντρο ἔχει κλαδευτὴ πολὺ καὶ σήμερα παρουσιάζομαστε σάν ἕνας μικρὸς λσὸς 8 ἑκατομμυρίων, ἐνῶ μόλις τὴν ἐποχὴ πὸ ἐπεφτε ἡ Κωνσταντινούπολι ὁ ἑλληνικὸς κόσμος ὑπολογίζονταν σὲ 40 περίπου ἑκατομμύρια.

Μὰ ἡ ἱστορία τῶν λσῶν εἶν' αὐτὴ: Νὰ πέφτουν καὶ νὰ σηκώνωνται. Ἔχουν κάτι ἀπὸ τὴ μοῖρα τῶν ἀθλητῶν τῆς πάλης: Νὰ ματώσουν, νὰ τραυματίζωνται καὶ νὰ νικούν, ἐνῶ τὰ πλήθη κρατοῦν γι' αὐτοὺς τὴν ἄνῃσα τους, ἢ τρελλοῖνονται ἀπὸ ἐνθουσιασμό. Τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος στάθηκε πρωταθλητῆς. Καὶ ἦταν μοῖρα του ν' ἀγωνισθῇ, νὰ πέση καὶ νὰ σηκωθῇ. Τί μέλλεται πιὸ πέρα νὰ γίνῃ; Ἄς ἀνάψουμε τις φωτιές γιὰ νὰ φωτίσουν μέσα στὴ νύχτα καὶ ἄς εἰμαστε ἔτοιμοι γιὰ νέους ἀγῶνες. Ποιὸς ζαίρει, ἄν ὁ κόσμος δὲν μᾶς χρειάζεται πάλι. Κι ἄν μᾶς χρειάζεται πάλι, δὲν εἶναι τάχα τὸ Σοῦλι, τὰ Ψαρά, τὸ Μεσολόγγι καὶ ἡ Πίνδος προμηνύματα τῆς καινούργιας ἀποστολῆς μας;

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΠΑΤΣΕΛΗ

ΕΞ ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΑΛΒΑΝΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΙΣΜΑΗΛ ΚΕΜΑΛ ΒΛΙΩΡΑ

Δίδομεν σήμερον εἰς τὴν δημοσιότητα ἕξ ἐπιστολάς τοῦ ἄλλοτε πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ καὶ βουλευτοῦ εἰς τὴν ὀθωμανικὴν βουλὴν, Ἰσμαήλ Κεμάλ Βλιώρα, ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν ἐκ Δρόβιανης τῆς Β. Ἡπείρου, Μίνωα Λάμπαν, τὰ πρωτότυπα τῶν ὁποίων εὐρίσκονται εἰς χεῖράς μας.

Αἱ δημοσιευόμεναι ἐπιστολαὶ ἐγράφησαν κατὰ Φεβρουάριον — Ἀπρίλιον 1904, ἕξ Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ Βελγίου ὅπου περιώδευε τότε ὁ ἀλβανὸς ἀρχηγὸς καὶ εἰς μίαν ἐποχὴν ὅπου, συνεπέια τῆς συμφωνίας τῆς Μυρστέργης, ποὺ εἶχεν ἐπέλθει κατόπιν συνεντεύξεως τοῦ Τσάρου Νικολάου καὶ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας Φραγκίσκου Ἰωσήφ (2 Ὀκτωβρίου 1903), ἀρκεταὶ μεταβολαὶ ἐπῆρχοντο εἰς τὴν Μακεδονίαν.

Μετὰ τὴν συμφωνίαν ἐκείνην, ἐνῶ παρείχοντο ἀρκετὰ δικαιώματα εἰς τὴν Αὐστρίαν εἰς τὴν λεκάνην τῆς Ἀδριατικῆς, οὐδὲν τοιοῦτον ἀνεγνωρίζετο εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μία ἀμοιβαία ὑπόνοια ἐβασίλευεν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην τῶν δύο τότε συμμάχων κρατῶν¹. Ἀρθρα καὶ εἰδήσεις περὶ πολεμικῶν παρασκευῶν ἀφοπλιστικῶν τῶν χωρῶν μετὰ ἀμοιβαίαν ἐχθρικήν κατεύθυνσιν καὶ ἐν γένει δημοσιεῖματα, πᾶν ἄλλο ἢ συντελεστικὰ εἰς τὴν εἰλικρινῆ προσέγγισιν τῶν δύο χωρῶν, ἐκυκλοφόρουν εἰς αὐτάς. Ὅταν δὲ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ 1904, συνεπέια τοῦ ρωσοῦλαπωνικοῦ

πολέμου, ἡ Ρωσσία ἦτο ἀπεροφνημένη εἰς τὴν Ἄπω Ἀνατολήν, οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες τῆς Ἰταλίας καὶ μέρος τοῦ τύπου ἐπίστευον ὅτι ἡ Αὐστρία ἀφειθεῖσα ἐλευθέρᾳ πλέον καὶ μόνῃ κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Μακεδονικῶν μεταρρυθμίσεων θὰ ἐδράττετο τῆς καταλλήλου εὐκαιρίας νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν καὶ τὰ ἐπὶ τῆς Ἀλβανίας σχέδιά της.

Αἱ συζητήσεις εἰς τὸν Ἰταλικὸν τύπον εἶχον ὀξυνθεῖ τόσοσ ὥστε πολὺς λόγος ἐγένετο περὶ ἐνόπλου ρήξεως μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν.

Εἰς τοιαύτην ἔξαψιν πνευμάτων συννητήθησαν εἰς Ἀμπάτσιαν, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1904, οἱ ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ἰταλίας καὶ Αὐστρίας, Τιττόνι καὶ Γολουχόφσκη καὶ ἔθεσαν ὡς βάσιν τῆς πολιτικῆς τῶν τὴν διατήρησιν τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ καθεστῶτος. Ἐπὶ πλέον συνεφώνησαν τότε οὗτοι, ὅπως ἐὰν ἐπῆρχετο μία μεταβολὴ εἰς τὸ ὑφιστάμενον τότε τουρκικὸν καθεστῶς, θὰ ἐξίτηον τότε ἀμφοτέροι τὴν αὐτονομίαν τῆς Ἀλβανίας. Εἰς τὴν συμφωνίαν ἐκείνην, ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία ἐφῆρμοσαν, ὡς βλέπομεν, τὴν ἀρνητικὴν πολιτικὴν τῆς μὴ ἀμέσου ἀναμίξεως, ἥτοι τὴν πολιτικὴν τοῦ non fare ποὺ παρέχει ἀφορμὰς εἰς παρεξηγήσεις ἢ ὅπως ἔλεγεν ὁ Τιττόνι εἰς τὴν Ἰταλικὴν βουλὴν «ἐὰν ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ἰταλία θέλουν νὰ ζήσουν ἐν εἰρήνῃ, πρέπει ἡ Ἀλβανία νὰ μείνῃ δι' ἀμφοτέρους ἐν «μη μου ἄπτο» ἐν «noli me tangere».

Εἰς μίαν τοιαύτην ἀτμόσφαιραν ἐγρά-

1. Ἡ Αὐστρία, Ἰταλία καὶ Γερμανία ἀπέτελουν τότε τὴν λεγομένην «Τριπλὴν Συμμαχίαν», ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν «Τριπλὴν Συνεννόησιν» ποὺ ἀπέτελουν ἡ Ἀγγλία, Γαλλία καὶ Ρωσσία.

φησαν αἱ δημοσιευόμεναι κατωτέρω ἐπιστολαί.

*

Ὁ ἀποστολεὺς τῶν ἐπιστολῶν τούτων Ἰσμαήλ Κεμάλ Βλιώρα, εἶναι ὁ γνωστὸς ἄλβανὸς πολιτικὸς ἀρχηγός, πού ἐκήρυξε πρῶτος τὴν 28 Νοεμβρίου 1912, εἰς Αὐλῶνα, τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, ἐπωφελοῦμενος τῆς δημιουργηθείσης τότε πολιτικῆς καταστάσεως εἰς τὰ Βαλκάνια, συνεπειᾶ τοῦ βαλκανικοῦ πολέμου καὶ τῆς ἥττης τῶν Τούρκων καὶ ἡ ὁποία ἀνεξαρτησία ἤρχισεν ἔκτοτε νὰ ἀπασχολῇ ἐνεργότρον τὰς Μεγάλαις Δυνάμεις, μέχρι τῆς πλήρους ἀναγνωρίσεώς της. Τῆς προσωρινῆς ἐκείνης κυβερνήσεως ὁ Ἰσμαήλ Κεμάλ ἐγένετο πρῶτος πρωθυπουργός.

Ὁ Κεμάλ ὠμίλει καὶ ἔγραφε τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς μητρικὴν του, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης εἰς τὰς δημοσιευόμενας ἐπιστολάς. Τὴν εἶχεν ἐκμάθει εἰς τὴν Ζωσιμαίαν τῶν Ἰωαννίνων, ὅπου εἶχε κάμει τὰς γυμνασιακάς του σπουδὰς¹. Ἄνηρ εὐφυῆς καὶ εὐρείας μαθήσεως, εἰσῆλθεν ἐνωρίς εἰς τὸν διοικητικὸν κλάδον τῆς Τουρκίας, προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ βαλῆ, τὸ δὲ 1908, μετὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ συντάγματος τῆς Τουρκίας, ἐξελέγη βουλευτὴς εἰς τὴν Ὀθωμανικὴν βουλήν. Ὁ Ἰσμαήλ Κεμάλ ἦτο ἀσταθοῦς χαρακτῆρος, διὰ τοῦτο διεκύβευσε πολλάκις τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος του, διαπραγματευόμενος ἐπιπολαιῶς μὲ διάφορα κράτη, πού ἐνδιεφέροντο μᾶλλον διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας, παρὰ διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν της.

*

Ὅσον διὰ τὸν παραλήπτην τῶν ἐπιστολῶν Μίνωα Λάπαν, οὗτος κατήγετο ἀπὸ τὴν Δροβιανὴν τῆς Β. Ἠπείρου, γεννηθεὶς τὸ 1844. Ἀποφοιτήσας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ μας Πανεπιστημίου, συνεπλήρωσε τὰς σπουδὰς του εἰς Λονδίνον. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν των κατελθὼν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθη κατὰ Φεβρουάριον 1881 καθηγητὴς τῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Ἐθνικὸν μας Πανεπιστήμιον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὅμως ἀπελύθη βραδύτερον τὸν

Ἀπρίλιον 1882 χωρὶς νὰ διδάξῃ, ὡς μὴ ἐκλεγείς παρὰ τῆς οἰκειᾶς Σχολῆς, ἀλλὰ διορισθεὶς παρὰ τῆς Κυβερνήσεως.

Ὁ Μίνωας Λάπας, πολιτικὸς φίλος τοῦ Τρικούπη καὶ μεγάλας ἐκτιμώμενος παρὰ τούτου διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ τὸν χαρακτῆρά του, ἀνελάμβανε πάντοτε τὴν θέσιν τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, ὡσάκις ὁ Τρικούπης ἐσχημάτιζε Κυβέρνησιν.

Μετὰ τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου (1878) ὁ Λάπας ἀπέτελεσε μέλος τοῦ Κομιτάτου τῆς Ἐθνικῆς Σωτηρίας, πού εἶχε συσταθεῖ κατόπιν τῆς ἀντιστάσεως τῆς Τουρκίας, ὅπως μὴ συμμορφωθῇ μὲ τὰς ληφθείσας εἰς τὸ Συνέδριον ἐκεῖνο ἀποφάσεις καὶ τῆς μὴ παραδόσεώς της εἰς τὴν Ἑλλάδα τῶν διὰ διεθνῶν τίτλων ἀναγνωρισθειῶν εἰς αὐτὴν Νέων Χωρῶν².

Ὁ Λάπας συμμετέσχεν ἐπίσης εἰς τὸ κίνημα τοῦ Λυκοῦρσι, ἦτο δὲ ἀπὸ τοὺς ἀποσπασματάρχας πού μαζὺ μὲ τὸν Λαζαρέτον καὶ μερικοὺς Ἰταλοὺς ἐθελοντὰς κατέλαβε τὴν 12 Φεβρουαρίου περὶ ὥραν 4 μ.μ. τὸ χωρίον Τσοῦκα, ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὸ Λυκοῦρσι, ὅπου διένειμεν ὅπλα καὶ πολεμοφόδια εἰς τοὺς ἐγχωρίους.

Ἀργότερον ἐστάλη εἰς Δίβρην πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἔργου τῆς ἐξεγέρσεως.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὸ κίνημα ἐκεῖνο δὲν ἐστερεῖτο θριαμβῶν, δόξης, τολμημάτων καὶ ἀνδράγαθιῶν, οἱ δὲ ἄνδρες πού ἔλαβον μέρος εἰς αὐτὸ ἔδειξαν ἀρκετὸν θάρρος καὶ ἐνθουσιασμόν, τελικῶς ὅμως εἶχεν οἰκτρὸν τέλος.

Ὁ Λάπας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κι-

2. Τὸ Κομιτάτον τῆς Ἐθνικῆς Σωτηρίας πρὸς ἐξάπλωσιν τοῦ προγράμματός του εἶχεν ἰδρύσει πολυμελῆ Σύλλογον «Ὁ Ἐθνικὸς Δεσμός», μὲ πρόεδρον τὸν Κωνσταντῖνον Φρεαρίτην. Τὰ μέλη τοῦ Κομιτάτου ἐκείνου, τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων ἐκρατοῦντο μυστικά, ἦσαν τὰ κάτωθι: Νικόλαος Δαμασκηνὸς (καθηγητὴς Πανεπιστημίου), Ἀντ. Στούπης (βραδύτερον ἀρεοπαγίτης καὶ δικαστῆς τῶν ἐν Αἰγύπτῳ δικαστηρίων), Σπ. Ἀραβαντινός, τότε πρωτοδίκης καὶ μετέπειτα ἀρεοπαγίτης καὶ ὑπουργός, Γ. Μελισσοῦργος καὶ Ἀ. Σταγειρίτης, δικηγόρος, Μίνωας Λάπας, Ἄλ. Ὀλύμπιος, Μιχ. Κατσιμπαλῆς καὶ Γ. Φιλάρτος. (Γ. Φιλάρτου: Σημειώσεις ἀπὸ τοῦ 75 ἡψώματος, σελ. 75).

1. Ἐπιτηρὶς Παρνασσῶ 1916, σελ. 158.

νήματος ἐκείνου, τοῦ ὁποίου ἦτο συγχρό-
νως καὶ διαχειριστής, παρουσιάσθη εἰς τὸν
τότε πρωθυπουργὸν Κουμουνδοῦρον, ἵνα
παρδώσῃ εἰς αὐτόν, τὸ μὴ χρησιμοποιο-
θὲν παρὰ τούτου ποσόν, ἀνερχόμενον εἰς
10.000 δραχμὰς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Ὁ Κουμουνδοῦρος μόλις ἐπληροφο-
ρήθη τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Λάπα,
ἀφοῦ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ εἶπε :

— « Διὰ πρώτην φοράν ἔλ-
λην διαχειριστής μου ἐπι-
στρέφει χρεήματα ».

Ὁ Λάπας μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ κι-
νήματος ἐκείνου, ἐπίστευεν ὅτι ἡ πολιτικὴ
διαχειρίσις τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων, δὲν
εἶναι ἔργον ἀνευθύνων ὀργανώσεων, αἱ
ὁποῖαι εἰς τὴν ὑγιῶς ἐννοουμένην διαχείρι-
σιν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς μόνον συμφορὰς
καὶ βλάβας δύνανται νὰ προκαλέσουν, ἐνῶ
ἐξ ἄλλου φθείρουν τὸ ἠθικὸν τοῦ λαοῦ
καὶ κλονίζουν τὴν ἐμπιστοσύνην ἐπὶ τοῦ
κράτους.

Ἐπίστευεν ὁ Λάπας ὅτι τοιαῦται ἐνέρ-
γεια χρειάζονται καὶ χρόνον μακρὸν καὶ
θυσίας μεγάλας καὶ δὲν δύνανται νὰ στε-
φθοῦν ἀπὸ ἐπιτυχίαν εἰς μικρὸν χρονικὸν
διάστημα καὶ μὲ πρόχειρα μέσα. Ἡ ἀνά-
μιξις εἰς τοιαύτας ἐπιτροπὰς στοιχείων τι-
νῶν θρασυτήτος καὶ ἀπειθείας, καθὼς καὶ
ἄλλων ἀπὸ εὐτελεῶς οικονομικὸν πνεῦμα ὀρ-
μωμένον, μαζὺ μὲ στοιχεῖα ποῦ κατέρχον-
ται εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἀπὸ αἰσθημα φι-
λοπατρίας ὀρμώμενα εἶναι τὸ ὀλεθριώτερον
ὄλων. Εἰς τὴν φύσιν τῶν ἀτάκτων τούτων
σωμάτων ἔγκειται ἡ σπατάλη καὶ ἡ κα-
τάχρησις.

Ἀπὸ τοιοῦτον πνεῦμα ὀρμώμενος ὁ Λά-
πας δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὸν βορειοηπειρω-
τικὸν ἀγῶνα τοῦ 1914 καίτοι κληθεῖς.

Ὁ Μίνωας Λάπας μετὰ τὴν ὄλην δρᾶσιν
του συνέδεσε τὸ ὄνομά του μετὰ τὰς ἐκπαι-
δευτικὰς μεταρρυθμίσεις τῆς χώρας, κατὰ
τὴν περίοδον κατὰ τὴν ὅτιαν ὁ Τρικού-
πης ἐπεχειρεῖ τὴν ἀναμόρφωσιν τῶν δια-
φόρων κλάδων τῆς ἐλληνικῆς πολιτείας.
Ἐδημοσίευσεν πλείστια μελέτας, οικονομι-

κάς, φιλοσοφικὰς καὶ πολιτικὰς καὶ ἀπέ-
θανε τὴν 30 Μαρτίου 1917, κηδευθεὶς τὴν
ἐπομένην εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου
Γεωργίου (Καρούση).

Ἐπιστολὴ πρώτη

Ἐν Νεαπόλει τῇ 21/5 Φεβρουαρίου 1904
Φίλτατέ μοι,

Ἐσωκλείστως εὐρίσκετε ἐπιστολὴν λίαν
σπουδαίαν διὰ τὸν φίλον κ. Κοντούλην²
ἣν θέλετε ἐγχειρίσῃ τῷ κ. Ὑπουργῷ³ ὅπως
ἀποστείλῃ ἀσφαλῶς πρὸς τὸν ἴδιον.

Ἀῦριον τὸ ἐσπέρας ἀναχωρῶ διὰ Ρώ-
μην, καθὰ βλέπω ἐδῶ ἐλπίζω νὰ ἐπιτύχω
κάποιαν ἐνέργειαν ἐκ μέρους τῆς Ἰταλικῆς
τόσον συνάδουσας μετὰ τὰ φρονημάτα μας.
Δὲν χάω ὅμως τὸν καιρὸν μου ἔαν καὶ
πολιτικοὶ τινες δὲν συμμορφωθῶσιν αὐτῇ.
Παρακαλῶ νὰ εἰπῆτε τοῦ κ. Πανᾶ⁴ νὰ
ἐπισπεύσῃ τὴν ἀποστολὴν τῶν δεόντων
κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του καὶ τὴν τῶν ἀν-
τενεργειῶν.

Ἐκ Ρώμης σᾶς γράφω.

Μεθ' ὑπολήψεως ὅπως ὑμέτερος
Ἰσμαήλ Κεμάλ

Ἐπιστολὴ δευτέρα

Ἐν Ρώμῃ τῇ 2/15 Μαρτίου 1904
Φίλτατέ μοι Κύριε Λάππα,

Ἀπὸ Νεάπολιν σᾶς ἔγραψα. Σήμερον
γράφω ἰδιαίτερός τῷ κ. Ὑπουργῷ. Ἐὰν
ὁ ἐν Ἰταλίᾳ τύπος σᾶς φαίνεται ὠφέλιμος
καὶ ἔαν αἱ διαθέσεις τῆς ἐνταῦθα Κυβερνή-
σεως ἐξακολουθοῦν νὰ εἶνε εὐνοϊκαὶ ὡς τὴν
σήμερον ἔχουν παρακαλῶ νὰ μοὶ εἰπῆτε
διότι δύναμαι νὰ δώσω ἐμπνεύσεις εἰς τινὰ
Ρωμαϊκὰ καθὼς τὰ κυριώτερα τῶν ἐπαρ-
χιακῶν.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ μετέπειτα στρατηγοῦ
Κοντούλη, πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος εἰς Ἀλβα-
νίαν, ἐπὶ κυβερνήσεως Παγκάλου 1925 καὶ ὀπα-
δοῦ τῆς ἑλληνο-αλβανικῆς ὁμοσπονδίας, ὅστις
τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1903 — 1904) περιήρχετο
μαζὺ μετὰ ἄλλους ἀξιωματικούς τὴν Μακεδονίαν
πρὸς ἐπιτόπιον ἔρευναν τῆς ἐκεῖ καταστάσεως.

3. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς κυβερ-
νήσεως Γ. Θεοτόκη (6/12/1903 — 16/12/1904)
ἦτο τότε ὁ μετέπειτα πρέσβυς εἰς Παρισίους
Ἄθως Ρωμάνος.

4. Ὁ μετέπειτα πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος εἰς
Σόφειαν ὁ διαπραγματευθεὶς τὴν ἑλληνο-βουλγα-
ρικὴν συμμαχίαν, ὀηρητοδότης τότε εἰς τὸ
Ἑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν.

1. Κατὰ προφορικὴν ἀνακοίνωσιν εἰς τὸν
γράφοντα, τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου
κ. Σπύρου Καλλιφα.

Αὔριον μεταβαίνω εἰς Παρισίους ὅθεν θέλω σᾶς γράψαι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν μου.

Στείλατε σᾶς παρακαλῶ τὰς ἐπιστολάς σας εἰς Βουξέλλας 13, rue Washington μὴ ἐπὶ συστάσει καὶ τὰς λαμβάνω ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῶ.

Μεθ' ὑπολήψεως ὅπως ὑμέτερος
Ἰσμαήλ Κεμάλ

Ἐπιστολὴ τρίτη

Ἐν Βουξέλλαις 13 rue Washigton
Τῆ 9/22 Ἀπριλίου 1904

Φίλιτάτε μοι,

Ἦναγκάσθη νὰ υπάγω εἰς Παρισίους δι' ὀλίγας ἡμέρας ἐλπίζων νὰ λάβω ἀπάντησιν εἰς τὴν ἀπὸ 26/8 ἐνόntonτος ἐπιστολήν μου. Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι τῆς στιγμῆς αὐτῆς δὲν ἔχω καμμίαν ἀπάντησιν ἐλπίζω αὔριον νὰ λάβω καὶ νὰ πράξω τὰ δέοντα. Ὁ ἐν Παρισίοις φίλος μ' ὑπεσχέθη νὰ κάμῃ ὅ,τι εἶναι δυνατόν δὲν ἠθέλησαν ὅμως νὰ κάμω τὸ παραμικρὸν διάβημα εἰς τὸ «Matin» χωρὶς νὰ ἔχω τὰς ὁδηγίας.

Περὶ ὅλων ἐν γένει τῶν πραγμάτων ἀναμένω τὰς ὁδηγίας χωρὶς νὰ σᾶς προσθέσω τίποτε ἄλλο.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ Μακεδονικά, ἐπῆλθε βεβαίως κάποια ἡσυχία ὅπως προσωρινῆ καὶ ὀλιγοχρόνιος, μοὶ φαίνεται νὰ εἶνε πολὺ εὐνοϊκῆ δι' ἡμᾶς¹, διότι ἴσα-ἴσα εἶνε ἐποχὴ καθ' ἣν πρέπει νὰ προετοιμασθῶμεν καὶ πολιτικῶς καὶ ὕλικῶς, ὥστε εἰς τὴν πρώτην ἐξέγερσιν, ἣτις δὲν θὰ βραδύνη νὰ λάβῃ χώραν νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ δράσωμεν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας. Οἱ ἐχθροὶ μας ὀλίγες δυστυχῶς εἶνε πολλοὶ καὶ πολυεῖδεις δὲν κοιμοῦνται, ἄλλως τε εἶνε τόσοι πολλοὶ ὥστε ἐὰν οἱ μὲν κοιμοῦνται οἱ ἄλλοι ἀγρυπνοῦν, ἡμεῖς ὅμως δὲν πρέπει νὰ κοιμηθῶμεν. Πᾶσα δρασὶς ἐκτὸς τῆς Ἑλληνο-αλβανικῆς μοὶ φαίνεται ὀλεθρία διὰ τὰ κοινὰ συμφέροντα, εἶμαι δὲ εἰς θέσιν νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι δράσεις προετοιμάζονται αἰτινες στηρίζονται ἐπὶ τῆς

1. Ὁ Ἰσμαήλ Κεμάλ θὰ ὑπονοῇ ἴσως τὰς μεταρρυθμίσεις ποὺ εἶχον ἐπέλθει εἰς τὴν Χωροφυλακὴν ὑπὸ τὴν ἐπιβλεψιν εὐρωπαϊῶν ἀξιωματικῶν, τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ὑπηρεσιῶν, ποὺ προέβλεπεν ἡ συμφωνία τῆς Μυστέργης.

σφαλερᾶς θέσεως τῆς Ρωσσίας, πολλοὶ δὲ τῶν Βουλγάρων δὲν διστάζουσι ἀπὸ τὸ νὰ ἐπωφεληθοῦν αὐτῶν. Ὅταν λάβω τὰς ὁδηγίας ἂς ἀναμένω θὰ σᾶς γράψω ἐν ἐκτάσει. Σᾶς ἀσπάζομαι ἀδελφικῶς ὅπως ὑμέτερος

Ἰσμαήλ Κεμάλ

Ἐπιστολὴ τετάρτη

13 rue Washington Bruxelles
Τῆ 12/25 Μαρτίου 1904

Φίλιτάτε μοι,

Ἀφ' οὔτου ἀνεχώρησα δὲν ἔχω καμμίαν ἐπιστολήν σας. Ἀναμένω μετ' ἀνυπομονησίας τὰς ἀπαντήσεις σας εἰς τὰς τελευταίας ἐπιστολάς μου.

Ἐσωκλειστῶς εὐρίσκετε ἐπιστολήν μου πρὸς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ἐφημερίδα τῶν Βρυξελλῶν². Παρακαλῶ νὰ τὴν ἐγχειρίσητε ἀφοῦ τὴν ἀναγνώσητε καὶ μάθητε τὰς λεπτομερείας.

Πιστεύω ὅτι θὰ μείνετε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς συνεννοήσεώς μου μετὰ τῆς ἐφημερίδος αὐτῆς, διότι οἱ κύριοι αὐτοὶ δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ κερδίσουν χρήματα ἀλλὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν ἀνθρωπότητα ἐν Ἀνατολῇ καὶ μὲ τὴν πεποιθήσιν αὐτὴν ἀναλαμβάνουν τὸν ὑπὲρ τοῦ ζητήματός μας ἀγῶνα. Ἐὰν οἱ κ.κ. Ὑπουργοὶ εἶνε σύμφωνοι διὰ νὰ μὴ χάνωμεν καιρὸν τηλεγραφήσατέ μου μόνον «Symfoni» καὶ ἀμέσως ἀρχίζω, διὰ τοῦ πρώτου δὲ ταχυδρομείου περιμένω τὰς λεπτομερεῖς ὁδηγίας σας. Χθὲς σᾶς ἐτηλεγράφησα οὕτω: «Π α ρ α κ α λ ὼ Σ υ ν τ ἄ κ τ η ν δι' ἄ μ ε ρ σ ο ν ἀ π ο σ τ ο λ ἣ ν ἐ φ η μ ε ρ ῖ δ ω ν , τ η λ ε γ ρ α φ ῆ σ α τ ε ἡ μ ἔ ρ α ν ἀ π ο σ τ ο λ ῆ ς». Μέχρι τῆς ὥρας ὅπου σᾶς γράφω δὲν ἔχω ἀπάντησιν. Ἡ καθυστέρησις τῆς ἐπιχορηγήσεως μ' ἐμβάλλει εἰς δυσκολίας συνεπεία τῶν ὁποίων δὲν ἔχω ἐλευθέρως τὰς κινήσεις μου. Ἐνεργήσατε ὅπως ἡ ἐπιχορηγήσεις μοὶ σταλῇ ἐγκαίρως ἐπὶ τοῦ μέλλοντος, διότι ἄνευ αὐτῆς τίποτε δὲν δύναμαι νὰ κάμω ἐν Εὐρώπῃ ὅπου τὸ παραμικρὸν κίνημα ἀπαιτεῖ δαπάνας.

Τὴν ἐσωκλειστον διὰ τὰ Τύραννα ἔγχει²

2. Πρόκειται περὶ τῆς ἐφημερίδος «Independance Belge».

ρεῖτε τῷ κ. Πανᾶ μετὰ τῶν προσρήσεών μου καὶ παρακαλέσατέ τον νὰ τὴν στείλῃ ἀμέσως εἰς τὸν ἐν Δυρραχίῳ πρόξενον μετὰ τὴν ἐντολὴν νὰ τὴν ἐγχειρίσῃ ἀσφαλῶς τῷ κ. Ρεφίκ Βέη Τοπτάνη καὶ παραλάβῃ τὴν ἀπάντησίν του, ὅπως διὰ τῶν Ὑπουργείων τὴν λάβω ἐδῶ.

Παρακαλῶ δὲ νὰ μοὶ εἰπῆτε τί ἔγινε διὰ τὸν κ. Χαρίτανα διὰ τὸ Διδασκαλεῖον Κερκύρας καὶ διὰ τὸ Λεξικὸν τοῦ Χριστοφορίδου.

Ἐὰν ἔχετε εἰδήσεις ἀπὸ τὸν φίλον κ. Σκούρτην παρακαλῶ νὰ μοὶ τὰς ἀνακοινώσητε διότι ἀνησυχῶ στερούμενος αὐτῶν.

Μεθ' ὑπολήψεως

ὅλως πρὸς ὑμᾶς ἀφοσιωμένος

Ἰσμαήλ Κεμάλ

Ἐπιστολὴ πέμπτη

Ἐν Βρυξέλλαις τῇ 19/1 Ἀπριλίου 1904

Φίλιτάτῃ μοι,

Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὴν πρώτην ἐπιστολὴν σας ὡς καὶ τὰ εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἡμετέρου τηλεγραφήματος. Στερούμενος ὀδηγιῶν δὲν δύναμαι νὰ πράξω τίποτε. Ἄμα λάβω αὐτὰς ἐνεργῶ τὰ δέοντα μετὰ τῆς «Independance Belge» καὶ ἀναχωρῶ διὰ Παρισίους ἕως συνεννοηθῶ καὶ μετὰ τῆς «Matin». Ἐννοῶ τοὺς λόγους διὰ τὸν ἰταλικὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ ἡ γνώμη μου ἦτο ἡ ἴδια δηλ. νὰ συνδυάζωμεν τὰς διὰ τοῦ τύπου ἐνεργείας, ὥστε ὅταν θὰ ἔχω τὰς ρητὰς περὶ τούτου ἐνεργείας κάμνω τὰ δέοντα.

Ὁ ἄνθρωπός μου Τζαφὲρ ἐφέντης εὐρίσκειται ἀπὸ τινος καιροῦ ἐν Κερκύρᾳ ἀναμεινόμενος ἐκεῖ τὰς ὁδηγίας μου, ἕως μεταβῇ ὑστερότερον εἰς Δουλιζίνον, παρακαλῶ νὰ τὸν συστήσητε ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Νομάρχην Κερκύρας διὰ κάθε ἐνδεχόμενον. Τῷ ἐσύστησα πολὺ ν' ἀπέχη ἀπὸ τὸ νὰ ἔχη σχέσεις μετὰ τοῦ ἐκεῖ παραμένουτος ἀνεπιτοῦ μου Τζεμάλ Βέη Βλώρα. Εἰμί πολὺ ἀνυπόμονος νὰ μίθω τὰ περὶ τοῦ ταξιδίου τοῦ φίλου μου κ. Σκούρτη.

Ἄμα λάβω τὰς ἐπιστολάς σας θέλω σᾶς γράψῃ ἐκτενέστερα.

Ὅλως ὑμέτερος

Ἰσμαήλ Κεμάλ

Ἐπιστολὴ ἕκτη

(Αἱ τέσσαρες πρῶται σελίδες τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς λείπουν. Ἡ πέμπτη ἀρχεταὶ ὡς κατωτέρω):

Παρακαλῶ νὰ εἴμεθα πάντοτε συνετοὶ καὶ πρακτικοὶ εἰς ὅλα. Ὅθεν ἰδοὺ τί πρόκειται νὰ γίνῃ.

1ον. Ὁ Χαρίτων διορίζεται ὡς διδάσκαλος τῆς ἀλβανικῆς ἐν τῷ Λυκείῳ Βλώρου περὶ μόνον τοῦ δέκα μαθητᾶς οἵτινες θέλουν κατέλθει ἐκεῖ δι' ἐξόδων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

2ον. Ὁ κ. Χαρίτων θὰ ἐργάζεται εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ Λεξικοῦ Χριστοφορίδου διὰ χαρακτῆρων ἀλβανικῶν. Ἐὰν δὲν ἔχετε αὐτοὺς γραψατέ μοι διὰ τὴν προμήθειαν ἐνταῦθα (1).

3ον. Ἄμα λάβω τὴν ἀπάντησιν ἐξ Ἀλβανίας θέλει ἰδρυθῆ ἐν τῇ ἄνω Ἀλβανίᾳ τέσσαρα σχολεῖα Ἀλβανικὰ δι' ἐξόδων τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως.

4ον. Εἰς τὰ σπουδαῖα κέντρα τῆς κάτω Ἀλβανίας καὶ ἐν τῷ Ἐλβασάν θέλει διδασχθῆ καὶ ἡ Ἀλβανικὴ γλῶσσα.

Ἴδου τὰ κυριώτερα διὰ τὴν ὥραν.

Ὅταν δὲ θὰ μοὶ γράψητε περὶ τῆς «Independance» παρακαλῶ νὰ μοὶ εἰπῆτε τί πρόπει νὰ κάμω διὰ τὸ «Matin», διότι πρόκειται ἐντὸς τῆς ἐρχομένης ἐβδομάδος νὰ μετοβῶ εἰς Παρισίους καὶ πάλιν ὅμως ἐπιστῶ τὴν προσοχὴν σας διότι οἱ κ.κ. τοῦ «Matin» εἶνε λιποταὶ καὶ δὲν εἶνε ἀγαθοὶ ὡς τῆς «Independance» ὅθεν ἐὰν δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ δώσωμεν πέρας εἶνε προτιμότερον νὰ μὴ τοὺς δώσωμεν ἀφορμὴν εἰς ἐπιθέσεις κερδοσκοπικὰς. Ἐννοῶ κάλλιστα τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὲρ ἡμῶν δημοσιωγραφίας καὶ οἰκτιρῶ τὴν ἀκηδεῖαν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐπὶ τοῦ σπου

1. Ἐξεδόθη τὸ 1904 εἰς Ἀθήνας, τύποις Σακελλαρίου ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀλεξικὸν τῆς Ἀλβανικῆς γλώσσης», σελ. 502. Ὁ Χριστοφορίδης ἐξέδωκεν ἐπὶ πλέον καὶ γραμματικὴν τῆς τοσκικῆς διαλέκτου (τοῦ Ἐλβασάν), μεταφρασὴν τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Πεντατεύχου εἰς τὴν τοσκικὴν καὶ γενικὴν διάλεκτον καὶ πλείστα ἄλλα ἔργα.

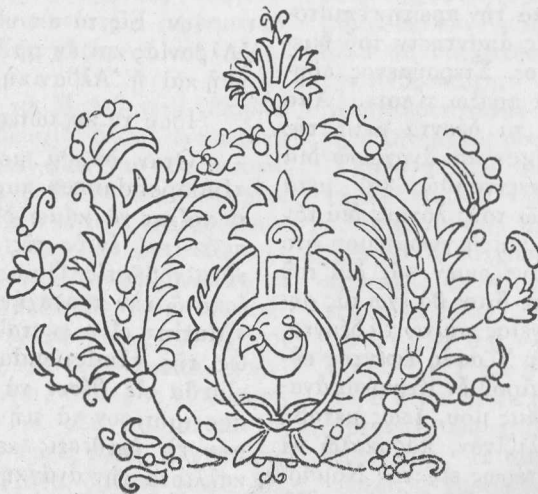
δαίου τούτου σημείου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων τῶν ἐχθρῶν μας εἶνε ἡ διὰ τοῦ τύπου ἐνέργειά των.

Ἔχω ὅλα τὰ στοιχεῖα πρὸς ἔκδοσιν πονήματος σύμφωνον μὲ τὸ πνεῖμα σας διὰ τὴν Ἀλβανίαν καθὼς καὶ τὸ πρόσωπον τὸ ὁποῖον θέλει ἀναλάβῃ τὴν σύνταξιν καὶ ἐκτύπωνσιν αὐτοῦ, ἀλλὰ ἤμπορεῖτε νὰ μοὶ εἰπῆτε ἐὰν θὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἀγορὰ ὀριθοῦ τινος ὠρισμένων ἀντιτύπων καὶ εἰς ποίαν τιμὴν. Τὸ πόνημα θὰ ἔχη 200—250 σελίδας μὲ εἰκονογραφίας καὶ χάρτας. Ἐὰν γνωρίσω ἐκ τῶν προτέρων τὴν ἀγορὰν τῶσων ἀντιτύπων πρὸς τόσα ἕκαστον, ἀναλαμβάνω τὰς συνεννοήσεις ὅπως ἔλθω εἰς συμπέρασμα ὀριστικόν.

Ἐλπίζω αἱ δύο πρὸς τὸν φίλον μας Σκούρτην ἐπιστολαὶ μου νὰ τῷ ἐστάλησαν διότι θὰ ἔχει ἀνάγκην αὐτῶν. Ἐπιθυμῶ δὲ νὰ μάθω πάντοτε τὰ περὶ αὐτοῦ.

Σᾶς εὐχαριστῶ διὰ τὰς ἐφημερίδας πλὴν εἰς τὸ ἐξῆς σκέπτομαι ὅτι θὰ εἶνε καλλίτερον ν' ἀνταλλάξωμεν μετὰ τῶν καλλιτέρων ἐφημερίδων τὴν «Independance» καὶ τοιουτοτρόπως θὰ ἔχω εἰς τὴν διάθεσίν μου τὰ ἀθηναϊκὰ φύλλα. Λόγου γενομένου περὶ τῶν ἐφημερίδων γράψατέ μοι καὶ τὸν τρόπον καὶ τόπον τῆς ἀποστολῆς τῶν πακέτων τῆς «Independance».

Σᾶς ἀσπάζομαι φιλικώτατα
ὅλος ὑμέτερος
Ἰσμαήλ Κεμάλ

Η ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΔΡΥΪΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Α΄.

Ἀρχαιοτάτη Ἐπισκοπὴ καὶ μία τῶν σπουδαιότερων τῆς Παλαιᾶς Ἡπείρου, μὲ εὐρείαν διοικητικὴν περιφέρειαν καὶ συμπαγῆ Χριστιανικὸν πληθυσμόν. Οἱ δεσποτάδες τῆς διέπρεψαν εἰς τὰς Οἰκουμενικὰς καὶ Τοπικὰς ἐν Ἡπείρῳ Συνόδους ὡς καὶ σὲ κάθε Ἐκκλησιαστικὴν καὶ Ἐθνικὴν κίνησιν. Μνημονεύεται ἀπὸ τοῦ 5ου μ.Χ. αἰῶνος, γεγονός πού μᾶς φανερώνει ὅτι οἱ Δεσπολῖτες ἀπὸ πολὺ ἔνωρις ἀσπάστηκαν τὸν Χριστιανισμό. Ἐπίσης ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Ἀυτοκρατορικοῦ Σιγγιλίου Βασιλείου τοῦ Βουλγαροκτόνου, ἐκδοθέντος ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος Ἰωάννου κατὰ τὸ ἔτος 6528 ἀπὸ κρίσεως κόσμου ἦτοι τὸ 1020 μ.Χ., ὡς ὑποκειμένη εἰς τὴν ἐν λόγῳ Ἀρχιεπισκοπὴν ἐπὶ τῶν Βουλγάρων Ἡγεμόνων Συμεῶν (927) καὶ τοῦ διαδόχου αὐτοῦ Πέτρου (927—969).

Ὡς Ἐπισκοπὴ ὑπήγετο ἀλληλοδιαδόχως εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Μητροπόλεων Νικοπόλεως, Ναυπάκτου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου μ.Χ. αἰῶνος εἰς τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀχρίδος μέχρι τοῦ 1285 ἢ 1307, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀπετέλεσε μίαν τῶν Ἐπισκοπῶν τῆς νεοϊδρυθείσης Μητροπόλεως Ἰωαννίνων ὡς τὰ 1832, ὅποτε συγχωνευθεῖσα, διὰ λόγους καθαρῶς ἐκκλησιαστικοῦς, μετὰ τῆς γειτονικῆς Ἐπισκοπῆς Χειμάρρας καὶ Δελβίνου, ἐχειραφετήθη αὕτη καὶ ἀπετέλεσαν ἀμφοτέραι τὴν Μητρόπολιν «Δρυϊνουπόλεως, Δελβίνου καὶ Χειμάρρας», τοῦ οἴκειου Μητροπολίτου φημιζομένου «Ἵπερτίμου καὶ Ἐξάρχου πάσης Χαονίας». Ἡ νέα Μητρόπολις ἔλαβεν ἀριθμὸν 64 εἰς τὸ Πατριαρχικὸν Συνταγματίον.

Καθιερώθη δὲ τότε χάριν τιμητικῆς διακρίσεως καὶ ἱκανοποιήσεως ταυτοχρόνως

τοπικιστικῶν τάσεων καὶ μικροφιλοδοξιῶν, ὅπως οἱ ἐκάστοτε Ἀρχιερεῖς ἱερουργῶσι μιὰ φορὰ τὸ χρόνο ὑποχρεωτικὰ εἰς παλαιότερες ἔδρες ἀμφοτέρων τῶν Ἐπισκοπῶν, συμπεριληφθείσης, ἀνάμεσα σ' αὐτὰς καθ' ὑπέρβασιν βέβαια, καὶ τῆς Δρόβιανης κατὰ τὴν ἐξῆς ἐπίσημες γιορτές: Τὸ Πάσχα εἰς Ἀργυροκάστρον, τὰ Χριστούγεννα εἰς Δέλβινον, τὰ Θεοφάνεια εἰς Χειμάρραν, τὴν 8ην Σεπτεμβρίου εἰς Ἐπισκοπὴν, τὴν 20ην Μαΐου εἰς τὴν Μονὴν Τσέπου ἢ Ὑψηλῆς Πέτρας, καὶ τὴν 18ην Ἰανουαρίου εἰς Δρόβιανην.

Στατιστικαὶ πληροφορίες

1833. Κατὰ τὸν γεωγράφον Κοσμῶν τὸν Θεσπρωτὸν ἀπὸ τοῦς Γεωργουτσάτες, ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη ἀριθμοῦσε τὸ 1833, 5000 σπήτια, ἦτοι 40.000 χριστιανικὸν πληθυσμὸν περίπου, ἂν ὑπολογίσωμεν διὰ τὴν τότε ἐποχὴν, ἀνὰ 8 ἄτομα γιὰ κάθε σπήτι κατὰ μέσον ὄρον. (βλ. περιοδ. «Ἡ Βόρειος Ἡπειρος» τευχ. 21 σελ. 17).

1907. Ἐκκλησίαι 170, Ἱερεῖς 156, Σχολεῖα 126, διδάσκαλοι 140, διδασκάλισσαι 13, μαθηταὶ 3800, μαθήτριά 810, Σύνολον 4.610 (βλ. Ἡμερολόγιον τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων Κων)λεως 1907 σελ. 106—107).

Παλιές Ἐδρες τῆς Ἐπισκοπῆς κατὰ χρονολογικὴν σειρὰν

Δρυϊνούπολις (... — 558). Ἀπὸ τὸ «Παληόκαστρο τῆς Ἀργύρας» ὡς καὶ μερικὰ ἔχνη ἀρχαίας πόλεως πού διακρίνονται γύρω ἀπὸ τὴ Γκορίτσα—ἓνα μικρὸ χωριὸ σήμερα τῆς Δερόπολης—συμπεραίνομεν ὅτι πιθανὸν ἐδῶ θὰ ἔφευτε ἡ ἱστορικὴ Δρυϊνούπολις, πού πρωτοάπλωσε τὴ σημαία του ὁ Χριστιανισμὸς καὶ ἔστησε τὸν πρῶτο ἐπισκοπικὸ του θρόνον, μέσα

στὸν μεγάλοπρεπο εἰδωλολατρικὸ ναὸ τῆς, λείψανα τοῦ ὁποίου ἐσώζοντο πρὸ καιροῦ— ἴσως νὰ σώζονται καὶ σήμερα—μὲ ὑπογεώως στοάς. Νομίζομαι ὅτι ὁ τίτλος «Δρυϊνουπόλεως» ὀφείλεται ὄχι στὴν ἀρχικὴ τῆς ἔδρα τῆ Δρυϊνούπολη—μιὰ πολιτεία νεκρῆ ἐδῶ καὶ δέκα τέσσερες αἰῶνες τώρα— ἀλλὰ σὲ ὀλόκληρη τὴν Ἐπαρχία τῆς Δερόπολης (=Δρυϊνουπόλεως). Γι' αὐτὸ καὶ παρ' ὄλες τὶς περιπέτειες, διατηρεῖται ἀκόμη, γιὰτὶ ἀναφέρεται σὲ μιὰ περιοχὴ ἀνθηρῆ καὶ γεμάτῃ ἀπὸ σφοῖγος.

Ἐπισκοπὴ (558—1183). Λέγεται ὅτι τὸ χωρὶ ἀυτό, πρωτῆτα ἐλέγονταν «Τεγκάτες», ἐπῆρε δὲ τὸ σημερινὸ του ὄνομα, ἀπὸ τὸ γεγονὸς ποὺ ἐπὶ αἰῶνας διετέλεσεν ἔδρα Ἐπισκόπου. Ἐπίσης ὅτι μετὰ τὸ χαλασμὸ τῆς Δρυϊνούπολης, ἀπὸ τὸ προσωπικὸ τῆς Ἐπισκοπῆς τῆς μόνο ἕνας Ἀναγνώστης ἐγλύτωσε καὶ ἔδωσε τὸ «παρῶν» στὸ ἐθνικὸ προσκλητήριον. Ὁ Ἀναγνώστης οὗτος μετέφερε καὶ τὴν Ἐπισκοπικὴν ἔδραν ἐδῶ στοὺς Τεγκάτες (σημερινὴν Ἐπισκοπὴν), καὶ ἀπετέλεσε τὸν κυριώτερον πυρῆνα τῆς περαιτέρω ἀναδιοργανώσεώς τῆς καὶ ἐξελίξεως. (βλ. Φωνὴν τῆς Ἡπειροῦ τοῦ 1901 ἀριθ. φύλ. 429—430).

Γάρδη ἢ Γαρδίκι καὶ Μονὴ Τσέπου ἢ Ὑψηλῆς Πέτρας (1183—1318 ἢ 1395). **Ἀργυροκάστρον** (1318 ἢ 1395—1924). **Ἐπισκοπὴ** (1924—....).

Φαίνεται ὅτι ὁ τόπος οὗτος οὐδέποτε ἐγνώρισεν ἡσυχίαν. Κάθε τόσο ἐχτυπιότανε ἀπὸ ἄγριες ξενικὲς ἐπιδρομὰς καὶ συγκλονιστικὰ πολιτικὰ γεγονότα, καὶ γι' αὐτὸ ὁ ἐπισκοπικὸς του θρόνος, καθὼς διάβαιναν τὰ χρόνια καὶ οἱ αἰῶνες, ἐταξείδευε διαρκῶς καὶ ἐπλανᾶτο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

Γότθοι καὶ Σταυροφόροι ἐχάλασαν καὶ ἐκούρσψαν τὶς δυὸ πρῶτες τῆς ἔδρες τῆ Δρυϊνούπολη καὶ Ἐπισκοπὴν, ἐνῶ ἡ μεταφορὰ τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου ἀπὸ τὴν Γάρδην ἢ Μονὴν Τσέπου στὸ Ἀργυροκάστρον, ἐγένετο διὰ πολιτικούς λόγους, κατ' ἄλλους μὲν διὰ χουσοβούλλου τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀνδρονίκου τὸ 1318, κατ' ἄλλους δὲ ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Βαγενετίας καὶ Ἀργοροκάστρου Γκιῶν Ζενεβύση καὶ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πατριάρχου Κων(πόλεως Καλλίστου τοῦ Β' τὸ 1395. Ἐπίσης

διὰ πολιτικούς λόγους μετεφέρθη ἡ ἔδρα τῆς τελευταίως (1924), ἀπὸ τὸ Ἀργυροκάστρον εἰς Δελβινάκιον. (βλ. Χρονολογικὸν Ζώτου—Μολοσσοῦ σελ. 79—Φωνὴν τῆς Ἡπειροῦ τοῦ 1901 ἀριθ. φύλ. 429—430—Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον «Ἡπ. Ἀστὴρ» Λ.Μ. Βασιλειάδου 1904 σελ. 70).

Ἀκρωτηριασθεῖσης οὕτω κατὰ τὸ 1923 τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιφερείας τῆς παρὰ τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων, ἡ δικαιοδοσία τῆς περιορισθῆν πλέον εἰς τὰ ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Βασιλείῳ ἐναπομείναντα ἐλάχιστα χωρῖα τῆς Ἐπαρχίας Πωγωνίου, μὲ ἔδραν τὸ Δελβανάκιον καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον «Δρυϊνουπόλεως καὶ Πωγωνιανῆς», τὸ δὲ κυριώτερον τμῆμα αὐτῆς ἀπετέλεσε τὴν σημερινὴν Ἐπισκοπὴν Ἀργυροκάστρου, ὑποκειμένην εἰς τὴν Αὐτοκέφαλον Ἀλβανικὴν Ἐκκλησίαν. Διὰ τὰ καταστῆ δὲ βιώσιμος ἐπειδὴ κατήντησεν ἀτροφικὴ πλέον, περὶ τὰ τέλη Φεβρουαρίου 1936 κατ' ἀπόφασιν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἑλλάδος συνεχωνεύθη εἰς αὐτὴν καὶ ἡ τῆς Βελλᾶς καὶ Κονίτης τοιαύτη καὶ οὕτω ἀπετελέσθη ἡ σημερινὴ Μητρόπολις «Δρυϊνουπόλεως καὶ Κονίτης», τοῦ οἴκειον Ἀρχιερέως φημιζόμενον «Ὑπερτίμου καὶ Ἐξάρχου Βορείου Ἡπειροῦ». (βλ. Ἡπειρωτ. Χρονικὰ IB! σελ. 55—56).

Προνόμια—Βασιλικὲς χάριτες

Ἐπὶ Βυζαντινῆς ἐποχῆς ἡ Ἐπισκοπὴ αὕτη ἦτο πλουσιωιάτη καὶ μιὰ ἀπὸ τὶς μᾶλλον εὐνοούμενες τῶν Αὐτοκρατόρων Ἀνδρονίκου τοῦ Ἐλεήμονος, Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, οἵτινες ἐπροίκισαν αὐτὴν μὲ ἐξαιρετικὰ προνόμια καὶ ἄφθονες βασιλικὲς χάρες σὲ προσοδοφόρους γαίες στὸ Γαρδίκι, Ζιουλιάτι, Χουμελίτσα καὶ Ἐπισκοπὴ.

Ἐπὶ πλέον ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος παρεχώρησε σ' αὐτὴν προνομιακῶς καὶ τὰ χωρῖα τοῦ Ἐπισκόπου Δελβίνου, Ἐλευθεροχώρι, Πετσά Μουζίνα, Κρόγκους, Δρόβιανη καὶ Λεονίτσει μὲ τὰ Καλύβια τους, γεγονὸς ποὺ οἱ ἐκάστοτε Ἐπίσκοποι Δελβίνου ἔφερον πάντοτε βαρέως καὶ οὐδέποτε ἔπαυσαν νὰ τὰ διεκδικοῦν. Ἡ φιλονικία

αὐτὴ βάσταξε πολλὰ χρόνια καὶ τελικῶς διηυθετήθη ὀριστικῶς ὑπὲρ τοῦ Ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως διὰ Σιγγιλιώδους Γράμματος ἐκδοθέντος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου ἐν ἔτει 1730 μηνὶ Ἰανουαρίῳ Ἰνδικτιῶνος ἧ'

Οἰκονομικὴ κρίσις

Ἀργότερα καὶ κυρίως ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ 17ου μέχρι τῶν μέσων τοῦ 18ου ἡ Ἐπισκοπὴ μας, ἐπέρασε μίαν ὀξεῖαν οἰκονομικὴν κρίσιν, ἣτις ἠπειλίησε καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν της ἀκόμη. Ἀλλεπάλληλοι Ἐπίσκοποι παρητούντο, διότι δὲ μπορούσαν νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὰ δυσβάστακτα χρέη τῆς Ἐπισκοπῆς. Χαρακτηριστικὸν τῆς κρίσεως ταύτης εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος Κάλλιστος (1630—1636), ὁ ὁποῖος ἴδρυσε καὶ τὴν πρώτην Ἑλληνικὴν Σχολὴν στὸ Ἀργυρόκαστρον (1633), εὐρέθηκε στὴν ἀνάγκην νὰ ἐνεχειριάσῃ τὸ ὠμοφρόδιόν του ὡς καὶ τὸν ἐπισκοπικόν του μανδύαν ἀκόμη πρὸς ἐξεύρεσιν δανείου. (βλ. Ἡπ. Χρον. Ε' σελ. 91—93). Ἡ κρίσις αὕτη ἦτο ἀπότοκος μιᾶς γενικωτέρας κρίσεως πού περνοῦσε τότε τὸ χριστιανικὸν στοιχεῖον, λόγῳ τῶν παρατηρουμένων ἀφορήτων διωγμῶν καὶ ὁμαδικῶν ἐξισλαμισμῶν. Κατῶρθωσε νὰ ἐξέλθῃ τῆς κρίσεως ταύτης ἀδίκτη, χάρις εἰς τὴν μαχητικότητα καὶ αὐτοθυσίαν τῶν Ἐπισκόπων της.

Ἀνασυγκρότησις

Ἀπὸ τὰ μέσα ὅμως τοῦ 18ου αἰῶνος ἠρέμησεν ἡ κατάστασις καὶ ἀρχίζει ραγδαία ἀνασυγκρότησις. Ἐνας πρωτοφανὴς ἀνοικοδομητικὸς ὄργανισμὸς παρατηρεῖται τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Ὁ ἐπίσκοπος Δοσίθεος ἀπὸ τῆ μιᾶ μεριά ἔχτιζεν ἐκκλησίες, ὁ Κομᾶς ὁ Αἰτωλὸς ἀπὸ τὴν ἄλλη ἴδρυσε Σχολεῖα καὶ ὁ ἕνας συνεπλήρωνε τὸν ἄλλον.

Μιὰ εὐγενὴς ἀμίλλα ἀνεπτύχθη ἀνάμεσα στοὺς δυὸ τούτους θρησκευτικοὺς ἡγέτας τοῦ 18ου αἰῶνος ποιοὺς νὰ ξεπεράσῃ τὸν ἄλλον σὲ ἐθνικὴ δράση. Εὐτυχῶς καθένας εἰς τὸν τομέα του ἐπετέλεσε θαύματα καὶ ἀμφότεροι εἶναι ἐξ ἴσου ἄξιοι γιὰ εὐλαβῆ μνημόσυνα.

Περὶ τίς 70 καινούργιες ἐκκλησίες ἔχτισεν ὁ Δοσίθεος (1760—1799) στὴν περι-

φέρεια τῆς Ἐπισκοπῆς του, ἐξὸν ἐκείνες πού ἐπεσκεύασε καὶ ἐξωραΐσεν ἐσωτερικῶς. Ἐπὶ πλεόν βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον διδάσκαλον τῆς Σχολῆς Ἀργυροκάστρου κατέστρωσε τὸν γνωστὸν Ἐπισκοπικὸν Κώδικα, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ σήμερα ἓνα ἀξιόλογον καὶ ἐξαιρετικὸν ἱστορικὸν μνημεῖον.

Διαπρεπεῖς Ἱεράρχαι

Τὸν ἐπισκοπικὸν θρόνον Δρυϊνουπόλεως ἐκλείσαν κατὰ καιροὺς πολλοὶ διαπρεπεῖς Ἱεράρχαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακεκριμένην θέσιν κατέχουν οἱ ἀγωνισταί. Διαλέγομε τοὺς κορυφαίους ἀπὸ τοὺς πρώτους καὶ καλλίτερους καὶ τοὺς παρουσιάζομε.

Ματθαῖος (1611)

Ὁ ἐπίσκοπος οὗτος ἐπιτροπεύων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο τὸν ἀσθενοῦντα Μητροπολίτην Ἰωαννίνων Μανασσῆν, ὑπῆρξεν ὄργανωτῆς καὶ ὁ κυριώτερος τῶν πρωτοεργατῶν τῆς ἀτυχοῦς ἐπαναστάσεως Διονυσίου τοῦ Σκυλοσόφου, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τινος ἐπιστολῆς Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ὑπὸ ἡμερομην. λα! Ὀκτωβρίου 1614, σχετικὴν περικοπὴν τῆς ὁποίας παραθέτομεν κατωτέρω: «..... Τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν κακῶν ἐστὶν τὸ ἐκίνησες καὶ ἔφερες καὶ ἐφύλαγες τὸν ἐχθρὸν τοῦ κόσμου (ἐννοεῖ τὸν Διονύσιον Σκυλόσοφον) μέσα εἰς τὸ ἐπαινετὸν τοῦτο κάστρον, ἕως ὅπου τὸ ἀφανίσαστε. Καὶ ἐμένα ὁποῦ δὲν ἤθελα νὰ τὸν ἀκούσω τὸν θεοκατάρaton καὶ ὁποῦ σᾶς ἐσυμβούλευνα νὰ τὸν διώξετε ἐστείλατε ἀνθρώπον μέσα εἰς τὸ κελλίον μου νὰ μὲ φονεύσῃ. Ἀλλὰ ἐστὶν τὸν ἐσυμμαζέυες καὶ τὸν ἐφίλευες καὶ τὸν ἐδίδες θέλημα νὰ εὐλογᾷ καὶ νὰ ἀγιάζῃ, ὁ φονεὺς καὶ τοσούτων ψυχῶν φθορεὺς, ὅπου ἤξευρες πῶς ἔκαμεν εἰς τὰ Τρίκαλα. Ὅλα ἐτοῦτα ἀπὸ ἐδικὴν σου αἰτίαν ἔγιναν, καὶ ἐγὼ μὴ ἤξεύροντας, ὡς ξένος καὶ ἀπλοῦς ἄνθρωπος ἔλεγα καὶ ἀνάγκαζα τὸν κόσμον, ὅταν ἦτον ἀσθενὴς ὁ κύριος Μανασσῆς, νὰ μὴ στέργουν ἄλλον παρὰ μόνον ἐσένα». Φαίνεται ὅτι τὰ σχέδια τῆς ἐπαναστάσεως ἐκινδύνευον νὰ προδοθῶσιν εἰς τὰς Τουρκικὰς Ἀρχὰς, ἀπὸ τὸν ἐθελόδουλον τούτον καλόγερον, ὡς ἐπιγραμματικὰ χαρακτηρίζει τὸν Μάξιμον

Πελοποννήσιον, ἐν σχετικῇ μελέτῃ του, ὁ αἰοιδίμος Ἐπισκοπὸς Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παλαδόπουλος, καὶ διὰ τοῦτο ὁ Ματθαῖος ὡς προνοητικὸς ἡγέτης ἠπέλησε νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸν μέσα εἰς τὸ κελλὶ του. (βλ. Ἡπ. Χρον. Η! σελ. 178—182).

Σοφιανὸς (1711)

Ὑστερα ἀπὸ ἓνα ἀκριβῶς αἰῶνα ἀναφαίνεται ὁ Σοφιανός, ὁ ὁποῖος παραιτηθεὶς κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔγινε μεγαλόσχημος τῆς Μονῆς Ἁγίου Ἀθανασίου τῆς Πολίτσιανης, ἐνθα μετέβη «... ἵνα διδάξῃ τοὺς περιοίκους καὶ ἐνισχύσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν ἐγκαρτέρησιν καὶ τὴν ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τῆς ἐξαπλουμένης τότε ἐξωμοσίας. Εἰς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ὀφείλεται ἡ ἔμμονή τοῦ τμήματος τούτου καὶ τῆς Ρίζης καὶ Ζαγοριάς εἰς τὴν πάτριον θρησκείαν κατὰ τὸ 1730—1735, ὅτε οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν τούτων ἀντέστησαν κατὰ τῶν ἀγρίως ἐπιτεθέντων γειτόνων ἐξωμοσιῶν, οἵτινες ἄλλοτε μὲν διὰ τῆς βίας ἄλλοτε δὲ διὰ μυριῶν ἐκβιαστικῶν τρόπων προσεπάθουν νὰ ἐκβιάσουν αὐτοὺς νὰ ἀλλαξοπιστήσουν». (βλ. σύγγραμμα «Θεσσαλία καὶ Ἡπειρος» τοῦ Γερμανοῦ γεωγράφου A. Philippson σελ. 213). Εἰς τὴν ἀνωτέρω Μονὴν ἐσώζετο καὶ ὁ τάφος του καλούμενος τοῦ «Ἐπισκόπου». Πιθανὸν οὖν εἶναι νὰ κατήγετο ἀπὸ τὴν Πολίτσιανην.

Ἰωακεῖμ ὁ Χῖος (1828—1835)

Ὁ νεαρὸς οὗτος δεσπότης ἐτάχθη παρὰ τὸ πλευρὸν τῆς Τουρκικῆς Διοικήσεως πού ἔθεσε σὲ ἐφαρμογὴν διοικητικὰς μεταρρυθμίσεις, εὐνοϊκὰς μὲν διὰ τοὺς Ραγιάδες χριστιανούς, δυσμενεῖς δὲ διὰ τὸ φρουδαρχικὸ σύστημα πού ἴσχυε τότε, καὶ ἀντιμέτωπος τῶν ἰσχυρῶν φρουδαρχῶν Τουρκαλβανῶν τοῦ τόπου πού ἐκινήθησαν ἐνόπλιως διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν ἐν λόγῳ εὐεργετικῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐζῶσε λοιπὸν

καὶ αὐτὸς τὸ σπαθὶ του, ἐσάλπισε συναγερομένον τῶν ἀπειλουμένων Ραγιάδων καὶ συνέτριψε τὸ κίνημα τοῦτο ἐν τῇ γενέσει του στὰ στενὰ τῆς Ἐπισκοπῆς, ὕστερα ἀπὸ σκληρὰ καὶ αἱματηρὰ μάχης πού ἔδωσε στὴ «βρῦση τοῦ Κατῆ». Οἱ Λιάπηδες ἐπέταξαν τὰ ὄπλα καὶ φεύγοντες ἐκραύγαζον γοερῶς «Ἀπὸ ἐσένα δεσπότη τὰ παιδινομε αὐτὰ» (βλ. Ἰω. Λαμπροῖδη «Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα—Πωγωνιακὰ» 1889 σελ. 77—78). Ἐδῶ ἐκρίναμεν τὸν Ἐπίσκοπον τοῦτον ὡς ἀγωνιστὴν, εἰς τὸ β! μέρος τῆς παρουσίας μελέτης μας θὰ περιγράψωμεν ἐν συνεχείᾳ καὶ τίς σπάνιες διοικητικὰς ἀρετὰς του.

Βασίλειος Χρησιδῆς (1909—1936)

Βιβλικὴ φυσιογνωμία, μελίχιος, ἀγνός, ἠθικὸς καὶ προσιτὸς εἰς ὄλους. Ἐγεννήθη στὸ Ἀπάνω Λάμποβο ἢ Λάμποβο τοῦ Σταυροῦ τὸ 1858, ἐσπούδασε στὴ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Χάλκης ὡς προστατευόμενος τοῦ Πατριάρχου Ἰωακεῖμ τοῦ Β!, πρῶν Ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως. Ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὴν 26ην Φεβρουαρίου 1936 καὶ ἐτάφη στὸ Δελβινάκι. Κατὰ τὴν διακομιδὴν τοῦ ἱεροῦ λειψάνου του ἀπὸ Ἀθήνας εἰς Δελβινάκι ἐγένετο ἀντικείμενον συγκινητικῶν καὶ αὐθορμητῶν ἐκδηλώσεων ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ. Ἡ ἀγορὰ τῶν Ἰωαννῶν ἐκλείσεν εἰς ἐνδειξὴν ἐθνικοῦ πένθους, καὶ ὁ τάφος του στὸ Δελβινάκι ἀποτελεῖ ἓνα ἐθνικὸ προσκυνητῆρι, ἀνάλογα μὲ τὸ μνημεῖον τοῦ Ἀγνώστου στρατιώτου. Ὑπῆρξεν ὁ κυριώτερος πρωτεργάτης τοῦ Ἀὐτονομακοῦ Ἀγῶνος καὶ διετέλεσεν Ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως Αἰτονόμου Ἡπείρου. Ἀπελαθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὸ 1917, μετέφερετὴν ἔδραν τοῦ στὸ Δελβινάκι ἐνθα ἔζησε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου του ἀσκητικά.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Γ. ΜΠΑΡΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Καθηγητοῦ
Θρησκευτικῶν Γυμνασίου Θηλέων Ἰωαννίνων

ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ*

Ὁ λαὸς γὰρ νὰ παραστήσῃ τὰ πλούτη μᾶς μονῆς λέγει ὅτι καὶ τὸ γάλα ποὺ ἄρμεγαν ψηλὰ στὸ βουνὸ τὸ ἔφερναν στὴ Μονὴ μὲ σωλῆνες. Ἡ Μονὴ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ποὺ διατηρεῖται ὡς τὰ σήμερα, εἶχε καὶ σχολεῖον. Τὴ Μονὴ αὐτὴ ἐπεσκέφθη καὶ ὁ Λόρδος Βύρων καὶ νόμισε ὅτι Ἀχέρων εἶναι ὁ Θύαμις. Στὸ σχολεῖο αὐτὸ θὰ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα καὶ ὁ Ζιτσαῖος Δοσίθεος ὁ Φιλίτης—μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποῦ ὅπως καὶ τοῦ Ἰγνατίου Ἀρτῆς κοσμοῦνται δυὸ ὁδοὶ τῆς πόλεως μᾶς στὴν Καραβατιὰ κοντὰ στὰ «Λυὸ Ἀδέρφια» τὸν τάφο τῶν ὁποίων δυστυχῶς τὸν ὄριζαμε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση, ὅπως ξεθάψαμε καὶ τὶς «Ἐφτάμπουλες» στὴ γωνιὰ τῆς παλαιᾶς Ζωσιμαίας ἀπέναντι ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Μπίμπη, ὅπου ἔμενευ ὡς ἱπποκόμος ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος καὶ ὅπου σήμερα στεγάζεται ὁ «Ἐθνικὸς Ἀγών». Ὁ Δοσίθεος ὁ Φιλίτης ἔγινε ἀρχιεπίσκοπος Οὐγγροβλαχίας στὴν ἡγεμονία τοῦ Βουκουρεστίου καὶ ὑποστήριξε ἐκεῖ τὰ ἐλληρικὰ γράμματα καὶ κατὰ τὸν Κοραῆν κατέβαλε πρόθυμα τὴ δαπάνη γιὰ τὴ μόρφωση ἀπόρων Ἑλλήνων καὶ ἄφισε καὶ στὴ Ζίτσα τὸ λεγόμενον «Φιλίτειον Κληροδότημα».

Τὸν Δοσίθεον Φιλίτην διαδέχτηκε κατὰ τὸ 1800 ὡς μητροπολίτης Βουκουρεστίου ὁ Ἀρτῆς Ἰγνατίος, προστάτης τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν τυρηνίαν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ ὁ ὁποῖος ἔδειξε καὶ διπλωματικὴ δράση κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821.

Τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ἔχομε καὶ τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Νεομάρτυρος Ἰωάννου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Αὐτὸς ἦτο ἀπὸ τὸ Τέρροβον (1508—1526) καὶ στὴν Κων-

σταντινούπολη στὶς 18 Ἀπριλίου 1526 τὴν Παρασκευὴν τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἀπὸ τὸν μεναρὲν ἔψαλε ἀντὶ τῆς μωαμεθανικῆς προσευχῆς τὸ «Χριστὸς Ἀνέστη».

Κατὰ τὸ μαρτύριόν του Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἦτο ὁ Ἡπειρώτης Ἰερεμίας ὁ Ἄος, ὁ ὁποῖος πατριάρχευσε τρεῖς φορές στὸ διάστημα τῶν ἐτῶν 1524—1545. Ἦτο πατριάρχης πολιτικώτατος καὶ κατώρθωσε ν' ἀποσοβῆσῃ τὸν κίνδυνον τῆς κατεδαφίσεως τῶν χριστιανικῶν ἐκκλησιῶν καὶ νὰ πιστοποιήσῃ μὲ δυὸ γενιτσάρους ποὺ ζοῦσαν ἀκόμα ἀπὸ τὸ 1453, ὅτι πράγματι ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς παρεχώρησε τὸ βεράτιον τῶν προνομίων, τὸ ὁποῖον εἶχε κατὰ ἴσους στὴν πυρκαϊὰ τοῦ 1515.

Στὰ Γιάννινα τελοῦν τὴν ἑορτὴ τοῦ Νεομάρτυρος Ἰωάννου στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Μαρίνας τὴν Τρίτη τῆς Διακαινησίμου καὶ ὄχι στὶς 18 Ἀπριλίου οὔτε τὴν Παρασκευὴ τῆς Ζωοδόχου, ποὺ πηγαίνει ὁ κόσμος στὴν Περίλεψη. Γιατὶ κοντὰ στὴν Ἁγία Μαρίνα κάτω ἀπὸ τὸ σημερινὸ Δημαρχεῖο μᾶς στὸ βαθὸς, στὸ σταθμὸ τῶν αὐτοκινήτων, ἦτο τὸ σπίτι τοῦ Ἁγίου καὶ ἐκεῖ ἔκαιε καὶ μιὰ καντήλα, ὅπως ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ παιδικία. Καὶ ἀντὶ νὰ διατηρήσωμε τὸ σπίτι αὐτὸ ὡς ἱστορικὸν μνημεῖον τ' ἀφίσαμε κι' ἔπεσε χωρὶς στὴ θέση του οὔτε μιὰ ἀναμνηστικὴ πλάκα νὰ βάλουμε. Μονάχα τὸ μέρος ἐκεῖνον ὀνομάστηκε «Πλατεῖα Νεομάρτυρος Ἰωάννου».

Στὴν Ἁγία Μαρίνα ἐπίσης τὴν τρίτη ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων τελοῦν τὴν ἑορτὴ τοῦ Πρωτομάρτυρος καὶ Ἀρχιδιακόνου Στεφάνου, διότι ἐκεῖ κάτω, ὅπου σήμερα εἶναι τὰ στρατιωτικὰ λουτρά ὑπῆρχε μικρὸς ναὸς του, ποὺ οἱ Τοῦρκοι τὸν μετέβαλαν στὸ «Τσεκούρ Τζιαμί» καὶ οἱ χριστιανοὶ τότε μετέφεραν τὴν εἰκόνα του στὴ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου

γειτονική Ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Μαρίας. Ὁ δέκατος ἑβδομος αἰώνας ἀρχίζει μὲ τὴν ἀτυχῆ ἐπανάσταση τοῦ **Διονυσίου τοῦ Φιλοσόφου**. Αὐτὸς ἦτο Ἑπειρώτης ἀπὸ τὴν Παραμυθιά, μοναχὸς τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου τοῦ Διχουνίου ἐκεῖ κοντά. Λέγεται μονὴ τοῦ Διχουνίου, διότι ἔκειτο ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνά, σὲ δυὸ χούνες σὰν ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ πύργους. Μορφώθηκε στὴν Ἰταλία, ἔγινε ἐπίσκοπος στὴ Λάρισα, ἀλλ' εἶχε τὴν ἔδρα του στὰ Τρίκκαλα καὶ γι' αὐτὸ λέγεται ἐπίσκοπος Τρίκκαλα. Ἡ ἐπανάστασις τοῦ ἀπέτυχε λόγῳ τῆς ὀχι καλῆς στάσεως τῶν ἀρχόντων χριστιανῶν, τῶν Καστριῶν, ποὺ ἔμεναν ὡς τιμαριούχοι μέσα στὸ Κάστρο. Ἀλλὰ ἡ ἀτυχὴ αὐτὴ ἐπανάστασις τοῦ 1611 διετήρησε καὶ ἐνίσχυσε τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῶν ὑποδούλων, καὶ ὁ Διονύσιος στὸν ὁποῖον οἱ μικροὶ ἐχθροὶ του ἐκόλλησαν τὸν τίτλο τοῦ Σκυλοσόφου εἶναι παρὰ τὰ λεγόμενα τοῦ στηλιτευτοῦ του Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου ἥσους, εἶναι ἅγιος. Καὶ ὁ μὲν συνεργάτης τοῦ Διονυσίου, ὁ ἐπίσκοπος Φαναρίου Σεραφεῖμ, ἔχει ἀνακηρυχθῆ ἅγιος καὶ ἡ προτομὴ του στολιζει τὴν Καρδίτσα καὶ ἐστόλισε πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν καὶ τὰ Τρίκκαλα, ἐνῶ ὁ ἀτυχῆς Διονύσιος οὔτε ἅγιος ἀνακηρύχτηκε, οὔτε ἡ προτομὴ του κοσμεῖ τὰ Γιάννινα καὶ τὴν Παραμυθιά καὶ μόνον μιὰ ἀναμνηστικὴ πλάκα ἔξω ἀπὸ τὴ σπηλιὰ του ἔχει μπεῖ, ὅπου στὸν ἑορτασμὸ τῆς Ἑκατονταετηρίδος τοῦ 1830 τὸν ἐξύμνησε ὁ φίλος συνάδελφος καὶ ποιητὴς κ. Τάκης Σιωμόπουλος.

Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἀτυχὴ αὐτὴ ἐπανάσταση—τὴν ἐξιστόρηση τῆς ὁποίας ἐκθέτει σὲ βιβλίον ὁ λόγιος κ. Τάκης Σαλαμάγκας—ὁ ζυγὸς τῶν Τούρκων γίνεται βαρύτερος, ἀρχίζει ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν προυχόντων πρῶτα πρῶτα, δηλ. τῶν σπαχίδων καὶ ἔπειτα τῶν ἄλλων. Οἱ δυστυχεῖς χριστιανοὶ τῆς Ἑπείρου βρίσκουν παρηγοριὰ καὶ καταφύγιον στὶς μονές, ποὺ τώρα χτίζουν στὰ βουνὰ μακριὰ ἀπὸ τὸν τύραννο.

Καὶ ἐδῶ τὸ φέρνει ἡ ἱστορικὴ ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσουμε *τοὺς λόγους τῆς ἰδρύσεως πολλῶν μονῶν* καὶ τῆς ἱστορικῆς δικαιώσεώς των. Στὶς ἀρχὰς τοῦ τετάρτου μ.Χ. αἰῶνος ὁ κυριώτερος λόγος ἰδρύσεως

μονῶν ἦτο ἡ ἀντίδρασις τοῦ πνευματικοῦ χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν εἰδωλολατρικὴ ὑλολατρεία, τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴ γῆ, τῆς σεμνότητος πρὸς τὴν ἀνηθικότητα, τῆς λιτότητος πρὸς τὴν χλιδῆ, τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς τῶν χριστιανῶν πρὸς τὴν ἀτομικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ ζωὴν τῶν κρατούντων εἰδωλολατρῶν. Στὰ Βυζαντινὰ τὰ χρόνια χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ ὑφίσταται καὶ ὁ προηγούμενος λόγος, γιὰ τὴν ἴδρυσιν πολλῶν μονῶν συντελέσαν καὶ ἄλλοι. Βέβαια ἔγιναν πολλὰς κατασχέσεις καὶ ἀνιέρεις ἐμεταλλεύσεις τῶν ἱερῶν σκοπῶν τῶν ἱερῶν μονῶν. Ἀλλὰ ἔτσι συμβαίνει στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία ἡ ὁποία πάντοτε καὶ μέχρι σήμερα εἶναι ἀκόμα ἀτελής. Οἱ λόγοι αὐτοὶ τῆς ἰδρύσεως τῶν πολλῶν μονῶν ἦσαν οἱ ἑξῆς: Οἱ ἱερὲς μονὲς ἦσαν κέντρα ἱεραποστολῶν καὶ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἐκπολιτισμοῦ τῶν βαρβάρων καὶ ἐξελληνισμοῦ τῶν ἀλλογλώσσων χριστιανῶν. Ἦσαν κέντρα ἀσφαλείας μὲ τὰ φρούριά των τῶν ἀκριτικῶν περιοχῶν τοῦ ἀπέραντου Βυζαντινοῦ κράτους. Ἦσαν δάσεις προσφυγῆς τῶν ἀγαθῶν μακριὰ ἀπὸ τὴν κακία τοῦ κόσμου αὐτοῦ καὶ ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὶς αὐθαίρετες ἀπολυταρχικὰς ἐπεμβάσεις τῶν ἐγκοσμίων ἀρχῶν σὲ ζητήματα πίστεως καὶ συνειδήσεως. Ἦσαν σχολεῖα τοῦ λαοῦ, σταθμοὶ ἐπιστήμης, φυτώρια θεολογίας, ἐργαστήρια τῆς βυζαντινῆς τέχνης. Ἦσαν αἱ μοναὶ πρότυποι ἀγροὶ καλλιιεργείας δημοτικῶν καὶ τῆς μετὰξῆς—ποὺ μοναχοὶ ἀπὸ τὴν Κίνα μέσα σὲ καλὰ μίαι ἐφεραν τὸ σπόρο στὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Ἰουστινιανοῦ (528-565)—γιὰ τὶς ἀνάγκης τῶν ἀμφίων τῶν κληρικῶν τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν βυζαντινῶν ἀρχοντισσῶν.

Ἦσαν ἐστίαὶ κάθε εἶδους φιλανθρωπικῆς δράσεως καὶ κοινωνικῆς προνοίας, ἡ ὁποία ἦτο ἄγνωστὴ ἐδῶ καὶ ἐνα αἰῶνα σὲ ὅλα τὰ κράτη ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Βυζαντίου καὶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ὕστερα τῆς τουρκοκρατουμένης Ἑλλάδος. Στὶς μονὲς καλλιγραφοῦσαν καὶ ἀντέγραφαν χειρόγραφα καὶ διατηροῦσαν τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ τοὺς κώδικας. Οἱ μονὲς δὲν ἦσαν τόπος προσευχῆς μόνον τῶν ἐρημιτῶν, ἀλλ' οἱ μεγάλες μονὲς μὲ τὰ εἰσοδήματα τῶν εὐεργετῶν τους—ποὺ ἀρνιόνταντε τὰ κο-

σμικὰ—διατηροῦσαν ἐργαστήρια βιοτεχνίας, ὄρφανοτροφεῖα, ξενῶνας γιὰ τοὺς περαιοτικούς, γηροκομεῖα, λεπροκομεῖα, πτωχοκομεῖα ἢ σπιτάλια—ὅπως τὸ δικό μας στὴν πλατεῖα Εὐεργετῶν ποὺ τ' ἄφισαν κι' αὐτὸ μᾶζι μὲ τόσα ἄλλα καὶ ρήμαξε—παρασκευαστήρια φυσικῶν φαρμάκων ἀπὸ βότανα, νοσοκομεῖα, σωφρονιστήρια γιὰ τ' ἀγῶρια καὶ σεμνεῖα γιὰ τὰ παραστρατημένα κορίτσια, ὅπως πρῶτη τὰ ἐφήρμοσεν τὰ σεμνεῖα ἢ πρὶν παραστρατημένη καὶ κατόπιν αὐτοκράτειρα, ἢ σύζυγος τοῦ Ἰουστινιανοῦ Θεοδώρα. Καὶ ὁ διευθυντὴς καὶ ὅλοι οἱ ὑπάλληλοι τῶν εὐαγῶν καὶ ἀγαθοεργῶν αὐτῶν καταστημάτων τῶν ἱερῶν μονῶν—ποὺ τὰ συντηροῦσαν τὰ λάσσα, ὅσα δηλ. ἄφισαν γιὰ αὐτὰ οἱ εὐεργέτες των—ἦσαν ὅλοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες κληρικοὶ βαθμοῦχοι, διάκονοι καὶ διακονίσσες, διότι τὸ φιλανθρωπικὸν ἔργον ἦτο καθαρῶς ἔργον ἐκκλησιαστικὸν ἀπὸ τὰ χροῖνα τὰ ἀποστολικά, τὰ χροῖνα τῶν ἑπτὰ πρῶτων διακόνων καὶ τοῦ Στεφάνου, ἀπὸ τὰ χροῖνα τῶν Μυροφόρων, τῆς Ταβιθάς, τῆς Συντύχης, τῆς Εὐδοσίας, τῆς Εὐτυχίας, τῆς Ἑρμιόνης, τῆς Εὐπραξίας, τῆς Ὀλυμπιάδος καὶ τῶσων ἄλλων ἁγίων φιλανθρωπῶν. Τὸ ἔργον τὸ φιλανθρωπικὸν προτοῦ κατὰ μεγάλο μέρος στὰ χροῖνα μας τὸ πάρη στὰ χέρια του τὸ Ὑπουργεῖον Κοινωνικῆς Προνοίας ἦτο ἔργον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐμμενέτανε ἀπὸ τῆς θερμῆς πίστεως ἦτο καθῆκον θεῖον καὶ ὄχι ἀπλῶς κοινωνικὸν καὶ κρατικόν.

Στὰ χροῖνα τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῶν διωγμῶν τῶν Τούρκων ἔχουν προστεθῆ κοντὰ στοὺς λόγους τῶν δυὸ προηγουμένων περιόδων καὶ ἄλλοι λόγοι γιὰ τὴ δημιουργία νέων μονῶν ἀπὸ τοὺς ἀτυχεῖς σκλάβους προγόνους μας. Οἱ μονεὶ ἐπὶ Τουρκίας ἦσαν ἄσυλα τῶν καταδιωκόμενων, τῶν κλεφτῶν, τῶν ἀρματολῶν, τῶν πιετῶν. Ἦσαν τὰ κρυφὰ σχολεῖα τῶν ἀγραμμάτων σκλάβων. Ἦσαν μυστικὰ κέντρα ἐπαναστατικῶν ἐξορμήσεων καὶ ἐθνικῶν συγκεντρώσεων κατὰ τὰ πανηγύρια—εἶδος ἀμφικτιονικῶν τῶν κοινοτήτων, ὅπου συζητοῦσαν γιὰ ἕνα καλύτερον μέλλον καὶ ὅπου ἔδιναν τὸν ὄρακο. Ἦσαν καταφύγια πρὸς προστασίαν τῆς πίστεως καὶ τῆς ἠθι-

κῆς καὶ τῆς τιμῆς. Ἦσαν κέντρα ψυχαγωγίας ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς σκλαβιάς καὶ στὰ πανηγύρια ἀγαπημένοι μετὰ τὴ θεῖα Λειτουργία μακρὰ ἀπὸ τ' αὐτὰ τοῦ ἀφέντη ἔψελναν τὰ θρησκευτικὰ τροπάρια καὶ τραγουδοῦσαν πατριωτικὰ καὶ κλέφτικα τραγούδια καὶ χόρευαν τοὺς σεμνοὺς ἐλληνικοὺς χοροὺς καὶ ἔκαμαν γυμνάσια σκοποβολῆς. Τέλος τὰ μοναστήρια ἐπὶ Τουρκοκρατίας διεφύλαξαν τὴν περιοουσίαν τῶν ἰδιωτῶν—ποὺ θὰ τὴν ἄρπαζαν οἱ Τούρκοι—καὶ ἔτσι μὲ τὸ νὰ τὴν ἀφιερῶνουν σ' ἐκκλησιὰς καὶ μονεὶ τὴν περιοουσίαν τους ἐξασφαλίζονταν κι' αὐτοὶ καθὼς καὶ οἱ ἐθνικεῖς, οἱ ἐκκλησιαστικεῖς, οἱ σχολικεῖς, οἱ φιλανθρωπικεῖς ἀνάγκες τῶν σκλάβων. Καὶ νὰ συλλογίζεται κανεὶς ὅτι ὅλη αὐτὴ ἡ μεγάλη καὶ ἱερὴ περιοουσία τῶν μονῶν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, ὅλη σχεδὸν ἐξανεμίσηθη καὶ σπαταλήθηκε ὄχι γιὰ ἀνάγκες πτωχῶν, προσφύγων, θυμάτων πολέμου, ἀκτημόνων, ἀλλὰ τὸ περισσότερο μέρος ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῶν κομμάτων καὶ τοὺς ἐπιτηδεῖους καὶ τὴν ἀπληστία των, ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία ἀγαθῶν πολιτικῶν, ἀπὸ τὴν ἀδυναμία τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀπὸ τὴν ἐνσυνείδητη καὶ ἀνομολόγητη ἐχθρότητα μοντέρνων ψευδοφιλελευθέρων πρὸς τὴν θρησκείαν ὡς ἄχρηστη πὰ καὶ βλαβερὴ γιὰ τὴν πρόοδον.

Μονεὶ ἀπὸ τὸν δέκατον ἑβδομον αἰῶνα εἶναι :

1) Ἡ Μονὴ Ἀσπραγγέλων κοντὰ στὴ Λοβρά. Ἰδρύθηκε στὰ 1600, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴ σφραγίδα τῆς. Δὲν ἔχει τὸ ὄνομα αὐτὸ οὔτε ἀπὸ τοὺς ἄσπρους ἀγγέλους, οὔτε ἀπὸ τὴν ἄσπρην ἀγέλες τῶς προβάτων, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὄνομα ἐνός ἀπὸ τοὺς δυὸ γύρω συνοικισμοὺς τοῦ Ἀσπραγγέλου καὶ Μαυραγγέλου ὅπως πληροφορεῖ ὁ μελετηρὸς ὑπάλληλος τῆς Ἀρχαιολογικῆς μας ὑπηρεσίας κ. Σωτήριος Ζοῦμπος.

2) Ἡ Μονὴ Ρογγοβοῦ κοντὰ στὸ Τσεπέλοβο ἰδρύθηκε στὰ 1649. Ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ 1605 ἐπισκοπὴ Ζαγορίου ὑπὸ τῶν Ἰωαννίνων. Οἱ Ζαγορίσιοι ποὺ πέτυχαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους αὐτονομίαν γιὰ ὅλα τὰ χωρία τοῦ Ζαγοριοῦ, σκέφτηκαν νὰ ἐγκαταστήσουν στὴ Μονὴ Ρογγοβοῦ καὶ ἀνεξάρτητο Μητροπολίτη καὶ μικρὸν Πανεπι-

στήμιον. Ἀλλὰ τὰ σχέδια αὐτὰ δὲν πραγματοποιήθηκαν, γιατί ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία προετοίμαζε τὴν γενικὴν τοῦ ἔθνους ἐξέγερση. Ὁ γηραιὸς ἔλλογιμώτατος διδάσκαλος τοῦ ὑποδούλου Μικρασιατικοῦ Ἑλληνισμοῦ κ. Ἀχιλλέας Βάντζος ἐργάζεται γιὰ τὴ διάσωση τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς μονῆς.

3) Ἡ Μονὴ τῆς Παλιουρῆς κοντὰ στὸ Καλαμᾶ ιδρύθηκε στὰ 1690 καὶ διατηροῦσε καὶ κορυφὸ σχολεῖο καὶ διασώζει καὶ τουρκοικὰ ἔγγραφα σχετικὰ.

Καὶ τὰ παλιότερα τὰ χρόνια οἱ Γιαννιώτες βγαίναμε ἔξω στοὺς Ἀμπελοκήπους νὰ καλωσταδεχοῦμε τοὺς Παλιουριώτες—ποὺ γύριζαν ἀπὸ τὸ πανηγύρι στὶς 8 Σεπτεμβρίου καβάλλα στ' ἄλογα μὲ κόκκινες γιάμπολες ἀπὸ πάνω—καὶ βγαίναμε ἔξω ἀπὸ τὴν Καλούτσια ὅπου γύριζαν στὶς 16 Αὐγούστου ἀπὸ τὸ πανηγύρι τῆς Χρυσοβίτσας.

4) Ἡ Μονὴ Ὑπηλαυωτίσσης κοντὰ στὴν Ἀρτσιότσα ιδρύθηκε στὰ 1665. Σὺγχρονες θὰ εἶναι καὶ οἱ Μονὲς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ στὴ Βίτσα καὶ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς στὸ Μονοδένδρι στὴν ἄγρια χαράδρα τοῦ Βήκου.

5) Ἡ ἔρημη σήμερα καὶ ἄλλοτε γυναικεῖα Μονὴ τῆς Ἡλιόκαλης κοντὰ στὸ Κοντοβράκι φαίνεται ὅτι ιδρύθηκε πρὸ τοῦ 1605.

6) Ἡ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Παντελεήμονος στὸ νησιὸς μας, ὅπου σκότωσαν τὸν Ἀλῆ Πασᾶ στὶς 17 Γεναριοῦ 1822, εἶναι ἵδρυμα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ.

Ἡ Μονὴ *Λυγγιάδων* στὸ Μητικέλι δασωμένον ὡς τὰ χρόνια τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ ἀλλὰ καὶ μὲ λιγοστὰ δένδρα ὡς τὸν πόλεμον τοῦ 1912—13. Ἰδρύθηκε καὶ αὐτὴ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ λέγεται Μονὴ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου Λυγγιάδων τοῦ Βησσαρίωνος. Γιατὶ στὴ μονὴ αὐτὴ ἦτο τὸ σχολεῖον καὶ ὁ τάφος τοῦ Βησσαρίωνος Μακρῆ—μιὰ ὁδὸς στὸ Κάστρο μας ἔχει τὸ ὄνομά του—. Αὐτὸς ἦτο ἱερομόναχος, γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, ἔζησε στὰ 1635—1699, σπούδασε στὴν πόλη, ἐσχολάργησε στὰ Γιάννινα στὴ σχολὴ τοῦ Γκούμα καὶ στὸ σχολεῖο τῶν Λυγγιάδων, ὅπου σύμφωνα μὲ μιὰ λαϊκὴ παράδοση πῆγε καὶ ἓνας δεσπότης τῶν Ἰωαννίνων ἀγρόματος καὶ ἔμαθε γράμματα ἀπὸ τὸν Βησσαρίωνα, ὁ ὁποῖος ἔγραψε καὶ μιὰ Γραμματικὴ. Ἀλλὰ

ἡ παράδοση παριστάνει τὰ πράγματα πολὺ ὑπερβολικά.

Πρόκειται γιὰ τὸ Μητροπολίτη Ἰωαννίνων ἀπὸ τὰ 1680—1714, τὸ Χιώτη, τὸν Κλήμεντα. Ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἦτο διόλου ἀγρόματος. Ὁ *Κλήμης* ἦτο μορφωμένος καὶ ἐκήρυττε καὶ τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἔλαβε μέρος καὶ σὲ διαλογικὰς ἐριδες τῶν Ἰωαννιτῶν στὴν ἐποχὴ του, ὅπως ἀναφέρει ὁ Γεωργάφος Μελέτιος ὁ Ἰωαννίνης. Ἀπλῶς ἡ παράδοση θέλει νὰ πῆ ὅτι καὶ ἓνας μορφωμένος δεσπότης ὁ Κλήμης, πῆγαινε στὶς Λυγγιάδες ν' ἀκούσῃ τὸ Βησσαρίωνα, τόσο σοφὸς ἦτο.

Ὁ *Βησσαρίων Μακρῆς* δὲν πρέπει νὰ συγγέεται μὲ τὸν Μελέτιον Μακρῆν, ἱερομόναχον καὶ αὐτὸν ἀπὸ τὰ Γιάννινα, ποὺ ἔγινε νοτάριος, δηλ. γραμματεὺς τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ ἐπιμελητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ τυπογραφείου τοῦ Βουκουρεστίου κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος.

Ἡ πλούσια αὐτὴ Μονὴ τῶν Λυγγιάδων ἤκμαζε καὶ στὰ 1814 ἐπὶ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τὴν ἐπισκέφθηκε καὶ Ἄγγλος κληρικὸς, ὅπως ἐδημοσίεψε ἀπὸ μετάφραση ἀγγλικοῦ βιβλίου «τὰ Γιάννινα στὰ 1814» στὸν «Ἠπειρωτικὸν Ἀγῶνα» ὁ μαθητὴς μου καὶ θεολόγος καθηγητῆς τοῦ Γυμνασίου Φλωρίνης κ. Ἰωάννης Ἀναστασίου. Ἡ Μονὴ αὐτὴ ἐρημώθηκε ἀπὸ τὸν τελευταῖον ἠγούμενόν της Σωφρόνιον ἀπὸ τὸ Μακρίνον τοῦ Ζαγοριοῦ. Ὁ Σωφρόνιος ἐχορημάτισε καὶ ἔφορος τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου Ἰωαννίνων κατὰ τὰ ἔτη 1883—1885 καὶ ἐξέπεσε τῆς ἠγουμενίας, διότι πῆγε στὴν ἄλλοδαπὴ ἐπὶ τρία χρόνια, ὅπου καὶ πέθανε. Τῆς Μονῆς Λυγγιάδων σώζεται κοντὰ στὸ Πέραμα ἓνα ἐξοχικὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου ἐπὶ Τουρκίας—εἶχε δένδρα τότε—κάμαμε λειτουργίας καὶ χριστιανοελληνικὰς διασκευὰσεις.

Ἀπὸ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα εἶναι ἡ *Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως* τοῦ Σωτήρος στὴ Νῆσο Ἰωαννίνων ἠνωμένη μὲ τὴν ἀρχαιότερη Μονὴ τῆς Ἐλεούσης. Ἀπὸ τὴ Μονὴ Ἐλεούσης ἔχει διαρπαγῆ μιὰ ἔξοχη εἰκόνα τοῦ Καλαρρυντινοῦ τεχνίτη Διαμάντη μὲ χρονολογία 1769. Ἡ Μονὴ

τῆς Μεταμορφώσεως—μὲ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Προφήτου Ἠλίου στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου τοῦ νησιοῦ—ποῦ εἶχε κι' αὐτὸ στὸν πόλεμο τοῦ 1912 κανόνια καὶ χτύπησε τοὺς Γαριβαλδίνους ποὺ κατέβαιναν ἀπὸ τὸ Δρίσκο—ἀπὸ τὸ 1851 ἔγινε Μονὴ Ἐξαρχικὴ δηλ. νὰ ἐξαρτᾶται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν Πατριάρχη καὶ αὐτὸν νὰ μνημονεύη καὶ ὄχι τὸ Μητροπολίτη Ἰωαννίνων. Ἡ Μονὴ ἦτο Σταυροπηγιακὴ, διότι γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ ἔμπηγε σιδερένιο Σταυρὸ στὸ κέντρο τῆς στέγης.

Κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἰδρύθηκε ἡ μονὴ τῆς Στουπάνας—ποῦ εἶναι σήμερα ἠνωμένη μὲ τὴ μονὴ Ἀσπραγέλων—τὸ ἔτος 1734 ἀπὸ κάποια κυρία Στουπάνα, κατὰ πληροφορίας τοῦ κ. Σ. Τούμπα. Θὰ ἔχουν ἰδρυθῆ πρωύτερα, ἀλλὰ ἀναφέρονται ὅτι ἱστορήθησαν, δηλ. ἐξωγραφίστηκαν οἱ μονὲς τῆς Τσιούκας στὰ 1779, κοντὰ στὸ Λοζέτσι, τῆς Φανερωμένης τῶν Κατσανοχωριῶν στὰ 1787, τῆς Εὐαγγελιστρίας τῶν Σουδενῶν ὅτι ἀνοικοδομήθηκε στὸ 1793 καὶ ἡ μονὴ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς Σαδοβίτσας (σήμερα Μαρμάρων) στὰ 1778. Ἡ μονὴ αὐτὴ ἦτο τόπος παραθερισμοῦ τῶν παλιῶν Γιαννιωτῶν καὶ τελευταίως ἠγούμενός της στάθηκε ὁ κουτσὸς ὁ Ναθαναήλ.

Ὁ παπα-Νικόλας ὁ Λώλης, ὁ γέρος, μοῦ ἔλεγε ὅτι ἡ λέξις Σαδοβίτσα εἶναι σλαβικὴ καὶ σημαίνει Ἁγία Παρασκευή. Ἐπίσης μοῦ ἔλεγε ὅτι τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θεολόγου πούβρισκεται στὸν Ἁγιο Νικόλαο τῶν Κοπάνων τὸ ἔφεραν ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο καὶ τὸ πούλησαν στὴν Ἠπειρο ἄρβανίτες οἱ ὁποῖοι τὴν

εἶχιν καταρρημάξῃ στὰ 1769 μὴ τὴν ἀτυχῆ ἐπανάσταση τοῦ Ὁρλώφ.

Καὶ ἐνθυμοῦμαι ἀπὸ παιδάκι τὸ γηραιὸ ἱερέα τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς τὸν Παπαζήση γιὰ τὸν ὁποῖον ἔγραψε ὁ μακαρίτης Κωστάκης ὁ Καζαντζῆς καὶ δημοσιεύεται τώρα στὴν «Ἠπειρωτικὴ Ἔστια». Ἡ ἐκκλησία λέγεται «τῶν Κοπάνων» γιὰ τὰ παλιότερα χρόνια ἢ λίμνη μας ἔφτανε σχεδὸν ὡς τοὺς τείχους της καὶ οἱ γυναῖκες μας γιὰ ἀσφάλεια δὲν πήγαιναν τότε στὶς Λάμπρες ἢ τὰ Μάρμαρα, ἢ στὴ Φύρω ἀλλ' ἐκεῖ καὶ ἔπλεναν τὰ ρούχα καὶ τὰ χτυποῦσαν μὲ τοὺς κόπανους γιὰ νὰ φεύγουν οἱ ἀκαθαρσίες τους.

Τὴν ἐκκλησία αὐτὴ ξαναἰδρυσε ὁ εὐεργέτης Ἰωάννης Φ. Χρυσός, ποῦ ἀπεβίωσε στὶς 17 Φεβραριοῦ 1860. Σώζεται καὶ ὁ λίθινος τάφος του ἐκεῖ, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ ἓνα ἐπίγραμμα μου ἀπὸ τὸν Εὐριπίδη «οὐ τοι λείψανα ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἀφαιρεῖται χρόνος, ἀ δ' ἀρετὴ καὶ θανούσιλάμπει».

Μπαίνομε στὸν δέκατον ἑνατο αἰῶνα καὶ ἀναφέρομε ἓναν Ἠπειρώτην ἄγνωστο ποῦ τὸν θεωροῦν ἅγιο στὴν Πάρο, τὸν ἅγιον Ἀρσένιο Στεργιάδη.

Αὐτὸς καταγόμενος ἀπὸ τὴν Ἠπειρο, σπούδασε στὴ Σχολὴ τῶν Κυδωνιῶν τῆς Μ. Ἀσίας στὶς ἀρχὲς τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅπου ἦτο ὁ θεῖος του Δανιήλ, καὶ ἔγινε διδάσκαλος. Κατόπιν πῆγε στὴν Πάρο τῶν Κυκλάδων καὶ σὲ μεγάλη ἡλικία χειροτονήθηκε καὶ ἔγινε ἠγούμενος. Φημολογεῖται γι' αὐτὸν ὅτι εἶχε δύναμη προγνωστικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἱκανότητα στὴ θεία ἐξομολόγηση καὶ ἀποδίδονται σ' αὐτὸν καὶ ἐξηκριβωμένα θαύματα. (Συνεχίζεται)

ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΗ

ΗΠΕΙΡΩΤΕΣ ΣΤΗ ΣΜΥΡΝΗ

Τὰ Ἰωάννινα καὶ γενικώτερα ἡ Ἡπειρος, τῆς ὁποίας ἐκείνα στέκουν τὸ χιλιάχιδο κι' ἀτίμητο στολίδι, δὲν ὑπῆρξαν μόνον λίκνον ἀγνὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ καὶ κοιτίδα τῆς εὐποιίας κι' εὐεργεσίας καὶ φάρμακος πνευματικῆς παιδείας καὶ κάθε προόδου.

Ἀπ' ἐκεῖ ξεκίνησαν τὰ παιδιὰ τῆς καὶ ταξίδευαν γιὰ τὴ Ρωσία, τὴν Αὐστρία, τὴς Παραδουνάβειες χῶρες καὶ τὴ Μικρασία, καὶ μὲ τὴν ἀπαράμιλλη ἐργατικὴν καὶ τιμότητά τους κατώρθωναν ν' ἀποκοτῶν μεγάλες περιουσίες, ποὺ τὶς διέθεταν, ὄχι μόνον γιὰ τὸ καλὸ τοῦ τόπου τους, μὰ καὶ γιὰ τὸ Ἔθνος δόλοκληρο.

Τὰ πιὸ μεγάλα κτίρια τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως τὸ Πανεπιστήμιον, τὸ Ἀρσάκειον, ἡ Ριζάρειος, τὸ Πολυτεχνεῖο κι' αὐτὴ ἀκόμη ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα, στὴ γενναιοδωρία καὶ στὴ νοημοσύνη τῶν Ἡπειρωτῶν ὀφείλονται. Τὰ ὄνοματά τῶν Ζωσιμαδῶν, Ριζάρηδων, Ζαππαίων, Στουρνάρα, Τσοίτσα, Ἀρσάκη καὶ Ἀθέρωφ, εἶναι οἱ πιὸ ἀψευδεῖς μάρτυρες τῶν παραπάνω.

Τὸ μεταναστευτικὸ πνεῦμα, ποὺ κυριάρχησε ἀπὸ τὸ 1600 στὴν Ἡπειρον, ἔκανε ἕνα Γιαννιώτη, τὸν Ἰωάννη Ἀθανασούλα, νὰ ξεκινήσῃ πρὶν ἀπὸ ἕνα περίπου αἰῶνα, ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα, τὸ «δεξιὸν ὄμμα τῆς Ἑλλάδος», ὅπως χαρακτηριστικὰ ὀνομαζόταν, καὶ νὰ φτάσῃ, ἀνήμερα τοῦ Πάσχα τοῦ 1857, στὴ Σμύρνη, ποὺ ἡ ἐμπορικὴ τῆς κίνηση ἦταν, τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἐξαιρετικὴ.

Ἐκεῖνον, ποὺ ξεχώριζε τὸν Ἰωάννη Ἀθανασούλα, ἦταν ἡ πολυμαθειὰ του—γνώριζε δέκα ξένες γλῶσσες—καθὼς καὶ τὸ ἐμπορικὸ του δαιμόνιο καὶ τὸ ἀνεπτυγμένο ἐπιχειρηματικὸ του πνεῦμα. ποὺ σὰν κληρονομία, θάρρεϊς, εἶχε ἀφίσει σ' αὐτὸν καὶ στοὺς ἄλλους ἀδελφοὺς τοῦ ὁ πατέρας τους Κωνσταντῖνος Ἀθανασούλας, πρὸς κλοντὰ καὶ μεγαλέμπορος τῶν Ἰωαννίνων,

Πέντε χρόνια ὁ Ἰωάννης ἀσχολήθηκε στὴν Ἰωνικὴ πρωτεύουσα, στὸ γενικὸ ἐμπόριο μ' ἐξαιρετικὴ δραστηριότητα κι' ἀκαταπόνητη ἐνεργητικότητα. Ἡ ἐργασία του αὐτῆ, ἂν καὶ τοῦ εἶχε ἀποφέρει σημαντικὰ κέρδη, δὲν τὸν ἀφῆγε ἀπέλυτα ἱκανοποιημένο. Τὸ διοικητικὸ τοῦ πνεύμα ἀτένιζε πρὸς ἀνεκμεταλλεῦτους ἐμπορικοὺς ὀρίζοντες. Ἡ προσοχὴ του εἶχε στραφῆ σὲ μιὰ βιομηχανία, τὴ βιομηχανία τοῦ χάρτου, ποὺ ἦταν τότε πολὺ περιορισμένη στὴ Σμύρνη. Ἡ βιομηχανία αὐτῆ, καθὼς καὶ τὸ ἐμπόριό της, θὰ τὸν ἀναδείκνυε ὡς ἄτομον καὶ θὰ συντελοῦσε καὶ στὴν πρόοδο κι' εὐημερία τῆς Σμύρνης, ποὺ τὴν εἶχε ἀγαπήσει καὶ τὴ θεωροῦσε σὰν δική του πατρίδα.

Χωρὶς διαταγὰς παραγγέλνει στὴν Εὐρώπῃ μιὰ μηχανὴ κατασκευῆς φυλλαδίων σιγαροχάρτου, τὴν φέρνει στὴ Σμύρνη στὰ 1862, κι' ἀρχίζει ἀμέσως τὴν κατασκευὴ σιγαροχάρτων σὲ φυλλάδια.

Ἡ μηχανὴ αὐτῆ, ἂν καὶ παλαιῶ τύπου, ὕστερα ἀπὸ τὴ μεταγενέστερη ἐξέλιξη καὶ πρόοδο στὰ μηχανήματα, ἦταν τοποθετημένη στὸ ἐργοστάσιον Ἀθανασούλα, ὡς τὴν καταστροφὴ τῆς Σμύρνης τὸ 1922, καὶ ἐπιδεικνυόταν στοὺς ἐπισκέπτες, ποὺ θαύμαζαν τὶς δυὸ ἑκατοντάδες τελειοποιημένων μηχανημάτων, μὲ τὰ ὁποῖα ἦταν ἐξωπλισμένο ἐκεῖνο, κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν ἀνιστόρητο ξεριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὶς Μικρασιατικὰς πατρίδες του.

Οἱ ἐργασίαι τῆς βιομηχανίας κατασκευῆς σιγαροχάρτων, ποὺ εἶχαν ἀρχίσει μὲ τὴν πρώτη αὐτῆ μηχανῆ, ἐπέτυχαν ἐξαιρετικὰ καὶ προχωροῦσαν μὲ γιγάντια ἄλλατα, τὸ δὲ ἐργοστάσιον Ἀθανασούλα ὀλοένα κι' ἐπλουτίζετο μὲ τὶς πιὸ τέλειες ἐγκαταστάσεις.

Ὁ Ἰωάννης Ἀθανασούλας, ὕστερα ἀπὸ τὴ βαγδαία ἐξέλιξη τῶν ἐργασιασίων τῆς ἐπιχειρήσεώς του, ἀντελήφθηκε πῶς δὲν ἐπαρ-

κούσε πιά μόνος του καὶ κάλεσε νὰ ἔλθουν ἀπὸ τὰ Γιάννενα οἱ δυὸ ἀδελφοί του Νικόλαος καὶ Γεώργιος, οἱ ὁποῖοι ἤλθαν κι' ἐγκαταστάθηκαν στὴ Σμύρνη κι' ἄρχισαν νὰ ἐργάζωνται κι' ἐκεῖνοι.

Στὰ 1868 ὁ Ἰωάννης Ἀθανασούλας πηγαίνει στὴ Βιέννη, ὅπου γνωρίζεται μὲ τὸν ἐφευρέτη καὶ μεγάλο ἐργοστασιάρχη πυρείων Πόλλιακ. Ἰόσην ἐντύπωση ἔκανε στὸν Αὐστριακὸ μεγαλοβιομηχανο ἢ ἐμπορικὴ εἰλικρίνεια κι' ἡ ἰδιάζουσα νοημοσύνη τοῦ Ἡπειρώτη βιομηχανοῦ, ὥστε τοῦ διαθέτει ἀπεριόριστη πίστωση, τοῦ ἀναθέτει δὲ καὶ τὴ μονοπωλιακὴ ἀντιπροσωπεῖα τῆς πωλήσεως στὴ Μικρασία τῶν πυρείων τοῦ ἐργοστασίου του. Μυριάδες κάσες ἐπωλοῦντο κάθε χρόνο ἀπ' αὐτά. Μετὰ ἕξη χρόνια πηγαίνει καὶ πάλι στὴ Βιέννη ὁ Ἰωάννης Ἀθανασούλας καὶ ἰδρύει ἐμπορικὸ γραφεῖο καθὼς καὶ τὴν Τεργέστη, ποῦ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ἦταν τὸ πιὸ μεγάλο ἐμπορικὸ κέντρο ὄχι μόνον τῆς Αὐστρουγγαρίας, μὰ καὶ ὅλης τῆς Μεσογείου.

Μὲ τὴν ἐπέκταση αὐτῆ τοῦ κύκλου τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως Ἀθανασούλα οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ δὲν ἐπαρκοῦσαν. Ὁ Ἡπειρωτικὸς ὁμοῦ πατριαρχικὸς οἶκος τοῦ Κωνσταντίνου Ἀθανασούλα ἦταν πολὺκλαδὸς κι' ἔτοιμος νὰ προσφέρῃ τοὺς θλαστοὺς του σ' αὐτήν. Στὰ 1880 ἔρχεται κι' ἐγκαθίσταται στὴ Σμύρνη κι' ὁ τέταρτος γυιὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ἀθανασούλα, ὁ Μιχαῆλ, ὁ δὲ πέμπτος ὁ Θεμιστοκλῆς πηγαίνει στὴ Βιέννη κι' ἀναλαμβάνει τὴ διεύθυνση τοῦ ἐκεῖ ἐμπορικοῦ τους γραφεῖου.

Μέσα ὁμοῦ στὸ θράμβο καὶ τὴν ἐπιτυχία τῆς βιομηχανίας χάρτου στὴ Σμύρνη, ὁ ἰδρυτῆς τοῦ οἴκου αὐτοῦ Ἰωάννης πεθαίνει τὸ 1881 ἔρχεται δὲ ἀργότερα ἐκεῖ ὁ ὑστερότοκος γυιὸς τοῦ Κωνσταντίνου Ἀθανασούλα, ὁ Χριστᾶκης. Μὲ τὴν ἴδια φιλοπονία καὶ παραδειγματικὴ τιμιότητα καὶ θέληση ἐργάζονται στὴ Σμύρνη οἱ τρεῖς ἀδελφοί, ὡς τὸ 1897, ὅτε ὁ Νικόλαος Ἀθανασούλας δολοφονεῖται ἀπὸ ἕναν ἐγκληματία.

Οἱ Μιχαῆλ καὶ Χριστᾶκης Ἀθανασούλας, παρὰ τὸ μεγάλο κλονισμό, ποῦ αἰσθάνθηκαν ἀπὸ τὸ χαμὸ τοῦ ἀδελφοῦ τους, συνεχίζουν τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιχειρήσεώς τους μὲ πρόγραμμα σταθερὰ καθωρισμένο καὶ μὲ

σύστημα κι' ἔφεση ἐπεκτάσεως τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου τους.

Ξαίρουν, πῶς ἐπιστημονικὰ τὸ ἐμπόριο θέλει πρωτοτυπία, ἱκανοποίηση τοῦ καταναλωτικοῦ κόσμου καὶ ἔλξη τοῦ κοινοῦ μὲ διαφήμιση. Σ' ὅλες τὶς ἐφημερίδες τῆς Σμύρνης δημοσιεύουν συνεχῶς εἰδοποιήσεις. Στὴν «Ἀμάλθεια» καταχωροῦν τεχνικὰ μὲ πελώριους τυπογραφικοὺς χαρακτήρες ὀλοσέλιδη διαφήμιση τῶν σιγαροχάρτων.

Κάνουν καὶ ἄλλη πρωτότυπη διαφήμιση. Σὲ κάθε φυλλάδιο σιγαροχάρτων ἀναγράφουν ἕναν ἀριθμὸ. Οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ ἐμπαιναν σὲ κληρωτῖδα, κατὰ ὠρισμένα χρονικὰ διαστήματα, κι' ἐκεῖνοι ποῦ ἐκληρώνοντο ἐκέρδιζαν ἕνα σημαντικὸ ποσὸ δὲ χρυσῆς λίρες. Συνέβη μάλιστα τὸ ἀκόλουθο νόστιμο ἐπεισόδιο. Ἐνας ὑποδηματοποιὸς τῆς Σμύρνης, γιὰ νὰ μὴ χάνῃ τὰ ἐξωτερικὰ φυλλάδια τῶν σιγαροχάρτων ποῦ ἀγόραζε, τὰ κολλοῦσε σὲ μιὰ ξύλινη πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ του μὲ φαρκόκολλα. Ἐνας ἀπὸ τοὺς ἀριθμοὺς τοῦ κέρδισε τὸν πρῶτο λαχνὸ τῆς κληρώσεως Ἀθανασούλα. Γιὰ νὰ μὴ καταστρέψῃ τὸ λαχνὸ ξεκολλώντας τον ἀπὸ τὴν πόρτα, ἔβγαλε ὅλη τὴν πόρτα καὶ τὴν ἐπῆγε στὸ ἐργοστάσιο Ἀθανασούλα ὅπου καὶ ἐξαργύρωσε τὸ λαχνὸ του μὲ ἀρκετὲς χρυσῆς λίρες.

Στὰ 1906 οἱ Μιχαῆλ καὶ Χριστᾶκης Ἀθανασούλας ἀποφασίζουν νὰ συγκεντρώσουν σ' ἕνα κτίριο τὰ ἐργοστάσια καὶ τὶς διάφορες ἀποθήκες τους, ποῦ ἦταν σκορπισμένες ἐδῶ κι' ἐκεῖ στὴ Σμύρνη καὶ τὸ ὠνόμασαν Κεατχανέ. Ἡ λέξη αὐτὴ εἶναι σύνθετη σχηματισμένη ἀπὸ τὴν ἀραβικὴ λέξη κεάτ (χαρτί) καὶ τὴν περσικὴ χανέ (οἶκος) δηλαδὴ Οἶκος Χάρτου. Τὸ ἐργοστάσιο χτίστηκε στὴ συνοικία Σερβετάδικα καὶ καταλάμβανε ἕκταση 40.000 πῆχες τετραγωνικούς. Ἦταν ἕνα πελώριο κτίριο, μὲ τὴν τελευταία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης λέξη ἐγκαταστάσεις, μὲ ἀχανεῖς αἰθουσες, μὲ ἀπειρία μηχανημάτων καὶ στὸ ὅποιον ἐργαζόταν πάνω ἀπὸ πεντακόσα πρόσωπα.

Τὸ τμήμα τῶν σιγαροχάρτων τοῦ ἐργοστασίου ἦταν τὸ πιὸ συγχρονισμένο καὶ πλούσιο. Τὰ δυὸ σιγαροχάρτα Ἀθανασούλα, ποῦ ἔφερναν τὸ μὲν ἕνα μὰ ἀτμομηχανὴ ἢ τὴν αἰδηροδρομικὴ διακλάδωση τοῦ Ἀφιδν Καρὰ —Χισάρ, τὸ δὲ ἄλλο ἕνα μάτι, ἦσαν περιώ-

νυμα καὶ πλημμυροῦσον τίς ἀγορές, ὄχι μόνο τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ποὺ ἐξετείνετο, πρὶν ἀπὸ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους ὡς τὴν Ἀδριατικὴν, ἀλλὰ καὶ στὴν Αἴγυπτο, ἀκόμη δὲ καὶ στὶς Ἰνδίες καὶ στὴν Ἰαπωνία.

Ἦταν ἀφάνταστη ἡ ἐπιβολὴ τοῦ ὀνόματος Ἀθανασούλα στὸν τουρκικὸ πληθυσμό. Μὲ θρησκευτικὴ σχεδὸν εὐλάβεια οἱ ἀμαθεῖς γιουρούκηδες ζητοῦσαν «Ἀθανασούλαν τσιγάρο κεατί» (τὸ τσιγαρόχαρτο Ἀθανασούλα). Ἡ ἴδια εὐλάβεια καὶ στοὺς ἀραβόφωνους τῆς Συρίας γιὰ τὸ «ἀντὶν νούμερο» (τσιγαρόχαρτο ἀριθμὸς 1000).

Σὲ ἄλλο τμῆμα τοῦ ἐργοστασίου ἐπεξεργάζονταν χάρτης γραφῆς, περιτυλίγματος, ἰχνογραφίας, σὲ ἄλλο χρυσόχαρτο, λαδόχαρτο, στυπόχαρτο καὶ σταφιδόχαρτο, ποὺ ἔφεραν ἀπὸ τὴ Γερμανία, σὲ ἄλλο ἐπισκεπτήρια, ἐπιστολικά δελτάρια, ἐτικέττες, χαρτοθήκες καὶ χαρτοσακκούλες. Ἄλλο τμῆμα κατασκεύαζε ὄλα τὰ εἶδη τοῦ καρναβαλιοῦ, κομψοῦ, σερπαντίνες, προσωπίδες, καθὼς καὶ διάφορα παιγνίδια. Ἄλλο πάλι πωλοῦσε ὄλα τὰ εἶδη τῶν κουτιῶν, κατάστιχα, εὐρετήρια, λευκώματα.

Ὁ οἶκος Ἀθανασούλα τὸ 1906 ἐπρόσθεσε καὶ τμῆμα κατασκευῆς φανελλῶν καὶ μαλλίνων καλτσῶν. Ἡ ἐπιχείρησις εἶχε ὑποκαταστήματα καθὼς καὶ πρακτορεῖα σ' ὄλες σχεδὸν τίς πόλεις τῆς Μικρασίας, στὴ Χίο, στὴ Μυτιλήνη, στὴ Σάμο καὶ στὴ Ρόδο.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ πὼς ὁ Ἡπειρωτι-

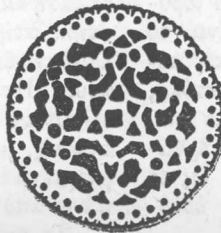
κὸς οἶκος Ἀθανασούλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν κυρίως ἐπιχείρησίν του, τῆς ἐπεξεργασίας καὶ τοῦ ἐμπορίου χάρτου στὴ Σμύρνη, ἀνέλαβε καὶ ἄλλες ἐπιχειρήσεις. Στὸ Νταραγάτσι Σμύρνης ἰδρύει δλόκληρο ἐργοστάσιο «Βιομηχανίας Ψύχους» (παγοποιετο) μὲ τὸν τίτλο ἀρχικὰ «Ἄλπεις» καὶ ἔπειτα «Ὀλυμπος». Στὸ Σεβδίκοι τῆς Σμύρνης ἀναλαμβάνει τὴν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐκεῖ λιγνιτωρυχείου, ὅπου ἐργαζόνταν 100 καὶ πάνω ἐργάτες, καὶ στὸ Ἄλασεῖρ (Φιλαδέλφεια) ἐκμεταλλεύεται τὰ ἐκεῖ ἰαματικά νερά, ἐφάρμιλλα πρὸς τὸ Βισὺ καὶ τὰ ὅποια εἶχαν κατανάλωσιν σ' ὄλη τὴ Μικρασία καὶ τὴ Μέση Ἀνατολή.

Τὰ εἶδη τῆς χαρτοβιομηχανίας «Κεατχανὲς» εἶχαν γίνεϊ πασίγνωστα καὶ διάσημα καὶ βραβεύτηκαν σὲ πολλὰς διεθνεῖς καὶ τοπικὰς ἐκθέσεις. Ἔως τὸ 1910 εἶχαν βραβευτεῖ μὲ 32 χρυσὰ μετάλλια, εἶχαν δὲ δοθεῖ στὸν οἶκο Ἀθανασούλα πάμπολλα διπλώματα τιμῆς καὶ σταυροὶ ἀξίας.

Ὁ «Κεατχανὲς» ὑπῆρξε μὲ ἀπὸ τίς ὠραιότερες σελίδες τῆς Σμυρναϊκῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου καὶ ὀφείλεται σ' ἕνα γόνο τῆς Ἡπείρου, ἔφερε δὲ γιγαντιαία πρόοδο πολιτισμοῦ στὴν ἀληθινὴν Ἰωνικὴν πρωτεύουσα.

Δυστυχῶς οἱ φλόγες τοῦ Αὐγούστου τοῦ 1922 κατάστρεψαν, μαζί μὲ τὴν «Γκιαοῦρ Ἰζμίρ», καὶ τὴν ἀτίμητην αὐτὴν κυψέλην τῆς ἐργασίας καὶ τῆς προόδου, τῆς ὁποίας ἰδρυτῆς τῆς ἦταν ἕνας Ἡπειρώτης.

ΧΡΗΣΤΟΣ Σ. ΣΟΛΟΜΩΝΙΑΣ

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΗ

Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

Ορίζεται από τους πρόποδας τῶν Τζουμέρκων, τοῦ Ξηροβουνίου, τῶν βουνῶν τοῦ Σουλίου καὶ τὸν Ἀμβρακικὸ κόλπο καὶ εἶναι ἀσφαλῶς δημιούργημα ἐργασίας αἰῶνων ἰδίως τοῦ Ἀράχθου, ποῦ καταρακτώδης καὶ ἀδέσμευτος ξεψαχνίζει τὰ βουνά, κατεβάζοντας ἑκατομμύρια τόννους ἀπὸ ἰλὸν κάθε χρόνο.

Μὲ διακρίσεις καὶ πλέον χιλιάδες συνελκῆ στρέμματα εὐφωροτάτης γῆς, ποῦ κατὰ μέγα μέρος ἀρδεύονται σήμερα καὶ ὄχι μετὰ πολὺν χρόνον θὰ εἶναι ὅλα ποτιστικά, ὁ κάμπος τῆς Ἀρτας εἶναι μιὰ περιφέρεια, ὅμοια πρὸς τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει ἄλλη στῆν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι δύσκολα συναντᾶται. Μάλιστα θὰ προστεθοῦν ἀκόμα περὶ τὰ ἑκατὸ χιλιάδες στρέμματα, ὅταν ἀποξηρανθοῦν καὶ ἄλλες μικρότερες ἐλώδεις ἐκτάσεις, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὰ σχετικῶς πτωχὰ στῆ σημερινή τους ἀπόδοσι ἰχθυοτροφεία Λογαροῦ, Τσουκαλιὸ κ.τ.λ. καὶ ἀξιοποιηθοῦν μεγάλα ἄχρηστα σήμερα ἀλίπεδα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τμήμα Πέτα — Κομποτίου — Κομμένου, ποῦ προσηρτήθη στῆν Ἑλλάδα μαζί με τὸν παλαιὸν νομὸν Ἀρτης τὸ 1881, ὁ κάμπος ἐλευθερώθη ἀπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγὸν τὸ 1913, ἀπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τσιφλικᾶδων τὸ 1923 καὶ πρὸ πέντε ἐτῶν ἀπὸ τὴν τρομερὴ ἔλνοσι.

Μὲ τὴν ἀποκατάστασι τῶν γεωργῶν κάθε ἀγροτικῆ οἰκογένεια ἐπῆρε κλῆρο ἀπὸ 30—50 στρέμματα καὶ ἐπὶ πλέον σὲ κάθε χωριὸ ἔδωκαν μία ἕκτασι γιὰ κοινὴ βοσκή γιὰ τὴ σταυλιζόμενη κτηνοτροφία καὶ τὰ ἀροτριῶντα.

Ἐλευθερωμένοι ἀπὸ τὸν τριπλὸ ζυγὸ οἱ κάτοικοι μπόρεσαν ν' ἀναπνεύσουν. Ἔτσι ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ πλευρὰ ἡ κατά-

στασι τῶν πεδινῶν μπόρεσε οὐσιαστικὰ νὰ βελτιωθῆ. Μεγάλος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, ποῦ ἔχουν τώρα ἓνα περιβόλι πορτοκαλιῶν ἀρκετῶν, πολλὲς φορὲς μάλιστα πολλῶν στρεμμάτων. Καὶ τὰ περιβόλια αὐτά, ὅταν δὲν παγώνη ὁ καρπὸς, ἀποδίδουν, ἰδίως στοὺς καθαυτὸ γεωργούς. Σχεδὸν κάθε οἰκογένεια ἔχει ἓνα ἀριθμὸ προβάτων, εἴκοσι καὶ πλέον, καὶ ἀρκετὰ μεγάλα ζῶα.

Ἀπὸ δύο ἐτῶν, ποῦ ἐπὶ τέλους ἄρχισαν ν' ἀποδίδουν τὰ ἀρδευτικὰ ἔργα, ἀνεπτύχθη διὰ μιᾶς γιγαντιαία ὀρυζοκαλλιέργεια τριάντα χιλιάδων καὶ πλέον στρεμμάτων. Ἡ καλλιέργεια ἄλλων ὀπωροφόρων δένδρων, τῆς ἐλῆας σὲ ὀρισμένες περιοχὰς καὶ τῶν λαχανικῶν ἐπεκτείνεται διαρκῶς.

Βέβαια ὑπάρχουν τώρα ἀρκετοὶ νέοι σὲ κάθε χωριό, ποῦ δὲν ἔχουν ἐπαρκῆ κλῆρο ἢ ἐντελῶς καμμία ἕκτασι, εἴτε γιὰ τὸ γεωργικὸς κλῆρος τοῦ πατέρα κατεμήθη πολὺ, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλους λόγους. Δὲν λείπει ὅμως πλατεία προοπτικὴ, ὅτι θὰ ἐξοικονομηθοῦν με νέα χωράφια ἀπὸ ἀποξηράσεις ὅσο τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα προχωροῦν καὶ συμπληρώνονται.

Ἡ οἰκονομικὴ αὐτὴ καλλιτέρευσι ἀνεβάζει σιγὰ-σιγὰ καὶ τὸ ἐκπολιτιστικὸ ἐπίπεδο, ὅσο μάλιστα ἀφήνομε πίσω καὶ τὴ βαρεῖα κληρονομία τῆς μακρᾶς δουλείας.

Ἰδίως μεγάλος ἀριθμὸς σπιτιῶν ἐκτίσθη καὶ κτίζεται σ' ὅλον τὸν κάμπο, ὅπου πρὶν ἀποκλειστικὴ κατοικία ἦταν ἡ ἀχυροκαλύβα μέσα στῆ λάσπη. Πολλὰ παιδιὰ καὶ κορίτσια ἀπὸ τὸν κάμπο φοιτοῦν τώρα στὸ Γυμνάσιο.

Ὅμως καὶ στὸν οἰκονομικὸ καὶ στὸν ἐκπολιτιστικὸ τομέα πολλὰ εἶναι ἀκόμα,

πού ἔχουμε νὰ εὐχηθοῦμε —κατὰ μετριοπαθῆ ἔκφραση.

Ἰδίως ἡ συγκοινωνία μεταξὺ τῶν χωριῶν καὶ πρὸς τὴν πόλιν εὐρίσκεται σὲ ἀθλία κατάσταση. Διαρκῶς συχνότερα, εἶναι ἀλήθεια, βλέπει κανεὶς ποδήλατα, περισσότεροι ὅμως μόνον τὸ καλοκαίρι εἶναι χρησιμοποίησιμα. Κανένα τηλέφωνο δὲν ὑπάρχει. Ἐλάχιστα ραδιόφωνα. Καμμία μηχανὴ γιὰ ἠλεκτρικὸ φῶς. Σὲ κάμποσα χωριά μὲ γεωτρήσεις πετάχτηκε ἄφθονο ὕγεινὸ νερό. Ἄλλὰ τὰ λουτρά εἶναι ἄγνωστα.

Κανένα κέντρο πολιτισμένης συναστροφῆς, κανένα κέντρο πολιτισμένης ἀναψυχῆς, καμμία μηχανοῦλα κινηματογράφου. Καὶ ὅμως μεγάλα χωριά ἀπέχουν ἐλάχιστα τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Καὶ μὲ μιὰ καλὴ συνεργασία, πολλὰ μπορούσαν νὰ γίνουν.

Ἡ μόνιμη ἀναψυχὴ εἶναι τὸ βρώμικο καφφενεῖο τοῦ χωριοῦ, μὲ τὴν καπνισμένη λάμπα. Ἐκεῖ σεβρίζεται σὲ μεγάλα ποτήρια ἄφθονο τὸ δολοφόνο οὐζο. Καὶ κάθε βράδυ μονότονα οἱ ἴδιες ψυχοφθόρες συζητήσεις πάνω στὰ ἴδια μικρὰ ζητηματάκια τοῦ χωριοῦ, πού πέρνουν πάντα ἓνα στενόκαρδο προσωπικὸ χαρακτήρα. Συζητήσεις, πού ἀνάβουν πολλὰς φορὰς ἐπικίνδυνα ἀπὸ τὴν πλούσια οὐζοθυσιά.

Τὸ οὐζο! Εἶναι κατάρα τῆς τουρκικῆς δουλείας; Ἐκατὸν πενήντα τόννοι οἰνόπνευμα δίνουν 450 τόννους ἢ 360.000 ὀκάδες οὐζο κάθε χρόνο, πού ρέει ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια τῆς Ἄρτας, ἰδίως στὸν κάμπο.

Μὲ τέτοιες συνθήκες δὲν εἶναι παράξενο ὅτι στὸν κάμπο δὲν παρουσιάζεται καμμία σοβαρώτερη κίνηση. Ἀκόμα καὶ κανένα συνεταιριστικὸ πνεῦμα. Συνεταιρισμὸς σημαίνει συνήθως μέσον γιὰ τὴν ἐπιδίωξη προσωπικῶν μικροσυμφερόντων. Ἐπειτα τὸ δξύμορο φαινόμενο, ὅτι δὲν λείπουν ἐδῶ-ἐκεῖ στὸν κάμπο ἀγρότες, πού, ἂν καὶ ἀποτελοῦν μιὰ στερεὴ καὶ αὐθύπαρκτη οἰκονομία, ὅμως παρουσιάζουν κομμουνιστικὰς ροπές. Πράγμα πού φανερώνει, πόσον ὀλίγο εἶναι πληροφορημένοι γιὰ τὴν ἔννοια τῶν Σοβχὸς καὶ Κολχὸς καὶ γιὰ τὴν τύχην τῶν συναδέλφων των στὴν Οὐκρανία καὶ στὶς ἄλλες χῶρες τοῦ παραπετάσματος. Τῆ θέση στὰ πολιτικά ἢ κοινωνικὰ ζητήματα ρυθμίζουν περισσό-

τερο χωριανικὰ μικροζητήματα καὶ προσωπικὰς σχέσεις ἢ ἀντιθέσεις.

Καὶ γιὰ ὅλη αὐτὴ τὴ μοναδικὴ Μεσοποταμία τοῦ Ἀράχθου καὶ τοῦ Λούρου, μὲ τὴν ποικίλη καὶ πλούσια καλλιέργεια καὶ τὶς ἄπειρες δυνατότητες, ὅσο τὸ νερὸ ἀπλώνει, δὲν ὑπάρχει κανένα κρατικὸ ἐνδιαφέρον. Ἐκτὸς πάντοτε ἀπὸ τὰ ἀποστραγγιστικά, ἀντιπλημμυρικὰ καὶ ἀρδευτικὰ ἔργα, πού τέλος πάντων προχωροῦν, ἔστω ἄργα καὶ μὲ χίλιες δυσκολίες.

Ἰδίως τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας ἔπρεπε νὰ προσέξῃ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο τὴν περιοχὴ.

Δὲν ὑπάρχει ἓνας γεωργικὸς σταθμὸς, πού θὰ ἐφώτιζε καὶ θὰ καθοδηγοῦσε, μάλιστα αὐτὴ τὴ στιγμή, πού τὸ ζωογόνον νερὸ τρέχει διαρκῶς μακρύτερα.

Δὲν ὑπάρχει οὔτε τὸ στοιχειωδέστερο ἀγροτικὸ σχολεῖο, πού θὰ εἶχε τόσα νὰ διδάξῃ καὶ πού θὰ ἐξύψωνε τὴν ὑπερηφάνεια τῆς ἀγροτικῆς ζωῆς καὶ ἐργασίας. Ἔτσι γιὰ τὸ κλάδεμα τῶν δένδρων πληρώνονται μεγάλα ἡμερομίσθια σὲ πραγματικούς ὑλοτόμους. Καὶ τὸ ρεῦμα πρὸς τὸ Γυμνάσιο, εὐκαταῖο ὡς ἓνα λογικὸ σημεῖο, ἐντείνεται ὑπερβολικὰ, μὲ ὅλες τὶς γνωστὰς κακὰς οἰκονομικὰς καὶ κοινωνικὰς συνέπειες.

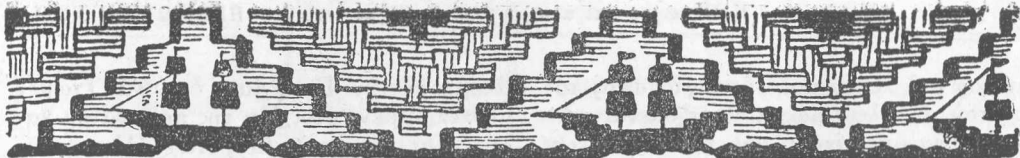
Οὔτε ἓνα κέντρο μηχανικῆς καλλιέργειας δὲν ἀπεφασίσθη ἀκόμη νὰ ἰδρυθῇ στὸν κάμπο τῆς Ἄρτας!

Καμμία ἀγροτικὴ ἐργασία δὲν γίνεται μὲ πρωτότυπες ἰδέες. Κάθε καλλιέργεια ἀπομένει στὰ παλαιὰ πλαίσια μιᾶς ξεπερασμένης ἐμπειρίας. Γι' αὐτὸ καὶ τὶς νέες μεγάλες δυνατότητες, πού δημιουργεῖ ἡ ἐπεκτεινομένη ἄρδευση, ἐκμεταλλεύονται ἔξοι. Ἔτσι συμβαίνει μὲ τὴν ὀρυζοκαλλιέργεια.

Δὲν ἐπιτρέπεται καμμία ἀμφιβολία, πὼς ὅλα αὐτὰ θὰ καλλιτερεύσουν μὲ τὸν καιρό. Ἐλπίζομε πολλὰ ἀπὸ τὴ νέα γενεά. Ἄλλωστε ὅπου ὑπάρχουν οἰκονομικὰς δυνατότητες, ἐκεῖ ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς προάγονται.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ παραμεληθῇ κάτι, πού θὰ συνέτεινε στὴν ἐπιτάχυνση τοῦ ρυθμοῦ τῆς προόδου.

Ἡ ἡγετικὴ κοινωνία τοῦ νομοῦ ἔχει ὑποχρέωση νὰ παραστήσῃ στὸ Κέντρον

ΧΡΗΣΤΟΥ Β. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΠΛΟΥΤΟΦΟΡΟΙ ΠΗΓΑΙ ΤΗΣ

Β'.

Δύο είναι αἱ κυριότεραι πλουτοπαραγωγικαὶ πηγαὶ τῆς Ἡπείρου. Ἡ γεωργία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Εἰς αὐτὰς δύνανται νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ δάση ἐφ' ὅσον βελτιωθοῦν οἱ ὄροι τῆς ἐκμεταλλεύσεως τούτων. Βιομηχανία δὲν ὑπάρχει. Οὔτε καὶ ὑπόγειος πλοῦτος ἐπὶ τοῦ παρόντος. Τὸ ἐμπόριον περιορίζεται εἰς τὰ προϊόντα τῆς γεωργοκτηνοτροφικῆς παραγωγῆς μὲ εἰσαγωγὰς ἀναλόγους πρὸς τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων, Μᾶς λείπουν στατιστικαί—καὶ ἀπὸ ποῦ δὲν μᾶς λείπουν—εἰσαγωγῶν καὶ

τις ἄπειρες δυνατότητες καὶ τις ἀνάγκες τοῦ κάμπου.

Ἡ Ἄρτα εἰδικά, πὺν ἄπειρα ὀφειλεῖται ἀπὸ τὸν κάμπο, ὀφείλει ν' ἀποδώσῃ τὸ τὸ χρέος της, ὄχι μόνον μὲ τὴν ἐξαγωγή οὔζου.

Πρέπει νὰ γύρῃ στοργικὰ πρὸς τὴν περιφέρεια αὐτὴ μὲ τις δικῆς της δυνατότητες. Ὁ «Μουσικοφιλολογικὸς» σύλλογος «Σκουφᾶς» τῆς Ἄρτας θὰ μπορούσε νὰ ὀργανώῃ διαλέξεις στὰ χωριά τοῦ κάμπου πᾶν ὁ μὲν μικρά, πρακτικὰ ζητήματα. Καὶ μουσικῆς συναυλίης μὲ ἀνάλογα θέματα καὶ χοροὺς μπορούσε νὰ ὀργανώῃ—εἶναι τόσο κοντὰ καὶ ὑπάρχει τὸ καλοκαίρι ἡ εὐκολία τοῦ λεωφορείου. Ἔτσι θὰ ἀνεπτύσσει τὴν ἀνάγκη πολιτισμένης ἀναψυχῆς.

Καὶ οἱ πρόσκοποι τῆς Ἄρτας βγαίνοντες τις Κυριακῆς στὰ χωριά τοῦ κάμπου θὰ μπορούσαν νὰ δημιουργήσουν μιὰ κίνηση προσκοπικὴ γιὰ τοὺς νέους. Τὸ ἴδιον τὰ ἀθλητικὰ σωματεῖα κ.λ.λ.

Μία τέτοια περιφέρεια εἶναι κρῖμα νὰ μὴ προσδεύῃ σὲ κάθε τομέα ἀλματωδῶς.

ΕΥΡΥΠΙΑΝΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ

ἐξαγωγῶν διὰ νὰ συγκρίνωμεν τὴν ἀποφέρει ἡ ἐμπορικὴ κίνησις τῆς Ἡπείρου. Εὐχρῆς ἔργον θὰ ἦτο τὸ κενὸν τοῦτο νὰ συνεπλήρωνεν τὸ Ἐμπορικὸν μας Ἐπιμελητήριον. Τὰ ἐμβάσματα ἦσαν ἄλλοτε μιὰ ἐπίσης μεγάλη πηγὴ πλοῦτου καὶ εὐημερίας τῆς Ἡπείρου. Τὸ Ζαγόριον καὶ τὸ Πωγωνί καὶ τινες ἄλλαι περιφέρειαι εἰς μικρότερον βαθμὸν, ζοῦσαν καὶ εὐημεροῦσαν ἀπὸ τοὺς ταξιδευμένους τῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Βλαχίας, Σερβίας, τῆς Κων) πύλεως καὶ τῆς Μακεδονίας, ὅπου σήμερον ἀνθοῦν Ἡπειρωτικαὶ παροικίαι, ἀποξενωθεῖσαι διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴν Ἡπειρον. Αἱ πηγαὶ αὐταὶ ἐξέλιπον. Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος μας καὶ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν, ὁ πακτωλὸς τῶν ἐμβασμάτων εἶχεν πηγὸς καὶ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, Ἀμερικὴν καὶ ἄλλας χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅπου πολλοὶ ταξιδευμένοι Ἡπειρωτῶν ἠῤδοκίμων. Αἱ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀφανίζονται ἀπὸ τὸν αὐστηρὸν ἔλεγον καὶ τοὺς περιορισμοὺς ἐξαγωγῆς συναλλάγματος πὺν γίνεται εἰς ὅλας τὰς χώρας. Αἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ μειώνονται συνεχῶς, λόγω τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεως τῶν ταξιδευμένων Ἡπειρωτῶν εἰς ἄς πόλεις ἐρριζοβόλησαν ἐπαγγελματικῶς καὶ οἰκονομικῶς. Ἐξαίρεσιν ἀποτελοῦν οἱ ἐργαζόμενοι οἱ ὅποιοι ἐπανερχονται εἰς τὰ χωρία τῶν τὰ ὅποια χρησιμοποιοῦν ὡς «ἀποκοῦμι» τῶν γηρατειῶν τῶν. Ἀπὸ τούτους ἀνοίχτηκε μιὰ νέα πηγὴ ἐμβασμάτων. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ κλάδου τῆς ἀσφαλίσεως ἢ ὅποια εὐνοεῖ πολὺ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν. Ἡ τάξις μάλιστα τῶν Ἀρτεργατῶν, ἡ ὅποια ἀποτελεῖται ἀπὸ Ἡπειρωτῶν κατὰ τὸ μέγιστον αὐτῆς μέρος ἐτυχεν ἐξαιρετικῆς

εὐνοίας στὸ κεφάλαιον τῆς ἀσφαλίσεως τόσον ποῦ αἱ τελευταίως καθοριζόμεναι συντάξεις τῶν ἀπομάχων καὶ τῶν ἀνικάνων νὰ ὑπερβαίνουν τὰς 800.000 δι' ἕκαστον ἠσφαλισμένον. Εἰς τὴν Ἠπειρον ἔχομεν πλέον τῶν 1000 τοιούτων συνταξιούχων καὶ τὰ ἐμβάσματα τοῦ Ταμείου Ἀρτεργατῶν ὑπερβαίνουν τὰ 4—5 δισεκατομμύρια ἐτησίως. Περὶ αὐτοῦ θὰ ἀσχοληθῶμεν εἰδικώτερον εἰς ἄλλην μελέτην μας. Σημειῶ ἁπλῶς σήμερον τὴν περίπτωσιν ταύτην ὡς καὶ τὴν ἐκ τῶν ἄλλων ταμείων ΙΚΑ ΤΕΒΕ κ.λ.π. διὰ νὰ μὴ ἀγνοηθῇ καὶ ἡ νέα πηγὴ οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως τῆς Ἠπείρου. Καὶ ἐπανέρχομαι εἰς τὰς δύο κυρίας πηγὰς ἐγχορίου πλούτου καὶ οἰκονομικῶν ἀγαθῶν τοῦ τόπου μας. Τὴν Γεωργίαν καὶ Κτηνοτροφίαν.

Γεωργία

Ἡ συντασσομένη στατιστικὴ, βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1951, δὲν ἠσχολήθη

ἀκόμη μὲ τὴν Γεωργίαν διὰ νὰ ἔχομεν συγκεκριμένα στοιχεῖα τῆς προσφάτου καλλιέργειας καὶ ἀποδόσεως τῶν Ἠπειρωτικῶν κάμπων. Δυστυχῶς, λόγῳ τῶν πολεμικῶν γεγονότων, οὔτε ἡ στατιστικὴ τοῦ 1940 ἐπρόλαβε νὰ καταρτισθῇ. Συμβουλευόμεθα κατ' ἀνάγκην τὴν στατιστικὴν τοῦ 1929 τὴν συνταχθεῖσαν βάσει τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1928. Εὐτυχῶς εὐρέθη καὶ ταύτης ἐν τεύχος καὶ μόνον εἰς τὴν Στατιστικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου. Δεύτερον δὲν ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι πρὸς δόξαν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς! Κατὰ τὴν στατιστικὴν τοῦ 1929 ἡ Ἠπειρός ἔχει ἔκτασιν ἐπιφανείας 9.351.000 τ.χ. Ἐξ αὐτῶν παραγωγικὰ εἶναι 4.258.858 ἀντιστοιχοῦντα εἰς 3 καὶ 27 τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς 45.54 τῆς ὅλης ἐπιφανείας τῆς Ἠπείρου. Ἐκ τῶν 4.258.858 στρεμ. ἐκαλλιεργήθησαν τὸ 1929 μόνον 819.934 στρέμματα. Καὶ ἀπέδωσαν, κατὰ τὸν κατώτερον πίνακα τὰ ἐξῆς:

Εἶδη καλλιέργειας	Καλλιεργηθέντα στρέμματα	Μέση παραγωγὴ κατὰ στρέμμα	Ὀλικὴ παραγωγὴ εἰς στατῆρας	Ἄξια παραχθέντων προϊόντων 1929 Δρχ.
Σίτος	148.327	72,9	108.380	52.144.000
Βρώμη	83.064	79,7	66.244	18.092.000
Κριθὴ	32.181	64,8	20.854	7.265.435
Ἀραβόσιτος	303.050	89,4	270.906	78.888.000
Διανοκαλάμποχο	11.640	77,1	8.972	2.176.000
Ὄρυζα	7.112	—	—	2.117.000
Σύνολον Δημητριακῶν	613.618	81,3	498.569	167.599.442
Κύαμοι, Φακαί, βῆκος, ρόβι κ.λ.π.	8.563	56,1	4.858	2.647.628
Γεώμηλα, σκόρδα, κρόμμνα, βολβοὶ κλ.π.	5.524	—	16.890	4.252.980
Τριφυλλί, σανὰ κ.λ.π.	28.063	—	73.684	6.917.777
Βάμβαξ	776	—	240	267.983
Καπνός	10.273	61,8	6.353	11.448.000
Λινός, Κάναβις, σισάμιον κ.λ.π.	681	33,2	226	184.903
Λαχανικὰ	8.967	39,6	35.535	4.957.000
Ἀμπελοφυτικὰ	51.483	—	—	26.622.900
Ἐλαιῶνες	73.316	—	—	41.989.000
Καρποὶ διάφοροι	—	—	—	800.000

Ἐν ὄλῳ ἔσοδα εἰς δραχμας τοῦ ἔτους 19.9 = 271.974.090

Ἡ ἀκριβὴς μετατροπὴ τῶν ἀνωτέρω δραχμῶν εἰς σημερινὰς εἶναι δυσχερής, διότι τὰ ἀναφερόμενα ὡς παραχθέντα

προϊόντα ἔχουν διάφορα πολλαπλάσια. Ἐὰν λάβωμεν ὡς βάσιν τὴν τιμὴν τοῦ σίτου τοῦ 1929 μὲ τὴν σημερινὴν ἔχομεν

ἀναλογίαν 1 πρὸς 500. Κατὰ μέσον ὄρον πρέπει νὰ δεχθῶμεν τὸν ἀριθμὸν 400—500 ὡς πολλαπλάσιον, τῆς ἀξίας ὄλων τῶν προϊόντων τοῦ 1929. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει δύναται νὰ σημειωθῇ εἰς σημερινὰς δραχμὰς ἡ ἀξία τῆς παραγωγῆς τοῦ ἔτους 1929 εἰς 130 δισεκατομμύρια δραχμὰς. Δεδομένου ὅτι ἡ καλλιέργεια τῆς Ἠπειρωτικῆς γῆς ἐντατικῶς ἔχει αὐξηθῆ κατὰ τὸ 1)3 περίπου τῆς τοῦ 1929 καὶ ὠρισμένοι καλλιέργεια μετεβλήθησαν μὲ μεγαλύτερας ἀποδόσεις, ὡς ἡ ὄρυζοκαλλιέργεια, δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν ὅτι τὸ 1951 ἡ Γεωργία ἀπέδωσεν ἕκ προϊόντων πρόσοδον 200 περίπου δισεκατομμύρια σημερινῶν δραχμῶν. Συγκεκριμένα στοιχεῖα πιστεύω νὰ ἔχωμεν τὸ 1953 ὅτε θὰ ἔχη περαιωθῇ ἡ στατιστικὴ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1952.

Ἡ Κτηνοτροφία

Ἐκ τῶν 9.252.6 τ. χιλ. τῆς ἐπιφανείας τῆς Ἠπείρου τὰ 2)3 περίπου εἶναι δασικοὶ βοσκότοποι καὶ γυναι ἐκτάσεις βοσκῆσιμοι κυρίως. Ἡ τοιαύτη σύστασις τῆς Ἠπειρωτικῆς γῆς χαρακτηρίζει τὴν Ἠπειρον, ὡς κατ' ἐξοχὴν κτηνοτροφικὴν περιφέρειαν. Ἐπρεπε νὰ σημειώνη τὴν κτηνοτροφίαν, ὡς κυριαρχοῦσαν τῆς Γεωργίας ἀπὸ ἀπόψεως εἰσοδήματος.

Παρὰ ταῦτα ἐν ταῖς στατιστικαῖς φέρεται κάτω καὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς. Ἡ στατιστικὴ τοῦ 1929 ἀναβιβάζει τὸ σύνολον τοῦ εἰσοδήματος τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς 271.974.000 δραχ τῆς δὲ κτηνοτροφίας εἰς 140.159.000

δραχμὰς. Τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν κάπως ἠϋξημένην σημειώνει διὰ τὸ ἔτος 1938 τὸ Γ' Περιφερειακὸν Συνέδριον ἀνορθώσεως εἰς τὸ περὶ Ἠπείρου κεφάλαιον. Ἄνα φέρει τὸ ὀλικὸν εἰσόδημα ἐκ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς 709.073.000 δραχ. τῆς δὲ κτηνοτροφικῆς εἰς 464.741.000 δραχ. Τὴν διαφορὰν ταύτην ἀποδίδουν οἱ ἀσχολούμενοι μὲ τὰ γεωργοκτηνοτροφικὰ θέματα εἰς τὴν ἔλλειψιν συστηματοποιημένης ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἀναπτύξεως τῆς οἰκοσίου ἰδία κτηνοτροφίας. Ἡ κατὰ κατηγορίας παραγωγὴ τοῦ ἔτους 1928 σημειοῦται ὡς ἐξῆς εἰς τὴν στατιστικὴν τοῦ 1929.

Εἶδος	Μετρικοὶ στατήρες	Ἀξία εἰς δραχ. 1928
Γάλα	164.822	65.993.413
Βούτυρον	2.782	12.472.725
Τυρὸς σκληρὸς	4.287	11.533.846
Μαλλιά	4.895	19.891.009
Τυρὸς μαλακὸς	13.761	20.348.935
Αἰγόμελλα	1.004	2.753.097
Μέλι	567	933.520
Αὐγά (δωδεκάδες)	891.417	11.232.635
Σύνολον :		140.159.120

Ἡ ἀνωτέρω παραγωγὴ εἶναι προϊόν ἐνὸς σημαντικοῦ ἀριθμοῦ κτηνῶν ἐν Ἠπείρῳ, ὁ ὁποῖος σημειοῦται, ὡς ἔπεται εἰς τὰς στατιστικὰς τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου.

Διὰ τὸ ἔτος 1928. Σύνολον 4 Νομῶν: Ἴπποι 30.029, Ἡμίονοι 7.969, ὄνοι 20.376, Βόες 74.718, Βούβαλοι 327, Πρόβατα 727.370, Αἰγες 459.262. Χοῖροι 4731, ὀρνιθοειδῆ 281917, Κυψέλαι 16882.

Διὰ τὸ ἔτος 1950. Ἀπογραφὴ 7]4]51. Κατὰ Νομοῦς

ΝΟΜΟΙ	Βόες	Ἴπποι	Ἡμίονοι	ὄνοι	Χοῖροι	ὀρνιθες	Πρόβατα	Αἰγες	Κυψέλαι	Βούβαλοι
Ἄρτης	11714	4844	1319	1498	5279	77358	92053	45622	4384	50
Ἑσπερωτίας	7533	3463	1604	2647	3904	51946	142380	69522	11055	13
Ἰωαννίνων	27046	6264	3811	12561	5450	138400	283961	151600	14894	53
Πρεβέζης	7905	4853	1672	1632	6933	63345	152400	54069	6488	130
Σύνολον	54198	19424	8406	18332	21566	331049	675799	320813	36771	246

Ἡ ἔκθεσις τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις Γ' Περιφερειακοῦ Συνεδρίου σημειώνει εἰς τὴν σελ. 12 τὸν ἐξῆς ἀριθμὸν κεφαλῶν ζώων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1938. Αἰγοπρόβατα 1.219.738, Βοοειδῆ 65.411, χοῖροι 11.114, ὄρνιαθειδῆ 571.301, ἱπποειδῆ 57273. Μεταξὺ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1938 καὶ τῆς τοῦ 1951 παρατηρεῖται σημαντικὴ διαφορὰ, ὡς πρὸς τὰ μεγάλα ζῶα καὶ τὰ αἰγοπρόβατα ὀφειλομένη προφανῶς εἰς τὰς μεγάλας ζημίας, τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ κτηνοτροφία ἐν Ἠπειρῷ καὶ κατὰ τὴν κατοχὴν καὶ κατὰ τὸν συμμαριακὸν πόλεμον. Ἀναγράφομεν ταύτην διὰ τὴν ἱστορίαν.

Εἶδος	Ἔτος 1928	Ἔτος 1951	Διαφορὰ εἰς ἀριθμὸν ζώων ἐπὶ ἑλαττον
Αἰγοπρόβατα	1.219.738	996.612	243.738
Βοοειδῆ	65.411	54.198	11.313
Ἰπποειδῆ	57.273	36.162	21.111
Σύνολον :	1.342.422	1.086.972	276.162

Ἐνῷ μεταξὺ τῶν Στατιστικῶν τῶν ἐτῶν 1928 καὶ 1938 παρατηρεῖται μικρὰ διαφορὰ, ἡ ἐπομένη :

Εἶδος	Ἔτος 1928	Ἔτος 1938
Αἰγοπρόβατα	1.186.632	1.219.738
Βοοειδῆ	74.718	65.411
Χοῖροι	4.731	11.114
Ἰπποειδῆ	58.374	57.973
Ὀρνιθοειδῆ	281.917	571.301

Μέχρι τῆς στιγμῆς αἱ στατιστικαὶ τῶν ἀρμοδιῶν ὑπηρεσιῶν μᾶς δίδουν τὰ ἀνω-

τέρω στοιχεῖα, ὡς πρὸς τὸν κτηνοτροφικὸν πλοῦτον τῆς Ἠπειροῦ. Ἐὰν εἶχεν ἀποπερατωθῆ ἡ στατιστικὴ ἀποδόσεως εἰς κτηνοτροφικὰ προιόντα τοῦ 1950 θὰ εἶχωμεν σαφῆ εἰκόνα τῆς θέσεως τὴν ὁποίαν κατέχει ἡ κτηνοτροφία ἤδη εἰς τὴν ὄλην οἰκονομίαν τῆς Ἠπειροῦ. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δεδομένων ἔρχεται εἰς δευτέραν μοῖραν μὲ προβλέψεις πολλαπλασιασμοῦ τῶν ἐσόδων της, ἐὰν καταβληθῆ μία φιλότιμος προσπάθεια ἀπὸ τοὺς κτηνοτρόφους καὶ ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς μᾶς ποιοτικῆς βελτιώσεως τῶν ζώων καὶ ἐπαυξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ των καὶ ἀπὸ τὸ Κράτος προστασίας καὶ καθοδηγήσεως τῆς κτηνοτροφίας ἐν τὸς τῶν δυνατοτήτων, πού παρέρχει ἡ γεωλογικὴ σύνθεσις τῆς χώρας μας.

Ἐφ' ὅσον δὲν ἔχομεν ἐπίσημα στοιχεῖα ἀκριβῆ κατὰ συμπέρασμα ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν γνώμη, ὅτι ἡ Γεωργία καὶ ἡ

Κτηνοτροφία ἐν Ἠπειρῷ ἀποφέρει μικτὸν εἰσόδημα 350 δισεκατομ. σημερινῶν δραχμῶν περίπου.

Ὅταν δημοσιευθῆ ἡ ἐπίσημος στατιστικὴ τῆς ἀπογραφῆς τοῦ 1951 σκόπιμον θεωρῶ νὰ ἀναδημοσιευθοῦν οἱ ἀφορῶντες τὴν Ἠπειρον πίνακες, εἰς τὴν «Ἠπειρωτικὴν Ἔστιαν» καὶ ὡς χρονικὸν τῆς ἐποχῆς μας καὶ ὡς στοιχεῖον πού θὰ διευκολύνῃ τὸν αὐθιανὸν μελετητὴν τῶν οἰκονομικῶν θεμάτων τῆς Ἠπειροῦ μας.

ΧΡ. Β. ΠΑΠΑΣΤΑΥΡΟΥ

Γ. ΣΑΚΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ, Ἐπιθεωρητοῦ Γεωργίας

ΓΕΝΙΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΑΝΑΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ *

Ἡ ἐνίσχυσις τῶν παραγωγῶν εἰς μέσα καὶ γνώσεις ἐν γενικαῖς γραμμαῖς ἔστωσαν.

α) **Μόνιμον κεφάλαιον.** 1) Ἐφοδιασμός γεωργῶν εἰς μεγάλα ζῶα καὶ ἰδίως ἀροτριῶντα καὶ εἰς παραγωγικὰ δι' ἀναπλήρωσιν μέρους τοῦ ἀπολεσθέντος κεφαλαίου των. Τὰ διατιθέμενα ζῶα νὰ εἶναι βελτιωμένα ἢ ἐξ ἐπιλογῆς ἐντοπίων, διὰ μείζον ὠφέλιμον ἔργον τῆς ζωτικῆς μηχανῆς.

2) Διάθεσις μηχανικῶν μέσων κατεργασίας τοῦ ἐδάφους, συγκομιδῆς καὶ ἐπεξεργασίας γεωργικῶν προϊόντων (ἐλκυστήρες, ἄλωνιστικά, θεριστικά, χορτοκοπτικά, ψεκαστήρες, ἀντλητικὰ συγκροτήματα κλπ.).

β) **Σπόροι - λιπάσματα.** 1) Ἰδρυσίς ἀποθηκῶν λιπασμάτων εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα πρὸς διευκόλυνσιν τῶν γεωργῶν διὰ τὴν παραλαβὴν των καὶ χρησιμοποίησιν μεγαλύτερων ποσοτήτων. Σκοπός: προώθησις καὶ γενικευσις χρήσεως.

2) Μείωσις τιμῆς χημικῶν λιπασμάτων, ὥστε νὰ ἀκολουθοῦν τὴν τιμὴν ἀσφαλείας προϊόντων, διότι ἄλλως ἢ διὰ χρήσεως μείζον παραγωγὴ δὲν καλύπτει ἔστιν ὅτε τὴν καταβαλλομένην ἀξίαν των καὶ συνεπῶς καταντοῦν μέσον ἀσύμφορον.

3) Συστηματικὴ καὶ δλοκληρωτικὴ ὀργάνωσις τῆς σποροπαραγωγῆς, δι' ἐξασφάλισιν ἐκλεκτῶν σπόρων νέων ποικιλιῶν καὶ δι' ἐπάρκειαν. Διάδοσις καταλλήλων καὶ ἀνθεκτικῶν εἰς κλίμα καὶ ἔδαφος ποικιλιῶν, πρωίμων, ὀψίμων, ὑβριδίων κλπ.

Ὅργάνωσις σποροπαραγωγῆς πατάτας εἰς ὄρεινὰ Γοτίστης — Μετσόβου καὶ σποροπαραγωγῆς λειμωνίων φυτῶν ἰδία ψυχανθῶν.

4) Εὐχερῆς ἐξεύρεσις καὶ διάθεσις γε-

ωργικῶν φαρμάκων διὰ καταπολεμήσεις ἀσθενειῶν σιτηρῶν, ἐλαίας, κηπευτικῶν ὡς καὶ διὰ καταπολεμήσεις ζιζανίων.

γ) **Σύστημα καλλιέργειας.** 1) Ἐφαρμογὴ καταλλήλου ἀμειψισπορᾶς μεκἀτάροησιν ἀγροαναπαύσεων, διαχωρισμός καλλιεργειῶν καὶ εἰσαγωγή εἰς ἀμειψισπορὰν ψυχανθῶν καὶ κτηνοτροφικῶν φυτῶν.

2) Συστηματοποίησις ὀρυζοκαλλιέργειας καὶ ἀποφυγὴ μονοκαλλιέργειας ἐξαντλητικῆς.

3) Διάδοσις καλλιέργειας μηδικῆς, βάμβακος, ἀραχίδος, σησαμίου, ἠλιάνθου, γεωμήλων καὶ κτηνοτροφικῶν φυτῶν.

4) Ἀνάπτυξις ἐλαιοκομίας (Πρόβεζα — Θεσπρωτία) καὶ δεινδροκομίας (Ζαγόρια, Γράμμος, ὄρεινὰ Ἄρτης).

5) Ἀναδιοργάνωσις ὑπαρχόντων δεινδροκομικῶν φυτωρίων πρὸς ἀνασύστασιν καταστραφέντων ὄπωρῶν καὶ ἐπέκτασιν τῆς δεινδροκομίας, δι' ἣν τὸ ἔδαφος καὶ αἱ συνθῆκαι εἶναι ἰδιαιτέως πρόσφοροι. Ἐνθάρρυνσις ἰδρύσεως ἰδιωτικῶν φυτωρίων.

δ) **Βασικαὶ βελτιώσεις.** 1) Καλλιτέρα κατεργασία ἐδάφους, περιμετρικὴ καὶ διὰ ζωνῶν καλλιέργεια ἐπικλιῶν ἐδαφῶν.

2) Σκαλιστικὴ καὶ γραμμικὴ σπορά.

3) Λελογισμένη λίπανσις.

4) Κλάδευμα, σκαφή καὶ λίπανσις καρποφόρων καὶ ἐλαιοδένδρων, ἀγριελαίων κ.λ.π. καὶ καταπολέμησις ἀσθενειῶν, ὡς καὶ βελτίωσις ποικιλίας ἐσπεριδοειδῶν καὶ καταπολέμησις ἀσθενειῶν των.

5) Βελτίωσις ποικιλιῶν ὄπωροφόρων (μηλέα, ἀχλαδέα κ.λ.π.) καὶ καταπολέμησις ἀσθενειῶν.

6) Αὐξησις παραγωγῆς ζωτροφῶν εἰς βοσκὰς διὰ βελτίωσιν καὶ καλλιέργειας τοιούτων καὶ ἐξασφάλισις μετ' ἐπαύξησιν τῶν ἀρδεύσεων συμπεπυκνωμένων ζωτροφῶν.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου καὶ τέλος

7) Ἰδρυσίς φυτωρίων ἐρρίζων ἀμερικανικῶν κλημάτων δι' ἀντικατάστασιν προσβληθέντων ἐκ φυλλοξήρας ἀμπελώνων.

ε) **Μικρὰ ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα :** Ἰδιαιδιαφοροποιήσις ὑδατικοῦ παράγοντος ὥστε νὰ μετατραπῆ εἰς γονιμοποιὸν δύναμιν. Ἡ ἐκτέλεσις νὰ γίνεται διὰ χρηματοδοτήσεως τῆς προσωπικῆς ἐργασίας τῶν ἐνδιαφερομένων ὥστε νὰ συντελεῖται τὸ ἔργον διὰ τὸν ἀγρότην, μὲ τὸν ἀγρότην. Ἡ ἄρδευσις δι' ὑπαρχόντων πολλῶν ὑδάτινων ρευμάτων, ἀναμενόντων ρύθμισιν, οὐ μόνον αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς ἀλλὰ καὶ σταθερὰν βεβαίαν ἀπόδοσιν θέλει προσφέρει, ἐξασφάλισιν δηλ. ἔσοδειων καὶ αὐξήσιν ἀποδόσεων καλῶς γονιμῶν ἀποδοτικωτέρων εἰδῶν καὶ χρησιμοποίησιν πολλῶν ἐργατικῶν χειρῶν ἐν ὑποαπισχολήσῃ σήμερον.

Δι' ἀξιοποίησιν τῶν βοσκῶν κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας, ἢ κατασκευὴ ὑδατοδεξαμενῶν εἰς ὄρεινά, ἐνδείκνυται ἢ ὅπου δυνατὴ ἢ διενέργεια γεωτρήσεων δι' ἀξιοποίησιν τοῦ γερῶν ὑδάτων.

στ) **Ἡ ἀγροτικὴ ἀσφάλεια :** Ἡ ὑψηροῦς αὕτη ἐπιβάλλεται νὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ Ὑπουργ. Γεωργίας, ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ καταλλήλου διευθύνσεως τῶν ὀργάνων τῆς εἰς ἐξασφάλισιν τῆς παραγωγῆς ἀπὸ ζημιῶν ὧ· καὶ διὰ παρακολούθησιν τῶν γεωργῶν μετὰ βαθμιαίαν μετεκπαίδευσιν. Ἡ ἀγρονομία θέλει συμβάλῃ ἀποτελεσματικῶς εἰς τὰς ρυθμιστικὰς ἐργασίας, εἰς ἃς δὲν πρέπει νὰ ἀσχολῶνται οἱ ἐφαρμοσταὶ γεωπόνου. Ἡ συμμετοχὴ τῶν ὀργάνων ἀγροτ. Ἀσφαλείας εἰς τὰς τοπικὰς ἐπιτροπὰς γεωρ. ἐφαρμογῶν, ὅταν ἔχουν ἐξάρτησιν ἀπὸ τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον καὶ κατευθύνσεις ἐπὶ τῆς καθοριζομένης γεωργικῆς πολιτικῆς, θὰ εἶναι βασικαὶ προϋποθέσεις ἐπιτυχίας εἰς ἐφαρμογὰς, ἐξ ἴσου χρήσιμος μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ διδασκάλου, δι' ὃν παρατηροῦνται καὶ ὠρισμένα μειονεκτήματα καὶ κωλύματα (ἀπουσίαι διακοπὰὶ κ.λ.π.).

ζ) **Κτηνοτροφία :** 1) Μεγαλύτερα διάδοσις κτηνοτροφικῶν φυτῶν ἴδια ψυχανθῶν διὰ τὴν βαθμιαίαν ἀντικατάστασιν νομαδικῆς καὶ ἀγελαιῆς κτηνοτροφίας, μὲ τὴν ἡμιοικόσιτον τοιαύτην.

2) Προστασία καὶ βελτίωσις βοσκῶν, ἐγκατάστασις τεχνητῶν λιμνῶν, καθάρισμα βοσκῶν, ἀναχλόασις, ὑδατοδεξαμεναί, συμπληρωματικὰ τροφαί, προσαγωγή ἐλλειπόντων λιπαντικῶν καὶ βλαστικῶν στοιχείων εἰς τοὺς βοσκοτόπους μὲ κατευθύνσιν τὴν παραγωγὴν πλειόνων λευκωματούχων κτηνοτροφῶν.

3) Συμμετοχὴ κτηνοτρόφων δι' ἐκπροσώπων εἰς ἐπιτροπὰς καὶ συμβουλία.

4) Εἰσαγωγή ἐκλεκτῶν φυλῶν ἐπιβητόρων, ἐπιλογὴ ἐκτρεφομένων γενεῶν οἰκοσίου καὶ νομαδικῆς, τεχνητῆ γονιμοποιήσις, σύστασις ἐπισταθμῶν εἰς τὰ ἐπικαίρα σημεῖα διὰ βελτίωσιν τῶν φυτῶν.

5) Κτηνοτροφικὴ περίθαλψις καὶ ὑγιεινὴ παρακολούθησις ποιμνίων ἀγελῶν καὶ οἰκιακῶν ζώων καὶ πτηνῶν καὶ καταπολέμησις ἀσθενειῶν.

η) **Κοινωνικὰ συνθήκαι :** Βελτίωσις τούτων θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διατήρησιν καὶ τόνωσιν τῆς μυϊκῆς καὶ διανοητικῆς ἐνεργείας τοῦ ἀγρότου καὶ μείζονα ἀπόδοσιν παραγωγικῆς ἐργασίας.

Βελτίωσις ὑγιεινῶν καὶ κοινωνικῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ θὰ ἀνυψώσῃ τὸ βιωτικὸν καὶ διανοητικὸν ἐπίπεδον. Ὁ ἀγρότης εἶναι μὲν τὸ σπουδαιότερον μέσον πρὸς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ δὲν ἀποτελεῖ καὶ τὸν σκοπὸν αὐτῆς. Ὁ ἀγρότης ὑποσιτίζεται, ἔχει ἀθλίαν συνήθειαν ἀγροτικῆν κατοικίαν, στερεῖται καταλλήλου σταύλου, κορροσωροῦ ἀποθηκῶν, ὀρνιθῶνος κ.λ.π. διάγει τραχεῖαν ἀγροτικὴν ζωὴν, ὑστερεῖ μορφωτικῶς παρὰ τὴν φυσικὴν του εὐφυΐαν, στερεῖται στοιχειώδους ἀναψυχῆς, συνεπῶς πρόγραμμα ἐκπαιδεύσεως ἐπιβάλλεται διὰ βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς ἀγροτικῆς ἐγκαταστάσεως, τῆς ὑγείας, τῆς διαίτης. Εἰς τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν σημειοῦται σπατάλη τροφίμων ἐξ ἀγνοίας οἰκιακῆς κονσερβοποιήσεως λαχανικῶν, κρεάτων κ.λ.π.

Χρειαζέται ἐπίσης ἐνίσχυσις τῆς οἰκιακῆς οἰκοτεχνίας (ὕφαντικῆ, πλεκτικῆ, ξυλογλυπτικῆ, ἀσημοουργία κ.λ.π.) καὶ ἐκμάθησις τῶν ἀρχῶν ἀγροτικῆς οἰκοδομικῆς διὰ παροχῆς οὐ μόνον γνώσεων, ἀλλὰ καὶ μέσων ἐργασίας δι' ἀξιοποίησιν τοῦ χρῶ-

νου σχολῆς αὐτοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας, ἅτινα δὲν εἶναι μικρά.

θ) **Βελτίωσις δανεισμοῦ:** Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς ἀγροτικῆς πίστεως ἐπιβάλλεται: ἢ Α.Τ.Ε. ἄσκει ἀγροτικὴν πίστιν οὐ μόνον ὡς ἄλλοτε ἢ Α.Τ.Ε. ἀλλὰ καὶ ὑπὸ οἰκονομικῶς κακᾶς συνθήκας. Τὸ κεφάλαιον εἰς τὴν γεωργίαν κυκλοφορεῖ βραδέως λόγῳ τῆς ὑπαγωγῆς τῆς παραγωγῆς εἰς τοὺς φυσιολογικοὺς νόμους ἐνῶ εἰς τὴν βιομηχανίαν τὸ κεφάλαιον τρίζορει πολλάκις κατ' ἔτος. Συνεπῶς ἡ γεωργία ἀδυνατεῖ νὰ καταβάλῃ ὑψηλοὺς τόκους. Τὰ ἰδιωτικά κεφάλαια (ἐκτὸς τὰ τῶν τοκογλύφων) ἀποφεύγουν τὴν γεωργίαν καὶ κατ' ἀνάγκην τὸ Κράτος δέον νὰ ἐπέμβῃ εἰς ὀργάνωσιν τῆς ἀγροτικῆς πίστεως. Οὕτω.

1) Ὁ δανεισμὸς δέον νὰ γίνεται μὲ μικρότερον ἐπιτόκιον, αἱ συναλλαγαὶ μὲ τὴν Α.Τ.Ε. νὰ γίνωνται μέσω Ἐνώσεων ὥστε ν' ἀποφεύγηται ἡ ἐξανήμεσις μεγάλου ποσοστοῦ τοῦ δανείου εἰς μετακινήσεις γεωργοῦ πρὸς Α.Τ.Ε. καὶ ἡ ἀπώλεια πολυτίμου παραγωγικοῦ χρόνου ἔργασίας.

2) Ἡ χορήγησις μακροπροθέσμων καὶ μεσοπροθέσμων δανείων θὰ ἐπιτύχῃ ἐκτέλεσιν μονίμων βελτιώσεων εἰς ἀγροτικὰς μικροεκμεταλλεύσεις, ἰδίᾳ τὴν ἀνάπτυξιν ὀπωρῶνων, ἐγγειοβελτιώσεων κ.λ.π. ἀνάπτυξιν γενικωτέρας κτηνοτροφικῆς πίστεως.

3) Ὁ θεσμὸς τοῦ (συν)σμοῦ δέον νὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰ ὄρεινὰ ἔχοντα μεγίστην καὶ ἀπόλυτον ἀνάγκην ἀγροτικῆς πίστεως δι' ἀξιοποίησιν τοῦ ἐδάφους τῶν καὶ

4) Ἡ συνεταιριστικὴ ὀργάνωσις τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν οἰκοτεχνίαν (ὑφαντικὴν) γυναικῶν, ἐπιβάλλεται δι' ἐνίσχυσιν καὶ συνέχισιν τοῦ ἔργου ἐνίσχύσεως τοῦ κλάδου, ὃν βιάσει συμβάσεως ἐπεχείρησεν τὸ Ὑπουργεῖον.

5) **Χρηματοδότησις δι' ἐγκαταστάσεις κοινῆς ὠφελείας ἦτοι:** Κατασκευὴ συνεταιρικῶν τυροκομείων, συνεταιρικῶν οἰνοποιείων (Ζίτσα), συνεταιρικῶν κονσερβοποιείων λαχανικῶν, κρέατος, χυμῶν κ. λ. π., συνεταιρικῶν συγχρονισμένων ἐλαιουργείων, ψυγείων διὰ συντήρησιν γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων, προτιμωμένων τῶν συνεταιρικῶν ὀργανώσεων, ὑπὸ τῶν ἐπιχειρηματιῶν βιομηχανῶν

ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς δανείων ἀνασυγκροτήσεως.

β) **Αὔξησης παραγωγικῆς ἐκτάσεως καὶ δυνατότητες ἀναπτύξεως εἰσοδήματος:** Ἡ σχέσις μεταξὺ πληθυσμοῦ καὶ οἰκονομικοῦ χώρου δὲν δύναται νὰ ἱκανοποιῇ τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας τῆς ζωῆς, λόγῳ αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ καὶ κλεισίματος τῆς θύρας τῆς μεταναστεύσεως.

Ἡ αὔξησης τῶν ἀποδοτικῶν ἐκτάσεων προβλέπεται σοβαρά.

1) **Ἐκτέλεσις σοβαρῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων,** ἀποξηραντικῶν, προστατευτικῶν, ἐξυγιαντικῶν κ.λ.π. Διὰ τοιούτου προγράμματος θὰ ἀξιοποιηθῶν καὶ θὰ ἀποδοθῶν εἰς καλ)γειαν γονιμότητα ἐκτάσεις, λόγῳ βελτιώσεως κρατουσῶν εἰς αὐτὰς καλ)γητικῶν συνθηκῶν, ἰδίᾳ ἐὰν παραλλήλως ἐπενεργήσῃ καὶ ὁ παράγων τοῦ ὕδατος δι' ἀρδεύσεις. Οὕτω ὑπολογίζομεν:

Νομοὶ	Ἀποστραγγιστικά στρέμ.	Προστατευτικά	Ἀρδευτικά
Ἰωαννίνων	68.000	55.000	96.700
Ἄρτης	180.000	40.000	300.000
Προβέζης	35.000	40.000	80.000
Θεσπρωτίας	11.000	20.000	59.008

Ἡ βελτίωσις δὲν θὰ εἶναι μόνον οἰκονομικὴ δι' αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος ἀλλὰ καὶ ἀγροτεχνικὴ δι' ἐντατικωτέρας ἐκμεταλλεύσεως τῆς γῆς μὲ εἰσαγωγὴν ἢ ἐπέκτασιν καλ)γειῶν προσοδοφόρων (μηδική, βάμβαξ, ὄρυζα κλπ) καὶ βελτίωσιν τῆς κατεργασίας τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἀγρο—κοινωνικὴ δι' ἀξιοποιήσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, μὲ ἐπακόλουθα τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ βιωτικοῦ καὶ ἐπαγγελματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀγρότου καὶ τὴν συγκράτησιν τούτου εἰς τὴν ὕπαιθρον. Εἰς τὴν γεωργίαν ἡ ἐξελίξις ἀκολουθεῖ βραδύν ρυθμὸν καὶ ἡ βελτίωσις παρουσιάζεται ἐντὸς στενῶν ὁρίων λόγῳ συνθηκῶν κλίματος καὶ ἐδάφους ἐφ' ὧν ἐμμέσως μόνον δυνάμεθα νὰ ἐπιδράσωμεν.

Διὰ τῆς ἀποστραγγίσεως καὶ προστασίας θὰ ἐπαυξηθῇ ἡ σήμερον καλ)γουμένη

ἔκτασις κατὰ 300.000 στρεμμ. πεδινῶν ἰδία ἀγρῶν. Ἡ ἔλαια ὀλίγον θὰ ἐπεκταθῆ δι' ἐμβολιασμοῦ ἀγριελαιῶν, ἀλλὰ ἡ ὀπωρο κομία δύναται νὰ ἐπεκταθῆ κατὰ 20%.

Διὰ τῆς ἀρδεύσεως σημαντικὴ αὔξησις καὶ βελτίωσις τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κτηνοτροφίας θέλει σημειωθῆ. Εἰδικώτερον διὰ τῶν ἀρδεύσεων θέλουσι, ἀφαλατιζόμενα, ἀξιοποιηθῆ τ' ἄλιπεδα καὶ ἀποξηρανθησόμενα ἰχθυοτροφεῖα Ἀμβρακικοῦ καὶ θέλει φυσιολογικῶς βελτιωθῆ τὸ καλλιεργητικὸν σύστημα ἀπὸ τοῦ σήμερον πρωτογόνου, εἰς λίαν ἐντατικὸν τοιοῦτον, ἐξελισσομένου διὰ τῆς ἀποκτωμένης πείρας καὶ διὰ τῆς δυναμικότητος ἐκάστης οἰκογενείας.

Ἐκ τῶν νέων τούτων ἐκτάσεων καὶ τῆς δι' ἀρδεύσεως αὔξεσις τῆς παραγωγῆς ὑπολογίζομεν αὔξησιν ἀκαθαρίστου εἰσοδήματος τοῦλάχιστον 800 δισεκατομμυρίων μὲ βελτίωσιν τῆς ἀναλογούσης σήμερον μέσης στρεμμάτων προσόδου κατὰ ποσοστὸν 200%.

2) *Δι' ἀποδόσεως εἰς καλλιέργειαν Μουσουλμανικῶν κτημάτων Θεσπρωτίας.* Εἰς Θεσπρωτίαν ὑπάρχουν αἱ ἔγκαταληφθεῖσαι περιουσίαι Τσάμηδων ὑπολογιζόμεναι εἰς 50.000 στρεμμ. καλλιεργήσιμα ἐνοικιαζόμενα σήμερον ὡς βοσκαί, 350.000 ἔλαιόδενδρα, παραμένοντα ἀπεριποίητα καὶ ἐνοικιαζόμενα μόνον διὰ τὴν ἀπόληψιν τοῦ ἐλαιοκάρπου καὶ μεγάλαι ἐκτάσεις βοσκῶν. Ἡ ἀπόδοσις εἰς καλλιέργειαν τῶν Μουσουλμανικῶν ὑπὸ μεσεγγύησιν περιουσιῶν, προϋποθέτει διάθεσιν εἰς τοὺς πραγματικῶς ἀγρότας διὰ πολυτετοῦς μισθώσεως ὑπὸ ὄρους τεχνικούς, σημειουμένους ἐν τῷ συμβολαίῳ ἐπὶ σκοπῷ λελογισμένης ἐκμεταλλεύσεως καὶ καθοριζόμενους δι' ἐκθέσεως τῆς ἀρμοδίας Γεωργικῆς ὑπηρεσίας ὥστε νὰ εἶναι ἐφικτὴ ἡ ἐπιδιώξις τοῦ ἐπιδωκομένου σκοποῦ καὶ προγράμματος αὔξεσις παραγωγῆς τῶν εἰσαγομένων ἤδη εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης. Ἡ διαχείρησις τῆς περιουσίας ταύτης ὡς γίνεται σήμερον οὐ μόνον ζημιοῖ τὰ μέγιστα τὴν παραγωγικὴν δύναμιν τῶν κτημάτων τούτων, ἀλλὰ καὶ ἐπιτρέπει τὴν φθορὰν τοῦ ληστρικῶς ἐκμεταλλευομένου ὑπὸ καιροσκόπων κεφαλαίου τούτου (κοπὴ ἔλαιοδένδρων).

3) *Δι' ἀπαλλοτριώσεως ἢ ἀναγκαστικῆς μισθώσεως, μοναστηριακῶν κλπ. κτημάτων, διὰ καλλιεργείας λογοτόπων καὶ θαμνωδῶν ἐκτάσεων μὲ κτηνοτροφικὰ φυτὰ καὶ δέντρα (αὔξησις 15% καλλιεργουμένης ἐκτάσεως) καὶ δι' ἀνάδαμῶν τῆς ἄκρως κατατεμαχισμένης μικροϊδιοκτησίας.*

4) *Δι' ἀξιοποιήσεως τῶν γαιῶν τῶν ἀπαχθέντων ὀμῆρων,* ὥστε καὶ παραγωγικαὶ νὰ καταστῶσι καὶ κεφάλαιον νὰ συγκροτηθῆ ὑπὲρ τῶν ἰδιοκτητῶν των, οἵτινες μίαν ἡμέραν ἀπελευθερωνόμενοι θὰ ἐπανεέλθωσιν εἰς τὰς ἐστίας των καὶ θὰ ἔχωσιν ἀνάγκην ἐξ ὑπαρχῆς νὰ ἀνασυγκροτήσωσιν τὴν οἰκονομίαν των.

Γ') *Διὰ θέσεως παραγωγῆς καὶ ἀνταλλαγῆ προϊόντων ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας.* Ἡ ἄσκησις προστατευτικῆς πολιτικῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους ἀφορᾷ τὴν συγκράτησιν των τιμῶν, τὴν καλλιτέραν συντήρησιν τῶν προϊόντων καὶ τὴν ὑποβολήθησιν εἰς συγχρονισμένην βιομηχανοποίησιν τῆς παραγωγῆς (ψυγεῖα, ἀποθήκαι σπόρων, καπνοῦ, ἐλαιοδεξαμεναὶ κλπ.).

Ἡ ἀξιοποίησις τῆς γεωροκτηνοτροφικῆς παραγωγῆς ἐπιβάλλεται νὰ γίνετα διὰ κοινῆς διαθέσεως (καπνός, τυρός, ἔλαιον, ὄρουζα, βάμβαξ, σῖτος, ἐσπεριδοειδῆ κλπ.), μὲ καθορισμὸν τιμῶν ἀσφαλείας ὥστε νὰ ἐξασφαλισθῆ καὶ βελτίωσις τῆς παραγωγῆς καὶ βελτίωσις τοῦ βιωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ ἀγρότου.

Ἡ κατασκευὴ ἀγροτικῶν καὶ δασικῶν ὁδῶν, ἰδίαι εἰς ὄρεινὰς περιοχὰς καὶ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἀνάπτυξις τῶν συγκοινωνιῶν, θὰ συντελέσῃ εἰς ἐξασφάλισιν μικροῦ κόστους μεταφορῶν, ὅταν ἐπιτευχθῆ παραλλήλως καὶ περιορισμὸς τῶν τεραστίων ἀπαιτήσεων τῶν φορτοεκφορτῶν εἰς τὰς διὰ θαλάσσης μεταφορὰς.

Μέχρι σήμερον ἀποτελέσματα ἐφαρμοζόμενου προγράμματος ἐνισχύσεως τῶν διαφόρων κλάδων τῆς γεωργίας ἐν Ἠπείρῳ. Ἀνεσυγκροτήθησαν καὶ ἀνεφοδιάζονται διὰ ὑπάρχοντα Ἴδρύματα, ὄργανοῦνται ὑπηρεσίαι γεωργικῶν ἐφαρμογῶν εἰδικὰ μεταβατικὰ Σχολεῖα διὰ διδασκαλίαν ἐπὶ τόπου τῶν ἀγροτῶν εἰς δεξιotechνίαν περὶ τὰς τεχνικάς, γεωργικὰς καὶ οἰκοδομικὰς ἐργασίας, καταρτιζόνται πεπειραμένοι

τυροκόμοι ἀπὸ τὴν Γαλοκτομικὴν Σχολὴν Ἰωαννίνων, ἐνισχυθεῖσαν μετὰ νέας ἐγκαταστάσεις ἐπεξεργασίας γάλακτος, διανεμονται σπόροι, μηχανήματα καὶ ἐργαλεία πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ γεωργοῦ δι' αὐξήσιν τῶν ἀποδόσεων. Ἡ ὑπηρεσία Σποροπαραγωγῆς Δουρούτης ἐφοδιάζει τοὺς γεωργοὺς μετὰ καταλλήλους σπόρους, παρουσιάζοντας ἐνδιαφέρον διὰ τὴν Ἠπείρον. Ὁ ἀνεπαρκὴς ἐξοπλισμὸς τῶν γεωργῶν εἰς μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα ἀνανεοῦται καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μηχανημάτων αὐξάνεται συνεχῶς ἐφ' ὅσον συμπληροῦται καὶ ἡ τεχνικὴ κατάρτισις, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται καλὴ λειτουργία.

Ἡ ὑπηρεσία Υ.Μ.Κ.Η. ἐκαλλιέργησε καὶ ἐξεχέρωσε σοβαρὰς ἐκτάσεις, τὸ πρῶτον ἀποδοθεῖσας εἰς ὄρυζοκαλλιέργειαν, ἀσχολεῖται μετὰ ἐκτέλεσιν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων, διάνοξιν ἀγροτικῶν ὁδῶν καὶ ἐκπαίδευσιν τεχνιτῶν καὶ χειριστῶν μηχανημάτων. Τὰ δένδροκομικὰ φυτώρια διὰ παραγωγὴν δενδρουλίων ὀπωροφόρων ἀνασυγκροτοῦνται, ἐπὶ σκοπῷ ἀναπτύξεως δένδροκομίας καὶ ἀνασυστάσεως τῶν ὀπωροφόρων δένδρων. Ἡ ἀνασυγκρότησις τοῦ κτηνοτροφικοῦ πλοῦτου μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ γεωργικοῦ Σταθμοῦ ἐνισχύεται μετὰ ἐφαρμογὴν εἰδικῶν μεθόδων ἀναπαραγωγῆς, μετὰ ἐφαρμογὴν μέτρων προλήψεως καὶ καταπολεμήσεως ἀσθενειῶν, μετὰ βελτίωσιν, ἐμπλουτισμὸν, ἀνανέωσιν καὶ καθαρισμόν τῶν βοσκῶν, μετὰ ἀνάπτυξιν καλλιιεργείας κτηνοτροφικῶν φυτῶν, μετὰ καλλιτέραν διατροφῆν, μετὰ διάδοξιν οἰκοσίτων γενεῶν ζῶων κλπ.

Ἡ ἐκτέλεσις τῶν μεγάλων ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων εἰς πεδιάδας Ἄρτης καὶ Φαναρίου ὡς καὶ ἔργων ἄρδεύσεως καὶ ἀποστραγγίσεως ἐξασφαλίζει καὶ αὐξάνει τὴν ποσότητα τῶν παραγομένων προϊόντων. Παραλλήλως λαμβάνονται μέτρα δι' ἀνάπτυξιν καὶ ἐκμετάλλευσιν τοῦ δασικοῦ πλοῦ-

του ὡς καὶ δι' ἀποφυγὴν τῶν ζημιῶν ἀπὸ χειμάρρους μετὰ ἐκτέλεσιν ὀρεινῶν ὑδρονομικῶν ἔργων καὶ ἀναδασώσεων.

Συνεχίζονται ἐργασίαι διὰ προσωπικῆς ἐργασίας καὶ δι' ἐνισχύσεως διὰ κατασκευὴν ὀδικοῦ δικτύου εἰς πλείστα ὄσα μέρη ὡς καὶ δι' ἀνάπτυξιν τῆς οἰκοτεχνίας διὰ διατήρησιν καὶ ἐπεξεργασίαν γεωργικῶν προϊόντων (ὄρυζόμυλοι, ἐλαιουργία, τυροκομία, κονσερβοποιεῖα κλπ). Καὶ τὸ κορύφωμα τῆς ὄλης προσπάθειάς ἢ ὁποῖα συντελεῖται ἀπὸ τὸ Κράτος μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς Ἀμερικανικῆς Ἀποστολῆς καὶ μετὰ τὴν συνεργασίαν τοῦ ἀγρότου, διὰ τὸν ἀγρότην εἶναι ἡ ἐκτέλεσις τοῦ ὑδροηλεκτρικοῦ ἔργου Λούρου τὸ ὁποῖον θὰ ἀποδώσῃ 5.000 κιλοβάτ ὠριαίως καὶ θὰ ἀναμορφώσῃ πλήρως τὴν καθ' ὅλην οἰκονομίαν τοῦ τόπου.

Οὗτω ἐσημειώθη μέχρι σήμερον σοβαρὰ αὐξήσις τοῦ Ἐθνικοῦ εἰσοδήματος διὰ ἐπεκτάσεως τῆς ὄρυζοκαλλιιεργείας καὶ ἐπεκτάσεως τῆς ποιότητος, ἰψήθητι ἢ ἀπόδοσις σιτηρῶν διὰ χρησιμοποίησεως βελτιωμένων σπόρων καὶ ἐπεκτάσεως τῆς λιπάνσεως, ἀνεπτύχθη ἡ καλλιιεργεῖα κτηνοτροφικῶν φυτῶν, εἰσάγονται νέαι προσοδοφόροι καλλιιεργεῖαι ὡς ὁ βάμβαξ, ἀραχίς, σήσαμος, ἀναπτύσσεται ἡ λαχανοκομία, διατίθενται βελτιωμένα γενεαὶ ζῶων καὶ πτηνῶν, ἀνεπτύχθη ἡ μελισσοκομία, εἰσήχθησαν πολλὰ χιλιάδες ὀπωροφόρων ἐκλεκτῶν ποικιλιῶν, καὶ ἡ πρόοδος προχωρεῖ γοργῶς ὥστε διὰ τῶν ὡς ἄνω σημειωθέντων μέτρων ληπτέων ἀλληλοδιαδόχως, ἐν συνδυασμῷ, νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ αὐξήσις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς κατὰ τὴν προσεχῆ πενταετίαν εἰς 200,0/0 καὶ πλέον μετὰ ἐτησίαν αὐξήσιν συνολικοῦ εἰσοδήματος ἐκ γεωργίας, δένδροκομίας, τυροκομίας καὶ κτηνοτροφίας κατὰ 300 τοῖλάχιστον δισεκατομμύρια δραχμῶν.

Γ. ΣΑΚΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ, Καθηγητού

ΚΛΑΣΣΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Τὸ θέμα πὸν θὰ ἀπασχολήσῃ τὰς στή-
λας αὐτὰς δὲν εἶναι, τυπικὰ τοῦλάχιστον,
στιγνοῦ τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἐπειδὴ
ὅμως κατὰ τὴν οὐσίαν ἀναφέρεται εἰς ἓνα
τομῆα τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς—τὸν τομῆα
τῶν κλασσικῶν γραμμάτων—εἰς τὸν ὁποῖ-
ον οἱ Ἑπειρωτὰι διεκρίθησαν ὡς ἀγωνι-
σταί, ὅσον διεκρίθησαν καὶ ὡς ἀγωνισταί
τοῦ ξίφους, συντελέσαντες δι' ἀκαμάτου μό-
χθου εἰς τὸ νὰ σφυρηλατηθῇ ἡ πνευματικὴ
πανοπλία τοῦ ὑποδούλου γένους, πιστεύο-
μεν ὅτι ἔχει τὴν θεσιν του εἰς τὴν «Ἑπει-
ρωτικὴν Ἑστίαν».

Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκυκλοφόρησεν ἐσχά-
τως ἓνα βιβλίον τοῦ γάλλου φιλολόγου κ.
Ἄρνω, διὰ τοῦ ὁποίου ἐνεργεῖται κατὰ
τῆς κλασσικῆς μορφώσεως μία ἐπίθεσις
παρεμφερῆς πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ὑπέ-
στη ἡ μεσαιωνικὴ Σχολαστικὴ κατὰ τὴν
χαραυγὴν τῶν Νέων Χρόνων. Καὶ φαίνε-
ται ὅτι, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, πρόκειται
νὰ ἀναβιώσῃ ἡ παλαιὰ διαμάχη μεταξὺ
Παλαιῶν καὶ Νέων Χρόνων, ὑπὸ ἄλλην
μορφήν· διότι, ἐνῶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ
μεγάλου Λουδοβίκου, ἡ ἔρις μεταξὺ Πε-
ρῶ καὶ Μπουαλῶ εἶχε, κατ' ἐπίφασιν τοῦ-
λάχιστον—λέγω δὲ κατ' ἐπίφασιν διότι,
οὐσιαστικά, ῥίζα τῆς ἐστάθῃς ὁ λόγος περὶ
τῆς Μεθόδου τοῦ Καρτεσίου καὶ ἡ τότε
λαμπρὰ ἀνθισις τῶν ἐπιστημονικῶν σπου-
δῶν καὶ συνεπῶς ἡ διαμαρτυρία τοῦ πρα-
κτικοῦ πνεύματος ἐναντίον πάσης αὐθεν-
τίας—τὴν μορφήν μιᾶς ἀπλῆς ἔριδος με-
ταξὺ φιλολόγων, εἰς τὴν ἐποχὴν μας τείνει
νὰ προσλάβῃ τὰς διαστάσεις ἑνὸς ἔξοντω-
τικοῦ πολέμου μεταξὺ ἐφηρμοσμένης ἐπι-
στήμης καὶ κλασσικῶν σπουδῶν. Τὸ διε-
θνὲς κλίμα προσφέρεται εἰς τὸν πόλεμον

αὐτὸν, καὶ ὁ νικητὴς δύναται νὰ θεωρη-
ταὶ ἐκ τῶν προτέρων γνωστός, ἐὰν ληφθῇ
ὑπ' ὄψιν α) ὅτι εἰς μέγα τμήμα τῆς γῆς
καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν ὠρισμένης ἰδεολο-
γίας, οἱ ἀρχαῖοι κλασσικοὶ ἐτέθησαν εἰς
τὸ περιθώριον ὡς παράγων μορφωτικὸς
καὶ β) ὅτι, εἰς ἐρώτημα τεθὲν εἰς τὸ ἀνα-
γνωστικὸν κοινὸν τῆς Ἀμερικῆς, περὶ τοῦ
ποιοῦ θεωροῦνται σήμερον οἱ μᾶλλον ἀνια-
ροὶ συγγραφεῖς, ἐν ἀγαστῇ συμπονοίᾳ οἱ
ἀπαντήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ ὑπέδειξαν τοὺς
κλασσικοὺς ὡς τὸ καταστάλαγμα πάσης
ἀνίας.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ πρῶτοι πυρο-
βολισμοὶ τοῦ ἰδιοτύπου αὐτοῦ πολέμου ἐρ-
ρίφθησαν ἤδη παρ' ἡμῖν, ὑπὸ μορφήν ἀρ-
θρων εἰς μεγάλῃν καθημερινὴν ἐφημερί-
δα, ὅπου μὲ προφανῆ εὐμένειαν ἀναπτύ-
σσονται αἱ ἀπόψεις τοῦ γάλλου συγγραφέως.
Ἐνῶ ὅμως, καλῶς ἐχόντων τῶν πραγμά-
των, αἱ πρῶται αὐταὶ βολαὶ θὰ ἔπρεπε νὰ
εἶχον ἀναταράξει βαθύτατα τὰ ἤρεμα νερά
τοῦ φιλολογοῦντος μας κόσμου, φαίνεται
ὅτι ἐκτύπησαν μᾶλλον εἰς τὸ κενόν, ἂν κρί-
νῃ κανεὶς ἀπὸ τὴν παγερὰν ἀδιαφορίαν
ποῦ τὰς ὑπεδέχθη. Εἰς τὸ «Βῆμα», μόνον,
ὁ κ. Καραπαναγιώτης ἀπήντησε μὲν ἐν
πολλοῖς εὐστόχως εἰς τὴν ἐπιχειρηματολο-
γίαν τοῦ γάλλου ἐπαναστάτου, περιέπεσαν
ὅμως εἰς δύο βασικά ἀμαρτήματα, ποῦ
ἐμείωσαν σοβαρὰ τὴν ἀξίαν τῆς ἀντεπιθέ-
σεώς του: α) ἐνήργησε προσωπικὴν κατὰ
τοῦ γάλλου συγγραφέως ἐπίθεσιν καὶ β)
ἠσχολήθη μᾶλλον περὶ τῆς γονίμου ἐπι-
δράσεως τῶν κλασσικῶν σπουδῶν ἐπὶ τοῦ
νεωτέρου ἀνθρώπου, ἐπιδράσεως τὴν ὁποί-
αν οὐδεὶς, οὔτε ὁ ἴδιος ἀσφαλῶς ὁ Ἄρνω
ἀμφισβητεῖ, καὶ ὀλιγώτερον περὶ τῆς σ η-

μερηνής παιδευτικῆς ἀξίας τῶν σπουδῶν αὐτῶν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀξίαν τῶν ἐπιστημονικῶν τοιοῦτων, ὡς καὶ περὶ τοῦ ἔαν ὁ καταβαλλόμενος σήμερον παρὰ τῶν νέων εἰς τὰ κλασσικὰ κόπος ἀμείβει ἐπαρκῶς εἰς τὴν ζωὴν καὶ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς ὁποίας εἶναι μέλη.

Ἡ παγερὰ αὐτῆ ἀδιαφορία δυνατὴν νὰ ἀπορρέῃ εἴτε ἐκ τῆς μὴ ἐπακριβοῦς σταθμεύσεως τοῦ ἀναφνέντος κινδύνου, εἴτε ἐκ τοῦ ὅτι θεωροῦνται ὑπὸ τῶν φιλολόγων μας τόσον ἰσχυραὶ αἱ κατεχόμεναι θέσεις, ὥστε οὐδεμία προσβολὴ νὰ δύναται νὰ τὰς κλονίσῃ. Παρῆλθεν ὅμως ἡμῖς αἰῶν ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ περιφήμου βιβλίου τοῦ Ζιελίνσκυ: «οἱ Ἀρχαῖοι καὶ Ἡμεῖς», καὶ ἡ ρωμαντικὴ κάπως ἐπιχειρηματολογία τοῦ μεγάλου Πολωνοῦ φιλολόγου, ἡ ὁποία τότε ἔπεσεν ὡς εὐεργετικὴ βροχὴ ἐπὶ διψῶντος χώματος, θὰ ἦτο σήμερον, εἰς ἐποχὴν καθ' ἣν ἀσκοῦν ἀκατανίκητον ἔλξιν αἱ πρακτικαὶ ροπαί, πολὺ ὀλίγον ἀποτελεσματικὴ. Διὰ τοῦτο, καὶ ἐν ὄψει νέων διὰ τὸ κλασσικὸν οἰκοδόμημα κινδύνων, πρέπει νὰ ἐγκαταληφθοῦν οἱ παλαιοὶ προμαχῶνες καὶ νὰ ἀντιμετωπισθῇ ριζικώτερα, ρεαλιστικώτερα ἢ νερὰ ἀπειλή. Οἱ θυμοί, οἱ δογματισμοί, αἱ αἰσθηματολογίαι δὲν ἔχουν καμίαν ἀξίαν εἰς μίαν ἐποχὴν, πού ἐσυνήθισε νὰ μεταφράζῃ τὸ πᾶν εἰς χρῆμα αὐτούσιον. Χρειαζοῦνται ἐπιχειρήματα ἄλλα, χρειάζεται πειστικὴ καὶ αὐτοπρόσωπος παρέμβασις ὄλων ἐκείνων, πού πιστεύουν εἰλικρινῶς ὅτι ἡ κλασσικὴ παιδεία εἶναι ἡ μαγιά δι' ἣνα καλύτερον ἄνθρωπον, χρειάζεται ἔργα. Διότι, ἔαν ὅλοι ἐκείνοι, πού φέρουν ἀπέναντι τοῦ Ἔθνους τὴν βαρυτάτην εὐθύνην τῆς διατηρήσεως τῆς πολιτιστικῆς του κληρονομίας, υἱοθετήσουν ὡς γνώμονα ἐνεργείας τὴν ἀγγλικὴν παροιμίαν: «τῆς γάτας τῆς ἀρέσει τὸ ψάρι, μὰ δὲν θέλει νὰ βρέξῃ καὶ τὰ πόδια της» τότε αἱ κλασσικαὶ σπουδαί, θὰ ἀποθάνουν, ἀκόμη καὶ ἐδῶ, μέσα εἰς τὴν γενικὴν ἀδιαφορίαν. Ἐὰν ὅμως δι' ὄλον τὸν ἄλλον κόσμον θέμα τῆς συζητήσεως εἶναι ἀπλῶς ἡ ἀξιολόγησις δύο παιδευτικῶν συστημάτων, διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν πρόκειται εἰς τελευταίαν ἀνάλυσιν,

περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ μιᾶς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας ὑπερόχου, ἐκπεμπομένης ἀπὸ αὐτὴν τὴν γῆν καὶ διαποτιζούσης τὰς ψυχὰς ὄλων τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων. Ἡ μακρὰ βασιλεία τῶν κλασσικῶν καὶ ἰδία τῶν ἑλληνικῶν, σπουδῶν ἐπὶ τοῦ νεωτέρου πνεύματος ὑπῆρξε διὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν μία εὐλογία τοῦ οὐρανοῦ, διότι εἰς κάθε κρίσιμον καμπὴν τῆς ἐθνικῆς του ζωῆς τοῦ παρεῖχεν ἰσχυρὰ ἐρείσματα καὶ τοῦ ἐδημιούργει κλίμα εὐμενές κατὰ τὴν προσπάθειάν του διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἰῶν ἐθνικῶν καὶ πολιτικῶν του σκοπῶν.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ αὐταπατώμεθα. Μέσα εἰς τὸν μαθητικὸν μικρόκοσμον, εἰς τὰς αἰθούσας ἐκεῖνας ὅπου κατὰ νόμον πρυντανεύει τὸ κλασσικὸν πνεῦμα, καὶ ὡς ἐκ μαγικῆς τινος ἐπιρρείας τῶν διαχύτων ἀνὰ τὴν ἀτμόσφαιραν ἀντικλασσικῶν ροπῶν, ἔχει ἤδη σχηματισθῆ μία, ἃς τὴν εἰπόμεν, φατρία τυφλῶν καὶ φανατικῶν ὀπαδῶν τοῦ κ. Ἀρνῶ. Ὑπὸ τὸ κράτος τῶν ὠφελιμιστικῶν ροπῶν πού βασιλεύουν γύρω μας, ὁ κάθε μαθητῆς, πού αὐταρέσκως ἀνακαλύπτει μέσα του τὸ μαθηματικὸν δαιμόνιον, στρέφει περιφρονητικὰ τὰ νῦτα εἰς τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἠλέκτραν, τὰς ἀνέχεται μόνον ὅπως τὸ ἄλογα ἀνέχεται τὸν χαλινὸν καὶ ὄνειρευεται μίαν ζωὴν γεμάτην ἐξισώσεις καὶ χρήματα. Καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν ὅμως τῶν ηὔξημένων ἀνάλογοι παρατηροῦνται ροπαί: οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἐφηρμοσμένης γνώσεως κατηγοροῦν δι' ἑλλειψιν πρακτικοῦ πνεύματος καὶ ἄκαρπον λογοκρίαν τοὺς ὀπαδοὺς τῆς κλασσικῆς παιδείας, καὶ αὐτοί, ἀνταποδίδοντες τὰ ἴσα, κατηγοροῦν τοὺς ἀντιπάλους των δι' ἑλλειψιν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεωδῶν. Πρέπει ὅμως νὰ συνεννοοῦμεθα. Κάθε γνῶσις, ὅσον ἀφηρημένη καὶ ἂν εἶναι, ἔχει πάντοτε κάποιαν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν, καὶ δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ ἀπορρίπτεται ὡς ἀχρηστον τὸ παιδευτικὸν ὑλικόν, πού, ἴσως, νὰ μὴ ἔξη θέσιν ὡς ἄμεσον σκοπὸν του τὰς γεφύρας, τοὺς οὐρανοξύστας καὶ τὴν σόδαν, ἀποβλέπει ὅμως εἰς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν μιᾶς ἡγέτιδος τάξεως ἐμπορομένης ἀπὸ ἀγάπην διὰ τὸν ἄνθρωπον. Βέβαια θὰ προσιδίαζε μᾶλλον εἰς τυφλοὺς ἢ παραγνώρισις τῆς ἀπτήης

πραγματικότητας. Ἡ ἐπιστήμη, μὲ τὴν ἀκούραστον δημιουργικότητά της, τρέφει τὴν γῆν. Χωρὶς αὐτὴν τὰ ἐννέα δέκατα τοῦ ἀνθρωπίνου πληθυσμοῦ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀποθάνουν ἐξ ἀσθενειῶν καὶ πείνης. Καὶ ἡ πολύτιμος, ἡ πρωταρχικὴ συμβολὴ της εἰς τὴν καταδάμασιν τῶν φυσικῶν δυνάμεων εἶναι ὁ μοναδικὸς φάρος ἐλπίδος διὰ τὰς μεγάλας μάζας, πού ἐλπίζουν εἰς μίαν αὔριον περισσότερον εὐμενῆ καὶ αἶθριον. Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς παλαιᾶς ἔριδος μεταξὺ Παλαιῶν καὶ Νέων, πολλὰ πράγματα μετεβλήθησαν εἰς τὸν φθαρτὸν μας κόσμον. Ἡ ἰσορροπία μεταξὺ φιλολογικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς γνώσεως μετεβλήθη ἄρδην εἰς ὄφελος τῆς τελευταίας.

Διότι, ἐνῶ ἡ ἐπιστήμη, εἰς μίαν ἄνευ προηγουμένου πτῆσιν, εὐρύνει συνεχῶς τὰ ὅρια τῶν κτήσεών της, ἡ φιλολογία βράζει μὲ τὸ ζουμί της καὶ ὅπως ἡ μεταφυσικὴ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γκαίτε, εἶναι καταδικασμένη νὰ γυρίσῃ μέσα εἰς ἓνα φαῦλον κύκλον, ὅπως ἡ γάτα, πού παίζει μὲ τὴν οὐρὰν της. Διότι τὸ πεδίου τῆς δημιουργικῆς της δράσεως ἔχει κλείσει ἀπὸ αἰῶνων. Εἶναι ὅμως ἐπίσης γεγονός, ὅτι ὁ καθαρὸς ἐπιστήμων, ἀσχολούμενος συνεχῶς μὲ τὴν θαυμαστὴν ζωὴν τῆς φύσεως, γάνει συχνὰ τελείως τὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου καί, καταλαμβάνομενος ὑπὸ δέους πρὸ τοῦ μυστηριώδους κόσμου, ὅπου κυβερνᾷ ἡ γλῶσσα τῶν ἀριθμῶν, τείνει εἰς τὸ νὰ λησμονήσῃ ὅτι, διὰ τὸν ἄνθρωπον ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ πᾶν καὶ ὅτι ἡ ἐπιστήμη πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἐργαλεῖον καὶ ὑπηρετὴς του καὶ ὄχι εἶδωλον καὶ θεός του. Καὶ ἡ αἰωνία ἀξία τῶν κλασικῶν σπουδῶν θὰ ἔγκειται πάντοτε εἰς τὸ ὅτι φέρουν συνεχῶς, καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του, τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐπαφὴν μὲ μίαν περίοδον τῆς ἱστορικῆς του ζωῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη, προησθάνθη, καὶ ἐσκέφθη τὸ πᾶν, ἐγνώρισε βαθύτατα τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν φύσιν τῶν δεσμῶν του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἔζησε ἐντατικὰ τὴν εὐθύνην, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὸ καθῆκον καὶ ἐλάτρευσε τὴν λογικὴν καὶ τὴν τάξιν καὶ ἡξιολόγησεν ἡθικὰ τὰς πράξεις του. Καὶ ἡ ἐπαφὴ αὐτὴ δὲν εἶναι δυνατὸν παρὰ νὰ ἀποβλεπῇ γόνιμος καὶ

ἀναγκαία δι' ὅλους ἐκείνους, πού θὰ καλοῦνται νὰ σχηματίσουν τὴν ἡγέυδα τάξιν ἐνὸς λαοῦ. Διότι διὰ νὰ κυβερνᾷ κανεὶς ἀνθρώπους ἀπαιτεῖται, πέραν παντὸς τεχνικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ ἐφοδίου, βαθὺς ἀνθρωπισμός. Τώρα διερωτᾷται κανεὶς: ἐστάθη ἔδῳ εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦλάχιστον, εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀποστολῆς της ἡ κλασικὴ ἐκπαίδευσις; Ἐδημιούργησε ἡγεσίαν ἀξίαν τοῦ λαϊκοῦ πόθου;

Ἐδωσεν εἰς τὸ ἔθνος τοὺς χαρακτῆρας ἐκείνους μὲ τὸν ὑψηλὸν φρόνημα, πού πλαισιώνουν τὰς μάζας εἰς στιγμὰς ἐσχάτης ἀνάγκης;

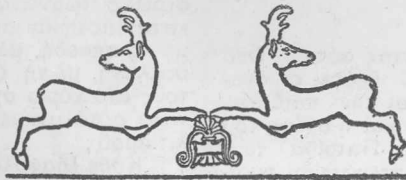
Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀπάντησις εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα, —πιστεύομεν δὲ εἰλικρινῶς ὅτι, ἐὰν εἶναι σαφῶς ἀρνητικὴ, θὰ εἶναι ἀπολύτως ἀδίκος— ἓνα πρᾶγμα εἶναι βέβαιον: ὅτι ἡ κλασικὴ παιδεία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὐθύνεται, ἀφοῦ, ὅπως καὶ ἡ ἀνωτέρα ἐπιστημονικὴ γνώσις, εἶναι μόνον διὰ τοὺς ὀλίγους, διὰ τὸ ὅτι ρίπτεται ὡς δύσπεπτος τροφὴ εἰς μυριάδας μετριότητων πού πολιορκοῦν κατ' ἔτος τὰ κλασσικά μας Γυμνάσια, μὲ σκοποὺς ἀπλῶς καὶ μόνον βιοποριστικοὺς καὶ χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἐλαχίστην ροπήν πρὸς τὴν ἀφηρημένην γνῶσιν. Καὶ ἐὰν ἐδημιουργήθῃ, μέσα εἰς τὰ ἱερὰ τῶν κλασσικῶν, ἀντικλασσικὸν κλίμα, αὐτὸ δὲν μειώνει καθόλου τὴν ζωντανὴν τῶν δυνάμιν' δηλοῖ μόνον ὅτι κακῶς προσφέρονται οὗτοι ἀφειδῶς εἰς ἄγονον καὶ ἀντιπνευματικὸν ἔδαφος. Ἡ κλασικὴ παιδεία, ἡ ἀληθινή, εἶναι διὰ τοὺς ἐκλεκτούς. Καὶ ἡ ἀσύγκριτος μορφωτικὴ της ἀξία κατεφάνη κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης Ἀναγεννήσεως, ὅταν παρεῖχτο μόνον εἰς ἀνθρώπους πού ἐδίψων δι' αὐτήν. Ἡ μελέτη τοῦ ἔργου ὠρισμένων μεγάλων μορφῶν τῆς ὑπερόχου ἐκείνης ἐποχῆς, ἀνθρώπων πού ἐστάθησαν ἀκούραστοι οἰκοδόμοι ἐνὸς πολιτισμοῦ μὲ ἀνώτερον ἠθικὸν καὶ πνευματικὸν περιεχόμενον, καταδεικνύει τὴν δύναμιν τῆς ἀκτινοβολίας τῆς ἀρχαίας ζωῆς ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων πνευμάτων, τὰ ὁποῖα, ἂν καὶ μόλις ἐξήρχοντο τοῦ μεσαιωνικοῦ σκότους, ὑπῆρξαν λαμπροὶ καὶ γόνιμοι δέκται τῆς ἀρχαίας σοφίας.

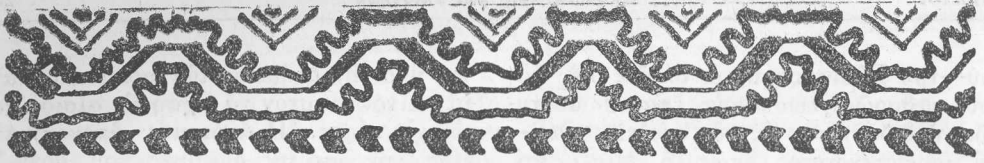
Ἡ ἐπίδρασις τοῦ ἔργου τοῦ Πλουτάρχου

χου—τοῦ Πλουτάρχου, ὁ ὁποῖος διὰ λόγους καθαρῶς γλωσσικούς ἔπαυσε δυστυχῶς νὰ διδάσκηται εἰς τὰ σχολεῖα μας— ἐπὶ προσωπικότητος ὅπως ὁ Μισέλ ντὲ Μονταίγνι, ἐπίδρασις ἀσκηθεῖσα οὕτως εἰπὼν ἐμμέσως, διὰ τῆς γνωστῆς μεταφράσεως τοῦ Ἀμυῶ, εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ καταδείξη τὴν ἀξίαν τῶν πνευματικῶν σπερμάτων τῶν περικλειομένων εἰς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, καὶ ποῖον δυναμισμὸν χαρίζουν αὐτὰ εἰς τὴν σκέψιν, ὅταν ἀπευθύνονται εἰς πραγματικὰ προικισμένα ἄτομα. Εἶναι συνεπῶς ἀνάγκη νὰ σταματήσῃ ἢ θλιβερὰ ἀντιδικία μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ κλασσικῶν γραμμάτων καὶ νὰ ἀποδοθοῦν τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι. Δὲν εἶναι οὔτε ὀρθὸν οὔτε φρόνιμον νὰ ἀπολακτίσῃ ἡ ἐποχὴ μας ἀποτόμως «καθαπερεὶ τὰ πωλάρια γεννηθέντα τὴν ἑαυτῶν μητέρα», τὴν μεγάλην τροφὸν τῆς ὁποίας προσφέρεται ἀκόμη ἀφθονον καὶ θεραπετικὸν τὸ ζωοποιὸν γάλα. Μεταξὺ τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος πρέπει νὰ παρεμβάλλεται πάντοτε ὁ κοινὸς νοῦς. Ἡ μεγάλη καὶ εἰρηνικὴ ἐπανάστασις, ἡ ὁποία ἄρχισε κατὰ τὴν χαραυγὴν τῶν Νέων Χρόνων, καὶ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ἀρχαίων πολιτισμῶν, μὲ σκοπὸν τὴν δημιουργίαν ἐνὸς νέου τύπου πολίτου, ἐλευθέρου, αὐτεξουσίου, ἀπηλλαγμένου τῶν δεσμῶν τῶν νομικῶν τάξεων, διαρκεῖ ἀκόμη σήμερον. Καὶ μό-

νον ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν πολιτισμῶν αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀχθῇ εἰς αἴσιον καὶ εὐτυχὲς πέρας. Ἡ ἀπότομος ἀποκοπὴ τῆς νέας ζωῆς ἀπὸ τὰς δυνάμεις πού ἀρχικῶς τὴν ἐκίνησαν, θὰ ἰσαδυναμῇ πρὸς θλάσιν τῆς σπονδυλικῆς τῆς στήλης, μὲ συνεπείας πού θὰ ἦτο ἀδύνατον νὰ προβλεφθοῦν. Διότι σήμερον, εἰς μίαν ἐποχὴν τὴν ὁποίαν θερμαίνει ὁ πόθος διὰ μίαν πανανθρώπινον κοινωνίαν, καὶ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ κόσμος προσπαθεῖ νὰ συγκροτηθῇ, μέσω νέων θεσμῶν, εἰς ἓν σῶμα χρειάζονται περισσότερον παρὰ ποτὲ οἱ ἀνώτεροι ἐκεῖνοι ἄνθρωποι, πού εἶναι ὁ γλυκὺς καρπὸς τῶν κλασσικῶν σπουδῶν. Καὶ δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν δι' αὐτὰς δίδοντες νέον περιεχόμενον εἰς ὀλίγας γραμμὰς τοῦ Ζοζέφ ντὲ Μαίστρο, ὅτι ἐὰν δὲν ἀνακαλύπτουν καὶ δὲν θέτουν ὑπὸ ζυγὸν νέας δυνάμεις, ἐὰν δὲν παρουσιάζουν νέας ἐφευρέσεις καὶ νέα φάρμακα, ἐὰν δὲν δημιουργοῦν συνεχῶς νέα ἐργαλεῖα ὑλικῆς προόδου, εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν ἀνατρέφεται καὶ συγκροτεῖται εἰς προσωπικότητα ὁ τίμιος καὶ ἠθικὸς πολίτης. Ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι θὰ παύσουν νὰ εἶναι κλιμαξὶ διὰ τὴν ἀναρρίχσιν τῶν μετριοτήτων, διὰ νὰ γίνουν, εἰς τοῦτο τὰς προορρίζει ἡ ἰδία τῶν ἢ φύσις, κόσκινον ἐπιλογῆς τῶν ἐκλεκτῶν καὶ θαυμαστὴ πνευματικὴ ζύμη.

A. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

ΤΑΚΗ ΔΑΝΟΥ, Δημοδιδασκάλου

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΕΝΩΤΕΡΗ ΠΑΤΡΙΔΑ

“Ολοι δσοι Ίσα με σήμερα ενδιέτριψαν στο σχολικό μας πρόβλημα, είτε ειδικοί Παιδαγωγοί με τις περιοπούδαστες αναλυτικές μελέτες τους, είτε άμεσα υπεύθυνοι για τη γονιμώτερη απόδοση του σχολικού μας έργου, είτε και άφανείς ακόμα έργάτες του λαϊκού σχολείου με τὰ φιλότιμα άποκρυσταλλώματα τής πράξης τους, όλοι τους έπαναστασιάζονται, ό καθένας με τον τρόπο του, αλλά και με τ'άλληπάλληλα Παιδαγωγικά συνέβρια, κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι το σχολικό μας πρόβλημα είναι μιὰ ξέχωρη πραγματικότητα, μιὰ ΕΛΛΗΝΙΚΗ πραγματικότητα, με τήν ιδιόμορφη ύψη του, με τὰ ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του και με τὰ ιδιαίτερα γνωρίσματά του. Και τήν ιδιομορφία αυτή τη συνθέτουν διάφοροι παράγοντες καθολικοί μὰ και ειδικώτεροι ακόμα. Είναι ένα ιδιόμορφο σύμπλεγμα που ξεκινάει από τήν ιδιόζουσα ελληνική φύση με τὸ δικό της φυσικό και ανθρώπινο περιεχόμενο, με τούς δικούς της όρους ζωής, με τίς δικές της ενέργειες και ψυχικές δυνάμεις, με τή δική της φυσιογνωμία. Και κάθε άβαστανήτη ζένη μεταφορά και άψυχη μίμηση—είτε παιδαγωγικό αίτημα, μέθοδος διδασκαλίας ή σχολικό πρόγραμμα είναι αυτά—χωρίς νὰ έχη έγκληματιστή στο δικό μας έδαφος, δέν είναι καθόλου άφομοιώσιμα.

*

“Ένας από τούς παράγοντας αυτούς, από τούς βασικότερους Ίσως, που θρέφει σ' άνυπλόγιστο μάλιστα βαθμό και τήν παιδιατική ζωή και δημιουργία είναι και ή σχέση του σχολείου με τή στενωτέρη Πατρίδα του. “Η σχέση του παιδιού με τὸ στενωτέρο φυσικό και ανθρώπινο περιβάλλον του, μέσα στο όποιο γαλουχείται και τίς περισσότερες φορές όλοκληρώνεται και ή ψυχική άρτίωσή του. “Η σχέση του με άλλα λόγια με τήν έδαφολογική περιοχή του, που κρύβει για λογαριασμό της τὰ ιδιαίτερα της μουσικά, όπως είναι: ή ιστορία της, οι θρύλοι κι' οι παραδόσεις της, τὰ ήθη και ήθημα, τὰ λαϊκά τραγούδια και μοιρολόγια, οι γιορτές και τὰ πανηγύρια, οι χοροί και τὰ παιγνίδια, ή λαϊκή τέχνη και γλώσσα, τὰ μοναστήρια και τὰ μνημεία, όλος ό λαϊκός πολιτισμός ή όπως κι' ό έμπνευστής τής ιδέας του σχολείου τής

στενωτέρας πατρίδας στον τόπο μας Παιδαγωγός κ. Εύρ. Σούβρας όρίζει, αή στενωτέρη Πατρίδα δέν είναι μιὰ άπλή φύσις, αλλά ένα πνευματικό βασικό συναίσθημα, μιὰ με τὸ πέρασμα του χρόνου άποπνευματοποιηθείσα και προσωπικώς χρωματισθείσα φύσις». (περιοδικόν Έκπαιδευτ. Χρονικά άρ. 46—48 σελ. 452),

Και Ίσως δέν θά έπρεπε νὰ έγγιζουμε ένα τέτοιο πνευματικό ελληνικό (ήπειρωτικό θά έλεγα καλύτερα) καλλιτέχνημα, που ό ένοσρκωτής και έμψυχωτής του άποτύπωσε σ' αυτό τή σφραγίδα τής ελληνικής ψυχής δια μέσου των αϊώνων (κοίταξε: Συγκεντρωτική διδασκαλία και Νεώτερον πρόγραμμα 1935 Εύρ. Σούβρα Περιοδικόν Έκπαιδευτ. Χρονικά ύπ' άρ. 39, 46—48, 50, 56, 57, 63, 80, 81) κέτσι και τήν αστάθμητη αξία του νὰ μη ζημιώσουμε.

Δέ μπορεί όμως σαν δάσκαλος νὰ μη διατυπώσω τον πόνο μου για τή μεγάλη παράλειψη που κάουμε στον τομέα τής διδακτικής μας τέχνης.

“Αν και σέ πολλά Παιδαγωγικά Συνέδρια διακρούχτηκε ή ανάγκη, τής στροφής του σχολείου προς τὸ άμεσα ζωντανό περιβάλλον του, και προχθές, μάλιστα στο Γενικό Παιδαγωγικό Συνέδριο των δασκάλων περιφέρειας Ίωαννίνων, ώστόσο πόσοι δάσκαλοι καταπίαστηκαν σι' αλήθεια με τή γνωριμία, με τή σπουδή, με τήν έρευνα και τήν περισυλλογή, με τή ζωντανή τέλος άπασχόλησή τους στο κύριο σχολικό τους έργο με τ' άθάνατα αυτά μνημεία του πνευματικού μας πολιτισμού;

Κάθε έδαφολογική περιοχή με τὸ δικό της χρώμα, με τὸ δικό της γνώρισμα. Μὰ και κάθε μερικώτερη θέση της με τούς ξεχωρούς παλμούς της.

Τόσοι και τόσοι ιεροφάντες μύστες, τραγούδησαν με τον τρόπο τους τον εύλογέμενο τόπο τους.

Νά, μερικοί αντιπροσωπευτικοί τους τόποι.

“Ο Συρρακιώτης ποιητής μας Κρυστάλλης:

—«Κάλλιο στον τόπο μου βοσκός, παρά τὰ ΐένα αφέντης...».

“Ο Χρηστοβασιλης:

—«Θέλω νὰ με θάψετε στα Γιάννινα, έδώ πέρα είμαι ξένος».

«Ο Σάρρος παλι σέναλεύκωμά του Ξγραφε : —«Βγήκαν οι διωχνες, φεύγουν τὰ παλληκάρια του χωρισθ...».

Ἄλλά και πόσοι ἄλλοι ἀκόμα !

Διαμάντια ἀξετίμητα, που μέ την ἀνταύγειά τους θά καταυγάζουν την αἰωνιότητα.

Ὅλος ὁ τόπος μας περικλείει μορφωτικά στοιχεῖα ἀξιόλογα, που εἶναι ἀνάγκη νά ἀξιολογηθοῦν και ν' ἀποτελέσουν, ἂν εἶναι δυνατό, τὰ ἀγκωνάρια τῶν πύθ φροντισμένων μας ἀσχολιῶν στο σχολικό μας ἔργο.

Αὐτή εἶναι τοῦ δασκάλου ἡ ἀποστολή. Καί μόνο τότε θά βρεθῆ μέσα στο φυσικό του πλαίσιο και θά ὀργανώση τή δουλειά του στο πραγματικό φόντο της, θά τή δέση ὀργανικά, γιά ν' ἀποτελέση τότε ἕναν περίλαμπρο κρίκο στη μεγάλη ἀλυσίδα τῆς ἱστορικῆς συνέχειας τῶν πεπρωμένων μας.

Σένα τέτοιο ὀργανωμένο περιβάλλον παίρνει σάρκα και ἡ πολυύμηνη Ἑνιαία Συγκεντρωτική Διδασκαλία, ὡς μέθοδος σχολικῆς ἐργασίας στο Δημοτικό μας σχολειό, παραδεγμένη ἀπ' ὄλους πειά. Καί τὰ εὐεργετικά της ἀποτελέσματα δικαιώνουν πέρα γιά πέρα τοὺς θιασώτες τοῦ Νέου μας σχολείου, τοῦλάχιστο στις κατώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου γιά τήν ὥρα. Καί δίπλα στην ἀτέλειωτη πίστη γιά τήν ἀξία μιᾶς τέτοιας ἀσχολίας μπαίνει και ἡ κατάλληλη προεργασία, που ἀπαραίτητα πρέπει νά γίνη προκαταβολικά.

Νά, τὸ χρέος που πέφτει στον Ἀκρίτα δάσκαλο. Σάν γνήσιος φορέας τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ πνεύματος, ὡς ἐγκύψη, ὡς ἐρευνήση, ὡς συλλέξη, μέ τήν πίστη, ὑπομονή, καρτερία και ἱερῆ ἀφοσίωση που τὸν διακρίνουν, κάθε χρή-

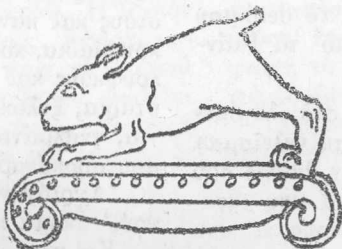
σιμο λαογραφικό στοιχεῖο κι ὡς τὸ ἐκλαϊκεύση μέ τὸν προσφορότερο τρόπο, ὄντας βέβαιος πὼς προσφέρει πολυτιμότερη ὑπηρεσία ἐθνική.

Εὐχῆς ἔργο θά ἦταν ἂν και στον τόπο μας καταγίνονταν μέ τὸ ἔργο αὐτὸ ἄλλοι ἀρμοδιότεροι. Τὸ Σεβαστὸ μας Ὑπουργεῖο Παιδείας μέ εἰδικὸ μετρρρυθμιστικὸ Τμήμα του ν' ἀναλάβη μιὰ πανελλήνια τέτοια σταυροφορία. Κι ἡ Διδασκαλικὴ Ὁμοσπονδία μέ τοὺς τοπικοὺς συλλόγους της νά μιμηθῆ τὸ ἔργο τῶν δασκαλικῶν Συλλόγων τῆς Λειψίας. Ἀνυπόλογιστη θά ἦταν ἡ συμβολή τους στην ἀποτελεσματικότερη ἐλληνόπρεπη Σχολικὴ μας ἀγωγή.

Ἄλλά κι ἡ φίλη «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» μέ τις φιλόξενες στήλες της ἀσφαλῶς θά συμβάλῃ κι αὐτὴ στην ὀλοκλήρωση τῆς εὐγενικότερης προσπάθειάς μας.

Ἐμεῖς ὡς ἐλάχιστη ἐκδήλωση τῆς χαρίζουμε γιά ἐκλαϊκευση στο Ἡπειρωτόπουλα μιὰ μικρὴ συλλογὴ ἐθιμογραφίας «Κοντὰ στο τζάκι». Ἄς εἶναι τὸ πρῶτο μικρὸ λιθοράκι γιά πολὺπλευρὴ μαθητικὴ, σχολικὴ ἢ λαϊκὴ Ἡπειρωτικὴ Βιβλιοθήκη. Κι ἂν ἐπιζητοῦμε τὴ δημοσίευση τῆς συλλογῆς αὐτῆς, φιλοδοξία μας εἶναι νά βοηθήσουμε ὅσο μπορούμε στο νά παρακινηθοῦν και νά σχοληθοῦν περισσότερο ἄλλο, εἰδικώτεροι, συνάδελφοί μας προποντός, πραγματικοὶ καλλιτέχνες — κι ἔχει ὁ κλάδος τῶν δασκάλων ἀνεξάντλητες πηγές σχολικῆς δημιουργίας, μοναδικές κι ἀφθαστες — που νά θρέψουν, ἄλλὰ και νά μορφώσουν μέ μιὰ περισσότερο πετυχημένη, μὰ και φυσικότερη, σχολικὴ ἐργασία τὴν τόσο ἀνήσυχη κι ἀκόρεστη παιδικὴ ψυχὴ.

ΤΑΚΗΣ ΔΑΝΟΣ

ΟΙ ΑΒΤΖΗΔΕΣ

Α'.—Γενικές γραμμές

Ἡ λέξη ἀβτζῆς εἶνε τουρκική: Ἄ β, σημαίνει κυνήγι· τ ζ ῆ εἶνε κατάληξη χαρακτηριστικῆ ἐπαγγέλματος, ἀσχολίας κτλ. π.χ. ζαχαρτζῆς, σαμαρτζῆς, κουλουρτζῆς καὶ τὰ παρόμοια.

Στὴν Ἠπειρο ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν ἀκόμα ἐπαγγελματίες κυνηγοί· ἄλλοτες, ὑπῆρχαν πολλοὶ τέτοιοι στὸ Νησί μας· σήμερα, στὸ χωριὸ Λαφίστα, ὀλόκληρες οἰκογένειες.

Ἐπῆρχαν ἄλλοτε καὶ στὰ Γιάννινα ἐπαγγελματίες κυνηγοί, ποὺ πουλοῦσαν τὸ κυνήγι τους: λαγούς, πέρδικες, μεκάτσες· Ἄλουπες καὶ κουνάβια, καμμιὰ φορὰ καὶ βύδρες καὶ νυφίτσες, γιὰ τὴ γούνα τους.

Κάπου κάπου, ξέπεφτε καὶ καμμιὰ ἀρκούδα· συχνότερα λύκοι· ἀκόμα συχνότερα, ἀγριογούρουνα.

*

Κυρίως ὅμως ἡ λέξη «ἀβτζῆς», ἦταν τίτλος διακρίσεως· σήμαινε, ἄριστος κυνηγός, ἄριστος σκοπευτής. Τέτοιους θυμάμαι ἀπὸ μικρὰ μου τὸ Λάππα ἀπὸ τὸ Νησί, τὸν Πάνο Μπαμπασίκα, τὸ θεῖό μου τὸ Στέφανο, τὸ Γκλίναβο ἀπὸ τὰ Γιάννινα κι ἄλλους.

Ὁ Γκλίναβος, ἦταν ἄσσος στὸ λεγόμενο βασιλικὸ χτύπημα: νᾶσαι στὸ «κλεῖσμα» μέσα σὲ καρaboῦλι· νὰ περνᾶν ἀπάνω σου τὰ παπιά· νὰ σοῦρχεται τὸ δικό σου κατακόρυφα· νὰ φτάνης μὲ τὸ ντουφέκι σου τὴν κάθετο· νὰ λυγίξης ἀκόμα πιὸ πολὺ τὸ κορμί σου πρὸς τὰ πίσω, καὶ νὰ ρίχνης· νὰ πετυχαίνης ἀλάθητα τὸ πουλί, νὰ τὸ βλέπης νᾶρχεται κατακυλιῶντας πρὸς τὰ κάτω καὶ νὰ πέφτη στὰ νερά τῆς Λίμνης παφλάζοντας. Κι ὅλα αὐτά, μπροστὰ σὲ πενήντα καρaboῦλια!.

Δὲν εἶνε καὶ μικρὸ προῶγμα;

*

Ὁ μάραμπας μου γύριζε πάντοτε μὲ γεμάτο τὸ κυνηγητικὸ του σακκίδιο. Ὅταν κατέβαινε στὴ Λαφίστα, ἔμεινε ἐκεῖ δυὸ καὶ τρία μερονύχτια. Τὸ ἀτομικὸ του καρaboῦλι, σκεπασμένο μὲ ἰδιαίτερο κάλυμα, μεταβαλλόταν σὲ ὑδρόβια σκηνὴ· μέσα, στρωμμένες παχειές βελόντζες, μαγκαλάκι καὶ ρακί: γιὰ μεζέδες, ψημένο στὴ φωτιὰ κυνήγι.

Μέσα στὴν ἀπέραντη σκοτεινιά, στὴν δμίχλη ποὺ σκέπαζε τὴν ἀπλωσιὰ τῆς Λίμνης, στὸ γοητευτικὸ μυστήριο τῆς νύχτας, τὸ γεμάτο ἐρωτηματικὰ καὶ περισυλλογῆ ἔδινε κι ἔπαιρνε, τὸ ἀτέλειωτο μοναμπέτι: ἱστορίες, παραμύθια, ἀστεῖα καὶ πειράγματα.

Κατόπι, τύλιγμα σὲ ὀλόξεστα σκεπάσματα, καὶ μὲ τὰ χαράμματα, ξανάρχιζε τὸ κυνηγητό.

Ὅταν γύριζε στὸ σπῆτι του, ὁ θεῖός μου κουβαλοῦσε στὸ μοιράδι του πενήντα καὶ περισσότερα πουλιὰ: Φαλαρίδες, γέσιους καὶ καναβές, νησάρια, μεχειριά, καὶ κοκμαδία, κουφοὺς καὶ τσικνιαδες, βάξια, λούφκους καὶ γκριμπάλες, ψαλίδες, τσουλστάρια, ξυλόκοτες καὶ τουρλίνες· τζουλιάνια, γκαλιάνια καὶ γκρινῖτσες, μουτάρια, μουταροκάναβα· χλιάρια καὶ κουνουδάτα.

Ἄγριόχηνες, ἀγριογάλους καὶ τουμπανούς· ἀκόμα καὶ κακαϊδὲς (γλάρους).

Καὶ τὸ καυμένο τὸ γκουλιτερέλι, τὸ ἀλοιώτικο βουτησαρί.

*

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὸ κυνήγι στὴν ξερὰ καὶ στὴ Λαφίστα, εἶχαμε καὶ τὸ ἀρχαιότατο ὀμαδικὸ καὶ ὄργανωμένο κυνήγι τῆς Γιαννιώτικης Λίμνης: τὸ γνωστότατο στοὺς

παληὸς «κλείσμα», πὺ ἀνήκει τώρα, ὅπως καὶ πολλὰ ἄλλα, στὴν ἱστορία.

Β'.—Τὸ κλείσμα

Σὲ δυὸ βασικὲς κατηγορίες πρέπει νὰ διαιρέσουμε τὰ ὑδροβία τῆς Λίμνης μας πουλιά: Τὶς φαλαρίδες ἀπὸ τῆ μιὰ μεριά, καὶ τὰ ξεροπούλια ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Ἡ φαλαρίδα (ἢ ὑδροόρις ἢ μέλαινα, ἢ νερόκοττα, ὅπως τὴ λὲν ἄλλοῦ), εἶνε τὸ καθαντὸ πουλὶ τοῦ νεροῦ· δυσκίνητη καὶ βαρειά, δὲν ξέρει νὰ πετάξῃ παρὰ μονάχα ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ ἀπὸ πάνω ἀπὸ νερό. Τὰ ξεροπούλια, πὺ ἢ μεγαλειτέρῃ τους κατηγορία εἶνε τὰ παπιά μὲ τὰ πολυποίκιλλα τους εἶδη καὶ ὀνόματα, ἔχουν κι' αὐτὰ τὰ ἴδια μὲ τὶς φαλαρίδες συνήθεια. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅμως ὅτι, στὸν κίνδυνο, μπεροῦν, καὶ πὺ πάνου ἀπὸ τὴ βλητικὴ τοῦ ντουφεκιοῦ δύναμη νὰ ὑψωθοῦν, καὶ νὰ λοξέψουν ἀκόμα (προσωρινὰ ὅμως), πρὸς τὸ μέρος τῆς ξηρᾶς. Τὰ ξεροπούλια ἔχουν γενικά, καὶ πὺ νόστιμη σάρκα, καὶ λιγότερη ἀπὸ τὴ χαρακτηριστικὴ ἐκείνη μυρουδιά τοῦ ὑδροβίου κυνηγιοῦ, εἰδικώτερα τῆς φαλαρίδας.

Τόσο ὅμως οἱ τελευταῖες, ὅσο καὶ τὰ ξεροπούλια ἔχουν τὸ μόνιμο γραῖκι τους καὶ τὴ φωνηὰ τους κοντὰ στὰ νερά: καλαμιές, σκαριά, βάλτους.

Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθῇ ὅτι στοὺς καιροὺς μου, οἱ φαλαρίδες καὶ τὰ παπιά, ζοῦσαν κατὰ χιλιάδες στὴ Λίμνη μας καὶ τὶς καλαμιές τῆς· καὶ τὰ μαζέματά τους, μαύριζαν μεγάλες ἐκτάσεις τοῦ νεροῦ. Ἡ λοιπὸν γιατί ἔχουν ἐκεῖ τ' αὐτὰ τους, ἢ γιατί μεγαλώνουν τοὺς νεοσσούς τους τὰ γνωστὰ «παλάζια», ἢ τέλος γιατί ἔχουν διαλέξει ἐκεῖ τὸ μόνιμο καταφύγιό τους, τὴ φωνηὰ τους, ὅσο δῆποτε καιρὸ καὶ γιὰ ὅποιον δῆποτε λόγο κι ἂν ἀναγκαστοῦν ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ γραῖκι τους, τελικά, πρέπει σ' αὐτὸ νὰ ξαναγυρίσουν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ πουλιά, ὅταν πρόκειται νὰ πετάξουν ἀπὸ τὸ νερό, κάνουν τὸ λεγόμενο «φλατσάρισμα», ὡς ὅτου δηλ. πάρχουν ἀρκετὸ ἀέρα γιὰ νὰ ἀπολιμνωθοῦν, οἱ φτεροῦγες καὶ τὰ πόδια τους, χτυποῦν τὰ νερά, κι ἀφήνουν πίσω τους μιὰ μακρὰ ὑδάτινη παραγμένη γραμμὴ, καθὼς ὁ ἔλικας στὰ

βαπόρια, μὲ τὸν ἀντίστοιχο βέβαια σάλαγο. Οἱ φαλαρίδες, σὰν πὺ βαρεῖες, ἀργοῦν περισσότερο ν' ἀνυψωθοῦν· καὶ γι' αὐτό, δίνουν περισσότερο καὶ διαρκέστερο στόχο στὸ λιμνοκυνηγό.

Τὸ ὁμαδικὸ κι ὀργανωμένον κυνήγημα τῶν πουλιῶν αὐτῶν, εἶνε, κατὰ παράδοση ἀρχαϊότατο. Γινόταν πάντοτε Κυριακὴ ἢ ἡμέρες ἀργίας, καὶ λεγόταν «κλείσμα», ἀπὸ τὸ κλείνω, κλείσιμο, ἀποκλεισμός. Κι ἦταν πραγματικὰ ἕνας ἀποκλεισμός, γιὰ ν' ἀναγκάσουν τὰ πουλιά νὰ πετάξουν καὶ νὰ χτυπήσουν κατόπι στὸ φλατσάρισμά τους ἢ στὰ χαβαγιά.

Τὰ πλεούμενα πὺ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ, ἦταν τὰ караβούλια, τὰ πὺ μικρὰ δηλ. καΐκια τῆς Λίμνης, αὐτὰ πὺ χρησιμοποιοῦν οἱ Νησιῶτες γιὰ τὸ ψάρεμα.

Σὲ κάθε καΐκακι, θὰ μπαῖναν ἕνας ἢ δυὸ κυνηγοί, καὶ φυσικὰ κι ὁ καΐκτοῆς· πολλές φορές, κι αὐτὸς ἦταν κυνηγός: ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ καΐκιοῦ ἢ φίλος του. Ὁ καθένας τους, θὰ εἶχε βέβαια τὶς προμήθειές του σὲ τροφίμα καὶ πυρομαχικά: γεμάτα τὰ φυσικέλικια.

Ὁ μακαρίτης ὁ θεῖός μου ὁ Στέφο Γκλίναβος, κατὰ τὸ λέγειν τῶν νεώτερων, ἔοερνε μαζὴ του ὀλόκληρο τζιουπχανέ (ἔτσι λέγαν οἱ Τοῦρκοι τὶς ἀποθήκες πυρομαχικῶν).

*

Ἡ ὀργάνωση τοῦ ὁμαδικοῦ αὐτοῦ κυνηγιοῦ, ἦν ὅταν κάθε φορὰ, μὲ ἀμοιβαῖες συνεννοήσεις ὅσων θὰ λάβαναι σ' αὐτὸ μέρος· ἔπρεπε ὁ ἀριθμὸς τῶν καϊκιῶν νὰ φτάσῃ τὸ ἐλάχιστο, πὺ ἦταν ἀπαραίτητο γιὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ κλείσμα.

Ὅπως θυμᾶμαι, ἔπαιρναν συνήθως μέρος πενήντα καὶ περισσότερα καΐκια.

Τὸ κλείσμα γινόταν συνήθως τὸ χειμῶνα, ὅταν εἶχαν πὰ ἐγκατασταθῇ στὰ γραῖκια τους τὰ ἀναριθμητὰ πουλιά πὺ μᾶς ἐρχόταν κάθε χρονιά ἀπὸ τὸ Βορῆα. Ὅταν εἶχε τσουχετὸ κρῦο, ἦταν ἀπαραίτητο τὸ μαγκαλάκι, κι ὅλοι καθόταν σταυροπόδι ἀπάνω σὲ μάλινα ἐπιστροφώματα, μὲ βγαλμένα φυσικὰ τὰ παπούτσια. Ἀπαραίτητο τὸ παγούρι μὲ τὸ ρακὶ ἢ τὸ κονιακ ἢ καὶ τὸ ρῶμι.

Ἡ ὁμίχλη δὲν ἐμπόδιζε συνήθως τὸ κλείσμα: ξεκινούσαν τότε φυσικὰ μὲ τὴν προοπτικὴ ὅτι, μὲ τὸ ἀνέβασμα τοῦ ἡλίου, θὰ σηκώνοταν ἡ ἀντάρα. Σὲ τέτοια περίπτωση, ἀπαραίτητη ἦταν καὶ ἡ ναυτικὴ πυξίδα.

Ἀπὸ πρὶν καθώριζαν τόπο καὶ ὥρα συγκέντρωσης ἢ καὶ συνάντησης, κι ἡ πρώτη φάση τοῦ κλείσματος, γινόταν στὴν περιοχὴ τοῦ Ἁγίου - Νικόλα στοὺς Κοπάνους.

*

Ἐπῆρχε πάντα ἕνας ἀρχηγὸς ποὺ ἐπιτρούσε τὴ γραμμὴ τῶν καϊκιῶν. Τὰ καρβούλια προχωροῦσαν σὲ μακρὰ τοξοειδῆ παράταξη, κρατώντας ἀνάμεσά τους εἰκοσιπέντε ὡς τριάντα μέτρα ἀπόσταση.

Κωπηλατώντας σιγά, ἔσπρωχνον μπροστά τους τὰ πουλιά, μὲ κατεύθυνση τὴν ξηρά, καὶ τοὺς ἔκλειναν ἔτσι κάθε πρὸς τὰ νερὰ διέξοδο.

Ὅταν πιά ὁ κύκλος ἔκανε νὰ κλείση ξηρὰ μὲ ξηρὰ, καὶ τὰ πουλιά, δὲν εἶχαν πρὸς τὸ νερὸ καμμιά διέξοδο, ἀρχίζαν, τὰ πιὸ συνετὰ στὴν ἀρχή, περισσότερα κατόπι, νὰ ὑψώνωνται φλατσαρίζοντας, γιὰ ν' ἀποφύγουν τὴ στενὴ πολιορκία.

Τότε ἀνοίγε ἡ γραμμὴ πυρός, καὶ ἀπὸ τὸ θόρυβο τοῦ φλατσαρίσματος, τὸν κρότο τῶν ντουφεκιῶν, τοὺς καπνοὺς τῆς μπαρούτης, δημιουργοῦσαν μιὰ ἀτμόσφαιρα ἔντονα πολεμικῆ, καὶ ἀνάβαν τὰ αἵματα ἀπ' ὅλη τὴ φλεγόμενη γραμμὴ, ἀκουγες φωνές, ἰαχές, σάλαγο, ποὺ ἀνακατευόταν μὲ τοὺς καπνοὺς καὶ τοὺς κρότους τῶν ἐκπυροσκοροτήσεων.

Καὶ τὰ καυμένα τὰ πουλιά, τὰ βλεπες νὰ πέφτουν δῶθε κεῖθε, σὰν ξεραμένα πλατανόφυλλα, στὶς ριπὲς προχειμωνιάτικου νοτιῶ.

*

Παρ' ὅλα αὐτὰ, δὲν ἀποφάσιζαν καὶ ν' ἀπομακρυνθοῦν πολὺ ἀπὸ τὶς βάσεις τους. Ἡ δευτέρη ἔτσι φάση τοῦ κλείσματος, γινόταν στὶς περιοχὲς τοῦ Πέραμα: ἡ ἴδια στενὴ καὶ ταχτικὴ πολιορκία, ἡ ἴδια στενωχώρα, οἱ ἴδιες ἰαχές κι ἐκπυροσκοροτήσεις, τὸ ἴδιο μακελλιο.

Τὸ κλείσμα κατόπι, συνεχιζόταν στὸ Στροῦνι, στὴ Ντραμπάτοβα, στὸν Μπροῦνο (περιοχὴ Ντουραχάνης), στὴν Πλαταιά

Μπουλιάνα (περιοχὴ Ἀρδομίστας), στὴ Μπεϊνίκοβα (περιοχὴ Γαστρίτσας), στὴ Χούνη (περιοχὴ Μύλου καὶ καταβόθρας), στὸ Λασπόπορο.

Καὶ τελικὰ, τὰ καΐκια ἔπιαναν τὸ στενὸ ἀνάμεσα βόρειας πλευρᾶς τοῦ Βράχου, καὶ Ἁγία—Σωτήρας—Μύτικα, ὅπου γινόταν τὸ λεγόμενο «καρτέρι»: Τὰ πουλιά, κουρασμένα, ἀλαλλιασμένα ἀπὸ τοὺς κρότους καὶ τ' ἀδιάκοπο κυνηγητό, πεινασμένα, κακοπαθημένα, ξαναγυροῦσαν στὸ γραῖκι τους καὶ περνοῦσαν φυσικὰ ἀπάνω ἀπὸ τὴ στενὴ αὐτὴ λουρίδα τοῦ νεροῦ.

Στὸ καρτέρι αὐτὸ, ἔπαιρναν μέρος κι οἱ πιὸ γέροι κυνηγοί, νησιώτες ἢ γιαννιώτες.

*

Δὲν ἔλειπαν ὅμως ἀπὸ τὸ κυνήγι αὐτὸ κι οἱ καινγάδες.

Μερικοὶ πονηροί, ἔμεναν — τάχα — βραδυποροῦντες: ὁ λόγος ἦταν γιὰ νὰ πετύχουν τὰ πουλιά στὸ χαμῆλωμά τους, ἢ νὰ πάρουν κατοχὴ σὲ κανένα ξαλατιασμένο ποὺ ἔπεφτε παραπλανημένο πολὺ μακρύτερα ἀπὸ τὸν τόπο ποὺ χτυπήθηκε.

Αὐτοὺς ποὺ παραβιάζαν μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ σποῦσαν τὴ πολιορκητικὴ γραμμὴ, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κλείσματος τοὺς ἀνακαλοῦσε στὴν τάξη. Καὶ τὸν παλιὸ καιρὸ ὑπῆρχε πειθαρχία στὸ κλείσμα.

Ἄκουγες λοιπὸν ἀπὸ τῆ... ναυαρχίδα νὰ ξεπετάγεται ἐπιτακτικὴ ἢ ἀνάκληση.

—Ὁεές!... Ἀμπῶστε, ἀμπῶστε! (κωπηλατῆστε, δηλ.). Ἀμπῶστε ζάκουτα! (ἔσεῖς ποὺ μένετε παρὰ πίσω).

Τὸ ὄργανωμένο αὐτὸ κυνήγι, εἶνε, ὅπως εἴπαμε, κατὰ παράδοση ἀρχαιότατο. Τὸ πρῶτο συνθετικὸ τῆς λέξης ζάκουτα, πιθανότατα εἶνε προθετικὸ τῆς ἀρχαίας σλαωνικῆς, ὅπως τὸ Ζα-γκόρα, Ζαγόρια (πίσω ἀπὸ τὸ βουνό).

Ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ αὐτῆ, ἢ κι ἀπὸ σύμπτωση νὰ πυροβοληθῆ τὸ ἴδιο τὸ πουλι ἀπὸ δυὸ καρβούλια, γινόταν ἀμφισβητήσεις καὶ καινγάδες, οἱ ὁποῖοι λυνόταν συνηθέστατα μὲ αὐτοψία τοῦ πουλιοῦ καὶ ἐπὶ τόπου διαιτησία τῶν πιὸ σεβαστῶν ἀβελήδων.

Ὅπως ἐγὼ θυμᾶμαι, ἂν κανένα καρβούλι, τύχαινε στὸ κλείσμα νὰ μὴ βαρέση

θήραμα, οἱ ἄλλοι, ἔδιναν ἀπὸ τὰ δικά τους, γιὰ νὰ μὴ γυρίση ἄδειος ὁ κυνηγὸς στὸ σπῆτι του. Ἄλλως τε, ἦταν κι' αὐτὸς ἓνα μέλος τῆς πολιορκητικῆς ομάδας, κι εἶχε κάποιον δικαίωμα στὰ προϊόντα τοῦ κλείσματος. Ὅπως καὶ σὲ παγάνα γιὰ κυνήγι τῆς ξηρᾶς, π.χ. γι' ἀγριογούρουνα, τὸ κυνήγι, δὲν τὸ παίρνει ὅλο ἐκεῖνος ποὺ τὸ χτυπάει, ἀλλὰ τὸ μοιράζεται, μὲ τᾶλλα μέλη τῆς συντροφιάς, ἀνάλογα μὲ τὴ συμβολὴ τους στὸ κυνήγι.

Τώρα τελευταῖα ὅμως, ἔχουν χαλάσει πολλὰ ἀπ' τὰ παλῆα συνήθεια, ἀπὸ κείνα ποὺ συγκροτοῦσαν τὴν παλῆα εἰρηνικὴ κοινωνία.

*

Τὸ δόσιμο κυνηγιοῦ σὲ μέλος τῆς ομάδας τοῦ κλείσματος, ποὺ θᾶχε τὴν κατοχυρία νὰ μὴ χτυπήσῃ ὁ ἴδιος, θᾶταν ἀπλούστατα πράξη δικαιοσύνης. Κάθε μέτοχος τῆς ομάδας, θᾶπρεπε νάχη δικαίωμα ἀπάνου στὸ ἐπιτεύγμα τοῦ κυνηγιοῦ. Ὁ κύκλος τοῦ κλείσιματος τῶν πουλιῶν, γινόταν μὲ κοινὴ ὄλων καὶ πειθαρχημένη προσπάθεια.

Ἄν λοιπὸν οἱ ἀναμνήσεις μου δὲ μὲ γελοῦν, αὐτὴ ἢ παραχώρηση ποὺ θὰ φαίνεται τὰ τελευταῖα χρόνια σὰ μὴ συναδελφικὴ φιλοφρόνηση ἢ μιὰ ἐκδηλώση ἀλληλεγγύης, παληότερα, θᾶπρεπε νὰ ἦταν μιὰ κατ' ἔθιμο ὑποχρέωση, προσταγμένη ἀπὸ τὸν ἄγραφο νόμο τοῦ ὀμαδικοῦ κυνηγιοῦ. Δὲν θᾶταν δὲ παρακινδυνευμένο νὰ σκεφθῆ κανεὶς, ὅτι ἀρχικά, τὸ ὀμαδικὰ ὀργανωμένο αὐτὸ κυνήγι, δὲ θᾶταν ἀπλὴ μονάχα ἔρασιτεχνία, ἀλλὰ ἐπαγγελματικὸς συνεταιρισμὸς ὀμαδικοῦ πορισμοῦ τροφῆς, μέσα στὸν ὁποῖο, τοῦ καθενὸς τὰ δικαιώματα οἱ ὑποχρεώσεις θᾶχαν καθορισθῆ ἀπὸ τὸν ἄγραφο νόμο τῶν «συνήθειων».

Ἡ παληότερα ὑφιστάμενη πειθαρχία αὐτῶν ποὺ μετεῖχαν στὸ κλείσιμα, ἢ ὑπαρξὴ ἀρχηγίας, διαιτησίας καὶ γενικῆς τοῦ κυνηγιοῦ κατεύθυνσης, ἢ παράδοση ποὺ ὑπάρχει γιὰ τὴν παλαιότητά του, ἢ λέξι «ζᾶκουτα», ποὺ μᾶς στέλλει πιθανότατα μιὰ χιλιετηρίδα καὶ πλέον πίσω, εἶνε ἄλλα τόσα στοιχεῖα ποὺ μπροστὸν νὰ μᾶς οδηγήσουν σὲ παρόμοια συμπεράσματα, ἀλλὰ καὶ σὲ ἀντίστοιχες σκέψεις, σχετικὰ μὲ τὸν και-

ρὸ τοῦ ἀρχικοῦ συνοικισμοῦ τοῦ Νησιοῦ καὶ τῶν παραλιμνίων περιοχῶν, ὅπου συχνὰ συναντοῦμε σλαύικα τοπωνύμια.

Γ'.—Ζαϊκὸς καὶ Μανέκας, Τόλης καὶ Μπαμπασίκας

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πῶδὲς μαρινῶδεις κυνηγούς τῆς Λίμνης, φαίνεται νὰ ἦταν ὁ Ζαϊκός. Ἐχει ἐπίσης καὶ πολλὴ προαπελευθερωτικὴ δράση.

Ὁ Ζαϊκός, ἔβγαине πάντοτε στὸ κυνήγι μὲ τέσσερα ντουφέκια· ἔκανε ἀλογόριαστη κατανάλωση πυρομαχικῶν. Τὸ μαρουῖτι, τὸ κάθε προελεύσεως μαρουῖτι, ὅλες οἱ μάγκες, βρισκόταν κοντὰ του μὲ τοὺς τενεκέδες. Μὴ προφταίνοντας νὰ γεμίξῃ ὅσα τοῦ χροιαζόταν γιὰ τὰ κυνήγια του φυσέκια, κουβαλοῦσε πάντα μαζὴ του στὸ καρβοῦλι, κι ἓνα κιβώτιο μὲ ὅλα τὰ σύνεργα τῆς τέχνης, καὶ γέμιζε φυσέκια, καὶ κατὰ τὴ διάκρια τοῦ κυνηγιοῦ.

Κάποτε, καθὼς ξαναμμένος μιλοῦσε γιὰ κάποιον κυνηγετικὸ θέμα, ἀπὸ ἀπροσεξία, ἄφησε τὸ τσιγάρο του νὰ πέσῃ μέσα στὰ μαρουῖτια, καὶ τὸ καίκι μεταβλήθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ σὲ πυροτέχνημα, εὐτυχῶς, χωρὶς πολλὲς ζημιές.

*

Ν' ἀκοῦς τὸν Τόλη νὰ σοῦ μιλήσῃ γιὰ τοὺς παληοὺς ἀλλὰ καὶ τοὺς σύγχρονους καλοὺς κυνηγούς, νομίζεις ὅτι περνᾶν μπροστά σου ὀμηρικὲς μορφές.

Στὰ γιαννιώτικα κοῦρα, στὴν ὑγρασία τῆς Λίμνης. Μὲ τοὺς βορηάδες, τοὺς παλιούς γιαννιώτικους βορηάδες καὶ τὶς τρικυμίες τους, ποὺ ἀναστατώναντὸ σύμπαν, μέσα σὲ τόσα ἀπρόοπτα.

Στὶς πηχτὲς ὀμίχλες, σκληροῖ, ἀκαταπόνητοι, πεισματάρηδες: νὰ γυρίσουν ὀπωσδήποτε μὲ κυνήγι στὰ σπήτια τους. Πολλὲς φορὲς, νὰ χώνωνται, μὲ τὶς ψηλὲς δερμάτινες μπότες τοῦ παλιοῦ καιροῦ, μέσα στοὺς βάλτους τῆς Λαφίστας, γιὰ νὰ αἰφνιδιάσουν τὰ κυνήγια.

Ὁ περίφημος Μανέκας, νὰ βάζῃ μιὰ φωνάρα στὴ Μικρὴ, καὶ ν' ἀκούεται ἴσαμε τὴ Μεγάλῃ Βαθειά.

*

Ἐνα ὀμιχλιασμένο πρωῖνό, ἢ ὄρα τρεῖς μετὰ τὰ μεσάνυχτα, ξεκίνησε ὁ Τόλης μὲ

τὸ βετεράνο Μπαμπασίκα, γιὰ κυνήγι στὶς καλαμιές κατὰ τὴ Μεγάλη Βαθειά.

*

Δὲν πιστεύω νὰ ἔχη τύχη σὲ πολλοὺς ἀπὸ σᾶς νὰ βρεθῆτε, νύχτα, ἀπομονωμένοι μ' ἓνα μικρὸ καρβοῦλι, μέσα στὴν πηχτὴ οὐμίχλη καὶ τὴν τσουχερὴ τους ὑγρασία.

Νὰ σὲ σκεπάζη ἀπὸ παντοῦ τὸ πηχτὸ αὐτὸ σκοτάδι, ποὺ θαρρεῖς σοῦ ψαχουλεύει τὸ πρόσωπο, τὰ χέρια, τὰ πόδια· νὰ τὸ νοιώθης νὰ μπαίνει στὰ πλεμόνια σου, νὰ τρουπώνη στὶς τζέπες σου, στὸ κορμί σου παντοῦ. Νὰ μὴ βλέπης, νὰ μὴν ἀκοῦς σχεδὸν τίποτε. Ἔχεις τὴν αἴσθησι, πῶς τὸ πηχτὸ αὐτὸ πράγμα, σοῦ βουλώνει τ' αὐτιά καὶ τὰ μάτια, καὶ σὲ κεντάει, μὲ χίλιες ἀόρατες βελόνες.

Ἄγουροξυπνημένος, οἰγώντας, σὲ λιγάκι, ξεχνᾷς πῶς βρίσκεται στὰ Γιάννινα καὶ τὴ Λίμνη τους, κι ἡ ἐρεθισμένη σου φαντασία σὲ κάνει νὰ βλέπης μπροστά σου, τὸ ἀνώνυμο κι ἄχρονο ἄπειρο.

Τὰ κουπιά, θαρρεῖς, δυσκολεύονται νὰ κόψουν τὴν πυκνὴ αὐτὴ οὐσία, καὶ τὰ νερά, εἶνε φρικαστικά ἀκίνητα, φκισμένα σὰν ἀπὸ κάποια ἄγνωστη, πηχτὴ, γλοιώδη καὶ σκοτεινὴ ὕλη. Νοιώθης βυθισμένος στὸ χάος. Καὶ τὸ κωπηλάτης σου, παίρνει ξαφνικά τὴν ἔννοιαν μιᾶς ἀτέλεστης κι ὅμως ὀλοτέλα ἄχρηστης κίνησης.

Προχωρεῖς; πᾶς πίσω; πρὸς ποῦ βαδίζεις; Ἄγνωστο!..

Οἱ κόρες τῶν ματιῶν σου, ἀνοίγουν ὀλόκληρες, μὲ προσπάθεια, ποὺ σοῦ φέρνει πόνο· τ' αὐτιά σου, ἐρεθισμένα, βουίζουν παράξενα μέσα στὴ μύση σιωπῆ. Μουδιάζεις, κρινώνεις, ἀγωνιάς.

*

Τὸ καρβοῦλι τοῦ Τόλη καὶ τοῦ Μπαμπασίκα, δὲν εἶχε στὰ ξάρτια του πυξίδα.

Ξεκίνησαν ἀπὸ τὴ Σκάλα, πρὸς τὴ γνωστὴ κατεύθυνση: τὸ εἶχαν κάνει αὐτὸ τὸ πέρασμα, χιλιάδες φορές. Ὅμως, μεσ' τὴν οὐμίχλη, κωπηλατοῦσαν, κωπηλατοῦσαν, καὶ δὲν ἔφταναν· ἄρχισαν σιγὰ σιγὰ, νὰ χάνουν τὴν αὐτοπεποιθισμένη τους. Προχωροῦσαν καλὰ; ποῦ ἦταν τέλος πάντων αὐτὴ ἡ καλαμιά; μπροστά τους; δεξιὰ; ἀριστερά τους ἢ πίσω;

Ὁ ἓνας, συναλασσόταν μὲ τὸν ἄλλο στὶς τρουπωτῆρες, κι ἄλλο δὲν ἄκουε, παρὰ τὸ τρίξιμο τῶν κουπιῶν καὶ τὸ πνιγμένο ρυθμικὸ φλατσάρισμα τοῦ νεροῦ.

Σὲ κάποια στιγμή, ἀκούστηκε κάποιος κόκορας. Τὸ Νησί; οἱ ποδιές τοῦ Μιτσκελιοῦ; ἢ πάλι τὰ Γιάννινα; μήπως τὸ Πέραμα;

Μέσα στὴ σκοτεινιά, ἦρθε τώρα στ' αὐτιά τους, πνιγμένο κι ἀλλόκοτο κι αὐτὸ, κάποιο γαύγισμα. Σὲ λιγάκι, πιὸ κοντινά, ἓνα ἄλλο ρυθμικὸ φλατσάρισμα: Καίτι!..

Κάποιος κυνηγὸς ἢ ἀπλὸς διαβατάρης, εἶχε πάρει, ἄκρη ἄκρη, τὴν καλαμιά, καὶ πλησίαζε. Θολὸς μακρουλὸς ὄγκος, σάλευε στὰ σκοτάδια.

— Ὁέέέ!..

— Ὁέέέ!..

— Ποῦ πάτε; δέέέ;

— Ποῦ βρισκόμαστε, πατριώτη;

— Ποῦ θέλετε νὰ πάτε;

— Στὴ Μεγάλη Βαθειά!

— Αὐτοῦ ποῦ πάτε, εἶνε τὸ Στροῦνι καὶ τραβᾶτε κατὰ τὸ Πέραμα! στρίψτε δεξιὰ!

*

Σὰ νᾶνοιξαν τὰ σκοτάδια. Μονομιᾶς, ὄρμησε μέσα τους χαρούμενη καὶ βιαστικὴ ἢ πραγματικὴ νύχτα. Ἡ νύχτα, ἔλαυσε νὰ εἶναι ἀδιαπέραστη, καὶ τὸ κουπί, ἀλάφρωσε στὰ χέρια τους. Σὲ δέκα λεπτά, ἀναγνώρισαν τὸ ἀνοιγμα τοῦ Μπλίτς καὶ σὲ λιγάκι, καὶ τῆς Ντραμπάτοβας.

Προχωροῦσαν τώρα ἀνατολικά, δίπλα στὴν καλαμιά· σιωπηλοί, βουβοί, μὲ ἄπειρη προφύλαξη· οἱ φωνές τους ἔγιναν ἀχνοὶ ψυθιρισμοί.

— Ἀκοῦς;

— Τί;

— Γιὰ ἄκουσε!

Ἐνα ὑγρὸ, συγκαταμένο, ὅμως πλατὺ θρόισμα, ἐρχόταν ἀπὸ τ' ἀριστερά τους κοντινά ἀπὸ τὸ σκαλί.

— Πουλιά! χιλιάδες πουλιά!..

— Λές;

— Ἐτοίμασε τὸ ντουφέκι σου· μὲ δυὸ ντουμπλέδες, θὰ κρατήσουμε πιστεύω πολλὰ.

Τὸ προσεκτικὸ, τὸ ἀθόρυβο λὲς κωπηλάτημα, ξανάρχιζε προωθητικὸ. Τὸ θρόι-

σμα, γινόταν τώρα ἀνήσυχο, μὸ πιὸ στρωτό: θαροεῖς, ἢ ἀρχὴ μιᾶς ὀμαδικῆς φυγῆς.

—Τὸ νοῦ σου!.. θὰ πετάξουν!..

*

Μονομιᾶς, ἕνας ἀμέτρητος παφλασμός, τάραξε τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας ποὺ ψυχομαχοῦσε. Τὰ νερά, ἄρχισαν βίαια ν' ἀναταράζονται, καὶ κυλινδοῦσαν τὸ μικρὸ καρaboῦλι.

—Σκῦψε!.. σκῦψε γρήγορα τὸ κεφάλι! Ὁ ἀέρας γέμισε φτεροῦγες· σὰν ἕνα μαῦρο πολυθρόμβο κύμα, περνοῦσαν ἀπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους, μυριάδες ξεροπούλια.

—Ρίξε!.. γρήγορα ρίξε!..

*

Μπάμ, μπάμ!.. μπάμ!.. μπάμ!.. καὶ μιὰ φωτεινὴ τρύπα ἀνοῖξε λαχανιασμένα στὸ ζωντανὸ σύνεφο ποὺ σκέπαζε τὸν οὐρανό.

Σὲ λιγάκι, ὅλα ἦταν ἡσυχά. Ὁχοροί, καρδιοχτυπῶντας, κουρασμένοι οἱ δυὸ κυνηγοί, περιμάζιψαν σκόρπια δῶθε—κεῖθε, ἔντεκα πουλιά.

*

Αὐτὰ, γινόταν σὲ παλιότερους καιροὺς. Τώρα; Τὸ κυνήγι τώρα, ἔγινε τόσο σπάνιο στὴ Λίμνη!

Καὶ τὸ «κλεῖσμα»;

Αὐτὸ, ἀνήκει πιά στὴν ἱστορία.

Δ'. — Ὁ Φαλαρδᾶς...

Τὰ πουλιά ὅμως δὲν τὰ κυνηγοῦσαν μονάχα οἱ ἀνθρώποι· Εἶχαν ἀκόμα κι ἄλλον θανάσιμο ἔχτρο :

Τὸ Φαλαρδᾶ.

Ἄν τύχαινε καμμιά φορὰ νὰ πάρης ἀγκλιεῖ ἕνα καρaboῦλι γιὰ νὰ περιδιαβάσης ἀμέριμνος κατὰ τὶς καλαμιές τοῦ Σαντινὶκ ἐκεῖ κοντὰ στὸ Πέραμα, καὶ σιγά-σιγά, περιδιαβάζοντας, νὰ χαρῆς τὴ γαλήνη τῶν νερῶν, τὰ νεροφίδια, τὰ πουλιά ποὺ ἀναδευόταν στοὺς πράσινους κρυψῶνες τους· τὸν ἥλιο, καθὼς αὐτός, μετὸ ρυθμικὸ πλατσάρισμα τοῦ κομποῦ, σποῦσε σὲ μύρια λαμπερὰ κομμάτια, θὰ τύχαινε κάποτε νὰ ἰδῆς τὸν καϊκιτζί σου νὰ στερειωὴν τὴν προσοχή του, σ' ἕνα μονάχα σημεῖο τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν νερῶν, κάπως μακρῶν, σὲ

ἀπόσταση ἔξω ἀπὸ τὴ βολὴ ντουφεκιοῦ.

Κύτταζε ἀνατολικά, μετὸ ζωντὸ ἐνδιαφέρον τὸν ὀρίζοντα· καὶ καθὼς παρακολουθοῦσες, περιέργως τώρα καὶ σὺ, τὸ βλέμμα του, διέκρινες ἕνα μαῦρο σημαδάκι, πού, ὅσο πάει, μεγάλωνε, μεγάλωνε...καὶ στὸ τέλος, ξεκαθάριζε ἢ σιλοῦνέττα μεγάλου ὄρου, ποὺ μετὸ τὶς φτεροῦγες του, χτυποῦσε τὸν ἀέρα ἀργὰ καὶ βαρεῖα, λὲς δυσκολευόταν νὰ προχωρή.

— Φαλαρδᾶς!.. Φαλαρδᾶς!.. φώναζε τότε ζωντὸν ὁ Νησιώτης.

Κι ἀμέσως διάκρινες μιὰ ἔκτακτη κίνηση στὰ ὑδρόβια πουλιά, ποὺ ἦταν σκορπισμένα δῶθε κεῖθε, σὲ πικνὰ μπουλούκια.

Τὰ πιὸ κοντινά, βιαζόταν νὰ συγκεντρωθοῦν σ' ἕνα μέρος ὅλα, καὶ τὰ πιὸ ἀπομακρυσμένα, ἄρχιζαν κηόλας ν' ἀνοίγουν τὰ φτερά τους· κι ἀφήνοντας πίσω τους σειρὲς ἀπὸ διπλὲς τελείες, βιαζόταν κι αὐτὰ νὰ ἐνωθοῦν μετ' ἄλλα.

*

Στὸ μεταξὺ, τὸ μεγάλο ἀρπακτικό, ὄλο-ἕνα καὶ πλησίαζε μετὸ βαρὺ του πέταγμα. Τὰ ὑδρόβια, ἔχουν τώρα συγκεντρωθῆ ὅλα μᾶζι, κοντὰ-κοντὰ, σχεδὸν ἀγγίζοντας, σὲ μιὰ κυκλικὴ πικνὴ μᾶζα, ποὺ ἔμοιαζε πλατεῖα σκοτεινὴ κηλίδα στὸν καθρέφτη τῆς Λίμνης· μιὰ ἔκτακτη ἀνησυχία, τὰ κραταεῖ σὲ διαρκὴ προσοχὴ καὶ κίνηση.

Ὁ καϊκιτζίμας, θὲς γιὰ νὰ μᾶς χαρῖση ἕνα πρωτόγνωρο γιὰ μᾶς θέαμα, θὲς καὶ γιὰτὶ, καὶ τοῦ ἴδιου δὲν τοῦ τύχαινε νὰ τὸ βλέπη, τόσο συχνὰ κι ἀπὸ τόσο κοντὰ, εἶχε σταματήσει τὸ κουπί, καὶ παρακολουθοῦσαμε τώρα ἄνετα τὶς λεπτομέρειες τοῦ μικροῦ δράματος, ποὺ ξετυλιγόταν, γεμάτο ἐνδιαφέρον, μπροστὰ σχεδὸν στὰ μάτια μας.

*

Ὁ Φαλαρδᾶς (φαλαριδᾶς, κυνηγὸς δηλ. τῆς φαλαρίδας, (πιὸ δυσκίνητης γιὰ τὰ τεχνάσματά του), πιθανότατα τοῦ γένους ἀλιάετος ὁ λευκόουρος), εἶχε πλησίασει τώρα ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὴν πικνὴ μᾶζα, κι ἕνα ἀνήσυχο βουητὸ ἀκουγόταν ἀπὸ τὸ μέρος της.

Ὅταν ὁ ἀρπαγας πλησίαζε τὴν ἀκρὴ τοῦ μεγάλου κύκλου ποὺ εἶχαν αὐτὰ σχηματίσει, ἄρχιζε ἀμέσως τὴν ἐπίθεσή του,

κατεβαίνοντας πρὸς τὰ πουλιά. Ἐνας πάταγος τότε κι ἕνας παφλασμός, ἀνατάραξε βίαια τὰ νερά, πὺν στὸ μέρος αὐτό, ἄρχιζαν νὰ βράζουν, σὰ νὰ τὰ τραβοῦσε στὸν ἰλιγγιώδεις του στρόβιλους κανένας «ρούφλας», καὶ σὰ γινόταν καμμιὰ ὑπόγεια ἔκρηξη.

Καθὼς ὁ Φαλαρδᾶς ἔκανε, πετῶντας κυκλικά, τὴν ἐπίθεσή του, τὰ πουλιά ἀναποδογυριζόταν μὲ τὶς πλάτες· καὶ μὲ τὰ πόδια τους, τίναζαν στὸν ἀέρα τὸ νερό, σχηματίζοντας ἔτσι, ἀνάμεσα ἄρπαγα καὶ θυμάτων, ἕνα παραπέτασμα ἀπὸ ὑδάτινα πιτσιλίσματα, πὺν τὸν ἐμπόδιζαν, τυφλώνοντας τον, ν' ἀρπάξει τὴ λεία του.

Ἡ ἄμυνα ἐξακολουθοῦσε κυκλικά, καὶ κυκλικά κρατοῦσε τὴν ἐπίθεσή του καὶ τὸ ὄρνεο.

Ἡ ἀντίσταση βαστοῦσε ἔτσι γιὰ πολὺ, καρτερικὴ καὶ σίγουρη. Ὁ Φαλαρδᾶς ὅμως, εἶχε κι αὐτὸς τὴν κυνηγητικὴ του πείρα. Καὶ τὸ κυριώτερό του ὄπλο, τὴν πείνα του, τὴν ἀσίγαστη πείνα τῶν ἀλόγων τοῦ κόσμου μας, τῶν παντοτεινῶν αὐτῶν πεινασμένων.

Ὁλόκληρο τὸ ἀμυντικὸ σύστημα τῶν πουλιῶν, στηριζόταν στὴ στενὴ ἔναση καὶ συνεργασία. Ὅσο καιρὸ ἦ μάζα κρατιόν-

ταν ἀδιάσπαστη, οἱ ἐπιθέσεις τοῦ Φαλαρδᾶ ἔμεναν χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Ὅταν ὅμως αὐτός, κατώρθωνε τελικά, ἐπιμένοντας, νὰ ξεμοναχιάσει κάποιον πουλί, (πὺν ἦταν συνηθέστερα μιὰ φαλαρίδα), τότε χαμήλωνε πλατὺς στὰ νερά, καὶ σὲ λιγάκι, τὸν βλέπαμε νὰ ὑψώνεται καὶ νὰ φεύγει ἄργα πρὸς τὴν ξηρά, πὺν βαρὺς ἀπ' ὅτι ἦρθε, κρατώντας στὰ τρομερά του νύχια τὸ θῦμα, πὺν εἶχε τὴν ἀπρονοησία ἢ τὴν ἀτυχία νὰ ξεμοναχιαστῇ.

*

Τὰ νερά, ἔβραζαν ἀκόμα τοὺς τελευταίους κοχλασμούς, ὅταν τὸ ὄρνεο σιγὰ-σιγὰ χανόταν πρὸς τὶς καλαμιές. Ἐτσι σιγὰ-σιγὰ σβυνόταν καὶ χανόταν κι ὁ σάλαγος τῶν νερῶν.

*

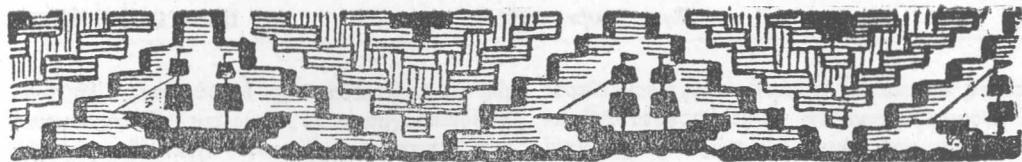
Ὅλα κατόπι ἤσυχάζαν.

Ὁ ρυθμικὸς παφλασμὸς τοῦ κουπιοῦ, ξανάρχιζε νὰ σκίζη τὰ ἤρεμα ξανὰ νερά, τεντώνοντας τὴν τρουποτῆρα. Ἐνας τριγμός, σὰν ἕνας ρυθμικὸς λυγμὸς ἀκουγόταν ἀπὸ τὰ κουπιά, μονότονος καὶ συνεχής.

Καὶ τὸ καίκι, γλυστρώντας στὰ νερά, ἄφινε πίσω του μιὰ ταραγμένη πλατειὰ γραμμὴ, ἀπάνου στὴν ὁποία χοροπηδοῦσε πάλι μὲ χίλια φωτεινὰ παιγνίδια ὁ ἥλιος.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

MIX. ΚΟΚΚΟΡΟΥ (Νοσταλγού)

ΕΝΑΣ ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ

Ώμορφος ὁ Μῶλος τῆς Παμδῶτιδος τώρα τὸ καλοκαίρι. Κέντρα πολλὰ πού μπορεῖ ὁ κάθε ἄνθρωπος νὰ περάσῃ εὐχάριστα τὴν ὥρα του κάτω ἀπὸ τὰ σκιερὰ πλατάνια πού κάθε χρόνο ἀπλώνουν μεγαλύτερη τὴ σκιά τους ἐκεῖ κάτω καὶ δροσιζοῦν τὸν κουρασμένο ἀπὸ τὰ θάσανα τῆς ζωῆς κοσμάκη. Βενζινοθάρακες μεγάλες τώρα διασχίζουν τὴ λίμνη καὶ φέρνουν τὸν κόσμο πέρα στὸ καταπράσινο νησάκι καὶ στὸ Κρουονέρι. Καὶ μὲ τί γρηγοράδα! Δὲν προλαβαίνεις νὰ καθήσῃς στὴν βενζινοθάρακα κι' ἀμέσως ἀντικρύξεις τὰ καταπράσινα καλάμια τοῦ νησιοῦ. Ἄλλὰ κι' ὁ περιπάτος στὸ Μῶλο καὶ στὸ νησί γίνεται βιαστικά καὶ μὲ γρηγοράδα, ὅπως ὅλες οἱ ἐκδηλώσεις τῆς σημερινῆς ζωῆς. Πολλοὶ τὸ παρετήρησαν. Μεταπολεμικὰ οἱ ἄνθρωποι ζοῦν «ἐν βία» σὰν κάποιος ἀόρατος κίνδυνος νὰ τοὺς σπρώχνει πρὸς τὸ τέρμα. Νὰ π. χ. ἐκείνη ἢ μικροῦλα μὲ τὰ κοντὰ ἄσπρα καλτσάκια καὶ μὲ τὰ μαῦρα ἰδιότροπα γυαλιὰ πού δίνουν στὰ μάτια τῆς κινεζικῆς μυστικοπάθειας. Φέρνει βιαστικὰ βόλτες κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια καὶ βιάζεται. Βιάζεται νὰ τελειώσῃ τὸ Γυμνάσιο, νὰ παντρευτῆ, νὰ χωρίσῃ, νὰ ξαναπαντρευτῆ καὶ νὰ φθάσῃ γρήγορα-γρήγορα στὸ.....πού; Μυστήριο!

Ἄλλ' ἄς ἀφήσουμε τὴ μικροῦλα ἡσυχία καὶ ἄς μπουμὲ στὴ βενζίνα.

— Κι' ἐσὺ μὲ τὴ βενζίνα; Ἀκουεταὶ ἀμέσως μὴ φωνῆ γωσστή, ἀπὸ παληὰ λησμονημένα χρόνια. Γυρίζω καὶ βλέπω τὸν παληό, καλόκαρδο νησιώτη μὲ τὴ μουντὴ ἀπὸ τὴν πολυκαιρία παληὰ θάρκα του τὴ στρωμένη ἄμωσ μὲ τὰ παληὰ στρωσιδία.

— Βιάζομαι, τοῦ λέγω. Πρέπει σ' ἕνα τέταρτο νὰ γυρίσω πίσω γιὰ κάποια δουλειὰ.

Δὲν μοῦ ἀπήντησε. Γύρισε καὶ ξάπλωσε στὴ θάρκα του κυττάζοντας μελαγχολικὰ τὴν

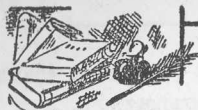
μὲ τόση ταχύτητα ἀπομακρυνομένη βενζίνα.

Ὅταν γύρισα τὸν ὄρθκα στὴν ἴδια θέση μὲ μισόκλειστα τὰ μάτια νὰ ἀγναντεύῃ πέρα πρὸς τὸ νησί σὰν καὶ νὰ βλεπε ἀκόμα μπροστά του καὶ σὰν καὶ νὰκουε μὲ προσοχή.

*

Ἦταν τὰ μεταπολεμικὰ χρόνια προτοῦ ξεσπᾶσῃ ἡ τελευταία παγκόσμιος θύελλα. Ὁ κόσμος εἶχε ἀρχίσει νὰ συνέρχεται κἄπως ἀπὸ τὸ ἄγριο πέρασμα τοῦ Ἄρεως κι' ἡ Γιαννιώτικη ζωὴ εἶχε πάρει πάλι τὸν παληό της ρυθμό. Κι' ἔτσι σὰν καὶ τώρα καλοκαιριάτικη βραδυὰ, τὴν ὥρα πού ἔγερνε ὁ ἥλιος κἄτω ἀπὸ τὰ ἴδια σκιερὰ πλατάνια τοῦ Μῶλου ξεκινουσαν οἱ θάρκες μὲ κουπί σιγὰ-σιγὰ καὶ ράθυμα νὰ διασχίζουν τὴ λίμνη καὶ νὰ φέρνουν τὸν κόσμο πέρα στὸ καταπράσινο νησί νὰ δροσιστῇ στὰ κρύα νερὰ καὶ στοὺς ἡσκιους του. Κι' ἂν τυχαινε νᾶναι γεμάτο τὸ φεγγάρι θὰ μαζεύονταν ὅλες σχεδὸν οἱ θάρκες στὸ Κρουονέρι, ὅπου παρέες διάφορες διασκεδάζαν.

Ἄλλὰ μετὰ τὰ μεσάνυχτα καὶ καθὼς περίπτῃ οἱ θάρκες γύριζαν στὸ Μῶλο, λίγες μονάχα θὰ συνέχιζαν τό...ταξίδι στὴ λίμνη. Δὲν ἦταν ταξίδι μακρυνό. Λίγες δεκάδες μέτρων πέρα ἀπὸ τὸ Κρουονέρι, στ' ἀνοιχτὰ, ἀπέναντι ἀπὸ τὴ «σπηλιὰ τῆς Βάθως». Μιὰ ἀγριοσυκιὰ ἦταν φυτρωμένη ἐκεῖ κάπου στὰ κράσπεδα τοῦ νησιοῦ, κοντὰ σ' ἕνα βράχο, καὶ μιὰ πηγὴ πού ἐβγαζε θαυμασίο, παγωμένο, κρυστάλλινο νερό. Γύρω-τριγύρω ἡσυχία. Ἀκίνητα τὰ ἀσημένια νερὰ τῆς λίμνης σημεῖωναν τὴν πορεία τῆς Ἐκάντης πού νυσταγμένη ἔστεκε στὸ μέσον τ' οὐρανοῦ καὶ μὲ τὰ μαγικά της φίλτρα ἔδινε ἀνοιχτὸ χρυσαφένιο χρῶμα σ' ὄλη τὴν τριγύρω φύσι. Τὸ νησί σὰν νὰ ἐξαυλῶνονταν ἐκείνη τὴ

ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΓΙΟΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΟΥ

Σαῦρα, πανάθλιο σεοπετό, πὸν στὰ χαλίμα σέρνεις
τοῦ ξεπεσμένου ἐγὼ σου τὴν ὀρφάνια
Σὰ νυχτοποῦλι στοῦ γκρεμοῦ τὰ βάθν σιγογέρνεις
καὶ κλαῖς γιὰ τὴ χαμένη περηφάνεια . . .

Δυγίζοντας, χορεύοντας, ψηλ' ἀπὸ τὸ κοντάρι
γιὰ τὸ σιχαμερὸ τοῦ ὄχλου τὸ χατῆρι
Παράτησαν τὰ χέρια σου τῆς Πίστης τὸ δισκάρι
καὶ τῆς ἀλήθειας τ' ἅγιο τὸ ποτῆρι.

Κι' ἀπ' τῆς θυσίας τὸ ναὸ διωγμένε, ὦ ξεπεσμένε
ὡς πότε τὸ χορὸ σου θὰ χορεύης ;
Τὸ νοθεμένο σου πιστὶ νὰ πίνης διψασμένε,
Καὶ στὴ φρικτὴ σου κόλασι νὰ ρέβης ;

Παράτησε καὶ σκόρπισε τοῦ ψεύτικου βωμοῦ σου
τὴ στάχτη, μέσ' τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου
Καὶ στῆς παλιᾶς σου πίστης τὸν Ἰορδάνη ξαναλούσου
ᾠ ἐσὺ φτωχέ, πεντάφτωχε ἐαυτέ μου.

ΤΑ ΚΛΕΙΔΙΑ (ΔΙΗΓΗΜΑ)

Η ΖΩΗ ήταν βασανισμένη και μίσηρη. Τό κορμί σακατεμένο και μισερό, κι ἄς ἦτανε πάνω στὰ τριάντα χρόνια του. Τί, και πῶς, δὲν εἶναι ὥρα νὰ τὸ ποῦμε, θάτανε μάλιστα και περίσσιο πρᾶμα νὰ τὸ μάθουμε.

Ἔτσι τὸ χειμᾶνα καταχωνιασμένος στὴν ξυλένια καλύβα, χαμένος ἀπὸ τὸν κόσμο. Οἱ χαραμάδες γλύφανε τὴ βροχὴ και σφυρίζανε τὸ σκοπὸ τοῦ ἀνέμου. Ἔβηχε κουλουριασμένος πάνω σ' ἓνα ἀχυρένιο στρῶμα κι' ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ ἄπλωνε τὸ χέρι και χάιδευε δίπλα του, κάτι μεγάλα σιδερένια κλειδιά, σὰν περιεργες ταμάλιες.

Τότε τὰ μάτια φωτίζονταν και στὸ στραβὸ στόμα, χαράζονταν μιὰ γκριμάτσα, ποῦμοιαζε, μὲ γέλοιο. Πολλὲς φορὲς τὴν ἡμέρα και τὴ νύχτα ἀκόμα, ἄπλωνε τὰ χέρια του, στὰ παγωμένα σίδερα, ὅπως θάκανε, ἂν ἐκεῖ δίπλα ἔκαιγε λίγη φωτιά.

Θάτανε πέρα γιὰ πέρα, ἓνας δυστυχησμένος, ἔρημος ἄνθρωπος ὁ Κωστής, ἂν δὲν ἦταν αὐτὰ τὰ περιεργὰ κλειδιά. Αὐτὰ κρατοῦσαν τὴν εὐτυχία του, κλειδωμένη κι' ἀσφαλισμένη γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀπὸ τὴν ὥρα π' ἄρχιζαν τὰ πρωτοβρόχια, ὡς τὶς πρῶτες ζέστες τοῦ καλοκαιριοῦ. Τότε ἡ φτωχὴ ζωὴ του, ἔπαιρνε ἀξία και νόημα. Κι' ὄχι μικρὰ πράγματα.

Κλειδοκράτορας τῆς δροσιᾶς και τῆς χαρᾶς ὀλάκερης συνοικίας. Ὅλες οἱ δουλειὲς δὲν εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲ φτάνει νὰ βγάλῃς μόνο τὸ ψωμί. Αὐτὸ δὰ ἔλειψε, μονάχα γιὰ τὸ ψωμί!.. Τοῦτο δὲν ἦταν μιὰ δουλειά. Ἦταν ἄλλο πρᾶμμα.

Τὰ λουλούδια μὲ γυρμένα στὸ χῶμα τὰ μαραμμένα κεφαλάκια, τοῦ ψιθύριζαν παρακαλεστικά, νὰ μὴ τ' ἀφήσῃ νὰ πεθάνουν. Τὰ ζωντανὰ τρέχανε στὶς ξεραμένες στέγες και μ' ἀνοιχτὰ ρουθούνια περιέμεναν τὴ δική του χάρη. Τὰ παιδιὰ μαζεύονταν γύ-

ρω του, μ' ἀλλαλαγμοὺς χαρᾶς, σὰν ἀνηφόριζε γιὰ τὸ λόφο κι' οἱ νοικοκυρὲς ἀπὸ τὶς αὐλὲς και τὶς σκάλες, τὸν γυλοχαιρετοῦσαν.

Ἦταν ὁ βασιλιάς τῆς μέρας. Δεύτερος ἀπὸ τὸν Θεὸ και πρῶτος ἀπὸ τὸν ἥλιο, στὸ μυστικὸ θρονὶ τῶν μεγάλων ἀξιῶν, μέσα στοῦ καλοκαιριοῦ τὴν κάψα. Ἄνηφόριζε περήφανος, κι' ἔσερνε πίσω του μάτια και λόγια και καρδιές. Οἱ στάμνες στὶς βρῦσες ξεπέρναγαν τὸ μᾶκρος τοῦ δρόμου, τ' ἀνασκουμπωμένα χέρια τινάζονταν ἀνυπόμονα, τὰ πρόσωπα πύρωναν, κι' αὐτὸς ἀνηφόριζε σοβαρὰ κι' ἐπίσημα. Χασομέραγε, κρυφογελοῦσε, καμάρωνε, κι' ἐκδικιότανε και λιγάκι κρατῶντας τὰ κλειδιά σὰν ἡρωϊκὰ ξίφη στὰ χέρια ἀντρειωμένου πολεμιστῆ. Ποιὸς τὸν λογάριζε και ποιὸς τὸν νοιάστηκε τὸν ἄλλο καιρὸ;

«Κάνε γρήγορα, κύρ Κωστή, δὲν ἔχω σταλαματιὰ νερό. Στὸ γύρισμα πέρα νὰ σοῦ ψήσω κι' ἓνα καφέ». Ἀπάντηση δὲ δινότανε. «Κωστή, νὰ χαρῆς, γύρνα πρῶτα τὰ κλειδιά στη δεξιὰ φτεροῦγα νὰ ποτίσω θὰ χάσω τὴ ντομάτα». Ἀπάντησι πάλι δὲ δινότανε. «Ἄντε, βρὲ Κωστή, και μ' ἔκαψες. Χασομεροῦν οἱ χτίστες νὰ σβύσουν ἀσβέστη γιὰ τὴν οἰκοδομὴ». Και στὸ μισερό χέρι τρύπωνε τὸ φιλοδώρημα κρυφὰ και γρήγορα. Πύρωνε ὁ Κωστής, οἱ φλέβες φούσκωναν, τὸ στραβὸ σαγόνι τρεμούλιαζε. Πετοῦσε τὸ νόμισμα, μὲ βιά στὰ χαλίκια «κερατάδες, ποιὸς σᾶς εἶπε, πῶς ἡ δουλειὰ τούτη πλερώνεται!»

«Τὰ γαρούφαλα μαράθηκαν, κύρ Κωστάκη μου, νὰ τ' ἀφήσῃς πολλὴ ὥρα τὸ νερὸ σήμερα». Γλυκεῖα και μυρωμένη σὰν τὰ γαρούφαλα ἀπλώνονταν στὸν ἀέρα ἡ φωνὴ τῆς Ἀννούλας κι' ἔμπαινε στὰ σωθικά τοῦ Κωστή, καθὼς ἔπαιρνε βαθιὰ τὴν ἀνάσα του. Τοῦτος ὁ γλυκὸς ἦχος τῆς

τρουφεῆς κοριτσιότικης φωνῆς, εὗρισκε εὐκολὰ τὸ μυστικὸ δρόμο κι' ἔρριχνε ἕνα φῶς χρυσὸ στὴν ἐρημικὴ ψυχὴ του. Βλάσταινε μιὰ καλόκαρδη στιγμοῦλα κι' ἀνθίζε ἕνα μικρὸ χαμόγελο στὸν ξεραμένο τόπο. Τὸ κοιτσὸ πόδι σέρονταν πιδ ἄλαφρὸ καὶ τὸ γερὸ χτυποῦσε μὲ δύναμη τὴ γῆ.

... Τὰ γαρούφαλα... Ἡ Ἀννούλα... Ἀλήθεια, πῶς τὴν ἔπλασε ὁ Θεὸς τὴν Ἀννούλα; Νά, πρώτῃ ὁ Θεὸς θάπλασε τὸ Θεανάση μὲ τὴν καμπούρα του, τὴν κυρὰ Λένη μὲ τὰ στραβὰ πόδια, τὸν Κωστῆ τὸν ἴδιον, θὰ τοὺς ἔβαλε στὴν ἀράδα, τοὺς κοίταξε, καὶ τὸ δίχως ἄλλο, θὰ ντράπηκε. Ὑστερα ὁ Παντοδύναμος πῆρε μερικὲς ξανθὲς ἡλιαχτίδες, τὶς ζύμωσε μὲ τὰ λουλούδια τῆς γῆς κι' ἔπλασε τὴν Ἀννούλα γιὰ νὰ δικαιώσῃ τὸ ἔργο του. Μέγας εἶσαι, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ εἶναι τὰ ἔργα σου. Ἐχει δὲ γούστο τώρα νάσαι κι' αὐτός του ἕνα ἀπὸ τὰ θαυμαστὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Χά, αὐτὰ τώρα θὰ καθόμαστε νὰ λογαριάζουμε καὶ νὰ τὰ βάζουμε μὲ τὶς βουλὲς τοῦ Κυρίου;

Αὐτὲς οἱ σκέψεις μπαινοβγαίνανε στὸ μυαλό του, σὰν τ' ἀεράκι ἀνάμεσα στὰ φύλλα, ἔλαφρὰ κι' ἄκακα θροῖζανε καὶ παίζανε κρυφτοῦλι ἀχνὲς καὶ διάφανες, ὡς πὼν νὰ φτάσῃ στὴν κορυφὴ τοῦ λόφου. Ἔτσι κι' ἄλλες σκέψεις τυλιγότανε στὸ νοῦ του καὶ χρυσοπαίζανε μὲ τὸ φῶς τοῦ πρωῖνου. Καὶ πιδ συχνά, ἐκεῖνο τὸ μαγικὸ παραμῦθι μὲ τὴν πεντάμορφη, πὼν τῶξερε ἀπὸ τὰ μικρὰ του.

— Τὴν ἀγάπησαν, λέει μάτια μου, δυὸ τὴν πεντάμορφη. Ἐνα παλληκάρι κι' ἕνα φίδι. Γούρλωνε τὰ μάτια του αὐτός.

— Κάνανε τότε, λέει, μιὰ συμφωνία. Νὰ πάρουν ἕνα μακρὸν ἀνήφορο κι' οἱ τρεῖς τους. Μπορεῖ νάηταν καὶ δέκα φορὲς σὰν κι' αὐτόν. Ὁ νιὸς καὶ τὸ φίδι νὰ κρατοῦνε διάφορα πράγματα, ὅτι θέλει κι' ὅσα θέλει ὁ καθένας. Ν' ἀνηφορίζουνε, κι' ἂν ἡ κόρη ποθῆσῃ κάποιον πρᾶγμα, νὰ τὴν κερδίσῃ ἐκεῖνος πὼν θάχει τὴν τύχη νὰ τὸ κρατᾷ καὶ νὰ τῆς τὸ δώσῃ.

Μάζεψε ὁ νιὸς καὶ φορτώθηκε, γλυκὰ καὶ λίτρες καὶ λιχουδιὲς καὶ στολίδια καὶ τζιοβατρία κι' ἀξίας πράματα λογιῶν-λογιῶν.

Τὸ φίδι πῆρε μονάχα ἕνα. Τὸ νερὸ ξεκίνησαν κι' ἀνέβαιναν, κι' ἀνέβαιναν

κι' ὁ ἥλιος πύρωνε καὶ κοντανασαίνανε κι' ἔστρεφε ἡ κόρη μιὰ κι' ἔβλεπε τὸ παλληκάρι κι' ἀναθάρρευε καὶ μιὰ τὸ φίδι, καὶ πάγωνε ἡ καρδιά της. Κι' ἀκόμα, κι' ἀκόμα, ἦταν μακρὸς ὁ ἀνήφορος, τὸ σάλιο ἔπηξε, ἡ πεντάμορφη λιγοθυμοῦσε καὶ τέλος δὲ βάσταξε κι' ἔβγαλε μιὰ φωνή. «Νεράκι». Ἀνατρίχιαξε ὁ Κωστῆς, ἀλλὰ ἡ θεῖα Βασιλική, θιὸς σχωρέστην, χαμογελοῦσε.

Τὸ φίδι —γυιόκα μου— ἦταν μαγεμένο κι' ἔγινε ἕνα ὠραῖο βασιλόπουλο, ὅταν βρέθηκε μιὰ πανέμορφη κόρη...

Αὐτὸς ὅμως δὲν ἦταν μαγεμένος. Ἡ Ἀννούλα κάθε μέρα φώναζε «Νερὸ κύρ Κωστάκη, πολὺ νερὸ σήμερα.»

Ὅμως αὐτὰ, ὅπως εἶπαμε, ὡς πὼν νὰ φτάσῃ στὴ μεγάλη δεξαμενὴ. Ἐκεῖ σὲ κείνη τὴν κρίσιμη στιγμὴ σταματοῦσαν τὰ πάντα. Ἀκόμα κι' ἡ πλάση κρατοῦσε τὴν ἀνάσα της! Δὲ σάλυε τίποτε. Ὅλος ὁ χώρος τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἔμεινε κενὸς καὶ πλάταινε ἀπέραντα, γιὰ νὰ γιομίσῃ μὲ τὴν ἀσύγκριτη εὐδαιμονία. Ξάπλωνε στὰ ὑγρά χόρτα, ἔβαζε τ' αὐτὶ τοῦ στῆ γῆ ἡδονικὰ καὶ μῆτε κουνιότανε, μῆτε ἀνάσαινε. Ἄκουγε, μόνο ἄκουγε. Ὀλάκερη ἡ πλάση, ὁ οὐρανὸς κι' ἡ φρυγμένη γῆ τοῦ καλοκαιριοῦ κι' ὄλο τὸ νόημα τῆς ζωῆς κι' ὁ σκοπὸς τῆς ὑπαρξῆς, μαζεζέταναν ἐκεῖ στὸ τετνωμένο αὐτὶ ν' ἀφουγκραστοῦνε τὸ θάμα. Μούγκριζαν σὰν στοιχεῖὸ στῆς νερομάνας τὰ κατὰβαθα τὰ κρούσταλλα νερά, καθὼς ἔφταναν ὀρηκτικὰ ἀπὸ χίλιες φλέβες. Ἀπὸ ποιά ἔγκατα τῆς γῆς περνοῦσαν τὰ μυστικὰ ποτάμια τους; Ἀπὸ ποῦ ξεκίναγαν; Ποιὲς ἀπάτητες κορφάδες ἔλυναν τ' ἀστραφτερὰ χιόνια τους; Ἀπὸ ποιά μεγάλα ὀέματα κατακλυοῦσαν καὶ χώνευαν σὲ μεγάλες σπηλιὲς καὶ τώρα παρθένα κι' ἀθώρητα ἐμπιστεύονταν τὴ μοῖρα τους στὰ δικά του τὰ χέρια; Νὰ σαλεύῃ ὁ νοῦς τ' ἀνθρώπου, σὰ θέλει νὰ τὰ λογιάζεται. Μεθυσμένος, ἀλλοπαρμένος ὁ Κωστῆς, ἄρπαζε τὰ κλειδιά καὶ κράπ, κράπ, ἔστριβε μὲ δύναμη τὶς σιδερένιες κλειδώσεις. Πρῶτα στῆ δεξιὰ φτεροῦγα, νὰ μὴ χάσῃ ὁ φτωχὸς φαμελίτης τὴ ντομάτα. Ὑστερα καὶ δίπλα νὰ πάη νερὸ γιὰ τὴν οἰκοδομὴ. Καὶ κράπ, κράπ, ὅλες οἱ κλειδώσεις ἀνοιγαν μὲ θόρυβο καὶ τὸ νερὸ ἄρ-

χιζε τὸ χαρούμενο τραγοῦδι του. Τώρα πιά τὰ ζῶα θὰ χόρτασαν. οἱ στάμνες θὰ ξεχειλίσαν, οἱ νοικοκυρὲς θὰ κουβαλᾶνε μὲ βιασύνη τὶς κανάτες καὶ πάνω στὰ γυμνὰ πόδια τῆς Ἀνούλας θὰ λάμπουν οἱ μαργαριταρένιες στάλες τοῦ νεροῦ. Ἡ οὐρανιά ποδιά της θάχη πάρει πιὸ σκοῦρο χρώμα, θὰ σκύβη καὶ θὰ στίβη πού καὶ πού τὴν ἄκρη τοῦ φραμπαλά, ὕστερα θὰ τὴν ἀπλώση στὸ δεντρολίβανο καὶ θὰ βγῆ στὸ δρόμο.

Στὰ τρυφερὰ χέρια της, θὰ κρατᾶ λίγα γαρούφαλα, νὰ τοῦ τὰ προσφέρει καθὼς θὰ κατηφορίζη. «Τ' ἀγαπᾶς, κύρ Κωστάκη μου, τὰ λουλούδια». Αὐτὴ τὴν ἀμοιβὴ ὁ Κωστῆς δὲν τὴν πετοῦσε στὰ χαλίκια. Πάρα κάτω ἢ κυρὰ Περσεφόνη θάχη στείλει τὸν Πετράκη στὴ γωνιά νὰ τὸν περιμένη, γιὰ νὰ ψῆσῃ τὸν καφέ. Ὁ Κωστῆς, πότε τὸν ἔπινε καὶ πότε λοξοδρομῆζε λίγο πὸ πάνω.

Ἔτσι ἐρχότανε τὰ καλοκαίρια καὶ διαβαίνανε, κι' ἀπὸ τὴν κορφὴ τῆς χαρᾶς, κατακυλοῦσε στὸ στερνὸ σκαλοπάτι τῆς κατομοιριάς καὶ τῆς μόνωσης τοῦ χειμῶνα. Καὶ πάλι τὸ λαχάνιασμα γιὰ τὸ φτάσιμο, πού ὅσο πήγαινε, γινότανε πιὸ σκληρὸ καὶ δύσκολο. Τ' ἄρρωστο χέρι παράλυσε ὀλότελα καὶ τὸ γερὸ ἀδυνάτιζε κι' ἔτρεμε καὶ πονοῦσε. Ἡ δύναμή του δὲν ἔφτανε. Τὰ πόδια ἦταν ἀπὸ καιρὸ ξένα καὶ δὲ μπορούσε νὰ τὰ διατάξῃ νὰ βοηθήσουν κι αὐτὰ στὸ γύρισμα τῶν κλειδιῶν. Κυλιότανε τότε κάτω κι' ἄρπαζε τὰ κλειδιά μὲ τὰ δόντια. Τρίζανε τὰ κλειδιά καὶ τὰ δόντια κι' οἱ σιδερένιοι ἄρμοι τῆς δεξαμενῆς, ὡς πού τὰ χλωρὰ χορταράκια ἐκεῖ γύρω φάνταζαν σὰν κόκκινα λουλουδάκια. Ἐφτυνε κάμποσες φορὲς ἓνα κόκκινο σάλιο κι' οὔτε μιὰ φορὰ δὲν τοῦ πέρασε ἡ ἰδέα νὰ παραδώσῃ τ' ἄρματα.

Ὅμως τὰ παράπονα στὸ Δῆμο φτάναν ἀπανωτά. Πῶς τὰ νερὰ καθυστεροῦσαν, πῶς ἀλλοῦ ξεχειλίζαν κι' ἀλλοῦ δὲν ἔφταναν, πῶς πολλὲς νύχτες δὲν κλείνει ἡ Δεξαμενὴ καὶ πῶς ὁ νεροῦλᾶς ἦτανε ἀνθρωπος στριμμένος καὶ δὲν ἔδινε ἐξηγήσεις.

*

Ἡ αὐγὴ ἔφαινε κάτι ῥοδογάλαζιες κουρτίνες μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Κωστῆ.

καθὼς κοιτοῦσε πέρα τὴ θάλασσα, ὅταν ἔφτασε στὸ λόφο ἓνας ὑδραυλικός. Ἦταν σταλμένος ἀπὸ τὴν Δημαρχία νὰ κἀνὴ τὸν ἔλεγχο.

Τὴν καλημέρα ὁ νεοφερμένος τοῦ τὴν ἔστειλε μ' ἓνα σουβλερὸ ἀγκάθι πού τὸν ἄγγιξε κατ' εὐθείαν στὴν καρδιά. «Νὰ δοῦμε τώρα πῶς τὰ θαλάσσωσες ἐδῶ πάνω». Πορφυρὸ κύμα φούσκωσε ἐπὶ κείνη τὴν πληγὴ τῆς καρδιάς, ἀλλὰ ὁ Κωστῆς πρόφτασε νὰ τὸ πνίξῃ, πρὶν φανερωθῆ. «Πῶς, πῶς, μετὰ χαρᾶς κύριε μηχανικέ. Ὅλα ἐδῶ εἶναι ἐντάξει. Μονάχα οἱ ἄνθρωποι βλέπετε εἶναι ἀχάριστοι. Αὐτὸς ἔκανε τὸ καθῆκον του, ὅπως τόσα χρόνια... Ὅλα εἶναι ἐντάξει κύριε μηχανικέ».

... «Ἐντάξει» εἶπε κάποτε κι' ὁ ἄλλος καὶ πῆρε χαμογελαστός τὸν κατήφορο. Ὅμως ὁ λόφος πίσω του εἶχε ἀπογυμνωθῆ, κι' ἄδικα ἔφαχνε ὁ Κωστῆς νὰ βοῆ ἓνα χλωρὸ δεντροάκι ν' ἀκουμπήσῃ στὸν ἴσκιό τὴν ψυχὴ του. Ἐκεῖνα τὰ σουβλερὰ ἀγκάθια πού τοῦστειλε ἀνυποψίαστος ὁ ἄλλος μὲ τὶς λιγοστὲς κουβέντες του, εἶχαν ἀπομείνει ἐκεῖ καὶ τὸν σουβλίζανε ἀπ' ὄλες τὶς γωνιές. «Δὲν παίρνεις καμμιάν ἄδεια, χριστιανέ μου, νὰ ξεκουραστῆς; Δικαιοῦσαι». Λόγος πάλι ἦταν αὐτός; Τῶπε τὴ στιγμή πού κοιτάζε τὰ κόκκινα χορταράκια. Γιὰ τὴν ὑπηρεσία ὅμως μιλιὰ δὲ βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα του. Τριγύριζε πάνω σ' ὄλο τὸ σιδερένιο δίχτυ, μετροῦσε τὰ ὄρολόγια τῆς δεξαμενῆς, γύριζε τοὺς μοσγορυσμένους κόμπους, ἔπαιρνε ἀπὸ τὴ μιὰ φτεροῦγα κι' ἔδινε στὴν ἄλλη, σκούπιζε τὸν ἴδρωτα καὶ σημείωνε... Τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ περνοῦσε διπλά ἀπὸ τ' αὐτιά του χωρὶς νὰ χτυπήσῃ τὴν πόρτα τους. Αὐτὸς πρόσεχε μόνον τὴν ταχύτητα στὰ ῥωλόγια. Κι' ἐκεῖνο ἔβγαινε ἀτίθασο κάτω ἀπὸ τὴν πέτσα τῆς γῆς, ἀπλώνονταν στὸ λόφο, σκαρφάλωνε στὰ χρυσὰ κρόσια τοῦ ἡλίου, κρατοῦσε τὸ ἴσο στὰ ἐρωταμένα πουλιὰ κι' ἔσμιγε μὲ τὴ συγχορδία τῆς πλάσης.

Ὁ Κωστῆς τὸ παρακολοῦθοῦσε καὶ τὸ νοιάζονταν. Ὅσο γιὰ τὸν ἄλλον... ἐπιθεώρηση τὸν ἔστειλαν νὰ κἀνὴ τὸν ἄνθρωπο, τί φλυαρίες θάρχιζε τώρα ἐκεῖ πάνω; Χά, ἐπιθεώρηση ἔκανε τὸ κάτω, κάτω, πῶς νὰ μὴ κἀνὴ καὶ λίγο τὸν τσαγκό; Στὸ

τέλος ὅμως, εἶπεν—ἐντάξει—τῶχεν ἀκούσει μὲ τ' αὐτιά του ὁ Κωστής, κι' ἄς τῶπεν ὁ ἄλλος μέσα στὰ δόντια του, τὴν ὥρα πού ἔκλεινε τὸ δευτέρι μὲ τὸ μαῦρο ξώφυλλο καὶ τῶβαλε στὴ μέσα τσέπη. Γιὰ ποιὸν νὰ τῶπε ἐκεῖνο τό, ἐντάξει; Γιὰ τὸν Κωστή, ἢ γιὰ τὸν ἑαυτό του; Ὁ Κωστής πάσκιζε νὰ κρατήσῃ ἀπὸ τὴ συλλογία του, κάτι πού θὰ ποροῦσε νὰ τὸν γαληνέψῃ, μὰ κείνη ὅσο πῆγαινε μπερδεύονταν περισσότερο. Ἐσκυψε στὸ χῶμα ν' ἀκούσῃ τὸ νερό. Ἡ βοή του ἔσφενεγε μακρῶς, δὲ ποροῦσε νὰ τὴ φτάσῃ. Στεκότανε καὶ περίμενε. Κι' ἐκεῖνη ἀφοῦ χτυποῦσε πάνω σὲ παγόβουνα ἐρχότανε καὶ τὸν τύλιγε μ' ἓνα σύγκροτο. Νὰ τῶχαν μολέψῃ τὰ ξένα χέρια; Θέλησε ὕστερα νὰ κοιτάξῃ τὴ θάλασσα. Ἄνάμεσα ἀπὸ τὸ γαλάζιο της κι' ἀπὸ τὰ μάτια του, στεκότανε ὀλόρθο ἓνα δευτέρι μὲ μαῦρο ξώφυλλο. Τὰ γράμματα ἦταν ἀπὸ μέσα. Τὸ φῶς δὲν κατάφερνε νὰ γλιστήσῃ ἀπὸ μέσα. Μόνο τὰ γράμματα φεύγανε κρυφά, σὰν μικρὰ ἔντομα, ζουζούνιζαν ἐνοχλητικὰ γύρω του καὶ μετὰ τρυπῶνανε στὴν ψυχὴ του, νὰ γεννήσουνε τ' αὐτὰ γὰ τους. Τὸν ἔφτασε τὸ μεσημέρι σκεφτικόν. Δοκίμασε νὰ κλείσῃ τὴ δεξαμενὴ, μὰ τοῦχε φύγει κι' ἡ λιγιστὴ δύναμη. Πάλεψε μὲ τὰ χέρια, μὲ τὰ πόδια, μὲ τὰ δόντια. Ἄφησε ὅλους τοὺς κόμπους ἀνοιχτοὺς καὶ πῆρε σκυθρωπὸς τὸν κατήφορο. Τὰ χαλίγια κυνηγοῦσαν τὰ πόδια του, μὲ περισσότερο θόρυβο ἀπὸ ἄλλες φορές. Πρώτη φορά πεθύμησε τὸ χειμῶνα. Τότε πού τὸ νερό δὲν τὸ ἐξουσίαζε κανεὶς. Ἐτρεχε ἄσχοπα σ' ὅποια πορὰ καὶ στράτο τὸ πῆγαινε ὁ καιρός. Νὰ λασπῶναι τὰ χῶματα, νὰ μπάνει ἀπὸ τὶς χαρμάδες καὶ νὰ τοῦ μουσκεύει τὰ στρώματα. Χαμένο, τιποτένιο πράμα. Κι' ἡ μοῖρα τοῦ Κωστή ἦτανε σφιχτὰ δεμένη μ' ἐκεῖνο...

Ὅμως τὸ καλοκαίρι ἦταν ἀπάνω στὴ βράση του. Κατηφόριζε παραπατώντας. Ἡ Ἄννουλα στεκότανε στὴν πόρτα μὲ τὰ

γαρύφαλα. Τᾶρπαξε μὲ μεγάλη βιασύνῃ. Ἐκεῖ δὰ μάλιστα σκόνταψε καὶ γονάτισε στὸ δρόμο. Πίσω του, ἀντίηχε κουδουνιστὸ τὸ τραγανὸ γέλιο τὴν, μαζί μὲ τὰ ξυλένια τσοκαράκια στὸ πλακόστρωτο. Δὲν κοίταξε γύρω του, δὲν ἀλλαξοδρόμισε, τραβοῦσε κατὰ ἐκεῖ ποῦβγανε μόνος του ὁ δρόμος. Κι' ὁ δρόμος ἐκείνοξέτυχε νὰ βγαίνει κάτω στὴ θάλασσα, πίσω ἀπὸ τὸ λιμανάκι μὲ τὶς μαοῦνες.

Κάθηκε στὴν ἀκροτη. Ἡ θάλασσα δὲν ἦταν ὅπως τὴν ἔβλεπε ἀπὸ τὸ λόφο του. Ἄλλο πράμα ἐκεῖνο κι' ἄλλο τοῦτο. Πῆρε λίγη στὴ χούφτα του καὶ τὴν ἄγγιξε μὲ τὴ γλῶσσα. Ἄλμυρὴ καὶ πικρὴ σὰν τὴ ζωὴ του. Βούτηξε τὴ συλλογία του στὰ βάρη της καὶ τὴν ἄπλωσε στὰ μάκρη της. Ἐπέραντῃ ἦταν ἡ θάλασσα, ποροῦσε νὰ χωρέσῃ τοὺς πιὸ μεγάλους καῦμούς, . . . Ὅχι ἢ μικρὴ δεξαμενὴ του μὲ τὰ κρουσταλένια νερά. Ὅχι, ὄχι, τὰ δικά του νερά δὲν ταίριαζε νὰ μαγαριστοῦνε.

Μ' ἐκεῖνα θὰ δροσιζέται ὁ κόσμος καὶ θὰ ποτίζῃ τὰ λουλουδία...

Ἔτσι τὸν βρῆκε ἡ νύχτα νὰ κουβεντιάξῃ σκυμμένος μὲ τὴ θάλασσα.

— Τὴν ἄλλῃ μέρα ὁ ἀντικαταστάτης τοῦ Κωστή, ἔψαχνε ἀπὸ τὰ ξημερώματα νὰ τὸν βρῇ γιὰ νὰ πάρῃ τὰ κλειδιά. Πῆγε στὴ δεξαμενὴ, γύρισε στὸ συνοικισμό, πέρασε ἀπὸ τὴν παράγκα, ῥώτησε, ξαναρώτησε καὶ τέλος γύρισε στὴν ὑπηρεσία νὰ πάρῃ καινούργια.

Τὰ παλιά, ἐκεῖνα π' ἀγαπήθηκαν ὅσο λίγα πράγματα στὸν κόσμο τοῦτον, ἀναπαύονταν στὸ βυθό, πίσω ἀπὸ τὸ λιμανάκι. Μπορεῖ κι' ὅλας καθὼς θὰ πέφτανε νὰ σχηματίσαν κι' ἓνα μικρὸ σιδερένιο σταυρό. Αὐτὸ δὲν τὸ εἶδε κανεὶς. Μόνο πάνω στὸ γαλανὸ κῆμα, πού παιγνίδιζαν οἱ πρωῖνὲς ἀχτίδες, ἔπλεε μονάχο του, ἓνα κόκκινο γαρύφαλο, ἀπὸ τὸ περιβολάκι τῆς Ἄννουλας.

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

ΜΟΛΟΗΜΑ

Ψηλά στ' Ραϊντούρ, στή Ράχη πάει νά πεί τοῦ Ντούρου,
σ' ἀγνάντιο ἀπόμακρο ἀπ' τὰ σπίτια τοῦ χωριοῦ,
κεῖ πάνου σιάνευε ὁ Γιάν' Χρῖστος, ἀπ' τοῦ κούρου
τ' ἀρχίνισμα ὡς τὰ ἔβγα τοῦ Ἀηδημητροῦ.

Καὶ μιὰ βολὰ ἦρθε κλέφτης πούξερε τὴ στράτα,
βλάμης πὸν δὲν τὸν ἀλυχτήσαν τὰ σκυλιά,
κι ἔκοψε ἀπ' τὸ κοπάδι εἴκοσι τόσα πράτα,
ξένα τὰ ἐφτά, σμιξιάρικα — ἔτσι γιὰ μελιά.

Πῆσαν τ' ἀνάπλαγα, πὸν λές, οἱ συγγενῆδες
καὶ μιὰ ρωτώντας, μιὰ τάζοντας καιτί,
«μὴν ἄκουσες ;» ἐδῶ καὶ παρακεῖ «μὴν εἶδες ;»
βρῆκαν τὸ φταίχτη καὶ τὸν πῆγαν στὸν κατή.

Ἔτσι ξεκίνησαν γιὰ μακρινὸ ταξίδι
πρῶτος ὁ μπάρομπα Γιάννης—ὦρα του καλή—
κι ὁ μαυρο Κωσταντής μ' ἐκεῖνο τὸ κοφίδι
π' ἀκόμα βύζαινε τὴν καψο Βαγγελή.

Μπήκανε στὸ πατόρι, βγάλαν τ' ἀντερά τους,
πέρασαν ἀπὸ τὸ Φανάρι, ἤῤῥαν ἐκεῖ
Τούρκους, παλιά τους γνώρα ἀξέχαστη, καὶ νάτους
φτάσαν στὴν Κέρκυρα, θωριά μαγευτική.

Καθὼς ὁ ἔνας κοντὰ ἀπ' τὸν ἄλλον στὸ παζάρι,
στὴ μερμηγκιά γλιστράγαν τοῦτοι φυλαχτά,
τύχαινε νὰ περνᾶν κοκόνες ὄλο χάρη,
ψηλόκορμες, ἀφράτες, στὰ μεταξωτά.

Ὁ μπάρομπα Γιάννης (Θιὸς σχωρέστον) ἴδιο ἀγορμί,
σὲ κάπα ἀπὸ τραγόμαλλο εἶχε διπλωθεῖ
καὶ σὰ νὰ σκιαζόνταν χειρότερα ἀπ' τὴ πρύμη
δαπέρα σὲ μυστήριο ἔπλεγε βαθύ.

Κι αυτές, νὰ τίς χαρῶ, ξένες στοὺς λογισμοὺς του,
τραβιόνταν ἀπὸ τέτιο ἀρκούδι μαλλιαρό,
γιατ' ἦτανε μαθές, ὦ ! δεκαπέντε Αὐγούστου
κι ἔψηνε ἡ πύρα τὸ ψωμί τέτιον καιρό.

Τίς λοξοτήραε τοῦ Ξεροβουνιοῦ κι' ὁ πλιάκος
σὰ νάταν πλάσματα ἀπ' ἀλλιότικη φυλή,
ξωθιές καὶ πειρασμοί, πὸν ἔπρεπε ὡστόσο δράκος
ὁ ἴδιος νὰ γέρονταν, νὰ τοὺς κοπεῖ ἡ χολή !

Χωρὶς ν' ἀγγίζουνε κι οἱ τρεῖς τοὺς Κερκυραῖα,
πήγανε στοὺς κριτάδες, δώκαν μαρτυροῖά
κι ὅσοι τοὺς ἄκουσαν θὰ πῆραν κάποια ἰδέα
σὰν τί στουρνάρια ἢ σπύριτα βγάζουν τὰ χωριά.

(Τὸν εἶχε ἡ βάβω μου ἀδερφὸ τὸ μπάρμα Γιάννη,
γονέοι μου οἱ ἄλλοι δυὸ πὸν σύρθηκαν ἐκεῖ,
πρῶτος μου θεῖος κι ὁ κλέφτης : νὰ πεθάνει
τοῦ μέλλονταν μὲ χρόνια μὲς στὴ φυλακή).

ΒΑΣ. Ι. ΚΡΑΨΙΤΗ

ΔΩΔΩΝΑΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

*Ω ! Δωδωναῖον πνεῦμα, ἄσβεστο φῶς
σκόρπα δαφνόκλωνα στὸ δρόμο, στὸ λιθάρι
δῶσε τὴ φλόγα σου σὲ κάθε παλληκάρι
γιὰ τὰ Ἱερά, τ' ἀθάνατα πὸν μόνο κάνει
ὁ γαλαζένιος τῆς Πατρίδας οὐρανός.

Τὴν Ἱερό, ἀπ' τὴ φωτοπηγή σου δᾶδα
φέρει στὸ στίβο ἢ νέα μας γενιά
καὶ πλέκει ἐκεῖ τὴν κάθε δόξα τὴν παλιὰ
μ' ἀμάραντους κλώνους ἀπὸ δάφνη καὶ ἔληθ
ὅπου φυτρώνουν μόνο στὴν Ἑλλάδα.

*Ω ! Δωδωναῖον πνεῦμα, οἱ νέοι σου βλαστοὶ
σμιλεῦνουν τοὺς χρησμούς σου στοὺς ἀγῶνες
καὶ γράφουν μὲ τὸ πνεῦμα μὲ τὰ στήθη παρθενῶνες
πὸν σκύβει ὁ κόσμος, προσκυνάει στοὺς αἰῶνες
μὰ Ἑλλάδα τιμημένη, ξακουστή.

15 ΑΝΕΚΔΟΤΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

(ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΟΓΙΟ Κ. Α. ΜΙΧΑΗΛΙΔΗ)

2

Ἀγαπητέ μου Φίλε,

Ἐγχεις παράπονο ὅτι δὲν σοῦ γράφω, ἐνῶ, ἐξ ἐναντίας, σὺ μοῦ ἔγραψες δύο ἕως τώρα δελτάρια, —καὶ εἶναι, βεβαίως, δίκαιον τὸ παράπονόν σου. Ἀλλὰ πρέπει νὰ ξεύρης, ἀγαπητέ μου, ὅτι τώρα πειὰ ἔχει περάσει ὁ καιρὸς τοῦ καλοκαιριοῦ καὶ ἔχει ἔλθει χειμῶνας, μικρὴ μέρα, σκοτεινὴ, σχολεῖο μαζί μετ' ἄλλα, καὶ οἱ ὥρες περνοῦν γρήγορα καὶ δὲν μένει παρὰ μιὰ ἰσχνὴ προθεσμία, κατὰ τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ τὰ κάμω ὅλα· ἐν τούτοις σήμερα σοῦ γράφω ἕνα μεγάλο γράμμα διὰ νὰ σέ ἀποζημιώσω, ἀναμένων καὶ ἰδικόν σου ἐπίσης ἐκτενές.

Ὁ χειμῶνας τώρα —καθὼς εἶναι φυσικόν— μᾶς ἐστέρησε πολλὰ πράγματα, πολλὰς διασκεδάσεις· εἶναι ἡ ἐποχὴ πού δὲν μοῦ ἀρέσει καθόλου, ἀπολύτως καθόλου, μὲ τὸν βαρὺν ἀπειλητικὸν οὐρανόν, τὴν ἀτελείωτη βροχοῦλα, ἡ ὅποια πολλὰς φορὰς εἶναι χιονό-νερο τσουχτερό, τὴν λάσπη πού ἀπλώνεται παντοῦ, σὰν θάλασσα, πού καταλήγει στὰ βρεγμένα πεζοδρόμια. Θὰ ἤθελα νὰ εἶχα ἐπὶ τοῦ προηγούμενου τὴν γνώμη σας. Ἐγὼ, ἂν στὰ μικρὰ μυστικά ὑπῆρχεν ἐρώτησις ἀνάλογος πρὸς τὴν: «Ποῖα ἐποχὴ σᾶς ἀρέσει;» Ἐἴπα πάντοῦσα: «Αἱ ἄλλαι τρεῖς ἐκτὸς αὐτοῦ».

Καὶ ναὶ μὲν αἱ γλυκεῖαι παρενθέσεις τῶν ἡλιόλουστων ἡμερῶν του εἶναι ἕνα βουνὸ χρυσάφι, δὲν τὸ ἀμφισβητῶ, δὲν μπορῶ ὅμως ν' ἀρνηθῶ ὅτι ὁ χειμῶνας ἔχει κακόν, ἀσύγκριτον πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ἐλάχιστα καλά, τὰ ὅποια εἶναι δανείσματα ἀπὸ τὰς ἄλλας ἐποχάς. Δὲν παραδέχομαι τὴν καλωσύνην του ὡς ἰδικόν του καλόν. Ὁ χειμὼν πρέπει νὰ

μᾶς εὐχαριστῆ, μὲ τὰς θυέλλας καὶ τὰς λαίλαπας καὶ τὰς θαλασσοταραχάς, αἱ ὁποῖαι εἶναι κτῆμα του, ὅπως κτῆμα τῆς ἀνολιξέως εἶναι ἡ ὄγκουμένη γῆ ὑπὸ τὴν νέαν καρποφορίαν καὶ τὴν νέαν βλάστησιν, τοῦ καλοκαιριοῦ ἢ καλωσύνη, τοῦ φθινοπύρου ὁ γλυκὺς θάνατος τῆς φύσεως. Ἐπομένως μόνον ἐν «ἀναγκαῖον κακόν» εἶναι ἡ ὑπαρξίς τῆς ὑπολοιομένης ἐποχῆς.

Θὰ μὲ συγχωρήσετε, πού σᾶς γράφω τὰς ἀνωτέρω γραμμάς. χωρὶς καμμίαν ἀντίθετον ἰδέαν σας, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι ἔτσι ἐκδικούμαι κάπως τὸν χειμῶνα, τὸν ὁποῖον νομίζω καταδιώκτην μου ἀμίληκτον —καὶ ὡς ἀνθρώπου καὶ ὡς μαθητοῦ. Ἐν τούτοις θὰ ἤθελα νὰ εἶχα ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὴν γνώμη σας. Ἐσᾶς ἐκεῖ ἐπάνω θὰ σᾶς φαίνεται βεβαίως ἐλαφρότερος, διότι τὸν ἔχετε συνειθῆσει. Τὰ χιόνια καὶ οἱ πάγοι καὶ τὰ κρύσταλλα, πού θὰ κρέμωται ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν παραθύρων σας, τὸ ἀκτινοβολοῦν τζάκι καὶ τὰ τρίζοντα ξύλα θὰ σᾶς τὸν καθιστοῦν ὠρατον, προσφιλή, ἀγαπητόν. Ἀλλὰ ἐμεῖς ἐδῶ δὲν θὰ ἰδοῦμε ποτὲ χιόνι· λάσπη καὶ βροχὴ, θὰ εἶναι τὰ μόνα καλά, τὰ μόνα δῶρα, πού θὰ μᾶς στείλῃ αὐτῆ ἑποχῇ.

Τί νὰ σᾶς πῶ εἶμαι ἄνθρωπος πού δὲν μοῦ ἀρέσουν αἱ χαραὶ, αἱ συγκεντρώσεις, αἱ ἐορταί· μοῦ φέρνουν ἀπεναντίας ἀνίαν, μελαγχολίαν, λύπη· τὰ Χριστογεννα καὶ ἡ Πρωτοχρονιά, πού μᾶς προτοιμάζει μετὰ ἕνα σχεδὸν μῆνα, ἡ Βασιλόπηττα, αἱ εὐχαί, τὰ γεύματα, αἱ συγκεντρώσεις, δὲν μοῦ γεννοῦν καμμίαν τέρψιν, καμμίαν θελκτικότητά· ἕνα ψυχρὸν αἰσθημα, πού θέλει τὴν ἀπομόνωσιν ἀπ' αὐτά, μοῦ κυριεύει τὴν ψυχὴν. Ἴσως θὰ εἶμαι παράδοξος ἄνθρωπος, μοναδικὸς χαρα-

κτῆρ, ἀφοῦ εἶμαι παιδί ἀκόμη, ἀλλὰ δὲν ἤμπορῶ νὰ δώσω καμμίαν ἐξηγήσιν γιατί γίνονται ἔτσι τὰ πράγματα· ἤξεύρω μόνον ὅτι δὲν εἶμαι κύριος, οὔτε αὐτεξούσιος ἐπ' αὐτῶν, μὴ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ τὰ πολεμήσω καθόλου. Καὶ ἐν τούτοις ὅταν ὁ χειμὼν φεύγει, ὅταν αἱ τελευταῖαι του θαλασσοταραχαὶ ἐκσποῦν ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ παράθυρά μου, θαρρῶ ὅτι ἔρχονται νὰ μοῦ ζητήσουν φιλοξενίαν· καὶ ὅταν εἰς τὸν τελευταῖον ἀέρα ἀνεμίζει τὸ παλτό μου, ἐνῶ ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανὸ φεύγουν προτροπάδην ὑπὸ τὴν πνοήν του τὰ σύννεφα, τὸν λυποῦμαι τότε τὸν δυστυχ σμένον χειμῶνα — ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸν ἀγαπῶ.

Τώρα ποῦ σὰς γράφω ὁ βορριάς σφυρίζει ἐπάνω ἀπὸ τὸ σπίτι μου· δύο μεγάλα δένδρα ποῦ σκιάζουν τὸ καλοκαῖρι ὄλην τὴν αὐλήν μου, ὀρθοῦνται ὄλην τὴν ὥρα καὶ στρέφονται καὶ πίπτουσι. Ὅστερα ἡσυχάζουν. Ἀλλὰ κατόπιν ἀμέσως τὰ τζάμια θαρρεῖς ὅτι ὠθοῦνται ἀπὸ κάποιον ἀόρατο χέρι, ζητοῦν νὰ τὰ διανοίξῃ διὰ τῆς βίας, καὶ τὰ κλαδιά πάλι στρέφονται τρελλά, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξεκολληθοῦν ἀπὸ τὸν κορμόν. Καὶ ὁ βορριάς βογγᾷ ἐξακολουθητικῶς εἰς τὴν καμπὴν τοῦ δρόμου καὶ ὠρύεται μέσα στὰ τρίστρατα ἀφαρπάζων καὶ τὰ τελευταῖα φύλλα τα φθινοπωρινά. Ὡ, ἂν ὑπῆρχε τώρα ἓνα καλὸ μαγκάλι, σπινθηροβολοῦν ἀδιαιπτώτως, καὶ μία καλὴ γιαγιά, νὰ μοῦ γλυκάνουν τὴν ὥραν αὐτὴν τὸν ψυχρὸν χειμῶνα καὶ νὰ μοῦ φωτίσουν τὴν συννεφιά! Δὲν ξεύρω ἂν ἐγνωρίσατε ποτὲ τὴν φυσιογνωμίαν τῆς καλῆς κυροῦλας ἢ ἂν ἀκούσατε τὴν φρασεολογίαν τῆς ἂν εἶδατε τὴν μορφήν τῆς αὐτὸν τὸν καιρὸν καὶ ἂν μαντεύσατε τὰς μαύρας τῆς προαισθήσεις, ὑπὸ τὰ πρῶτα χειμερινὰ μηνύματα. Ἐγὼ, ποῦ ὅσα τὰ γράφω τὰ ἐγνώρισα· ἐγνώρισα καὶ ἐψυχολόγησα τὴ γιαγιά καὶ τὴν φρασεολογίαν τῆς καὶ τὰς προαισθήσεις τῆς, ποῦ εἶναι ἀπαίσιοι αὐτὸν τὸν καιρὸν· «τί λές; μοῦ ἔλεγε πολλές φορές. Ἐώρα πιάνει κρῦο. Θὰ τὸν βγάλωμε κι' ἐτοῦτον τὸν χειμῶνα;» «Θὰ τὸν θγάλωμε κι' αὐτὸν καὶ τὸν ἄλλον, καὶ τὸν ἄλλον ἀκόμη μὴ φοβάσαι, τῆς ἀπαντοῦσα πάντοτε.» «Καλὰ ἐσὺ, τὸ ξέρω ἐσὺ θὰ τὸν βγάλῃς, ἀλλὰ ἐγὼ;» Ὡ, μοῦ ἔρχονταν τότε νὰ τὴν ἀγκαλιάσω καὶ νὰ τῆς πῶ ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πεθάνῃ ποτέ, ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ

νὰ ζῆ πάντοτε ἢ καλὴ γιαγιά, ἢ πολυαγαπημένη.

Καὶ εἰς τὸν μικρὸν μου νοῦν ἐγεννᾶτο τὸ πρόβλημα περὶ τῆς ζωῆς τῆς — ἀθῶα παιδικὰ χρόνια! — ποῦ μ' ἐστενοχωροῦσε πολὺ, καὶ τὸ ὅποῖον ἄφηνα νὰ τὸ λύσῃ ὁ Χρόνος κι' ὁ Θεός. — Ἀλλὰ λείπει τώρα ἐκείνη ἀπὸ τὸ σπίτι, πρὶν ἤτο θησαυρὸς ὀλόκληρος, βουρὸ ἀπὸ χρυσάφι, ὄλος ὁ κόσμος γιὰ μένα. Ὁ χειμῶνας τὴν ἄφησε σχεδὸν ἄθικτον. Τέλη Ἰανουαρίου ἐσφάλισε τὰ μάτια τῆς, ὕστερα ἀπὸ ἀγωνίαν ὀλοκλήρων ἡμερῶν. Τώρα πλέον εἶναι καλὰ σκεπασμένη ἀπὸ τὸ χῶμα τῶν τάφων καὶ δὲν φοβάται τὸν χειμῶνα καὶ τὴν συννεφιά, καὶ δὲν τρέμει τὸ κρῦο καὶ τὸ χιόνι.

*

Μὲ ἐρωτᾶτε πῶς πηγαίνουν τὰ ποιήματα. Δυστυχῶς δὲν ἔχω νὰ σὰς δώσω αὐτὰς τὰς ἡμέρας παρὰ μερικὰ περυσινά, τὰ δημοσιευόμενα διὰ τῆς «Διαπλάσεως», ἐκτὸς τοῦ φετεινοῦ «Τότε καὶ τώρα», τὸ ὅποῖον ὅμως μοῦ φαίνεται τετριμμένον ὡς πρὸς τὸν στίχον, ἀνεξαρτήτως τῆς ἀλληγορίας του. Τὰ θρανία διώχνουν τὴν ποιήσιν, καθὼς μοῦ φαίνεται, ἢ αὐστηρὰ μορφὴ τοῦ καθηγητοῦ καὶ τὸ λατινικὸν κείμενον γεννοῦν τὴν πεζότητα, κατὰ τὴν γνώμην μου, ἀντὶ νὰ γεννήσουν τὴν κλίσει πρὸς τὸ ὠραῖον, πρὸς τὴν ποίησιν. Δὲν παραδέχομαι ὅτι εἶναι ὠραῖα τὰ μαθητικὰ χρόνια.

Ὅπως ἡ περασμένη μας ζωὴ μᾶς φαίνεται αἰ σήμερα ὠραῖα, καὶ μὲ τὰς τόσας θλίψεις τῆς, ἔτσι θὰ μᾶς φανῇ ὠραῖα καὶ αὐτὴ, ὅταν θὰ τὴν ἀναπολήσωμεν ἀργότερα. — Ἔτσι εἶναι· πάντοτε ἐξετάζομεν τὸ παρελθόν, καὶ μὲ ὄλας τὰς δυστυχίας του μᾶς φαίνεται ὠραῖον, θαυμάσιον, ἀνεκτίμητον. Καὶ ἔμως μήπως εἶναι πάντοτε ὅπως τὸ φανταζόμεθα;

*

Δὲν ξεύρω ἂν ἡ «Διάπλασις» χαρίζεται εἰς τὸν «θρίαμβον». διότι τώρα τελευταῖα δὲν βλέπω πλέον Μ. Ἀγγελίας ποῦ νὰ ἐμφανινοῦντῃ δόξαν καὶ τὴν ἰσχύον τοῦ δεσποζοντος (κατὰ τὴν ἰδικὴν του γνώμην) συλ-

λόγου τῆς Χαλκίδος. Ὡς πρὸς τὸ Α'. βραβεῖον τοῦ Ποιητικοῦ Διαγωνισμοῦ, τί νὰ πῶ;

Δὲν μπορῶ ἐγὼ νὰ ὀρίσω τὴν θέσιν τοῦ ποιήματός μου, ἂν καὶ εἶμαι «ἐγὼ ἴσ τ ῆ ς μ ἐ ἀ γ ρ ί α ς ὀ ρ μ ά ς, τ ά ς ὀ π ο ί α ς π ρ ῆ π ε ι ν ἄ κ α τ α π ν ί ξ ω» καθὼς μοῦ γράφει ἐπανελημμένως ἡ φιλιτάτη μου... «μητέρα». Ἐγὼ ἀπλῶς καὶ μόνον ἐζήτησα μὲ πτλλήν ἀδροφροσύνην, νὰ μοῦ ἐπεξηγήσῃ τὸ λάθος τοῦ στίχου εἰς τὸν ὁποῖον προσέκοπτε, διὰ νὰ ξεύρω τι λάθη κάμνω καὶ νὰ τὰ διορθώσω· ἢ Διάπλασις προκατειλημμένη, φαίνεται, ἀπὸ ἄλλας φορὰς ἐθύμωσε πάρα πολὺ, διότι ἐνόμισεν ὅτι ζητῶν ἐγὼ νὰ μοῦ διευκρινίσῃ τοὺς λοξοὺς χρησμούς της, τὴν ἐξήλεγα πάλιν καὶ τῆς ζήτησα τὸν λόγον. Ἔς εἶναι· σᾶς ἀφήνω ἕσᾶς νὰ κρίνητε κατὰ πόσον εἶμαι ἐγὼ ἴσ τ ῆ ς· ἐκτὸς ἂν θέλῃ αὐτὴ νὰ μὲ ἀποδεικνύῃ τοιοῦτον, διὰ νὰ εὐρίσκῃ κατόπιν «π ά τ ῆ μ α» πράγμα τὸ ὁποῖον συνάγω ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἐδημοσίευσεν τὴν ἀφιέρωσιν τῆς «Γαλήνης» μου πρὸς τὴν Βαλκανικὴν Συμμαχίαν—ὅπως τὴν παρεκάλεσα νὰ κάμῃ—ἀρκεσθεῖσα μόνον εἰς τὸ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ ἐκ μέρους μου—ὅπως, πάλιν, τῆς εἶχα γράψῃ.—Ἐν τούτοις δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ γράψω ἐγὼ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἀφῆνων σᾶς νὰ κρίνητε περὶ τοῦ ἂν εὐρίσκομαι ἐν ἀδίκῳ ἢ ἐν δίκαιῳ.

*

Ἔως τώρα δὲν εἶχα ἀποφασίσει ν' ἀλλογραφήσω μὲ τὸν Εὐγενῆ Ἰδανικόν

διότι δὲν θεωρῶ ὡς ἀπάντησίν του πρὸς ἐμὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. (Π' 462) μικρὰν Ἀγγελίαν ἀφοῦ ἀποστίνεται πρὸς ὄλους. Ἄλλὰ καὶ ἂν μοῦ ἀπαντήσῃ χωριστὰ—διότι χωριστὰ μοῦ ἐπρότεινε τὴν ἀλληλογραφίαν—θὰ συμμορφωθῶ μὲ τὴν συμβουλήν Σας καὶ δὲν θὰ τὴν δεχθῶ. Θὰ ἤθελα μόνον νὰ ἐγνώριζα ποῖα εἶναι τὰ συμφέροντα τὰ ὁποῖα θὰ ἔχῃ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀλληλογραφίας καθὼς καὶ ποῖοι εἶναι οἱ πολλοὶ δι' οὓς πρέπει νὰ τὴν ἀπορρίψω.

Τώρα μάλιστα ποῦ τὰ μαθήματα εἶναι πολλὰ καὶ αἱ ὥραι ὀλίγαι, δὲν ἔχω καμμίαν ὄρεξιν ν' ἀνταλλάξω ἐπιστολὰς μαζί του. Διὰ νὰ σᾶς γράψω αὐτὸ τὸ γράμμα ὑπέκλεψα μίαν ὥραν ἀπὸ τὴν βραδυὴν μου μελέτην (δὲν σᾶς τὸ γράφω αὐτὸ διὰ νὰ σᾶς δείξω ὅτι μὲ βαρύνει καὶ ἡ ἰδιότης σας ἀλληλογραφία, κάθε ἄλλο), καὶ ἡ ὥρα εἶναι ἐνδεκα καὶ μισή.

Ἐν τούτοις αὐτὸ ἔπρεπε νὰ τὸ κάμω, καὶ καθυστέρησα πολὺ.

Ἐλπίζω ὅμως ὅτι ἴσως σᾶς ἀποζημιώσω διὰ τὴν τόσῃν ἀναμονὴν ὡς καὶ διὰ τὴν ὥραν ποῦ θὰ χάσετε διαβάζοντας τὸ γράμμα μου.

Ἰπογράφω τώρα αὐτὸ περιμένω ἐκτενῆ καὶ ταχεῖαν ἀπάντησίν σας

Μὲ ἀδελφικὴν ἀγάπην

Ὁ Φίλος σου

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ
(Ι. Ἰωάννου)

Υ.Γ.—Στὸ προσεχές μου γράμμα περιμένετε ἐνδιαφέροντα καὶ περισσότερα. Εὐχομαι εἰς τὴν «Νέαν Ἑλλάδα» σας καὶ τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν.

T.A.

ΓΙΩΡΓΟΥ ΡΑΓΚΟΥ

ΔΙΑΦΥΓΗ...

1

Ψυχή μου απόψε, στὰ πλεμάτια του
ὑπουλο φίδι σὲ τυλίγει . . .
Κι ὄλο παλεύει νὰ σὲ πνίξει
δράκος μ' ἀκοίμητα τὰ μάτια του.
Σκληρὰ σὲ δέρνει τὸ μαστίγι
τοῦ Πόνου καὶ σὲ σφίγγει ἡ πλήξη.

2

Μέσ' στήν ὑπόγεια τὴν ταβέρνα μας
βροσκομε πάντα ἀραξοβόλι,
τὸ πλάνο ζοῦμε παραμῦθι.
Κάπηλα τὸ νεχτάρι κέρνα μας
κάθε καματεροῦ καὶ σκόλη,
τὴν ποινολύτρα δὸς μας λήθη !

3

Τοῦ Βάκχου τὸ πιετὸ γενόμαστε.
πανσίλυπο πὸν βαλσαμώνει,
ὁ πόθος νὰ ξυπνᾷ ὁ σακάτης.
Τοῦ Ἐγὼ τὸ τέρας παιδενόμαστε
νὰ τὸ κοιμίσωμε μὲ ἀφιόνι
σιτὸ σύθαμπο τῆς αὐταπάτης.

4

Τί κι ἂν σιτὸ θάνατο βαδίζομε,
τί κι ἂν ἡ ἀρρώστια μᾶς ἀλέθει
κι' ἡ μέγαιρα μᾶς λιώνει φτώχεια ;
Σὲ ροδοπέλαγα ἀρμενίζομε
ἀγκαλιασμένοι ἐμεῖς τὴ Μέθη,
σπᾶμε τῆς μοίρας μας τὰ βρόχια.

Γιάννινα (1950)

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΟΙΗΤΑΙ ΚΑΙ ΣΤΙΧΟΠΛΟΚΟΙ

Ὅποιος σήμερα ἐξετάζει τὴν ποιητικὴ παραγωγή στὴν Ἑλλάδα, καταλήγει στὸ συμπέρασμα, ἂν εἶναι αἰσθητικὰ μορφωμένος καὶ στοχαστικός, ὅτι τὰ προϊόντα στὸν τομέα αὐτὸν τῆς λογοτεχνίας μας εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἀποκυήματα νοσηρῆς φαντασίας.

Ἐπάρχουν βέβαια λίγες ἐξαιρέσεις, ἀλλὰ αὐτὲς δὲν ἀναιροῦν τὸν κανόνα.

Τί συμβαίνει ; Γιατί ἡ σύγχρονη ποίηση στὴν Ἑλλάδα βγήκεν ἀπὸ τὴ φυσικὴ τῆς κοίτη καὶ τραβάει σὲ δύσβατους δρόμους ; Γιατί οἱ νέοι μας, πὺν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν θεραπεία τῶν μουσῶν, παραπαίουν καὶ σκοντάφτουν, μολονότι μιὰ λαμπρότατη λυρική παράδοση, — ἡ φωτεινὴ λεωφόρος, πὺν ἀνοιξαν οἱ ἀνώνυμοι πλάσται τοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, οἱ ποιηταὶ τοῦ Κρητικοῦ θεάτρου καὶ μιὰ πλειάδα μεγάλων σμιλευτῶν τοῦ στίχου (Σολωμός, Βαλαωρίτης, Κάλβος, Μαρκοράς, Μαβίλης, Παλαμᾶς, Δροσίνης, Καβάφης, Σικελιανός), — τοὺς φωτίζει καὶ τοὺς καθοδηγεῖ ;

Τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς παρακμῆς εἶναι τάχα στενωὸς ἑλληνικὸ ἢ πρόπει νὰ ἀποδοθῆ σὲ μιὰ γενικώτερη πνευματικὴ κρίση μὲ παγκόσμιες προεκτάσεις, πὺν διασπᾶ τὴν ψυχικὴ ἐνότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἀφήνει νὰ βλαστήσουν τὰ λουλούδια τοῦ ἰδανικοῦ καὶ κάνει τὴ ζωὴ μας πολὺ πεζὴ καὶ ἄρρυθμη ; Ἡ παραγωγή δηλαδὴ μετρῶν ἢ ἀσημάντων ποιητικῶν ἔργων δείχνει, ὅτι μᾶς λείπουν οἱ μεγάλοπνοοι ποιηταὶ ἢ ὅτι ξοδεοῦν τὸ τάλαντό τους σὲ μιὰ εὐθνή προχειρολογία ; Ἡ μήπως ἡ πτώση τῆς ἀξίας τοῦ ποιητικοῦ εἴδους ὀφείλεται στὸ ἀντιποιητικὸ κλίμα τῆς ἐποχῆς μας ; Ὅποιος κι ἂν φταίη περισσότερο ἀπὸ τοὺς δυὸ αὐτοὺς παράγοντες (ὁ ποιητὴς καὶ ἡ ἐποχή), γεγονὸς παραμένει, ὅτι κι οἱ δυὸ

τοὺς ἐφάπτονται καὶ ἐπιδροῦν ἀμοιβαῖα ὁ ἓνας πᾶνω στὸν ἄλλο. Γιατὶ ὅσο εἶναι ἀλήθεια, ὅτι μιὰ δυνατὴ προσωπικότητα, προικισμένη μὲ πλούσια φαντασία καὶ ἔντονη πρωτοτυπία ἐκφραστικῆ, μπορεῖ νὰ δημιουργῆ ἀνεξάρτητα πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ καιροῦ ἔργα μεγάλοπνοα, πὺν νὰ ἐλκύουν τὴν προσοχὴ καὶ ἐκτίμηση τῶν συγχρόνων, ἄλλο τόσο εἶναι βέβαιο, ὅτι κι ὁ ποιητὴς σὰν μονάδα τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, σὰν συνισταμένη τῶν τάσεων τῆς ἐποχῆς του, δεσμεύεται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ καιροῦ του.

Ἔτσι τὰ προβλήματα περιπλέκονται τόσο, ὥστε δύσκολα ὁ μελετητὴς μέσα σ' αὐτὸν τὸ λαβύρινθο μπορεῖ νὰ βρῆ τὸ μῖτο τῆς Ἀριάδνης. Γιὰ νὰ δοθῆ μιὰ πειστικὴ ἀπάντηση στὰ παραπάνω ἀμείλικτα ἐρωτήματα, χρειάζεται χρόνος πολλὸς καὶ ἐξαντλητικὴ μελέτη τοῦ θέματος, πὺν ἡ ἔλλειψη βοηθημάτων στὴν ἐπαρχία κι ὁ περιορισμένος χῶρος ἐνὸς περιοδικοῦ δὲν ἐπιτρέπουν.

Γι' αὐτὸ θὰ περιορισθῶ στὸ σημερινὸ σημείωμά μου νὰ θίξω τὰ καιρία σημεῖα τοῦ ζητήματος, ὅχι γιὰ νὰ ἀναταράξω τὰ λιμνασμένα νερά τῆς «σύγχρονης ποίησης» — δὲν θὰ ἤμουν ἱκανὸς γι' αὐτὸ, γιατί οἱ νέοι μας ποιηταὶ ἐπαναπαύονται τόσο μακάρια στὶς δάφνες των—, ἀλλὰ γιὰ νὰ ξεκαθαρίσω τὶς ἀπόψεις τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ. Καὶ νομίζω ὅτι χρειάζεται μιὰ τέτοια ἐξήγηση, γιατί ἓνα περιοδικό, πὺν σέβεται τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἀναγνώστες του, δὲν πρέπει νὰ παρασύρεται ἀπὸ τοὺς ἐπικινδύνους πειραματισμοὺς στὴν τέχνη, ὅσοδήποτε κι' ἂν εἶναι τῆς μόδας σήμερα, ἀλλὰ νὰ χαράσσει γραμμὴ καὶ νὰ δίνῃ κατευθύνσεις μὲ σκοπὸ νὰ μορφώνη τὸ καλλιτεχνικὸ αἰθθητήριον τοῦ λαοῦ καὶ νὰ ὑψώνη τὴν πνευ-

ματική του στάθμη... Ὡς γνωστόν, τὰ αἰσθητικὰ δόγματα εἶναι πολὺ ρευστά, γιατί εἶναι συνάρτηση ὑποκειμενικῶν καὶ ἀντικειμενικῶν παραγόντων, ἀτομικῶν καὶ ὁμαδικῶν, καὶ συνδέονται στενά μὲ τὴ φιλοσοφικὴ βιοθεωρία, πὺ καθέννας μας ἀσπάζεταιται.

Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἂ καθορισθοῦν μερικὲς βασικὲς προϋποθέσεις, πὺ κάθε ἀληθινὸς δημιουργὸς (στὴν περίπτωσή μας ὁ ποιητὴς) πρέπει νὰ σέβεται, ἂν θέλει νὰ πραγματώνη τοὺς ἰδεολογικοὺς καὶ αἰσθητικοὺς σκοποὺς τοῦ σ' ἔργα γνήσια καὶ βιώσιμα. Χρέος τῆς «Ἠπειρῶ. Ἐστίας» εἶναι νὰ διακηρῶξῃ ἀπ' ἀρχῆς ὅτι δὲν πρόκειται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ σκολιὸ δρόμὸ τῆς παραδοξολογίας, ὅπου κραυγαλέοι καὶ ἔξαλλοι προχωροῦν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς «σύγχρονης ποίησης», οὔτε ἔχει τὴ διάθεση νὰ ἐνισχύσῃ ἀπόπειρες πὺ νοθεύουν τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς τέχνης, ἀλλ' ἔρχεται νὰ τονώσῃ τὴ μόνη γνήσια λυρική παράδοση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, πὺ αἰῶνας τώρα τὴν δένουν σὰν ἀδιάσπαστη ἀλυσίδα οἱ μεγάλοι ἐκπρόσωποι τοῦ λυρικοῦ λόγου μας. Ποίημα, πὺ θυμίζει ἐμφαντικὰ ξένα πρότυπα, ἀπροσάρμοστα στὴν ἑλληνικὴ ζωὴ, μπορεῖ νὰ δείχνῃ τὴ μάθησι καὶ τὴν μιμητικὴ ἰκανότητα τοῦ δημιουργοῦ του, ἀλλὰ δὲν πλουτίζει τὴν ἐθνικὴ μας τέχνη. Κι' ὅταν μάλιστα στερεῖται δυὸ βασικὰ ἑλληνικὰ προτερήματα (τὸ ἔλλογο στοιχεῖο καὶ τὴν ἀγρία μορφή), τότε μὰ τὴν ἀλήθειαν δὲν βλέπω τί μπορεῖ νὰ προσφέρῃ στὴν ἰδεολογικὴ καὶ αἰσθητικὴ μόρφωσι τοῦ κοινοῦ μας. Καὶ πρέπει νὰ μὴ παραγνωρίζωμε τὸ γεγονός, ὅτι ἡ τέχνη (ἐπομένως καὶ ἡ ποίησι) δὲν γίνεται γιὰ νὰ ἰκανοποιῇ τὰ βίτσια μιᾶς μειοψηφίας (τίς διαστροφὲς ὠρισμένων ἀτόμων), ἀλλὰ γιὰ νὰ συγκινή ἓνα μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ, (πὺ βέβαια θάχῃ τὴν ἀναγκαία πνευματικὴ συγκρότησι κι' αἰσθητικὴ προπαιδεία), «τοῦ ὑγιῶς σκεπτομένου καὶ αἰσθανομένου λαοῦ».

Μερικὲς φορές ἓνα ποίημα δὲν γίνεται κατανοητὸ ἀμέσως, γιατί ἡ ἰδέα του εἶναι στρουφνὴ καὶ περίπλοκη (αὐτὸ συμβαίνει στοὺς ἐγκεφαλικοὺς λεγομένους ποιητὰς), ἀλλ' ὅταν ὑπάρχει τὸ ἔλλογο στοιχεῖο, ὁ ἀ-

ναγνώστης ἢ ἀκροατὴς βρίσκει τὸ μῖτο τοῦ νοήματος, ἂν βέβαια δὲν εἶναι ἀπαίδευτος. Τὰ κατασκευάσματα ὅμως πολλῶν ἀπὸ τοὺς νέους ποιητὰς μας, ὅσο κι' ἂν πονοκεφαλῆσι κανεῖς, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβῃ, γιατί δὲν ἔχουν λογικὸν εἰσρόμ., ἀλλὰ εἶναι νεφελώματα καὶ περιγράμματα ὅπου, καθέννας, τοποθετεῖ «κατὰ βούλησιν», τὴν ἰδέαν καὶ τὸ συναίσθημα, πὺ θέλει. Ἐὰν αὐτὸς εἶναι σκοπὸς τῆς νέας ποίησης, νὰ μᾶς δίνη ἓνα κακοφτειασμένο δοχεῖο, ὅπου ἔμεις νὰ βάζωμε ὅποιο λουλούδι κι' ὅποιο μύρο θέλωμε, τότε ἀσφαλῶς οἱ νέοι μας ποιητὰι πετυχαίνουν τὸ σκοπὸ τοῦ ἀρνητικά. Ἀλλὰ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ ποιητὴς υποβιβάζεται σὲ στιχοπλόκο καὶ τὸ ποίημα ἂντι νὰ εἶναι πίνακας ζωγραφικῆς, πὺ δείχνῃ τὴ συνθετικὴ ἰκανότητα τοῦ δημιουργοῦ του, καταντάει θεματογραφικὴ ἄσκησι, γύμνασμα πρωτόπειρου ζωγράφου, πὺ παλεύει νὰ βρῇ τὸ δρόμο του... Ὅταν ὑπάρχῃ ἡ ἰδέα στὸ ποίημα ἔκτυπη (πὺ σὰν ψυχικὸ γεγονός μπορεῖ νᾶναι στοιχεῖο γνωστικὸ ἢ συναισθηματικὸ ἢ βουλητικὸ), τότε μόνο συνειδητὰ ἔδρασιώνεται καὶ ἡ αἰσθητικὴ ἐκτίμησι τοῦ ἔργου τέχνης (τοῦ ποιήματος). Ὅταν δὲν καταλαβαίνω τὴν ἰδέαν, τὴν ψυχὴν τοῦ ἔργου, δὲν μπορῶ καὶ νὰ τὸ ἀπολεύσω ἔντονα ἀπὸ κάθε πλευρὰ του. Ἐπομένως ἡ αἰσθητικὴ μου ἐκτίμησι παρεμποδίζεται. Ὅποιος ἀμφισβητεῖ αὐτὴ τὴν ἀλήθειαν, ἀγνοεῖ τὰ δεδομένα τῆς ψυχολογίας. Θὰ μᾶς εἰποῦν ἴσως μερικοὶ, ὅτι ἡ διανοητικὴ ἐργασίαν στὸ ποίημα, δὲν γίνεται μὲ μαθηματικὴ σκέψῃ, δηλαδὴ μὲ τὰ σχήματα τῆς τυπικῆς λογικῆς, ἀλλὰ ἔμμεσα διὰ τοῦ συναισθηματος. Ἐπ' αὐτοῦ ὁ Παλαμᾶς λέγει χαρακτηριστικὰ τὰ ἑξῆς στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου» (σελ. 19). «Δὲν μπορεῖ λαμπρότερα νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμὸ τῆς ἡ ποίησι παρὰ μὲ τὴ λυρική σκέψῃ.»

Κι' ἄλλοῦ παρακάτω στὸν ἴδιο πρόλογο (σελ. 23) προσθέτει: «Ὅμως δὲν θὰ πῆ μ' αὐτὸ πὺς τὰ ποιητικὰ δράματα δὲν θὰ τὰ κασιτροῦν ὁ Λόγος καὶ πὺς δὲν θὰ τὰ θρέφῃ ἡ Ἐπιστήμη.

Ὁ καιρὸς μας εἶναι, πρῶτα κι' ἀπ' ὅλα, κ ρ ι τ ι κ ὄ ς. Τῆς ἐλαφροῦς κι' ἀφιλοσόφητης παραξενιάς τὰ παιγνιδίσματα

και τα παραπατήματα, όσο καλοδοϋλευτα κι' αν είναι, δύσκολα θα ταυριάζουν με τη σοβαρότητα και με το ύψος και με την κοινωνικότητα της Τέχνης».

Αϋτά σημαίνουν ότι, δέν μορφεϊνά λείπη από το ποίημα ο εκδηλος νοηματικός πυρήνας (ιδέα, συναίσθημα, βουλευτική στοιχείο), χωρίς ή έλλειψη αυτή να αφαιρη πολυ από την αξία του ποιήματος. Οι λόγοι του Παλαμά αποσαφηνίζουν θεμελιακό για την ποίηση ζήτημα, δηλαδή την ανάγκη να υπάρχει στο ποίημα απαραίτητα το έλλογο στοιχείο, με τη διαφορά ότι εδώ (δηλ. στην ποίηση) δέν έχουμε διανοητική εργασία με λογικά σχήματα, αλλά λυρική σκέψη η.

Εάν τα ανωτέρω ισχύουν για την ποίηση κάθε λαού και κάθε εποχής, πολυ περισσότερο σημασία αποκτούν για τον ελληνικό ρυθμικό λόγο, που καθώς πρωτοβλάστησε στην αρχαιότητα και πέρασε από όλα τα είδη της ποίησης, (θρησκευτικό ύμνο, έπος ήρωικό και διδακτικό, λυρική ποίηση, δράμα, κ.λ.π.) διατήρησε πάντα τον ιδεοκρατικό χαρακτήρα του. Η Βυζαντινή και νεότερη ποίησή μας (λαϊκή και προσωπική) ουδέποτε παραβλέπει την ανάγκη να έχη κάθε ποίημα με ανώτερες αξιώσεις φανερό το νοηματικό του πυρήνα. Λοιπόν μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα, σε τέτοιους ορίζοντες διάφανους, σε τέτοια καθαρή παράδοση λυρική, πώς μπορούν να γίνονται δεκτά χωρίς εκπλήξη και εκνευριστική δυσαρέσκεια κινήματα ποιητικά, που εισάγουν και να δαιμόνια, που έρχονται να ιδρύσουν επάνω στον ξάστερο ελληνικό Παρνασσό, τα αγάλματα σχοτεινών θεών του Βορρά, που θέλουν να μεταφρατεύουν στον τόπο μας τεχντροπίες άπροσάρμοστες στον ελληνικό τρόπο του σκέπτεσθαι; «Ο «λόγος» καλλιεργήθηκε κατ' έξοχήν από το ελληνικό πνεύμα και δέν επιτρέπεται σε κανένα, όσο κι' αν θέλει να φαίνεται επικίνδυνα πρωτότυπος, να λερώνη την πνευματική μας παράδοση με τα «άλογα» κατασκευάσματα του.

Πολλοί από τους νέους μας ποιητές δέν αδιαφορούν μόνο για το περιεχόμενο των έργων των, αλλά παραμελούν

και τη μορφή... Νόμοι και κανόνες ποιητικοί, που τους καθιέρωσε μακρόχρονη παράδοση, καταλύονται και ποδοπατούνται εν ονόματι της πρωτοτυπίας στην έκφραση, για να μη χαλάση ο προσωπικός τόπος. "Ετσι προκύπτει άρρυθμία και παραδοξολογία εκνευριστική. Φυλλομετρώντας τις ποιητικές συλλογές των νέων μας, μπορείς εύκολα να σταχυολογήσης σωρεία παραδειγμάτων τέτοιας έλευθερότροπης κενολογίας... "Αλλά μιá τέτοια εργασία θα με παρέσυρε μακριά. Και δέν είναι αυτός σήμερα ο σκοπός μου. Δέν άρχει το λογοτέχνημα (και μάλιστα το ποίημα) να είναι εμπλουτισμένο με ιδέα, (ύψηλή βέβαια και ενδιαφέρουσα), αλλά πρέπει και ή μορφή του με την πλαστική έκφραση να ανταποκρίνεται άρμονικά στο ιδεολογικό περιεχόμενο. Η καλλιέργεια της μορφής (ύψος, ρυθμός, έκφραστικά μέσα, σχήματα λογοτεχνικά, ομοιοκαταληξία κλπ.) δέν είναι μιá άχρηστη λεπτομέρεια, όπως μερικοί νομίζουν, κατά τη λογοτεχνική δημιουργία, αλλά το δεύτερο σκέλος, με το οποίο θα σταθί ήρθιο το έργο. Μορφή παραμελημένη κάνει το ποίημα χωλό, όσο κι' αν είναι ρωμαλέο στην έμπνευσή του. Και στο σημείο αυτό παίρνω την ευκαιρία να σημειώσω, ότι πολλοί από τους κριτικούς μας, που άγνόησαν ή έκριναν με επιείκεια την αδιαφορία μερικών ποιητών μας για την τελειότητα της μορφής, έκαμαν δ'πλό κακό, γιατί υπετίμησαν την αξία του έργου των ποιητών αυτών, παραβλέποντας τα ψεγάδια στη μορφή των έργων των και αποθράσυναν πολλούς απ' τους νέους μας, ώστε να καταλύουν άψήφιστα τη συμμετρία και το ρυθμό σαν άχρηστα στολίδια του στίχου. Και δέν μπορούν να καταλάβουν δυστυχώς πολλοί από τους κριτικούς μας και τους ποιητές μας, ότι άλλο πράμα είναι ο έλευθερος στίχος κι' άλλο το άρρυθμο στιχοπλόκημα... "Εγραψε κι' ο Παλαμάς ποιήματα σ' έλεύθερο στίχο (κλασικό παράδειγμα ο «Δωδεκάλογος του Γύφτου»), αλλά μέσα τους ζή και πάλλει ευδιάκριτα ο ρυθμός σαν βασιλιάς της άρμονίας, ενώ συνήθως όσοι εκ των νέων μας προτιμούν

τὸν ἐλεύθερο στίχο ὡς ὄργανο ἐκφραστικῶ των τὸν κακοποιούν, τοῦ ἀφαιροῦν κάθε ρυθμὸ καὶ μουσικότητα κι' ἔτσι κατα- τοῦν σὲ ἀ φ ὄ ρ η τ η π ε ζ ο λ ο γ ί α.

Οἱ παλαιότεροι ποιηταὶ μας, πὸ εὐ- συνειδητοὶ στὴ δουλειὰ τους, βασάνιζαν πολὺ τὸ νοῦ τους, γιὰ νὰ βροῦν τὴν κα- τάλληλη λέξη καὶ τὸ ἀνάλογο φραστικὸ πε- ρικάλυμμα τῆς ἰδέας, καὶ τὸ κυνηγητὸ αὐ- τὸ τῆς τελείας μορφῆς ἦταν κάποτε ἐπίμο- νη καὶ μαρτυρικὴ προσπάθεια. Εἶναι γνω- στὸ πόσο πάλευεν ὁ Σολωμός, (βαδίζον- τας, πᾶνω στὸ αἰσθητικὸ δόγμα τοῦ Σίλ- λερ, μὰ καὶ στὴ γνήσια ἑλληνικὴ ἀντίλη- ψη περὶ τέχνης), γιὰ νὰ βρῆ τὸν τέλειο τύπο ποιητικῆς ἐκφρασης.

Ἄφήνω τοὺς ἄλλους μεγάλους νεοέλ- ληνες λυρικούς, πού συστηματικὰ ἐσμί- λυναν τὸ στίχο, κι' ἔρχομαι στὸ φαινόμε- νο τοῦ δημοτικῆς τραγουδιοῦ. Μήπως κι' ὁ λαϊκὸς τραγουδιστής, δὲν προσέχει πάν- τοτε νὰ ἐκφράσῃ τ ἔ λ ε ι α τ ἰ ς ἰ δέ ε ς καὶ τὰ συναισθήματά του, μήπως δὲν πλάθει μαστορικὰ μὲ τὸ σφυρὶ του τὰ ἐκφραστι- κά του μέσα πᾶνω στὸ ἀμόνι τῆς ἐθνικῆς γλώσσας καὶ παράδοσης; Ποιὸ δημοτικὸ τραγοῦδι μποροῦν νὰ μᾶς ἐπιδείξουν οἱ ἐκπρόσωποι τῆς «σύγχρονης ποίησης» κα- κοπλεγμένο κι' ἄρρυθμο; Κι' ἀφοῦ ὁ ἀν- τιπρόσωπος τοῦ λαοῦ σέβεται τὴ μορφὴ, σημαίνει ὅτι ἡ ἀπαίτηση αὐτὴ γιὰ τὴν ἑλληνικὴ ποίηση εἶναι β α σ ι κ ῆ, γνώρι- σμα τῆς νοοτροπίας τοῦ λαοῦ μας καὶ τῶν αἰσθητικῶν του ἀντιλήψεων.

Ἐπάρχει, θὰ μᾶς εἰποῦν μερικοί, καὶ στὸν πεζὸ λόγο π ο ί η σ η..., δηλαδὴ ἡ πλαστικότης τῆς ἐκφρασης καὶ ἡ ρυθμι- κὴ διάταξη τῶν λέξεων μὲ κατάλληλους ἤχητικούς συνδυασμούς. Κάποιοι φιλόλο- γοι μάλιστα προσπάθησαν νὰ ἀνεύρουν συστήματα μετρικὰ στοὺς λόγους τῶν ἀρ- χαίων ρητόρων (καὶ ἰδίως τοῦ Δημοσθέν- η). Κι' ἀπ' τὰ κείμενα τῆς νέας λογοτε- χνίας μας θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ ξεχωρί- σῃ ἀρκετὰ πεζογραφήματα, πού ἔχουν τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Τὸ ὕφος π.χ. τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Βλαχογιάν- νη (σὲ μερικὰ σύντομα, ἀλλὰ κομπᾶ ἀφη- γημάτά του), τοῦ Παπαντωνίου στοὺς «Πε- ζοὺς Ρυθμοὺς» κ. ἄ. ἔχει νεῦρα ποιητικὰ

καὶ κυριαρχεῖται ἀπὸ ρυθμὸ. Κι' ἐπειδὴ ἀνέφερα τὸν ἀπαράμιλλο διαμορφωτὴ τοῦ πεζοῦ τραγουδιοῦ, ὀφείλω νὰ τονίσω, ὅτι τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ λογοτεχνικὸ εἶναι δυσκο- λώτατο καὶ μόνο δόκιμος ποιητῆς πού κα- τέχει στὴν ἐντέλεια τὰ μυστικὰ τῆς Τέχνης, μπορεῖ νὰ τὸ καλλιεργήσῃ μὲ ἐπιτυχία, χω- ρὶς νὰ ξεπέφτῃ σὲ ρηχὴ καὶ ἀμουση πεζο- λογία.

Ὡστε κι ὡς πεζοτράγουδα νὰ ἐξετα- σθοῦν πολλὰ ἀπὸ τὰ δημιουργήματα τῆς «σύγχρονης ποίησης» πάλι φαίνονται ἀπο- τυχημένα.

Ἀφοῦ λοιπὸν κι ὁ φορτωμένος μὲ ποι- ητικὰ στολίδια πεζὸς λόγος, σὰν ἐρμαφρό- διτο κ α τ α σ κ ε ὑ α σ μ α, εἶναι ἓνας σκό- πελος, ὅπου σκοντάφτουν οἱ μὴ προικισμέ- νοι μὲ ἰσχυρὸ τάλαντο, ἀπορῶ γιὰτὶ πολ- λοὶ ἀπὸ τοὺς νέους μας τὸν προτιμοῦν ὡς ὄργανο ποιητικὸ. Καὶ γιὰτὶ νὰ μὴν ἀκο- λουθοῦν καλύτερα τὴν π ε π α τ η μ ε ν η ν πού δὲν ἔχει τόσες κακοτοπιές; Εἶναι πλά- νη νὰ νομίζουν οἱ νέοι μας ὅτι οἱ ὀρθόδο- ξοὶ ποιητικοὶ τρόποι εἶναι κάτι τὸ κοινὸ καὶ τριμμένο, ὅτι ἡ παλιὰ ποίηση «ἔ χ ε ι ἔ ε π ε ρ α σ τ ῆ» καὶ ὅτι ἡ νέα γενιὰ πρέ- πει νὰ διαλύσῃ κάθε δεσμὸ μὲ τὴ λυρικὴ μας παράδοση. Πρὶν ὅμως γκρεμίσωμε τὸ παλιὸ οἰκοδόμημα, πρέπει νὰ σχεδιάσωμε κάτι καλύτερο. Δὲν ἐπιτρέπεται ὁ ὑπερβο- λικὸς ζήλος τῆς πρωτοτυπίας νὰ μᾶς παρα- σύρῃ σὲ εἰκονοκλαστικὰ γιὰ τὴν Τέχνη κι- νήματα. Ἄν μποροῦμε νὰ δημιουργήσωμε μιὰ νέα ποιητικὴ τεχνοτροπία, πού νὰ πει- θαρχῆ σὲ νόμους καὶ κανόνες, ἄξιος ὁ μι- σθὸς μας. Ἄλλωθ, ἄς σεβαστοῦμε τὴν πα- ράδοση, ἢ τὸ πολὺ ἄς κοιτάξωμε νὰ ἀνα- νεώσωμε (πάντοτε μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ρυθμοῦ καὶ τοῦ λόγου) ὅ,τι ἐπιδέχεται συγ- χρονισμὸ κι' ἀναπροσαρμογὴ. Κι' ἂν σπά- σωμε τὰ χαλινάρια τοῦ στίχου (στροφικὰ συστήματα, ἰσοσύλλαβο μέτρο κι' ὁμοιοκα- τακηψία), δὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταλύσωμε τὸ Ρ υ θ μ ὸ.

Ὁ Παλαμᾶς ἀφιερώνει στοὺς ἐξωφρε- νισμοὺς τῆς μοντέρνας τέχνης τὸ παρακά- τω τετράστιχο. (Νύχτες τοῦ Φήμιου).

Νὰ ὁ καιρικὸς μοντερνισμός. Φέρνει μυα-
[λὰ καὶ νιάτα κάποια
νὰ πλέκουν μὲ τριαντάφυλλα τὰ στέφανα

Ποιὸς ξέρει! Κάποιος δαίμονας, μπορεί, πού
[θρέφει ἢ καταστρέφει,
νὰ παίξει κάνοντας ἐμπνοή, τέχνη, τὴν τύ-
[φλα καὶ τὸ κέφι...

Μιὰ ἀκόμη πρόσθετη μαρτυρία, πού πείθει ὅτι ἡ μοντέρνα τέχνη, ὅταν ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν πλαστικὴ ἔκφραση τῆς ιδέας, βγαίνει ἀπὸ τὰ πλαίσια τοῦ κ ο ν ο ν ι κ ο ὦ καὶ κ ο ι ν ῶ σ πα ρ α δ ε κ τ ο ὦ Κ α λ ο ὦ καὶ μπαίνει στὸ σκολιὸ δρόμο τοῦ ἐξεζητημένου καὶ παράδοξου (κάποτε μάλιστα ἐγγίζει τὰ ὅρια τοῦ παράλογου καὶ παρανοικοῦ), εἶναι ἡ ὁμολογία τοῦ ζωγράφου Πικασσό, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ μὲ τις κυβιστικὲς ἐκκεντρικότητές του ξάφνισε καὶ θάμπωσε τοὺς κριτικούς του, δήλωσε τελευταῖα ὅτι δὲν ἀναγνωρίζει ὁ ἴδιος αἰσθητικὴ ἀξία στὸ ἔργο του καὶ ὅτι ἡ ἐπιτυχία του ὀφείλεται στὴν τρέλλα τῶν ἄλλων, πού ἔδιναν σημασία στὰ δικὰ του παραστρατήματα.

Οἱ ἐκπρόσωποι τῆς «Σύγχρονης Ποίησης» δὲν φαίνεται νὰ ἐνδιαφέρωνται πολὺ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μ ὕ θ ο υ μέσα στὰ ἔργα των. Κι' ὅμως αὐτὸς εἶναι τὸ μαγικὸ μέσο, μὲ τὸ ὁποῖο τὸ λογοτέχνημα ἀποκτᾶ ζωτάνια.

Ἡ ἀνυπαρξία τοῦ μ ὕ θ ο υ στὴν ποίηση, δηλαδὴ τοῦ στερεοῦ ἐκείνου σκελετοῦ γύρω ἀπὸ τὸν ὁποῖον στρέφονται τὰ νοήματα καὶ πλέκονται τὰ συναισθήματα, θεωρεῖται βασικὸ ἐλάττωμα, πού ἀφαιρεῖ κάθε ἀξία ἀπὸ τὴν ποιητικὴ δημιουργία. Αὐτὸ ὀρθὰ τὸ τόνισε στὸν «Φαίδωνα» ὁ Πλάτων λέγοντας. «Τὸν ποιητὴν δέοι, εἴπερ μέλλοι ποιητῆς εἶναι, ποιεῖν μύθους, ἀλλ' οὐ λόγους». Δηλαδή: ὁ ἀληθινὸς ποιητῆς δὲν ἀρέσκειται νὰ ρητορεύῃ μὲ ἡχηρὰ λόγια μόνο. ἀλλὰ προσπαθεῖ νὰ συνταιριάξῃ τις ιδέες καὶ τὰ συναισθήματά του κατὰ τ ρ ὀ π ο π λ α σ τ ι κ ὸ, δημιουργῶντας στὸ ἔργο του μιὰ ζ ω ἡ π λ α σ μ α τ ι κ ῆ, πού γοητεύει καὶ παρασέρνει τὸν ἀναγνώστη ἢ ἀκροατὴ καὶ ἔμμεσα διὰ τοῦ συναισθήματος τοῦ ὑποβάλλει τὸ δί-δαγμα καὶ τὴν αἰσθητικὴ συγκίνηση. Αὐτὴ εἶναι ἡ μαγικὴ δύναμη τοῦ μ ὕ θ ο υ γιὰ τὴν ἀρχαία λογοτεχνία, ὅπως παρατηρεῖ κι' ὁ Ἀριστοτέλης στὴν «Ποιητικὴ»

του. Καὶ τὸ αἰσθητικὸ αὐτὸ δόγμα, νομίζω, δὲν χάνει καὶ σήμερα τὴν ἀξία του.

Προσπάθησα μὲ τὸ ἄρθρο μου αὐτὸ, πού μοιραῖα ἔχει πολλὲς ἀτέλειες κι' ἀστοχίες νὰ δείξω τὸ σφαιρὸ δρόμο, πού παίρνουν ὅσοι ἀπὸ τοὺς νέους μας θεράποντες τῶν μουσῶν προβαίνουν σὲ ἐπικίνδυνες καινοτομίες. Δὲν ἐλπίζω, ὅτι θὰ πείσω κανένα ν' ἀλλάξῃ πορεία, γιὰτὶ εἶναι φανατικὰ δοσμένοι στὰ νέα τους εἶδωλα, κι' ἀφοῦ δὲν ἀσχοῦν τὸν αὐτοέλεγχό στὰ δημιουργήματά τους, φυσικὸ εἶναι νὰ μὴ δέχονται καὶ τὴν κριτικὴ τῶν ἄλλων.

Πῶς μποροῦν ἄλλωστε οἱ ἀ μ ὕ η τ ο ι νὰ εἰσέλθουν στοὺς μαϊνάνδρους τῶν σκέψεων των; Ἴσως ὅμως οἱ λόγοι μου νὰ φρανοῦν ὀφελίμοι σὲ ὅσους δὲν ἔχουν πολὺ προχωρήσει στὸν ὀλισθηρὸ δρόμο καὶ μποροῦν νὰ ξαναγυρῶσιν σὲ κάπως ὑγιέστερες ἀντιλήψεις γιὰ τὴν ποίηση.

Ἄπευθύνομαι σ' ἐκείνους, πού διατηροῦν στὴν ψυχὴ τους λίγη ἑλληνικὴ εὐαισθησία καὶ φιλοκαλία καὶ ἐπομένως, ἂν τοὺς μάγεψαν προσωρινὰ οἱ Σειρήνες τοῦ νεοσυμβολισμοῦ καὶ σουρεαλισμοῦ (καὶ δὲν ξέρω τίνας ἄλλου — ι σ μ ο ὦ), μποροῦν εὐ' ὄλα, νὰ ἀποτοξινωθοῦν. Ἄλλιῶς ἄς μὴ στέλλουν στὴν «Ἡπειρωτ. Ἐστία» ἀνόητα καὶ ἄρρηθμα παιγνιδίσματα, γιὰτὶ δὲν πρόκειται νὰ φιλοξενηθοῦν. Ἀντιθέτως μὲ πολλὴ στοργὴ θὰ ὑποστηρικτῆ ἡ ποιητικὴ ἐργασία κάθε νέου πού εἶναι σύμφωνη μὲ τὰ ἑλληνικὰ ἦθη, πού ἐντάσσεται μέσα στὴν ἐθνικὴ μας παράδοση καὶ πειθαρχεῖ στοὺς αἰσθητικούς νόμους, ὅπως κανόνισε ἡ μακροαίωνη λυρικὴ δημιουργία τοῦ λαοῦ μας. Στὴν ἐργασία τῶν προκατόχων μας, τῶν δασκάλων μας, θὰ στηριχθοῦμε, γιὰ νὰ πλάσωμε τὰ νέα ποιητικὰ μας πρότυπα. Κι' ἄς μὴν ξεχνοῦμε τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Παλαμᾶ: (Δωδεκάλ. σελ. 20). «...Ὁ μελλόμενος μεγάλος ποιητῆς τῆς Ρωμοσύνης, ὁ βασιλιάς τῶν ποιητῶν της, θὰ βρεθῆ πᾶς ἀντάμωσε μὲ τὴ λεβέντικη πνοὴ τοῦ «Διάκου» καὶ τοῦ «Φωτεινοῦ» τὴ συνθετικὴ δύναμη τῶν «Ἐλεύτερων Πολιορκημένων».

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΙΑΓΚΑ

ΕΥΑ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Τοῦ Μυστηρίου ἰέρεια τρανή
στὰ Ὁράματά σου τώρα κοίμον αἰώνια
συνεπαρμένη ἀπ' τῆς Πυθίας τῆ φωνή.
Κι' ἄς γέρονουν στὸ κεφάλι σου τὰ κλώνια
τῆς ἀνθισμένης δάφνης—θεῖο γέρας.
Μὲς τὴν ψυχὴ σου βάλσαμο ἢ ἐλπίδα τοῦ χρησμοῦ.
Καὶ μυροβόλος τῆς Ἑλλάδας ὁ ἀέρας,
ζωὴ τοῦ φωτεινοῦ σου στοχασμοῦ,
μ' ἀγάπη καὶ στοργὴ θὰ σὲ χαϊδεύει,
μηνύματα χαιρετισμῶν μας φέροντας γλυκὰ
ἀπ' τῆ Λωδῶνῃ, πὸν μυστηριακὰ σοῦ νεύει.
Τὴν ἀναπάφον . . . Γύρω σου στολίδια ἐξωτικά
τ' ἀρχαῖον Κάλλους, μάομαρα, κολῶνες
ὄ, τι εἶχες ἀγαπήσει στὴ ζωὴ σου πιδὸ πολὺ :
Κνωσοὺς, Μυκῆνες, Ὀλυμπίες καὶ Παρθενῶνες,
Πνύκες κι' Ἀκαδημίες, π' ἀστραποβολεῖ
τὸ φῶς τους ὡς τὰ πέρατα τοῦ κόσμου.
Ἰεροφάντισα. κοιμήσου. Σὲ κρυφῇ
κι' ὀλόψυχη δέομαι προσευχὴ μου ἐντὸς μου :
ν' ἀναπαντεῖς εἰρηνικά, ὦ Μεγάλῃ Ἀδερφῇ.
Τὸν ὕπνο σου θὰ νανορίζουνε τ' ἀηδόνια,
σὰν ὄρφικοὶ ρυθμοὶ μιᾶς ὑπερχόσμιας μουσικῆς.
Κισσοὶ θεν' ἀγκαλιάζουνε κι' ἀγρόκλημα αἰώνια
τὸ χῶρο τὸν ἱερό, πὸν κατοικεῖς.
Καὶ θάοχεται τ' ἀγέρι νὰ σοῦ φέρει
μηνύματ' ἀπὸ τὴν πατρίδα σου τῆ μακροννή . . .
Γλυκοκοιμήσου. Καὶ μὴ φοβηθεῖς σ' αὐτὰ τὰ μέρη
τοῦ Ποιητῆ ἂν ἀκούσεις, σὰν παιᾶνα τῆ φωνῇ
κι' ὄλα σὲ προσευχὴ νὰ γονατίζουνε τριγύρω
τὴν ὥρα, πὸν θὰ συγκλονίζονται οἱ Δελφοί.
Ἰερὴ μυσταγωγία ! Στ' ἄγοιο καὶ στεῖρο
ἐτοῦτο χῶμα γίνονται ὄλοι τῆς Ἰδέας ἀδελφοί
Σκύψε σιγὰ κι' εὐλαβικά καὶ προσευχὴ σου,
τί σήμανεν ἢ ὥρα τοῦ Μεγάλου Μύστη . . .
Καί, σὰν ἡ τελετὴ θὰ τελειώσει, σιγανοκοιμήσου
μακάρια, πὸν σ' ἔθρεψε μιᾶς Ἰδέας ἢ πίστη.

ΤΟ “ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΑΔΕΡΦΟΥ,” (ΚΑΙ Η “ΛΕΟΝΩΡΑ,” ΤΟΥ BURGER)

Στὸ περιοδικὸ τῆς Θεσσαλονίκης «Μορφές» (τεῦχος Ἰουνίου) ὁ λόγιος κ. Δεδούσης γράφοντας γιὰ τὸ «τραγουδί τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ» ἀναφέρει σὲ ὑποσημείωση καὶ τὴ δική μας σχετικὴ παρατήρηση, ποὺ ὑπάρχει στὸ ἄρθρο μας γιὰ τὸν ποιητὴ Κώστα Κρυστάλλη. Διαφωνεῖ ὁ κ. Δεδούσης, ὅπως ἔχει δικαίωμα καὶ αὐτὸς καὶ ὁ καθένας. Διαβάσαμε μὲ προσοχὴ τὸ ἄρθρο του καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ διάθεση νὰ πεισθοῦμε. Ἀλλὰ δὲν πεισθήκαμε. Ὁ κ. Δεδούσης ἐπικαλεῖται κ' ἓνα γερμανικὸ τραγουδί «τῆ Λεονώρα» τοῦ Βύργερ. Οὔτε ἡ Λεονώρα μᾶς ἐπείσε. Καὶ νὰ γιατί :

Τὸ τονίσαμε καὶ ἄλλοτε ὅτι στὸ τραγουδί του ὁ λαός, οὔτε μεταφυσικὴ κάνει, οὔτε ἐγκυκλοπαιδεία διδάσκει, οὔτε ἠθικὴ οὔτε τίποτε ἄλλο ἐκφράζει ἀπ' ὅ,τι τὸν συγκινεῖ.

Τὸν πόνο του ἢ τὴ χαρὰ του τραγουδεῖ κ' αὐτὴν ἐξωτερικεύει αἰσθητικᾶ. Ἀλλὰ δὲν ὑπάρχει πόνος καὶ χαρὰ ἔξω ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ δὲν ὑπάρχει ζωὴ χωρὶς ἠθικὴ ἀντιμετώπιση τῶν καθημερινῶν καὶ τῶν αἰώνιων προβλημάτων της. Μοιραῖα λοιπὸν θὰ παρουσιασθοῦν μέσα στὸ δημοτικὸ τραγουδί ποὺ συχνὰ ἀποτελεῖ ἐπέκταση ἐνὸς «ῶχ», καταστάσεις ζωῆς, βιώματα ἠθικὰ, συναισθηματικὰ καὶ ἰδεολογικὰ συγκρούσεις. Καὶ ὅλ' αὐτὰ δίνονται πηγαιῖα καὶ αὐθόρμητα καὶ συνδέονται αἰτιωδῶς μ' αὐτὸ τὸ «ῶχ» κ' ἐπιδροῦν στὴν ψυχὴ μας ἀνάλογα μὲ τὴν δόνηση ποὺ προκαλοῦν. Ἡ ἐπίδραση εἶναι ποικίλη. Μπορεῖ νὰ εἶναι μόνον αἰσθητικὴ ἐπίδραση, μπορεῖ νὰ εἶναι ἠθικὴ ἢ καὶ ὅ,τι ἄλλο. Μὰ πρὸ παντὸς δὲν πρέπει νὰ ξεχνᾶμε πὼς ὁ δημοτικὸς τραγουδιστὴς δὲν πάει γιὰ νὰ διδάξῃ, οὔτε τὸ σκέπτεται αὐτὸ καθόλου. Τὸ τραγουδί του εἶναι αἰσθητικὴ ἀντανά-

κλαση τῶν ψυχικῶν δονήσεων ἀπὸ τὴ γύρω του ζωὴ καὶ ἀπὸ τὴ ζωὴ του.

Στὸ «τραγουδί τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ» ποῖο εἶναι τὸ ἐξωτερικὸ ἐκείνο στοιχεῖο ποὺ δόνησε τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ; Ποῖο ἄλλο ἀπὸ τὸ ξεκλήρισμα μιᾶς οἰκογενείας ποὺ ἦταν πρὶν εὐτυχημένη; Ἐνα μοιρολόϊ λοιπὸν ἢ τοῦλάχιστον μιὰ τάση γιὰ μοιρολόϊ ἐξύπνησε τὴν ποιητικὴν διάθεση τοῦ ποιητῆ. Τί νὰ μοιρολογήσῃ καὶ τί νὰ εἰπῇ; Νὰ εἰπῇ γιὰ τὸ χαμό, γιὰ τὴν ἀμοιρη μάνα, ποὺ εἶναι μόνη σὰν καλαμὰ στὸν κάμπο (εἰκόνα ποὺ ταιριάζει μόνον στὸ θρηνο) καὶ γιὰ τὸ παράπονό της ποὺ εἶναι μακρὰ ἢ κόρη της, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὴν ἔχῃ σὰ μοναδικὴ παρηγοριά στὴ μεγάλη ἐρήμωσή της.

Ἡ μάνα ἢ πηγὴ τοῦ μοιρολογιοῦ καὶ κάποιος ἄλλος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται τὰ παράπονα, ὁ Κωσταντῆς. Εἶναι αὐτὸς ποὺ συμβούλεψε, ποὺ θέλησε, ποὺ ὑπέβλεψε, ἐνάντια σὲ μάνα καὶ σὲ ὀχτῶ ἄλλους ἀδελφούς, τὴ γνώμη του. Τύπος βουλευτικὸς, μορφὴ σκληρὴ, ἀτσάλνια. Καὶ ὁ τύπος αὐτὸς εἶναι προικισμένος μὲ πείρα καὶ μὲ γνώση ἓνας κοσμογυρισμένος Ὀδυσσεάς, (δὲν ξέρουμε ἂν μὲ τὰ πάθη του καὶ τὰ βάσανά του, ἢ χωρὶς αὐτά). Τὸ λέει καθαρὰ ὁ δημοτικὸς ποιητὴς: Ὅταν ἦρθαν προξενητάδες νὰ πάρουν τὴν Ἀρετὴ πολλὴ μακρὰ στὰ ξένα,

«οἱ ὀχτῶ ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κ' ὁ Κωσταντῆς
[τίνος θέλει] !

Τὸ θαυμαστικὸ δὲν ὑπάρχει στὶς ἐκδόσεις τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τὸ θέτομε ἐμεῖς, γιὰτὶ χρειάζεται.

Ἄν μπορεῖτε, φαντασθῆτε τὴ μάχη καὶ τὴν πᾶλη τῶν ὀχτῶ ἀδελφῶν ποὺ προσπαθοῦν νὰ νικήσουν τὸν ἕναν—καὶ ὁμῶς νι-

κιοῦνται. Ἐπεμβαίνει καὶ ἡ μάνα πού θέλει νᾶχη κοντὰ τὴν κόρη της, γιὰ ὅ,τι κι' ἂν συμβῆι στὸ σπίτι, καλὸ ἢ κακό, καὶ νικιέται κι' αὐτὴ. Τὸ τραγούδι δὲν μιλεῖ γιὰ πατέρα. Ἡ μάνα, χήρα, ἔχει ἴσως κυρίαρχη γνώμη πάνω στὰ ἄλλα παιδιά. Ἄλλὰ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποτάξῃ καὶ τὸν Κωσταντῆ. Τὴν σέβεται τὴ μάνα του ὁ Κωσταντῆς. Καταλαβαίνει πολὺ καλὰ τι εἶναι γιὰ τὴ μάνα του, γιὰτι ξαίρει τι εἶναι γιὰ κάθε μάνα, ἡ παρουσία τῆς κόρης της στὸ πλάι της σὲ κάθε ἔκτακτο γεγονός ἔμεσα στὸ σπίτι. Τὴ χαρὰ της ἢ τὴν πίκρα της ἢ μάνα τὴν περνάει κυρίως μὲ τὴν κόρη της, ὄχι τὸσο μὲ τὸ γιὸ της. Ἄς δοῦμε τι γίνεται στὰ ἑλληνικὰ χωριά. Καμμιά μάνα δὲν θέλει νὰ παντρέψῃ τὴν κόρη της μακρῶς. Ἄν αὐτὸ συμβαίῃ σήμερα μὲ τὰ ἔμεσα τῆς συγγενικῆς καὶ ἐπικοινωνίας, πού ἔχουν κάμει ὅλη τὴ γῆ μιὰ γειτονιά, φαντάζεσθε τι κυριαρχικὴ θὰ ἦταν ἡ σκέψη αὐτῆ, ὅταν δὲν ὑπῆρχε τίποτε ἀπὸ τὰ ἔμεσα τὰ σημερινά. Ἄλλ' αὐτὸν τὸν ἀσήκωτο βράχο τῶν ἀντιρρήσεων καὶ τῶν ἀμβολιῶν τὸν σηκώνει μ' ἓναν ὄρκο ὁ Κωσταντῆς, πού μεγαλύτερός του ἴσως δὲν ὑπάρχει :

«Τὸν οὐρανὸ βάζω κριτὴ καὶ τοὺς ἁγίους
[μαρτύρους
ἂν τύχη πίκρα ἢ χαρὰ νὰ πάω νὰ σοῦ τὴ
[φέρω».

Ἄ «οὐρανός», πού ἀντιπροσωπεύει τὶς ἀνώτερες δυνάμεις τοῦ σύμπαντος καὶ αὐτὸν τὸ Θεό, τίθεται κριτῆς, δηλ. δικαστῆς. Καὶ ἐπακόλουθο εἶναι νὰ δεχθῆ τὴν τιμωρίαν του ὁ Κωσταντῆς, ἂν παραβῆ τὸν ὄρκο. Μάρτυρες στὸν ὄρκο του οἱ «ἅγιοι». Λέγεται χωρὶς λέξη δηλωτικὴ ἀριθμοῦ. Πόσοι ἅγιοι ; Ἡ ἀοριστία ἐκφράζει κάτι πολὺ γενικώτερο ἀπὸ κάθε ἀριθμὸ. «Οἱ ἅγιοι» ἀπλῶς εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἁγίων, ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ἁγίων. Εἶναι γνωστὴ ἡ σημασία πού δίνει στὸν ὄρκο ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ξαφνίζονται οἱ δικηγόροι (καὶ ξαφνίζονταν περισσότερο στὰ περασμένα χρόνια) ὅταν βλέπουν ἀπλοῦς χωρικοὺς μὲ κάποιον δέος νὰ τοὺς λένε πὼς δὲν «κάνουν ὄρκο...». Ἡ ὑπόσχεση, πού δίνεται μὲ ὄρκο, θεωρεῖται ἢ πὸς μεγάλη ἠθικὴ ὑποχρέωση πού ἀναλαμβάνει ἓνας ἄνθρωπος.

Ἄ Κωσταντῆς ἐπικαλεῖται τὸν «οὐρανὸ καὶ «τοὺς ἁγίους» καὶ πείθει τὴ μάνα του. Δὲν τὴν πείθει μόνον γιὰτι ὠρκίσθηκε. Τὴν πείθει γιὰτι εἶναι αὐτός, ὁ Κωσταντῆς, πού τᾶβαλε μὲ τοὺς ὄχτῳ ἀδελφούς, πού «περνάει», πού διαβαίνει στὰ ξένα, ὅπως τὸ φανερώνει ὁ στίχος «στὰ ξένα ἐκεῖ πού θὰ περνῶ, στὰ ξένα πού διαβαίνω», εἶναι ὁ Κωσταντῆς πού ξέρεει νὰ λήη ναι καὶ νὰ ἐκτελῆ, νὰ λήη ὄχι καὶ νὰ κόβῃ τὸν ἀντίπαλο μ' αὐτὸ τὸ ὄχι. Ἄ βουλευτικὸς τύπος ἴσως δὲν χρειάζεται νὰ ὀρκισθῆ. Ἄν τὸ κάμη αὐτὸ, εἶναι ἐπειδὴ θέλει νὰ πείσῃ τοὺς ὀλιγόψυχους. Γι' αὐτὸν ἀρκεῖ ὁ λόγος του. Ἄλλ' οἱ τέτοιοι ἄνθρωποι ἀναπνέουν τὸν ἀέρα μιᾶς ἀνώτερης ἠθικῆς καὶ κρατοῦν ἔμεσα τοὺς κᾶτι ἀπὸ τὸ στοιχεῖο πού χαρακτηρίζει τὶς ἠρωϊκῆς ψυχῆς.

*

Ἄ ἔγιναν λοιπὸν ὅλα στὸ σπίτι ὄχι ὅπως τὰ ἤθελεν ἡ μάνα, ὄχι ὅπως τὰ ἤθελεν οἱ ὄχτῳ ἀδερφοί, οἱ ἄβουλοι, οἱ φιλισταῖοι. Ἄ ἔγιναν ὅπως ἤθελεν ὁ ἓνας, ὁ δυνατός. Καὶ ἕστερα ; Ἄ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, χωρὶς νὰ φταῖη κανένας ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ σπιτιοῦ, χωρὶς νὰ φταῖη ὁ Κωσταντῆς, ἀκολούθησε ἡ θεομηνία τοῦ θανατικοῦ «κι' οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν». Ἄ ἔδῳ τελειώνει ἡ πρώτη πράξη τοῦ δράματος. Ἄκολουθεῖ ὁ θρῆνος τῆς μάνας τῆς χαροκαμένης, πού δὲν ἔχει κανέναν στὸν κόσμον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἄρετῆ, πού λείπει μακρῶς στὰ ξένα, σὰν χαμένη κι' αὐτῆ, πού δὲν ξαίρει τίποτε γιὰ τὴ μεγάλη συμφορά, πού βρῆκε τὸ πατρικὸ της σπίτι.

Ἄ ἔτσι φτάνουμε στὸ πυρηνικὸ στοιχεῖο τοῦ τραγουδιοῦ. Ἄ καλαμιά στὸν κάμπο, πού τὴν δέρνει ἡ θύελλα κι' ὁ βορῆας τοῦ θανάτου. Μοιρολογεῖ, κλαίει, προσπαθεῖ νὴ ξεθυμάνῃ καὶ καταριέται, ποῖον ἄλλον ἀπὸ τὸν Κωσταντῆ ; Εἶναι ἀραγε ἡ κατάρα πού τὸν σήκωσε ἀπὸ τὸν τάφο, εἶναι ἡ δύναμη τῆς κατάρας πού ἀνατάραξε τὴ γῆ ; «Εἶναι ἡ κατάρα», λέει ὁ κ. Δεδούσης, «ἀφοῦ τὸ λέει καθαρά τὸ δημοτικὸ τραγούδι.»

Ἄπὸ τὸ μυριονάνθημα καὶ τὴ βαρεὶα κατάρα ἢ γῆς ἀναταράχθηκε κι' ὁ Κωσταντῆς ἐβγήκε. Γεννιέται ὁμως ἡ ἀπορία ; Γιατι ἔπιασε ἡ κατάρα ; Γιατι δὲν πιάνουν πάντα

οὐ κατάρες. "Ἐτσι πιστεύει ὁ λαός. Κι' οὔτε ὑπάρχουν ἠθικὲς συνέπειες, ἀφοῦ δὲν πιάνουν. Μήπως ἐπειδὴ ὁ Κωσταντῆς ὠρκίστηκε; Μήπως ἐπειδὴ ἔδωκε μέγαν ὄρκον, πὺν μεγαλύτερός του ἴσως δὲν ὑπάρχει; Ἄλλὰ καὶ κάποιον ἄλλο ἀκόμη ἐρώτημα προβάλλει. Βρυκολακιάζουν ἀραγε συχνὰ οἱ πεθαμένοι, πὺν τοὺς καταριοῦνται οἱ ἐπιζῶντες; Εἶναι συχνὰ τὰ φαινόμενα τῶν βρυκολάκων; Θέτω ἔτσι τὸ ἐρώτημα, γιατί ὁ λαὸς πιστεύει στὴν ἐμφάνιση τῶν βρυκολάκων. Ἄν δὲν ἐπίστευε δὲν θὰ μιλοῦσε γιὰ βρυκολάκους, μήτε θὰ ἐπλαθετὸ μῦθος τοῦ Κωσταντῆ, πὺν βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο του. Ὁ λαὸς τραγουδεῖ ἢ ἐκεῖνο πὺν ξαίρει, πὺς ἔτσι εἶναι, ἢ ἐκεῖνο πὺν πιστεύει ἀπόλυτα, πὺν πιστεύει χωρὶς δισταγμό, ὅτι ἔτσι εἶναι. Προβάλλει λοιπὸν τὸ ἐρώτημα: Εἶναι συχνὲς οἱ ἐμφανίσεις τῶν βρυκολάκων κατὰ τὴν ἀντίληψη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ; Ὁχι. Δὲν εἶναι συχνὲς. Βρυκολακιάζουν κατὰ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν συνήθως ἐκεῖνοι, πὺν βαρεῖα ἀμάρτησαν στή ζωὴ τους. Ἐπίσης βρυκολακιάζουν, ἢ τοῦλάχιστον ἐμφανίζονται στὸν ὕπνο τῶν ζωντανῶν καὶ ἐκφράζουν θελήσεις, πὺν δὲν πρόλαβαν νὰ τίς ἐκφράσουν, ἐνόσῳ ζοῦσαν, οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, πὺν ἦταν γνωστοὶ γιὰ τὴ θέλησή τους, γιὰ τὴ δύναμη τῆς ἐπιβολῆς των ἐπὶ τῶν συνανθρώπων τους. Δὲν ἐμφανίζονται οἱ ἄβουλοι, τὰ χαμένα κορμιά, ἐκεῖνοι πὺν ὑπῆρξαν ἀνίκανοι στή ζωὴ τους καὶ νὰ ὠφελήσουν καὶ νὰ βλάψουν. Ἄπειρες ψυχὲς δέχονται κατάρες ἀπὸ τοὺς ζωντανούς· ἐλάχιστες σηκώνονται ἀπὸ τὸν τάφο τους. Ὁ Κωσταντῆς σηκώθηκε ἀπὸ τὸν τάφο του, γιατί ἦταν αὐτός, ὁ Κωσταντῆς, ὁ τύπος ὁ βουλευτικὸς, ὁ ταξιδευτῆς κι' ὁ περάτης πὺν τᾶβαλε μὲ τοὺς ὄχτῳ ἀδελφοὺς κι' ἐπέβαλε τὴ γνώμη του, ἀντιστάθηκε στή μάνα του καὶ τὴν ἔκαμε νὰ ἀποσυρθῆ στὸ νοικοκυριὸ της. Ἦταν Αὐτὸς πὺν θυμήθηκε τὸν ὄρκον του καὶ ξύπνησε καὶ σηκώθηκε γιὰ νὰ τὸν ἐκτελέσει. Ὁ ἑλληνικὸς λαὸς συχνὰ μιλάει γιὰ ἐμφανίσεις νεκρῶν πὺν ἔδειξαν τὸ κρυφὸ μέρος ὅπου φυλάσσεται ἢ διαθήκη τους, ἢ φανέρωσαν στὰ παιδιὰ τους — ἢ σὲ κάποιον παιδί τους — ὑποχρεώσεις πὺν εἶχαν ἀναλάβῃ μὲ ὄρκον ἢ καὶ χωρὶς

ὄρκον νὰ ἐκτελέσουν. Ὅταν ἐρμηνεύουμε τὰ δημοτικὰ τραγούδια δὲν πρέπει ποτὲ νὰ ἀπομακρυνόμαστε ἀπὸ τίς λαϊκὲς παραδόσεις καὶ ἀπὸ ὅ,τι ἀποτελεῖ τὴ φιλοσοφία καὶ τὴν κοσμοθεωρία τοῦ λαοῦ μας.

Ἡ γνώση αὐτὴ θὰ εἶναι γιὰ μᾶς ὁ μίτος τῆς Ἀριάδνης πὺν θὰ μᾶς βγάλῃ ἀπὸ τὸ λαβύρινθο τῶν αὐθαίρετων στοχασμῶν μας. Ὁ αὐθαίρετος στοχασμὸς μας μᾶς λέει: «Μὰ τότε γιατί ὁ διπλὸς θάνατος; Σηκώθηκε λοιπὸν ὁ Κωσταντῆς, γιὰ νὰ φέρῃ τὸ θάνατον στή μάνα καὶ στὴν ἀδερφή;» Ὁ ὄρκος ἀπατεῖ «τὴν ἐκτέλεσή του» (δηλ. τὴν πραγματαποίησή του), γράφουμε ἑμεῖς. «Τὴν ἐκτέλεσή τ ο υ ς» (δηλ. τὸ θάνατό τους) γράφει ὁ κ. Δεδούσης, ὅτι γράψαμε ἑμεῖς. Ἴσως ὅμως νὰ πρόκειται γιὰ τυπογραφικὸ λάθος. Δὲν ἐπιμένουμε στὸ τ ο υ ς, ἂν γράφτηκε δηλ. ἀπὸ τὸν κ. Δεδούση συμπτωματικὰ ἢ ὄχι. Πάντως ἑμεῖς δὲν ἐτονίσαμε ὅτι ὁ Κωσταντῆς πάει νὰ προκαλέσῃ τὸ θάνατον τῆς μάνας καὶ τῆς ἀδερφῆς. Οὔτε ὁ θάνατος τῶν δύο αὐτῶν λειψάνων τῆς συμφορᾶς, ὀφείλεται στὸν Κωσταντῆ. Οὔτε εἶναι συνέπεια τῶν μητρικῶν ἀναθεματισμῶν. Μάνα καὶ κόρη μένουν κεραυνόπληκτες, ὅταν ἀντικρῦζουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, μπροστὰ στὸ χάος πὺν ἀνοίγεται ξαφνικὰ μπροστὰ τους. Ἡ μάνα, ἐνῶ ξαναθυμᾶται ἔντονα κι' ἀστραπιαῖα ὅλη τὴ συμφορὰ τοῦ σπιτιοῦ της, βλέποντας ἀνεπάντητα τὴν κόρη της, σὰ νὰ δέχεται κάποιον νεκρὸ, πὺν ἀναστήθηκε, παιδί της. Κι' ἢ Ἄρετῆ, καθὼς ἀντιλαμβάνεται ἀπότομα σὰν μὲ χτυπιὰ τσεκουριοῦ, τὴν τραγωδία τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ της. Πόσες προφυλάξεις λαβαίνουμε γιὰ νὰ εἰδοποιήσωμε κάποιον γιὰ κάποιον δυσάρεστο πὺν συμβαίνει στὴν οἰκογένειά του!... Καὶ πόσα δυστυχῆματα δὲν συνέβηκαν ἀπὸ μιὰ ἀπότομη μετάδοσι κακῶν (κάποτε καὶ καλῶν) εἰδήσεων!...

Κι' ἂν εἶσαι ὁ μικροχάρωντας, ἄλλα παιδιὰ
[δὲν ἔχω
κι' ἢ δόλια ἢ Ἄρετούλα μου λείπει μακρὰ
[στὰ ξένα.

Ἡ εἰκόνα αὐτὴ τοῦ πατρικοῦ σπιτιοῦ ἀποσβολώνει τὴν Ἄρετῆ, ἄλλὰ καὶ ἡ παρουσία της ἐξ ἴσου κεραυνώνει τὴ χαρο-

καμένη μάνα. Ὁ θάνατος ἐξηγεῖται ψυχολογικά, ὄχι ἠθικά, (δηλ. τιμωρία ἀπὸ τῆς θεῖας δικαιοσύνης γιὰ τὶς κατάρτες, ποὺ ἔλεγε ἡ μάνα καὶ βάραιναν τρόπον τινὰ στὴν ψυχὴ τοῦ πεθαμένου). Πολὺ φυσικὰ ἐτερομάτισε ἔτσι ὁ δημοτικὸς ποιητὴς τὴ μπαλάντα του καὶ οὐτε χρειάζεται νὰ ζητηθῆ ἄλλοῦ ἢ αἰτία τοῦ θανάτου. Γιατὶ πολλοὶ βλέπουν φαντάσματα καὶ βρυνκόλακας, μὰ δὲν πεθαίνουν, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη πάντα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσωμε καὶ τοῦτο: Σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες παραλλαγές, στὴν παραλλαγὴ τῆς Συνασοῦ τῆς Καπποδοκίας¹ (ὅπου πρωτόγινε τὸ τραγούδι αὐτὸ κατὰ τὸν Βλαχογιάννη)² δὲν ἀναφέρεται θάνατος μάνας καὶ κόρης. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὸ μιὰ ἀπόδειξη, ὅτι ὁ θάνατός τους δὲν εἶναι μοιραία συνέπεια τῆς ἐμφάνισης τοῦ φαντάσματος;

*

Ἄλλ' ὁ κ. Δεδούσης ἐπικαλεῖται καὶ τὴ Λεονώρα τοῦ Βύργερ (1748—1794)

Μὰ ἡ «Λεονώρα» εἴτε εἶναι μίμηση τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, ὅπως νόμιζε ὁ Ν. Πολίτης, εἴτε ὄχι, δὲν ἀνήκει στὴν ἀπρόσωπη ποίηση. Εἶναι ἔργο προσωπικοῦ ποιητῆ καὶ δὲν μορεῖ ν' ἀκολουθῆ τὰ πατήματα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ ἀπαράλλαχτα. Ἡ «Λεονώρα» εἶναι ἓνα ποίημα πολὺ καλὸ, ἀλλὰ δείχνει ἀμέσως πὼς δὲν τοῦ ἔγινε κανένα χτένισμα λαϊκό. Πάντως δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὶς παραδόσεις τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Ἐκφράζει τὸν πόνο τῆς ἀρραβωνιαστικιάς, τὴν ἀπελπισίαν της καὶ τὴ βαρυνγομιὰ της κατὰ τοῦ θεοῦ, τὴν ἐπὶ κλησὴν τοῦ θανάτου ἐκ μέρους της καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῆς ἐπιθυμίας της νὰ πεθάνῃ. Στὶς χριστιανικὲς συμβουλές τῆς μάνας της:

Ὁ παντοδύναμος θεὸς τὰ τέκνα του βοηθάει
καὶ δὲν τὰ παρατάει.

Τ' ἅγια μυστήρια τ' ἄχραντα ἐκεῖνα ποὺ ἴσους
[χάζουν
τοὺς πόνοους ποὺ σὲ σφάζουν ...

Ἡ ἀπελπισμένη ἀρραβωνιαστικιά ἀπαντᾷ:

Ἄχ! νὰ μὴν εἶχα γεννηθῆ! Τὸ μόνον ὄφελός μου

θὲ νᾶναι ὁ θάνατός μου!

Σβυσθῆτε, μάτια μου, ζωή, γιὰ πάντα σ' ἄγρια
[βάθη

βυθίσου τῆς νυχτός.

ἀνέσπλαγχος εἶν' ὁ θεός.

Καὶ ὁ θεὸς τῆς στέλλει τὸ θάνατο— γιὰ λύτρωση ἄραγε, ἢ γιὰ νὰ τὴν τιμωρήσῃ ἐπειδὴ βαρυνγόμησε ἐναντίον του; Στὸ τέλος τοῦ τραγουδιοῦ, ὅταν ἀνοίγει ἡ γῆ καὶ τὴν καταπίνει, τὰ φαντάσματα τῶν νεκρῶν στὸ νεκροταφεῖο τῆς τραγουδοῦν, ἐνῶ αὐτὴ κατεβαίνει σκούζοντας στὸν τάφο:

Μὲ τὸ θεὸ μὴ ραθυμᾶς! Κι' ἂν τὴν καρδιά ραῖση
ἢ θλίψη, ὑπομονή.

Τὸ σῶμα χάνεις τὴν ψυχὴ
Θεὸς ἄς ἐλέησῃ.

Τὰ τελευταῖα λόγια τῶν βρυνκόλακων δὲν ἀναφέρονται στὴ βαρυνγομιὰ της, ἀλλὰ στὴν τωρινή της κατάσταση, δηλ. τοῦ θανάτου της.

Μήπως καὶ τὸ «μὴ ραθυμᾶς» ἀναφέρεται καὶ αὐτὸ στὴν τωρινή της κατάσταση; Γιατὶ ἡ κοπέλλα πεθαίνει, γιατί ἡ κοπέλλα κατεβαίνει ὀλοζώντανη στὴ μαύρη γῆ καὶ κατεβαίνοντας θρηνεῖ γιὰ τὸ χαμό της. Οἱ βρυνκόλακες, εἶναι ἄπλες ψυχές τῶν πεθαμένων· δὲν εἶναι παντογνώστες (καμιὰ παράδοση δὲν ἀναφέρει τέτοιο πρᾶγμα) γιὰ νὰ ξαίρουν ποῖα εἶναι, τί ἐπιθυμοῦσε καὶ τί καταριόνταν προτοῦ φτάσῃ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση. Βλέπουν ὅμως μιὰ κοπέλλα ποὺ κατεβαίνει σκούζοντας ζωντανὴ στὸν τάφο, ὄχι βέβαια χωρὶς θέλημα θεοῦ. Ἄλλ' ἴσως καὶ νὰ ἔμαθαν κατὰ κάποιον τρόπο, (ποὺ δὲν μᾶς τὸν λέει τὸ ποίημα) ποῖα εἶναι καὶ τί βαρυνγομιὰ ἔδειξε κατὰ τοῦ θεοῦ. Ὅ,τι καὶ ἂν συμβαίῃ στὸ σημεῖο αὐτὸ, ὑπάρχει ἓνα κεφάλαιῶδες γεγονός ποὺ ξεχωρίζει τελείως τὴ «Λεονώρα» ἀπὸ τὸ τραγούδι «τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ». Τὸ γεγονός ὅτι ὁ καβαλλάρης ποὺ παίρνει τὴ Λεονώρα ἀπὸ τὸ σπῆτι καὶ τὴ φέρνει στὸν τάφο τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ καὶ σχίζει τὴ γῆ καὶ χώνεται μαζί μὲ τ' ἄτι τὸν καὶ μὲ τὴ Λεονώρα μέσα στὰ σκοτεινὰ βάθη της, δὲν εἶναι ὁ ἀρραβωνιαστικὸς της, ἀλλ' ὁ ἴδιος ὁ θάνατος προσωποποιημένος

1. Ἰ. Σαραντίδη, Συνασός (Ἀθῆναι 1899), τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ σελ. 160.

2. Γ. Βλοχογιάννη, Τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ (Νέα Ἑστία) τομ. 84ος, 1934, σελ. 1272.

(ὁ Χάρος τῶν ἑλληνικῶν παραδόσεων), πού τὴν ξεγέλασε σὰν δῆθεν ἀρραβωνιαστικός.

Αὐτὸς τὴν παίρνει στὰ καπούλια τοῦ ἀλόγου του, αὐτὸς τὴν φέρνει στὸν τάφο τοῦ καλοῦ της ἀκολουθούμενος ἀπὸ πλῆθος νεκρῶν (ψυχῶν τῶν πεθαμένων, βρυσκολάκων, πού ἔχουν σηκωθῆ ἀπὸ τοὺς τάφους των) κι' ἐκεῖ δείχεται ποῖος εἶναι :

Καὶ τήρα ἐκεῖ ! γιὰ τήρα ἐκεῖ ! Τὸ φριχτὸ θά-
μα ἐγίνη

μὲ μιὰς τὴν ὥρα ἐκεῖνη !

Τοῦ καβαλλάρ' ἢ ἀρματωσιά, σὰν ἴσχανα χαλα-
[σμένη,

πέφτει κομματιασμένη.

*Γυμνὸ καύκαλο ἐγίνηκεν ἢ κεφαλὴ του δλη
σκέλεθρο τὸ κορμὶ
δρεπάνι στόνα του κρατεῖ
καὶ στ' ἄλλο μαντζαρόλι.*

Καμμιά ψυχὴ νεκροῦ καὶ κανένας βρυ-
κόλακας δὲν παρουσιάστηκε σὲ καμμιά μυ-
θολογία νὰ κρατῆ δρεπάνι. Οἱ λαοὶ τῆς
Δυτικῆς Εὐρώπης κατὰ τὸν Μεσαίωνα καὶ
ἀργότερα φαντάστηκαν τὸ θάνατο σὰν ἓνα
σκελετὸ πὺν κρατᾷ στὸ χέρι του δρεπάνι
κι' ἀκολουθεῖται ἀπὸ πλῆθος νεκρῶν. Ἔτσι
παρασίασε τὸ θάνατο καὶ ἡ τέχνη πολλῶν
Γερμανῶν, Ἑλβετῶν, Φλαμανδῶν καὶ ἄλ-
λων ζωγράφων. Πάρα πολλοὶ νεκροὶ ἀκο-
λουθοῦν κι' ἐδῶ τὸ παράξενο ζευγάρι πὺν
τρέχει μέσα στὴ νύχτα. Πάρα πολλοὶ νε-
κροὶ πὺν ὑπακούουν στὴν πρόσκληση τοῦ
καβαλλάρη. Οἱ μάγοι μπορεῖ νὰ ἔχουν τὴ
δύναμη νὰ ὑποτάσσουν, ὅπως ἰσχυρίζον-
ται, τὰ πνεύματα τῶν νεκρῶν, ἀλλ' οἱ μυ-
θολογίες τῶν λαῶν δὲν ἀναφέρουν οὔτε
ἓνα βρυκόλακα, κι' ἄς ὑπῆρξε καὶ μάγος
στὴ ζωὴ του, πὺν νὰ μπόρῃσε νὰ μαζέψῃ
γύρω του πλῆθος πνευμάτων γιὰ ὅποιονδή-
ποτε σκοπὸ. Τὸ θάνατο ὅμως τὸν παρου-
σιάζει κατὰ κανόνα ἢ μυθολογία καθὼς
καὶ ἡ τέχνη τῶν Δυτικῶν λαῶν ἀκολουθοῦ-
μενον ἀπὸ πλήθη νεκρῶν. Κι' αὐτὰ τὰ
πράγματα δὲν μποροῦμε νὰ τὰ παραβλέ-
ψουμε, ὅταν θέλουμε νὰ ἐρμηνεύσωμε ἓνα
ποίημα, ἔστω καὶ προσωπικοῦ ποιητῆ,
πὺν τὰ πραγματικὰ ἢ φανταστικὰ στοιχεῖα
του εἶναι παρμένα ἀπὸ τὴ λαϊκὴ παρά-
δοση.

Τὴ λέξη μαντζαρόλι δὲν τὴν ἔχουν τὰ
λεξικά τῆς δημοτικῆς. Ὁ Λ. Μαβίλης, πὺν
μετέφρασε τὴ «Λεονώρα», θὰ τὴν ἀκουσε

κάπου, σὲ κανένα χωριὸ τῆς Κέρκυρας,
γιατὶ οὔτε οἱ Κερκυραῖοι ἀστοὶ τὴν ξαί-
ρουν. Τὸ κείμενο στὰ γερμανικὰ ἔχει τὴ
λέξη Stundenglas=κλειψύδρα, ἀμμορολό-
γιον. Πρόκειται γιὰ τὸ ὑδραυλικὸ ἢ μὲ χρη-
σὴ ἄμμου ρολοῖ τῶν ἀρχαίων, πὺν μετροῦ-
σε τὴν ἀστρονομικὴ ὥρα ἢ τὸν ὀρισμένο
χρόνο τῆς ὀμιλίας τῶν ρητόρων. Ὅταν τὸ
νερὸ τῆς κλειψύδρας τελείωνε ὁ ὀμιλητῆς
σταματοῦσε ἀναγκαστικὰ τὸ λόγο του.
Ἐὸ θάνατος λοιπὸν κρατεῖ στὸ ἓνα του χέ-
ρι τὸ δρεπάνι καὶ στὸ ἄλλο τὴν κλειψύδρα,
τὸ ρολοῖ, πὺν μ' αὐτὸ ἔχει μετρήσει τὴ
ζωὴ τῆς Λεονώρας καὶ τὸ ρολοῖ προφα-
νῶς δείχνει πὺς ἦρθε ἢ εἰμαρμένη στιγμὴ
τοῦ θανάτου της. Οὔτε δρεπάνι μὰ οὔτε
κλειψύδρα μποροῦσε νὰ ἔχη ὁ ἀρραβωνια-
στικός, πολὺ λιγώτερο μπορεῖ νὰ ἔχη τὸ
δικαίωμα νὰ ἀφαιρῆ τὴ ζωὴ τῶν ζωντανῶν.
Τὰ σύμβολα κάθε θεότητας ἀνήκουν
σ' αὐτὴ καὶ μόνο σ' αὐτὴ. Ἀσφαλῶς κά-
ποιος πίνακας Γερμανοῦ ζωγράφου, πὺν
παριστάνει τὸ θάνατο, θὰ δείχνῃ καὶ τὴν
κλειψύδρα. Ὁ Γερμανὸς ποιητῆς παίρνει
τὰ λεπτομερειακὰ σύμβολα τῆς εἰκόνας του
ἀπὸ τίς παραδόσεις τῆς χώρας του, γιὰ νὰ
ἐκφράσῃ μιὰ ἔννοια βαθύτερη.

Μὰ δὲν ἐτελείωσε ἀκόμα ἡ ἐξηγήση τῆς
κλειψύδρας. Σύμφωνα μὲ τίς ἀπόκρυφες
ἐπιστῆμες, στίς ὁποῖες πίστευεν ὁ Μεσαί-
ων καὶ τὰ σύμβολα τῶν ὁποίων χρησιμο-
ποίησαν συχνὰ οἱ ζωγράφοι τῆς Ἀναγέν-
νησης καὶ στὴν Ἰταλία καὶ στὴ Γερμανία,
τὸ ἀμμορολόγιον ἦταν σύμβολο τοῦ χρόνου
πὺν κυλάει καὶ διαλύει τίς πρόσκαιρες μορ-
φές. Ἡ εἰκόνα τοῦ ἀμμομέτρου στὴν ἀπο-
κρυφολογία προέρχεται ἀπὸ τὸν συνδυασμὸ
τοῦ δ μετὸ τετράγωνο καὶ σημαίνει τὴν
ένωση τῶν ζωντανῶν μὲ τοὺς νεκρούς, εἶ-
ναι σύμβολο τῆς ἀθανασίας. Ὁ Bürger
χρησιμοποιεῖ ἴσως ἓνα σύμβολο ἀποκρυφ-
στικό, γιὰ νὰ δείξῃ τὴ βαθύτερη σημασία
τοῦ θανάτου. Ὡστε, ὅπως βλέπει κανεὶς,
ἄλλα πράγματα τραγοῦδαί ὁ δημοτικὸς
τραγοιδιστῆς καὶ ἄλλα ὁ προσωπικὸς ποι-
ητῆς, πὺν φεύγει πέρ' ἀπὸ τὸ μῦθο καὶ
ἐκφράζει ἰδέες προσωπικῆς, ὄχι ὅμως ξέ-
νες ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του γενικὰ καὶ ἀπὸ τὴν
πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς Γερμανίας κα-
τὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα ἰδιαίτερα.

Ὅσο γιὰ τὸ τραγούδι τοῦ «νεκροῦ ἀδερφοῦ», κλείνοντας τὸ ἄρθρο μας, ἄς ἀκούσωμε τι λέει ὁ Βλαχογιάννης: ¹ «Ἀνάσταση νεκροῦ, πού τὴν προκαλεῖ ὑπέρατη ἀνάγκη ἠθικὴ, βρῖσκεται καὶ σ' ἄλλων λαῶν τὴν ἀπρόσωπη ποίηση. Ἡ συχνότερη περίπτωση εἶναι νεκρανάσταση μάνας, πού τὰ παιδιά της βασανίζονται ἀπὸ τὴν κακὴ μητριὰ». Καὶ λίγο πιὸ κάτω: «Λοιπὸν τὸ φαινόμενο τῆς νεκρανάστασης δὲν εἶναι καθαρὰ τοπικόν, ἀλλὰ εἶναι ἀνθρώπινο γενικόν κι' ἀξίζει νὰ θαναμάξῃ καὶ νεὶς τῆ λαϊκῆ ψυχῆ τὴν ἀνθρώπινη, πού σὲ σπάνιες στιγμὲς ὑπέρατης ἠθικῆς ἀνάγκης φανερώνεται κατὰ τὸν ἴδιο νόμο τὸν ἔσωτερικόν καὶ πανανθρώπινο πού εἶναι αὐτός: Ὁ πεθαμένος ἀκούει μέσα στὸν τάφο του τὸν πόνο τῶν ἀγαπημένων του στὸν ἀπάνω κόσμο, καὶ γιὰ νὰ ξαλαφρώσῃ αὐτὸν τὸν πόνο νεκρανασταίνεται, βρυκολακιάζει καὶ τρέχει νὰ βοηθήσῃ, νὰ παρηγορήσῃ». Στὴ σελίδα 1276² ὁ Βλαχογιάννης συνεχίζει: «... μὰ ὁ ποιητὴς καὶ πάλι ἐδῶ ἓνα μονάχα ἔχει σκοπὸ, τὸν ὄρκο πού ἔδωσε ὁ Κωνσταντῆς στὴ μάνα του ζωντι-

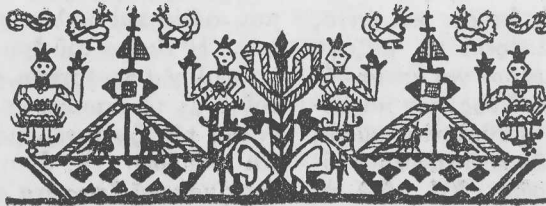
νός, καὶ πού πρέπει τώρα νὰ τὸν ξεπληρώσῃ πεθαμένος».

Καὶ δὲν εἶναι καθόλου καινούργια αὐτὴ ἡ ἀντίληψη στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ κρατᾶ ἀπὸ πολὺ παλαιὰ ἐποχὴ. Μιὰ φορὰ κι' ἔναν καιρὸ, λένε τὰ παραμῦθια, ὁ βασιληᾶς τῶν Μυκηναίων Ἀγαμέμνων γιὰ νὰ ἐξευμενίσῃ τὴ θεὰ Ἄρτεμη, εἶχε ὑποσχεθῆ νὰ θυσιάσῃ γιὰ χάρη της τὸ καλύτερο παιδί, πού θὰ ἐμελλε νὰ γεννηθῆ μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ χρόνον. Καὶ τὸ καλύτερο παιδί πού γεννήθηκε ἔτυχε νὰ εἶναι ἡ κόρη του, ἡ Ἰφιγένεια. Μὰ ὁ Ἀγαμέμνων ξέχασε τὴν ὑπόσχεσή του. Καὶ ὅταν τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα, πού θὰ μετέφεραν τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ στὴν Τροία, πόδισαν στὴν Αὐλῖδα, ὁ μάντις Κάλχας θύμησε στὸν Ἀγαμέμνονα τὴν ὑπόσχεσή του κι' ἐπέβαλε τὴν ἐκτέλεσή της. Ὅ,τι ὑπόσχεται κανεὶς, εἶτε μὲ ὄρκο εἶτε χωρὶς, πρέπει νὰ τὸ ἐκτελέσῃ. Αὐτὴ ἡ ἰδέα θεωρήθηκε ἀνώτερη ἀπὸ κάθε σποπιμότητα, εἶτε δημιουργεῖ, εἶτε καταστρέφει. Αὐτὴ ἡ ἀντίληψη τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ γέννησε τὸ μῦθο τῆς θυσίας τῆς Ἰφιγένειας στὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα, αὐτὴ ἡ ἀντίληψη ἔκαμε ν' ἀνθήσῃ στὸ νεοελληνικὸν κόσμον τὸ «τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ».

ΤΑΚΗΣ ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΣ

1. Γιαν. Βλαχογιάννη «τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ» («Νέα Ἑστία» τομ. 34, ἔτος 1934 σελ. 1272).

2. αὐτόθι.

ΚΑΡΓΙΑΝΗ*

Ἄκινητεῖ σὰν νᾶπηξε μπροστὰ ὁ Στρυμονικός·
Ὁ μακρυνὸς ὀρίζοντας βαραίνει· καὶ στὸ βάθος
Καπνίζοντας στήν πίπα του λιβάνι διαρκῶς
Σὲ κρυφοβλέπει βλοσυρὸς κι' ἀγέλαστος ὁ Ἄθως.

Ἐρημικὸς κι' ἀπόμερος ὁ κόλπος τῆς Ἱερισσοῦ
Ὅλο στενεύει σιωπηλά, σὰν τῆς ψυχῆς σου ὁ χῶρος.
Κάποτε βλέπεις καὶ σ' αὐτόν, σὰν ἀπασχόληση ἐκ περισοῦ
Μὰ ἡ ψυχὴ σου δέθηκε στῆς μετανοίας τ' ὄρος.

Ὁρες κοιτᾶς· Τί τὸ κοιτᾶς! Οἱ κάργιες πρὸς τὸ φῶς
Ὁδεύουν μαυροφτέρουρες—πένθιμη λιτανεῖα—
Δησιόνησες ποιὸς ἦτανε τοῦ ἐρχομοῦ σου ὁ σκοπὸς
Κι' ἔριξε μπρὸς στήν πόρτα σου ἄγκυρες ἡ ἀνία.

—Ἄχ, νᾶηταν τούτ' ἡ θάλασσα τουλάχιστον πλατειά
Καὶ σὲ λιμάνι ἐδῶ κοντὰ δεμένη μιὰ μπρατσέρα,
Ἡ νοσταλγοῦσα μου ψυχὴ θᾶνοιγε τὰ πανιά
Καὶ θὰ ταξίδευε μ' αὐτὴν στὸν κόσμο μιὰν ἐσπέρα.

—Ἄχ, νᾶηταν τούτη ἡ θάλασσα τουλάχιστον κοντὰ
Καὶ νὰ περνούσανε γιαλὸ κάποτε τὰ καράβια,
Θὰ φόρτωνα στήν πλώρη τους καὶ θᾶστελνα μ' αὐτὰ
Τὰ ὄνειρά μου τὰ γαλάζια.

Οἱ κάργιες ταξιδεύοντας ἐφτάσανε στὸ φῶς,
Μὰ σὺ θὰ στέκεις πάντα δῶ, τὸν Ἄθωνα κοιτῶντας
Κι' ἄλλο δὲν μένει παρ' ἐκτὸς νὰ γίνεις Μοναχὸς
Τῶν πεπραγμένων σου δεινῶν τὰ πλήθη ἀναμετρῶντας.

1946

* Χωριὸ τῆς Ἄν. Μακεδονίας στήν ἀκτὴ τοῦ Στρυμονικοῦ κόλπου

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ

ΠΑΝΟΥ ΓΡΙΣΠΟΥ, Δασολόγου

ΤΟ ΚΟΥΡΙ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ*

Ἐπόδειγμα III.

Προικοσύμφωνον

ἀπὸ χωρίον Σοποτσέλι (Δίλοφον) Ζαγορίου

Ἐν ὀνόματι τῆς δημοσίου
καὶ ἀδαιρετόν Τριάδος

Ἡ ὑποφαινόμενη Κωνσταντίνα Ἀναστασίον Πετσόνη, ἰδία καὶ αὐτοπροαιρέτω θελήσει συνεφώνησα σήμερον μετὰ τοῦ κυρίου Χρόνη Χριστοδούλου Παλαιοῦ καὶ τοῦ δίδω διὰ νόμιμον αὐτοῦ γυναῖκα εἰς γάμον τὴν θυγατέρα μου Εὐφρόνην τῆς ὁποίας εὐχαρίστως καὶ οικειοθελῶς δίδω διὰ προικεῖον τῆς τὰ ἐπόμενα :

Τὸ ἡμισυ πατρικὸν τῆς ὁσπίτι, τὸ ἡμισυ ἀμπέλι τοῦ Πετσόνι εἰς Ἀη-γιάννην συνορεῦον μετὰ τοῦ Ἀλεξίου καὶ Ἰωάννου Πρωΐτου. Τὸν ἡμισυ κῆπον εἰς πηγάδι συνορεῦον μὲ τὸν τοῦ Ἀλεξίου Βεκιάρη καὶ Νούσα παπατὰ Κώνστα. Τὸ ἡμισυ ὀρμάνι συνορεῦον μὲ Ἰωάννου Βάρδα καὶ μὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας, τὸ χωράφιόν μου εἰς Πηγαδούλια τὸ ἐκκλησιαστικὸν τὸ ἀγορασθὲν δι' ἰδίων μου ἐξόδων καὶ συνορεῦον μὲ τὸ τοῦ Ἰωάννου Οἰκονόμου καὶ Λαμπαδαρίου. Τὸ ἀμπέλι εἰς τὸν Ἀφορισμὸν μὲ ὄλον τὸν πέριξ τόπον του, τὸ ὁποῖον ὄν προικῶν τῆς πεθερᾶς μου Ἀναστασίνας δίδεται κατ' εὐχαρίστησιν τῆς ὡς κάτωθεν βεβαιοῖ καὶ τὸ ὁποῖον συνορεῖ μὲ τὸ τοῦ Μίσιου Χατοῆ καὶ Πανταζήγας. Προτέυ γρο(σία) χιλιάδες 7.000 εἰς μετρητὰ καὶ τὰ ἡμισυ ἀπὸ ὅλα τὰ οικιακὰ σκεύη καὶ ἐπιπλα.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ συμφωνία μας εἶναι νὰ συζήσωμεν μετ' αὐτοῦ διὰ βίου, θέλω συνοικεῖ μετὰ τῆς πενθερᾶς μου ἐντὸς τοῦ ρηθέντος ὁσπίτιου καὶ θέλωμεν καλλιιεργεῖ ὅσον δυνατόν τὰ ἀνωτέρω κτήματα, ἵνα προμηθευώμεθα ἐξ αὐτῶν τὰ ἀναγκαῖα

τῆς ζωοτροφίας μας. Οὕτω συνεφωνήθη κατ' ἀμοιβαίαν ἡμῶν εὐχαρίστησιν καὶ θέλησιν. Ὁ δὲ Θεὸς δώοι αὐτοῖς ζωὴν, ὑγείαν, εὐτεκνίαν καὶ καλὴν προκοπὴν διὰ προσβεβίων τοῦ μεγαλομάστρου Προκοπίου. Διὸ καὶ ἐγένοντο δῶα ὁμοια πρὸς ἐνδειξιν καὶ ἔστω.

Τὴν 10 Ἰουλίον 1860, Σωποτσέλη. Κωνσταντιὰ Ἀναστασίον Πετσόνι βεβαιῶ τὰ ἄνωθεν διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος καὶ τύπω τοῦ δακτύλου μου. (Τ.Δ.).

Ἀναστασίανα Πετσόνι βεβαιῶ τ' ἄνωθεν διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος καὶ τύπω τοῦ δακτύλου μου. (Τ.Δ.).

Χρόνης Χρ. Παλαιοῦ στρεχτός εἰς τὰ ἄνωθεν διὰ χειρὸς τοῦ γράφαντος Ἀναστασίον Δημητρίου Δούμα.

Πατὰ Κώνστας τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἐφημέριος, μαστρωῶ.

Μήσιος χατοῆ ἀναστάσιος μ)δῶ.

Ἰωάννης Βάρδας μαστρωῶ.

Γιόργις ἀναστασόπουλος μαστρωῶ.

Ἰωάννης κόστα μαστρωῶ.

Ἀποστόλης πρωτόπαππας ὁ γράφας μαστρωῶ.

Γούσιος ρούσση μαστρωῶ.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω σχηματίζουμε μιὰ ἰδέα τί ἦταν τὸ κοροῦ κατὰ τὴν ὀθωμανικὴ Νομοθεσίαν. Ἀπαραίτητη ἰδιότητα τοῦ κοροῦ, εἶναι ὅτι δίνεται στὴν ἀποκλειστικὴ ἐκμετάλλευση ἰδιώτη, κατὰ συνέπεια δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι κοροῦ ἓνα δάσος πού ἀνήκει σὲ ὀλόγητα χωριοῦ (κοινοτικό, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερον), ἢ σὲ μοναστήρι ἢ ἐκκλησιὰ (βακούφικο) ἢ ἀκόμα καὶ στὸ ἴδιο τὸ δημόσιο. Ἡ παρατήρηση αὕτη εἶναι σημαντικὴ γιὰ τὸ θέμα πού πραγματευόμαστε ἐδῶ. Σημαίνει ὅτι δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε κοροῦ τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ἢ τῆς Φανερωμένης ἢ τοῦ χωριοῦ.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον καὶ τέλος

Ἀντίθετα ὅμως βλέπομε νὰ ἔχουμε *κ ο υ ρ ῖ* τοῦ ἄλφα ἢ τοῦ βῆτα χωριοῦ (λ.χ. τοῦ Λάτου), ἢ νὰ ἔχουμε κουρί τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης ἐκκλησιάς ἢ μοναστηριοῦ. Καὶ νὰ πῶς σχηματίζονται τὰ κουριά αὐτά.

Τὸ κουρί τοῦ χωριοῦ

Ὅπως εἶπαμε, κουρί εἶναι ἓνα δασοτεμάχιο πού κύριο χαρακτηριστικό του γνώρισμα ἔχει, ὅτι εἶναι προορισμένο ἀποκλειστικά γιὰ κλάρο. Κάθε ἄλλη κάρπωση ἀπαγορεύεται. Εἶπαμε ἀκόμα, ὅτι ἀπὸ τὰ δάση πού χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν ὀθωμανικὸ νόμο, ὡς μπαλταλίκ, ἀπαγορεύεται νὰ χωρισθῇ ἓνα κομμάτι καὶ νὰ δοθῇ σὲ ἰδιώτη, νὰ τὸ ἔχει στὴν ἀποκλειστική, ἀτομική του ἐκμετάλλευση. Ἄν λοιπὸν σ' ἓνα χωριό, συμβαίνει νὰ μὴν ὑπάρχει δημόσιο δάσος (ὄρμάν) ἀλλὰ τὸ μοναδικὸ δάσος πού ὑπάρχει νὰ εἶναι μπαλταλίκ, ἢ ἀνάγκη τὸ φέρνει νὰ ξεχωρισθῇ ἓνα κομμάτι ἀπ' αὐτὸ καὶ νὰ προορισθῇ γιὰ κλάρο. Μοίρασμα τοῦ κλαδεροῦ αὐτοῦ σὲ ἰδιωτικά κλαδερά, εἶναι ἀδύνατη, ἀναγκαστικά λοιπὸν ἔχουμε ἓνα κοινὸ κλαδερό. Τό κοινὸ κλαδερό μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ καὶ ἀπὸ ἄλλους λόγους ὄχι μόνον ἀπ' αὐτόν, ἀλλὰ δὲν ἔχουμε τὴν πρόθεση νὰ ἐξανλήσουμε ἐδῶ τὸ θέμα μας. Τὰ διακριστικά μέτρα πού παίρνει ἡ δημογεροντία τοῦ χωριοῦ, γιὰ τὴν ξύλευση στὸ μπαλταλίκ, εἶναι μπορετὸ νὰ παρθοῦν καὶ στὸ κλαδερό. Τὰ μέτρα αὐτά εἶναι ὅτι μὲ *θ ὕ μ η σ η* (κανονιστικὴ διάταξη, ὅπως θὰ λέγαμε σήμερα) ἡ δημογεροντία μπορεῖ νὰ ὀρίση τὸν ἄριθμὸ τῶν μικρῶν ζώων, καὶ μάλιστα τῶν γιδιῶν, πού κρατᾶει κάθε σπιτί γιὰ τὸ γάλα τῆς οἰκογένειας, ποιά μέρα θὰ ἀπολυθῇ τὸ κλαδερό, πόσες μέρες θὰ διαρκέση ὁ κλάρος, πόσα φορτὰ θὰ πάρη κάθε σπιτί, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες του καὶ ἄλλες τέτοιες λεπτομέρειες. Μπορεῖ ἀκόμα ἡ δημογεροντία ν' ἀποφασίσῃ νὰ μὴν μποῦν οἱ ἴδιοι οἱ χωριανοὶ νὰ κλαρίζουν μόνον τους, ἀλλὰ νὰ βάλῃ δικούς της *κ ο φ τ ἦ δ ε ς* νὰ κλαρίζουν καὶ νὰ παραδίνουν τὸ κλαρί κομμένο, καθὼς καὶ *γ ρ α φ τ ἄ δ ε ς* πού νὰ σημειώνουν τί πέρνει ὁ καθένας, καὶ ἔτσι νὰ μὴ γίνῃ σπατάλη στὸ κλαρί, οὔτε ζημιὰ στὸ κλα-

δερό. Ἔτσι δημιουργεῖται τὸ κουρί τοῦ χωριοῦ.

Ὅταν συμβαίνει ἓνα ὁποιοδήποτε *κ υ ρ ῖ* νὰ στερφεύῃ ἀπὸ τὸν πολὺ τὸν κλάρο καὶ νὰ μὴ δίνει πιὰ κλαδί (ὑπερκάρπωση) τὸ παρτοῦν αὐτὸ τὸ κουρί καὶ ὀρίζουν σὲ ἄλλη τοποθεσία τοῦ δάσους κουρί. Αὐτὸ τὸ παρατημένο εἶναι τὸ *π α λ ι ο κ ο ὕ ρ ι*, τοπωνύμιο συνειθισμένο στὴν ὕπαιθρο. Ἄν τὸ παλιοκουρί δὲν μπορέσῃ πιὰ νὰ ξαναδώσῃ καὶ μείνει ἔτσι ἐρείπιο (ξημάδι), τὸ λένε *κ ο υ ρ ε μ ἄ δ ι* (κουρί+ξημάδι) συνειθισμένο καὶ αὐτὸ τοπωνύμιο στὴν ὕπαιθρο (1).

Ἐνα κουρί μπορεῖ ἀκόμα νὰ τὸ παρατήσουν καὶ γιὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους. Ἐξ αἰτίας λ.χ. τῆς προστατευτικῆς του σημασίας γιὰ τὸ χωριό, ἢ γιὰ τὸ κεφαλόβρουσο τοῦ χωριοῦ, ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ἐξωραϊστικῆς ἢ ὑγιεινῆς του σημασίας, ἢ ἀπὸ λόγους τουριστικούς κλπ. Στὸ κουρί αὐτὸ ἀπαγορεύεται τότε κάθε κάρπωση, ἀκόμα καὶ ὁ κλάρος. Μπορεῖ ἀκόμα, τὸ κουρί αὐτὸ νὰ μὴν ὑπῆρξε ποτὲ κλαδερό, ἀλλὰ κατευθεῖα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ προστατεύτηκε γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέραμε. Ἔτσι τὸ νόημα πού παίρνει ἡ λέξη κουρί, πλαταίνει καὶ γίνεται πιὸ φαρδεῖα, ἀπὸ τὸ νόημα τοῦ κλαδεροῦ.

Τὴν προστασία τοῦ κουριοῦ αὐτῆς τῆς κατηγορίας τὴν ἐνισχύουν καὶ μὲ ἄλλα μέτρα, θρησκευτικοῦ χαρακτήρα, ὅπως ἡ Ἀφιέρωση σ' ἐκκλησιά, ὁ ὑψωμὸς τοῦ δέντρο, ὁ ἀφωρεσμὸς καὶ ἄλλα. Σ' αὐτὰ ἔρχεται νὰ προστεθῇ καὶ ὁ θρόλος μὲ τὸν καιρό. Γιὰ τὰ μέτρα αὐτὰ θὰ μιλήσουμε πιὸ κάτω.

Τὸ Βακούφικο κουρί

Βακούφικο κουρί μπορεῖ νὰ σχηματισθῇ κατὰ τοὺς πιὸ κάτω τρόπους.

1.—Ἀπὸ παραχώρηση στους κατοίκους ἐνὸς χωριοῦ, κάποιου δασοτεμάχιο ἀπὸ τὰ δάση γειτονικοῦ μοναστηριοῦ ἢ ἐκκλησιάς, γιὰ κλάρο (2).

1. Κουριμάδι καὶ κουρεμάδι. Ὅπως Βραχοχώρι—Βραχώρι. Βλαχοχώρι—Βλαχώρι.
2. Ἡ παραχώρηση δὲ σημαίνει καὶ μεταβίβαση. Ἀπλῶς κάρπωση μὲ τὴν ἄδεια τοῦ ἰδιοκτήτη.

2.—Ἀπὸ ἀφιέρωση ἑνὸς κουριοῦ σὲ μοναστήρι ἢ ἐκκλησιά, πού ἀνήκει εἴτε σὲ ἰδιώτη, εἴτε σὲ χωριό. Ὁ ἀφιερωτῆς μπορεῖ νὰ κρατήσῃ γιὰ τὸν ἑαυτοῦ τὴν ἢ γιὰ τοὺς κληρονόμους του, ἢ νὰ δρίσῃ τρίτους γιὰ ἐπικαρπωτές, τὴν ἐπικαρπία τοῦ κουριοῦ. (¹)

3.—Ἀπὸ ἀφιέρωση ἑνὸς δασοτεμάχιου σὲ μοναστήρι ἢ ἐκκλησιά, γιὰ λόγους προστασίας του, μάλιστα στήν περίπτωση πού ἀπαγορεύεται μέσα σ' αὐτὸ κάθε ἀρπωση. (²)

Σ' ὁλόκληρη τὴν ὑπαίθρο οὐναντοῦμε σήμερα ξωκκλήσια τριγυρισμένα ἀπὸ δασάκια. Εἶναι βακούφια. (³). Θὰ μπορούσε νὰ νομίση κανεὶς ὅτι πρόκειται γιὰ ἐπιβίωση τοῦ ἀρχαίου ἱεροῦ ἄλσους ἢ τεμένους, πού ἦταν ἀναγκαῖο παρακολούθημα τοῦ ἐθνικοῦ ναοῦ. Τὰ ἄλση αὐτὰ τὰ ἐξαφάνισε μὲ φανατισμὸ ἢ χριστιανικὴ θρησκεία, πάνω στὸν ἀγώνα της γιὰ ἐπικράτηση, ἐνάντια στὴν εἰδωλολατρεία. Δὲν πρόκειται λοιπὸν γιὰ ἐπιβίωση, ἢ ἀναβίωση ἀρχαίου ἔθιμου, ἀλλὰ γιὰ νέο ἔθιμο, δημιούργημα τοῦ ὀθωμανικοῦ ἱεροῦ δικαίου, πού εὐνόησε κατὰ πολλοὺς τρόπους καὶ ἀπὸ πολλὰς αἰτίες, τὴν ὑπαρξή τους.

Ἡ προστασία τοῦ κουριοῦ

Ὁ δασικὸς Νόμος παρέχει τὴν προστασία του σὲ κάθε μορφῆς δάσος καὶ κάθε κατηγορίας δασικὴ ἰδιοκτησία. Τὸ κουρί ὅμως τὸ προστατεύει ἀκόμα ἢ παράδοση καὶ ὁ θεληματικὸς σεβασμὸς τοῦ κόσμου. Ὅταν ὅμως αὐτὸς ὁ θεληματικὸς σεβασμὸς δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴν προστασία ἔρχεται σὲ βοήθεια ἢ Ἐκκλησία, αὐτὴ πού ἄλλοτε εἶχε μὲ φανατισμὸ καταδιώξει τὰ ἄλση τῶν ἐθνικῶν ναῶν.

Ἡ ἐκκλησία προσφέρει τὴν ἐνίσχυσίν της μὲ τὶς πιὸ κάτω θετικὰς ἐνέργειες.

Ἀφίερωσι. — Μέσα στὸ κουρί

1. Τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ἀφιέρωσης ἦταν νόμιμο. Μποροῦσε ἀκόμα ἢ ἀφιέρωση νὰ εἶναι ἀμετάκλητη ἢ μετακλητή.

2. Μάλιστα προκειμένου περὶ τοῦ κουριοῦ πού ἀνήκε σὲ χωριὸ (μπαλατλίκ).

3. Βακούφια — ἀφιέρωμα. Πληθ. εβκάφ, Ὡστε τὰ εβκάφια καὶ ὄχι τὰ βακούφια, ὅπως ἔχει ἐπικρατήσει νὰ λέγεται.

χτίζεται ἓνα ἐξωκκλήσι στὸ ὁποῖο ἀφιερώνεται τὸ κουρί. Ὁ ἅγιος παίρνει ἀπάνω του τὸ ἔργο νὰ τιμωρήσῃ ἅμεσα ὅποιον τολμήσῃ νὰ βάλῃ τσεκούρι βέβηλο σὲ δέντρο τοῦ κουριοῦ.

Παράδειγμα, τὸ κουρί Ἐπὶ Γιώργης στὸ χωριὸ Μπούλτσι (τώρα Ἐλάτη) στὸ Ζαγόρι. Οἱ Μπουλτσῶτες διηγοῦνται : «Τὸ δάσος ἢ Ὀστρουά, τὸ λέμε Ἐπὶ Γιώργη. Εἶναι βακούφιο. Τὸ ἔχομε δοσμένο στὴν ἐκκλησιά τ' Ἐπὶ Γιώργη. Κανένας δὲν πηγαίνει νὰ κόψῃ ξύλα. Καὶ τὰ πεσμένα χάμα δὲν τὰ περρίζουμε. Τ' ἀφίνουμε νὰ σαπίσουν, ἀλλὰ κανένας δὲν τὰ παίρνει. Εἶναι ἀπαγορευμένα». (Συλλογὴ δική μου).

Στὸ χωριὸ Μάγια (τώρα Κῆποι Ζαγοριοῦ), ὑπάρχει τὸ κουρί τῆς Παναγίας, γύρω στὸ μοναστηράκι. Ἡ παράδοση λέγει :

«Μιά μέρα κεῖ πού ξύλευαν οἱ Μπαγιῶτες στὸ κουρί τῆς Παναγίας, ἄκουσαν μιὰ γυναικεία φωνή πού τοὺς ἔκρανε. Ἄφῃστε τὰ τσάκνα μου. Μὴν παίρνετε τὰ τσάκνα μου. Ἄκουσαν φωνὴ ὅμως ἀνθρώπο δὲν ἔβλεπαν. Κατάλαβαν πῶς ἦταν ἡ Παναγία πού τοὺς διάταζε καὶ παρατώντας τὰ τσάκνα καὶ τὰ τσεκούρια ἔφυγαν. Δὲν ξαναπάτησαν νὰ ξυλέψουν στὸ κουρί τῆς Παναγίας». (Συλλογὴ δική μου). Σὲ ἄλλες παραδόσεις ἀναφέρονται περιπτώσεις χωρικῶν πού παράκουσαν τὴν ἀπαγόρευση καὶ τιμωρήθηκαν ἐπὶ τόπου.

Ὁ ὕψωμός. — Ὁ ὕψωμὸς ἑνὸς δέντρου μέσα στὸ κουρί εἶναι ἰδιαίτερη ἱεροπραξία, πού γίνεται ἀπὸ τὸν παπά, κάτω ἀπὸ τὰ κλωνάρια τοῦ πιὸ ἐπιβλητικοῦ γερόδεντρου τοῦ κουριοῦ. Διαβάζεται εὐχή, ὕστερα ὁ παπὰς ἀνοίγει μὲ μυτερὸ μαχαίρι μιὰ τρύπα στὸν κορμὸ τοῦ δέντρου καὶ βάζει μέσα ὕψωμα (ἀγιασμένο ἄρτο) καὶ σφραγίζει τὴν τρύπα μὲ ἀγιοκέρι. Τὸ δέντρο λέγεται ὕψωμένο καὶ θεωρεῖται ἱερό. Προστατεύει καὶ ὅλο τὸ δάσος πού πέφτει στὴν ἀκτίνα του. Ἀναφέρονται πολλοὶ θρύλοι σχετικά μὲ ὅσους θέλησαν νὰ παραβοῦν τὸν ὕψωμὸ καὶ ἔπαθαν σωματικὰς βλάβες, ἀκόμα καὶ θάνατο. (⁴)

4. Τὸ ἔθιμο τοῦ ὕψωμοῦ περιέγραψε πρῶ-

Τὸ ἔθιμο τοῦ ὑψωμοῦ βρίσκεται σήμε-
ρα σὲ παρακμῆ, σώζονται ὁμως ὑψωμέ-
νοι δέντροι σὲ πολλὰ μέρη, καὶ ἀκόμα πε-
ρισσότερα τοπωνύμια.

Ὁ ἀφωρεσμός. — Σὲ ἄλλες πε-
ριπτώσεις γιὰ νὰ προστατευτῆ τὸ κοῦρι δι-
αβάζονταν ἀφωρεσμός, μέσα στὸ δάσος κά-
τω ἀπὸ ἓνα μεγάλο δέντρο. Αὐτὸ τὸ δέν-
τρο, τὸ λέγανε ἀφωρεσμένο δέντρο. Δὲν
ἦταν τὸ δέντρο ἀφωρεσμένο, ἀλλὰ ὅποιος
τολμοῦσε νὰ πάη νὰ τὸ κόψη, ἢ νὰ κόψη
τὰ δέντρα τοῦ δάσους ποὺ προστατέυε.

Ἡ γλωσσικὴ μορφὴ

Καὶ τώρα, ὅστερα ἀπὸ ὅσα εἶπαμε πρὸ
πάνω, μποροῦμε νὰ ἐξετάσουμε, (ἂν καὶ
αὐτὸ δὲν εἶναι δική μας δουλειά), καὶ νὰ
προσπαθῆσουμε νὰ λύσουμε τὸ ζήτημα τῆς
γλωσσικῆς μορφῆς.

Νομίζω πὼς ἡ ὑπόθεση ὅτι ἡ λέξη
κοῦρι, προέρχεται ἀπὸ τὸ τουρκικὸ κορού,
πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ ἀνυψήτητα. Τὸ κο-
ροῦ εἶναι ὄρος νομικός, ἄγνωστος στὸ λαό.
Τὸ κοροῦ ὁ λαὸς τὸ ἔλεγε ρουμάνι, δίχως
διάκριση, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ προι-
κοσύμφαινο τοῦ Σοποτσέλι. Κατὰ πόσο
φθολογολογικὰ εἶναι δυνατὸ ἀπὸ τὸ κου-
ροῦ νὰ προκύψει τὸ κοῦρι, ἄλλοι εἶναι
πρὸ ἀρμόδιοι ἀπὸ μένα νὰ ποῦνε. Ὅμως
πὼς μπορεῖ αὐτὴ ἡ παραφθορὰ νὰ ἔγινε
ὁμοίωμορφη σὲ ὅλες τὶς βαλκανικῆς γλώσ-
σες; Γιατὶ καὶ στὴν κιντοσβλάχικη ἀπαν-
ταίε KURI καὶ KURIE καὶ στὴν ἄλβα-
νικὴ KURI. (1)

Στὴ γλῶσσα ἐπίσης τῶν ὑλοτόμων,
ἀπαντάει ἡ λέξη, στὸ νόημα κούτσουρο,
κορμοτεμάχιο. Ἐνας κορμός δέντρο, κό-
βεται σὲ κοῦριά. Κοῦριάζω, ση-
μαίνει κομματιάζω, τεμαχίζω, κερματίζω.

Ἀπὸ αὐτὰ κάνουμε τὴν σκέψη πὼς
κοῦρι σημαίνει τὸ κομμάτι. Εἶτε γιὰ

κομμάτι ἀπὸ ἓνα δέντρο πρόκειται, εἶτε γιὰ
κομμάτι ἀπὸ ἓνα δάσος.

Ἡ λέξη λοιπόν, μπορεῖ νὰ εἶναι ἑλλη-
νικὴ ἀπὸ τὴ ρίζα Κερ—ἀπὸ τὴν ὁποία
τὰ κείρω, κερματίζω, κορμός.(2) Ἔχουμε
ἀκόμα κοῦριάζω, ποὺ σημαίνει κλαρίζω,
κλαδοτομῶ. Ὁ Θεόφραστος ἀναφέρει κοῦ-
ριζομένην κυπάριττον (Φυτ.
Ἱστορ. II, 2, 2) δηλ. ἐκείνη ποὺ ξαναβλα-
σταίνει «πάντα τρόπον τεμιομένη καὶ ἀπὸ
γῆς καὶ ἀπὸ τοῦ μέσου καὶ ἀπὸ τοῦ ἀνω-
τέρου».

Κι ὥστόσο κοῦρι δὲν εἶναι ταυτόσημο
μὲ τὸ δασοτεμάχιο, γιατί μὲ τὴ λέξη αὐτὴ
προσδιορίζεται τὸ δασοτεμάχιο ποὺ κλαρί-
ζεται (κοῦρίζεται) ὄχι γενικά τὸ δασοτεμά-
χιο. Δὲν εἶναι βέβαια, τὸ δάσος ποὺ κλα-
ρίζεται ἀλλὰ τὰ δέντρα τοῦ δάσους. Συμ-
βαίνει ὁμως κι' ἐδῶ, ὅτι συμβαίνει μὲ
τὴ λέξη κοῦράδι τῆς κρητικῆς ντοπιό-
λαλιᾶς. Κουράδι σημαίνει τὸ κοπάδι τῶν
προβάτων, ἐνῶ ἐκεῖνο ποὺ κουρεύεται δὲν
εἶναι τὸ κοπάδι, ἀλλὰ τὸ πρόβατο. Τὸ
ὄνομα ἀπὸ τὸ μέρος μετατοπίστηκε στὸ ὄλο
καὶ τοῦτο γιατί ἀπὸ ἀποψη οἰκονομίας, τὸ
σύνολο εἶναι κείνο ποὺ ἔχει σημασία, ὄχι
τὸ καθένα ἄτομο (ζῶο ἢ δέντρο) χωριστά.

Μὲ αὐτὸ τὸ νόημα, πρέπει νὰ παρατη-
ρήσουμε ὅτι ἡ συμφωνία ἀνάμεσα γλωσ-
σικὴ καὶ δασοπονικὴ μορφῆ, εἶναι ἀπό-
λυτη.

Ἔτσι νομίζω ὅτι ἔχουμε ἀπαντήσει
στὸ ἐρώτημα ποὺ ἐβάλαμε στὴν ἀρχή, τί
εἶναι τὸ κοῦρι, γιατί κάθε δασοτεμάχιο
δὲν εἶναι κοῦρι, γιατί μόνη ἡ ἀπαγόρευ-
ση τῆς ὑλοτομίας μέσα στὸ δάσος δὲν εἶ-
ναι ἀρκετὴ γιὰ νὰ δώσῃ τὸ περιεχόμενο
στὴν ἔννοια κοῦρι, καὶ τέλος, κατὰ ποιὰ
ἔννοια, ὁ ὄρος κοῦρι ξεπερνάει τὸν ὄρο κλα-
δερό.

Μὲ αὐτὰ ὥστόσο τὸ θέμα δὲν ἐξαντλεῖ-
ται, ἀλλὰ μιὰ ὀλοκληρωμένη ἐξέταση τοῦ
θέματος θὰ εἶχε τὴ θέσι της στὶς σελίδες
μονάχα ἐνὸς δασοτεχνικοῦ περιοδικοῦ.

ΠΑΝΟΣ ΓΡΙΣΠΟΣ

τος ὁ Ν. Χλωρός. Βλ. Περιοδικὸ «Παρνασσός»
ἐκδοσὴ Φιλ. Σουλ. Παρνασσός, 1890. Ἐπίσης
καὶ Δημ. Λουκόπουλου. «Νεοελλην. Μυθολογία»
σελ. 249.

1. Λεξ. Κροτσόβλαχ. γλώσσης. Ἀθῆναι 1909

2. DICTIONS, DES RACINES DES LAN-
GUES EUROPEENNES LAROUSSE 1949.

Κ. ΚΑΣΒΙΚΗ, Ἐπιθεωρητοῦ Σομ. Ἀγωγῆς

Ο ΟΛΥΜΠΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΧΡΟΝΙΚΟ

(ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΝΕΟΛΑΙΑ)

ΜΙΑ ΦΟΡΑ κι' ἕναν καιρό, ἐδῶ και τρεῖς χιλιάδες περίπου χρόνια, κοντὰ στὸν Ἀλφειὸ ποταμό, σ' ἕνα μαγικὸ περιβάλλον, στὴν ἱερῇ Ἄλτι τῆς ἀρχαίας Ὀλυμπίας, φύτρωνε και ὠρίμαζε τὸ δέντρο τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, δηλαδὴ τὸ δέντρο μὲ τὸ ὁποῖο συμβολικὰ ἐκφράζουμε τὴν εὐγενῆ ἀμύλλα ποῦ φουντώνει στοὺς στίβους και στὶς παλαιστρες κατὰ τὴν τέλεση ἀγῶνων και τὴν ἐλεύθερη ἀσκησι.

Τὸ δέντρο αὐτὸ θέρειψε ἔκτοτε και κατακυρίεψε τὴ γῆ. Χίλιες ποικιλίες του στόλισαν τὰ περιβόλια τῆς χαρούμενης ἀνθρωπίνης δράσης και ξενοιασιάς. Χιλιάδες ἀγωνίσματα, ἐνόργανα και ἀνόργανα, ποῦ γίνονται στὴν ξηρὰ και στὴ θάλασσα, πλούτισαν τὰ προγράμματα τῶν ἀθλητικῶν ἐορτῶν.

Ὅπου χαρὰ, και στάδια. Ὅπου στάδια, χαρὰ και ζωντάνια. Ὅπου γνήσιο Ὀλυμπιακὸ πνεῦμα, ἐκεῖ και ἡ ἐλπίδα τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ὅποιος καλλιιεργεῖ και περιποιεῖται τὸ δέντρο αὐτὸ τοῦ Ὀλυμπισμοῦ, κερδίζει τοῦ νοῦ και τοῦ σώματος τὴν υγεία και δύναμη, τὴν ἀνώτατη ψυχικὴ χαρὰ τῆς δημιουργίας, τὴν ἱκανοποίηση τῆς ραγδαίας ἐξέλιξης τοῦ ἐγῶ του. Κερδίζει ἀκόμα τὴ σοφία τοῦ «γνώθι σ' αὐτὸν» και τὴν ψυχικὴ μεγαλωσύνη, γιατί τὸ φυτὸ αὐτὸ κλείει στοὺς χυμοὺς του τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς και τῆς εὐτυχίας.

Τὸ πνεῦμα τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς, τὸ ὁποῖο ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότητα θεωρεῖ ἐξαιρετικὴ τιμὴ τῆς νὰ ἀναβιῶση, νὰ διατηρήσῃ ἀλώβητο και νὰ δοξάσῃ μὲ τὴν ὁργάνωσι και τὴν τέλεση μὲ κάθε λαμπρότητα τῶν σύγχρονων διε-

θνῶν Ὀλυμπιάδων, δεσπάζει πάνω στὰ ἄλλα ἀνθρώπινα ἰδανικά.

Ἡ συγκίνηση τὴν ὁποία δοκιμάζουν οἱ λαοὶ στὸ πέρασμα τοῦ Ὀλυμπιακοῦ φωτὸς τοῦ ὁποῖο ξεκινᾷ κάθε τετραετία ἀπὸ τὴν Ὀλυμπία γιὰ νὰ φωτίσῃ τὴν πανανθρώπινη σκέψη ποῦ περιοδικὰ συγκεντρώνεται κατὰ τὶς νεώτερες Ὀλυμπιάδες στὰ μεγαλύτερα πνευματικὰ κέντρα τοῦ Ἐξωτερικοῦ, και ἡ εἰρηνικὴ μάχη τῶν ξένων Κρατῶν γιὰ τὴ διεκδίκηση τῆς προτεραιότητος τελείσεως στὸ μέλλον τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, δείχνει πόσο μεγάλο ἦταν τὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ θαῦμα και πόσο οἱ σύγχρονοι αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκη νὰ βαπτίζονται πὸ ἰδεῶδες ἐκεῖνο, ποῖν ἀρχίζουν τὸ λειτούργημα τῆς τελείσεως παντὸς ἀγῶνος. Γιατὶ λειτούργημα εἶναι ἡ τέλεσις ἀγῶνων, λειτούργημα παιδαγωγικὸ, λειτούργημα προσημομασίας γιὰ τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη.

Ὁ Ὀλυμπισμὸς εἶναι ἡ ἀμετάθετη κορυφογραμμὴ, τὴν ὁποία πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν ὄχι μόνον τὰ γυμναζόμενα και ἀθλούμενα ἄτομα, ἀν θέλουν νὰ κερδίσουν πέρα γιὰ πέρα τὸν πολιτισμὸ, τὴν πρόοδο, τὴ δόξα, μὰ και κείνοι ποῦ κατευθύνουν τοὺς ἀθλουμένους και καθένας ποῦ ἐννοίωσε και θαυμάζει τὸ ὄραιο, τὸ μεγάλο και τ' ἀληθινὸ.

Ἡ Ἠπειρος δὲν στερεῖται ἰδιαιτέρων ἱστορικῶν παρακαταθηκῶν ἀπὸ ἀθλητικῆς πλευρᾶς. Μετὰ τοὺς ἱερούς ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, δηλαδὴ τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα και τὰ Ἴσθμια, στοὺς ὁποίους εἶχε κυριαρχίσει τὸ ἀθλητικὸ ἰδεῶδες, ποῦ περιληπτικὰ και συμβολικὰ ὀνομάζουμε Ὀλυμπισμὸ, τὴν πρώτη θέσι μετὰ τῶν ἄλλων μικρότερης σημασίας ἀγῶ-

νων πού ἐτελοῦντο σὲ διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδας κατέλαβαν τὰ Ἄκτια, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο ἀπὸ τὸ 425 ὡς τὸ 31 π.Χ. κάθε δευτέρου χρόνου στὸ Ἄκτιο ἀκρωτήριο, σχεδὸν μόνο μεταξὺ Ἀκαρνανών, καὶ ἀπὸ τὸ 31 π.Χ. μέχρις ὀλίγα χρόνια μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Ὀκταβίου (14 π.Χ.) μεταξὺ καὶ Ἡπειρωτῶν στὴ Νικόπολη, κάθε πέμπτο ἔτος, γιὰ ἀνάμνηση τῆς ναυμαχίας τοῦ Ἀκτίου καὶ τῆς διαλύσεως τοῦ στόλου τοῦ Ἀντωνίου.

(Κατὰ ἀπομίμηση τῶν Ἀκτίων τῆς Νικοπόλεως, Ἄκτια ἐτελοῦντο καὶ σὲ διάφορα ἄλλα κέντρα τῆς ῥωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, Ρώμη κλπ.).

Τὰ «Ἄκτια», τὰ ὁποῖα ἐπεχείρησε νὰ ἀναβιώσῃ ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς τρακόσια πενήντα περίπου χρόνια βραδύτερα, καὶ τὰ «Ναΐα» τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο στὴν ἀρχαία Δωδώνη, εἶχαν καλλιεργήσει τὴν ἀγωνιστικὴ διάθεση τοῦ ἡπειρωτικοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν εὐγενῆ καὶ τίμο ἀγῶνα τῆς Παλαιστρας.

Καὶ στὰ τρία ἀνωτέρω κέντρα, τὸ Ἄκτιο, τὴ Νικόπολη καὶ τὴ Δωδώνη, οἱ σπουδαιότεροι ἀγῶνες πού ἐτελοῦντο ἦσαν οἱ γυμνικοί.

Καὶ σ' αὐτὴ τὴν περιοχὴ εἶχε γίνει ἀντιληπτό, ὅτι ἡ ἀθλήσις καὶ ἡ ἀσκήσις εἶναι τὸ κυρίαρχο στοιχεῖο πού ἐξασφαλίζει τὴ διατήρησις καὶ ἐξευγένισις τῆς ζωῆς, γιαντὸ, μὲ τὸν κλονισμό πού ἄρχισε νὰ ὑφίσταται τὸ Μαντεῖο τῆς Δωδώνης ἀπὸ τῶν ἐμφάνισι τοῦ Μαντείου τῶν Δελφῶν, πού ἦτο νεώτερο, οἱ ἱερεῖς τοῦ πρώτου ἔσπευσαν νὰ θεσπίσουν καὶ ἀγῶνες, γιὰ τοὺς ὁποίους μάλιστα ἀναφέρονται ἀγωνοθέται καὶ «Ναΐαρχοι».

Στὴν Ἡπειρο, παρὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ ἐπαρχία αὐτὴ ἦτο ἀπομεμακρυσμένη ἀπὸ τὰ πνευματικὰ κέντρα τῆς λοιπῆς Ἑλλάδας καὶ γειτνίαζε πρὸς τὴν καρδιά τῆς Ῥωμαϊκῆς αυτοκρατορίας, τῆς ὁποίας τόσο ἐπιζήμια ὑπῆρξε ἡ ἐπίδρασις στὴν ἐλληνικὴ ἀθλητικὴ παράδοσις, ἐπίσης παρὰ τὸ ὅτι ἡ Περιφέρεια τούτη λευτερώθηκε πολὺ βραδύτερα τῆς λοιπῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς ἀθλητικῆς ἀναγέννησις καὶ προαγωγῆς τῶν γυμναστικῶν ζητημάτων τῆς δὲν ἦτο μεγάλη.

Ἐπειδὴ δὲ στὴν Ἡπειρο ὑπάρχει ἐκλεκτὸ ὕλικὸ εὐάγωγων νεανίδων καὶ νέων, τοὺς ὁποίους διακρίνει ἀνοχογῆ, εὐφυΐα, εὐγένεια, ἐργατικότητα καὶ σύνεσις, ἐὰν τὸ ὕλικὸ αὐτὸ τύχη ἐπιμελημένης ἀγωγῆς καὶ προετοιμασίας μέσα στὰ ἑλληνικὰ πλαίσια, καὶ μακρὰ ἀπὸ τὴν κακὴ ἀνάμνησις τῆς μακροαίωνης δουλείας, ὅχι μόνο Διαγοῦδες καὶ Καλλιπάτειρες θὰ γεννησῆ, μὰ καὶ διοικητικὰ στελέχη πολῦτιμα θὰ προσφέρῃ στὴν κοινωνία, πού θὰ πλαισιώσουν μεθ' αὐτοῦ τὶς θέσεις τῆς κρατικῆς μηχανῆς, καὶ γέροντες ἐπιστήμονες θὰ ἐκκολάψῃ, πού θὰ ἐπανδρώσουν τὰ ἐπιστημονικὰ μας Ἰδρύματα. Αὐτὸς εἶναι ἄλλως τε ὁ σκοπὸς τῆς Σωματικῆς Ἀγωγῆς : Νὰ βοηθῆσθαι στὴν προαγωγὴ καὶ τελειοποίησι τοῦ ἀνθρώπου ὥστε νὰ ἐφοδιάζονται οἱ κοινωνίες μὲ ἀριστοὺς πολῖτες.

Εὐτυχῶς ἡ μέριμνα τῆς Πολιτείας, ὡς πρὸς τὰ ζητήματα τοῦ τομέως αὐτοῦ γίνεται ἀρκετὰ αἰσθητῆ καὶ στὴν Ἡπειρο. Ἡ συναφῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλία ἐξυγιαίνεται. Ποικίλοι σχολικοὶ καὶ ἐξωσχολικοὶ ἀγῶνες τελοῦνται χάρις στοὺς ἐκπαιδευτικούς μας, Μέσης καὶ Δημοτικῆς, σ' ὅλες τὶς πόλεις καὶ τὰ ἡπειρωτικὰ χωριά.

Οἱ ἀρχαῖοι ἀγῶνες τὰ «Ἄκτια» ἐπίσης τὰ «Ναΐα» μὲ τὸ ὄνομα «Δωδώνεια», ἀναβιώνουν, χάρις στὶς προσπάθειες σύγχρονων ἀθλητικῶν Συλλόγων, Ἀρχῶν, φιλάθλων καὶ ἐκπαιδευτικῶν.

Ὅλοι εὐχόμεστε ὅπως οἱ ἀνωτέρω ἀγῶνες εὐρίσκουν πάντοτε γιὰ θεράποντες ἀριστοὺς ἀντιλήπτορες τοῦ Ὀλυμπιακοῦ ἰδεώδους. Ἐπίσης ὅλοι εὐχόμεστε, καὶ πρέπει νὰ συμβάλουμε, ὅσο μᾶς εἶναι δυνατόν, ὥστε νὰ πληθύνουν καὶ οἱ ἀθλητικοὶ χώροι, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀποσπάσουν τοὺς νέους ἀπὸ τὰ καφενεῖα καὶ τοὺς κρυφοὺς ὀρεβασμούς...

Σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χώρες, σοφοὶ καὶ ἄπλοικοὶ διαλάλησαν τὴν πίστη τους στὴν ἀξία τῆς Σωμ. Ἀγωγῆς. Βασιλιάδες καὶ στρατηγοί, καὶ σοφοὶ τοῦ ἀναστήματος τοῦ Πλάτωνα καὶ τοῦ Σωκράτη, κατέβηκαν στὸ στίβο καὶ ὑμνησαν τὴν ἀσκήσις καὶ τὸν ἀθλητισμό.

Ὅπως θὰ δοῦμε ὅμως παρακάτω, μερικοί, καὶ στὰ παλῆα τὰ χρόνια καὶ σήμε-

ρα, επειδή βρέθηκαν άπαρασκευάστοι να δεχτούν μιάν άνώτερη πίστη, είτε από έλλειψη κληρονομικῶν καταβολῶν, είτε γιατί δέν γαλονχήθηκαν φυσιολογικά στο άθλητικό ιδανικό, ρίχτηκαν λαίμαργα κι' άσυλλόγιστα πρὸς τὸ ἡδύποτο αὐτό, με' άποτέλεσμα νά δοκιμάσουν κι' οἱ ἴδιοι ἀργότερα πικρίες.

Ἄλλοι, ασχολούμενοι πρὸ παντός με' άθλοπαιδιές, και' ιδιαιτέρως τὸ ποδόσφαιρο, παρασύρθηκαν σὲ τακτική πού ἔμπειρέχει ιδιοτελεία και' ὑπολογισμό, ὅ,τι δηλαδή άποτελεῖ θανάσιμο μικρόβιο κατὰ τοῦ άθλητισμοῦ.

Ἄλλοι οἱ παρεκκλίναντες, άκολούθησαν ὑποπτες και' ἐπισηφαεῖς μεθόδους ἐργασίας, ἢ ἐπεδίωξαν τὴ Νίκη με' κάθε θυσία, άγνοήσαντες τοὺς Νόμους τῆς Δικαιοσύνης και' τοῦ ἱπποτικοῦ πνεύματος, με' τοὺς ὁποίους πρέπει νά διαγράφεται πάντα ὁ δρόμος πρὸς κάθε Νίκη και' κάθε ἐπιτυχία.

Στις περιπτώσεις τῶν παρεκκλίσεων αὐτῶν τὸ τέλος τοῦ άγῶνος άκολουθεῖ συνήθως σύρραξη αἰσθημάτων και' πράξεων ἀντιαθλητικῶν, ἐνῶ τουναντίον, ὁ θαυμασμός τῶν ἠττωμένων πρὸς τοὺς νικητὰς παντοιοτρόπως πρέπει νά ἐκδηλώνεται, και' μάλιστα κατὰ τρόπο διδακτικό γιὰ τοὺς θεατὰς.

Γιαυτὸ εἶναι ἀπαραίτητο, παράλληλα με' τις διάφορες άθλητικές δράσεις, νά βαίνει καλλιεργουμένη σὲ ἴση μοῖρα και' ἡ φιλοσοφική ἐνατένιση τῆς οὐσίας και' τῆς ὑφῆς τοῦ ὅλου άθλητικοῦ ζητήματος και' τῶν άθλητικῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ κοινωνικῆς πλευρᾶς, γιὰ νά προλαβαίνονται τὰ σφάλματα, τῆς δὲ νεολαίας τὰ βήματα νά κατευθύνονται σταθερὰ ὄχι μόνο πρὸς τὴν ἀνασυνγκρότηση τῆς ὑγείας και' τῆς ἐπιδόσεως, ἀλλὰ δι' αὐτῶν στήν κατίσχυση τοῦ πνεύματος και' τοῦ χαρακτήρα, τοῦ χαρακτῆρα τοῦ πλούσιου σὲ ἀρετὲς και' αἰσθήματα.

Οἱ νέοι θὰ ὀδηγοῦνται στήν άσκηση, γιὰτι ἡ άσκηση εἶναι ὑγεία και' ὠμορφιά. Οἱ νέοι και' οἱ νέες θὰ ὀδηγοῦνται στοὺς άγῶνες, γιὰτι εἶναι ἀνάγκη νά μάθουν νά άγωνίζονται τὸν άγῶνα τῆς ζωῆς τίμια και' εὐσυνειδήτα, και' νά χαίρωνται βαθειὰ στήν

ψυχὴ τους τὴ χαρὰ τῆς δράσης και' τοῦ ἐρινηκοῦ άγῶνα.

Ὅταν ὠρισμένες ἐκδηλώσεις άθλητῶν ἢ φιλάθλων ἢ Συλλόγων πού άτυχῶς δέν λείπουν, δέν ἐπιδοκιμάζονται ἀπὸ τὴν Κοινωνία, τὴν εὐθύνη φέρουν οἱ διοικοῦντες τὰ Σωματεία, πού δέν τάσσουν κανόνα τῆς δικῆς τους δράσης, τὴ διαπαιδαγῶγηση τῶν νέων.

Φίλαθλος και' θεράπων τοῦ Ὀλυμπισμοῦ δέν θεωρεῖται ἐκεῖνος πού καταπιάνεται με' τὴν ὀργάνωση άγῶνων γιὰ ἀτομική του διαφήμιση, γιὰ χρηματισμὸ ἢ γιὰ παρεμφερεῖς ἐπιδιώξεις, ἀλλὰ ἐκεῖνος πού χαίρει και' ἀγάλλεται, ὅταν παρακολοῦθῇ τὴν ὑπέροχτη προσπάθεια τῶν πρωτευόντων, ὅπου δῆποτε και' ἂν ἀνήκουν αὐτοί. Ἐκεῖνος πού καυτηριάζει τις ἀντιαθλητικές ἐκδηλώσεις και' νουθετεῖ τοὺς νέους πρὸς τὸ άγαθὸ και' τὸ δίκαιο.

Στὰ χρόνια τῆς άκμῆς τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ οἱ διαγωνιζόμενοι ἐραβδίζοντο στὰ στάδια, ἐὰν δέν ἐτήρουν τοὺς κανόνες τῆς άγωνιστικῆς, μεταξὺ δὲ τῶν ἀρχόντων τῶν άγῶνων συγκαταλέγοντο και' οἱ «ῥαβδοῦχοι», ὅπως τοὺς ὀνομάζει ὁ Θουκυδίδης, ἢ «μαστιγοφόροι», ὅπως τοὺς λέει ὁ Λουκιανός.

Ἀντιθέτως σήμερα, ἰδίως στὸ ἐξωτερικό, με' τὸ φανερὸ ἢ κρυφὸ ἐπαγγελματισμὸ, οἱ διοικοῦντες τὰ Σωματεία διαφθείρουν τοὺς νέους και' ἐξαγοράζουν τοὺς ποδοσφαιριστὰς με' ἡγεμονικά ποσά. Ἄλλοι ἀναγκάζονται νά ἱκανοποιοῦν πολλὲς ἰδιοτροπίες τῶν άθλητῶν τους. Ἄλλοι ἐκμεταλλεύονται ποικιλοτρόπως τις άθλητικές τους γνώσεις. Ὁ σημερινὸς πολιτισμὸς δέν παραδέχεται βέβαια τὸ ῥαβδισμό ὡς μέσο παιδαγωγικό, μὰ θάπρεπε νά ψάχνῃ νά βρῖσκη και' νά τραβᾷ τὸ αὐτὸ ὅλων ἐκείνων πού ἔφταιξαν ἢ φταῖνε λίγο ἢ πολὺ γιὰ τις σημερινὲς παρεκκλίσεις τοῦ άθλητισμοῦ πού δέν διαφέρουν πολὺ ἀπὸ κείνες πού ἀπεργάστηκαν σιγά—σιγά τὴν παρακμὴ τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γυμναστικῆς.

Τὰ διεθνή ὀλυμπικά Συνέδρια, οἱ κατὰ χώρας ἀρμόδιες ἐπίσημες ὑπηρεσίες και' οἱ ἀνώτιτες Ὀργανώσεις πού διευθύνουν τὰ φίλαθλα Σωματεία (Ὀλυμπιακὲς Ἐπιτροπὲς κλπ.), άγωνίζονται κατὰ τοῦ ἐπαγγελ-

ματισμού, δυστυχώς όμως τα κηρύγματά των περι φιλάθλου ιδιότητος άτονούν, πότε πρό άκαλλιεργήτων χαρακτήρων, πότε πρό του έμπορικού πνεύματος, στο όποιο παρασύρονται και οι κρατικοί μηχανισμοί, και τό Κράτος τό ίδιο.

Τό Όλυμπιακό δέντρο, για τό όποιο μιλήσαμε, κι' από τό όποιο περιμένει να δρέψη άνθη και καρπούς άλλη μία φορά όλη ή άνθρωπότητα αυτές τις μέρες στη Φινλανδία, τό βλέπουμε μόνο με τη φιλοσοφική σκέψη και φαντασία.

Οι ρίζες του είναι προχωρημένες βαθειά στην καρδιά και τό αίμα του ελληνισμού κι' από κει τρέφονται.

Αν έλλειπε ή τροφή αυτή της ολυμπιακής ιδέας, τό δέντρο που την παράγει θα γινόταν ζιζάνιο του φυτικού βασιλείου.

Αλλά όμως, χάρις στην καλή τροφό του, την Ελλάδα, γιγαντώθηκε, κι' οι κλώνοι του από την παλιά εκείνην εποχή ως τα σήμερα παρά τις αντιξοότητες, απλώθηκαν σ' όλη την οικουμένη και τα φύλλα του δίγουν δροσιά σε κάθε λαό που προσπαθεί να καλλιεργήση τη σωματική και ψυχική υγεία της νεολαίας του κατά τό ελληνικό πρότυπο, σύμφωνα με τα διδάγματα που βγαίνουν από τα μέγιστα και τα ελάχιστα χαρακτηριστικά στοιχεία του συστήματος άνατροφής των νέων της κλασικής εποχής.

Τό αρχαίο γυμναστικό πνεύμα αναβίωσε χάρις στη συνδρομή, τις προσπάθειες και τους αγώνες εκλεκτών άειμνήστων τέκνων της Ελλάδος και του Έξωτερικού : του Βαγγέλη Ζάππα, του Μιναίδη Μηνά, του Γεωργίου Αβέρωφ, του Γιάννη Φωκιανού, και του πατέρα των σύγχρονων διεθνών ολυμπιάδων βαρώνου Πέτρου Κουμπερέτη.

Η Ηπειρωτική νεολαία άς άκολουθήση πιστά τα βήματά των, κι' άς κρατήση ψηλά τό λάβαρο του ελληνικού πολιτισμού.

Οι Ηπειρώτες νέοι, οι όποιοι είναι προικισμένοι όπως είπαμε με πολλά σωματικά και ψυχικά χαρίσματα άς προσέξουν καλά, τί πρέπει να διαλέξουν.

Να γίνουν επαγγελματίαι της μάλλας, ή να παίζουν για τη χαρά της ζωής ; Να επιδιώκουν τη νίκη και τό ρεκόρ ύβρίζον

τες και άδικούντες τους συναγωνιστάς τους ή να χαιρούν βλέποντες και όλους τους άλλους νέους να προάγονται και να άμυλώνται για τον κότινο της Νίκης ;

Να μισούν τον καλύτερό τους, ή να τον θαυμάζουν και να τον άναγνωρίζουν ευθύς ; Βέβαια τό δεύτερο. Γιατί τό πρώτο είναι διαστροφή. Κωμικοτραγικό παράδειγμα διασταμμένου φιλάθλου έχουμε τό Νέρωνα.

Τόν άνισόρροπο αυτό αυτοκράτορα, ίσως τον πιο άκαταλόγιστο άνθρωπο που γνώρισαν οι αιώνες, τον χτύπησε άσχημα τό άρωμα του λουλουδιού του δέντρου του Όλυμπισμού, για τό όποιο μιλήσαμε.

Όσοι έχουν ύπ' όψει τους τη σχετική ιστορία, γνωρίζουν ότι ο Νέρωνας λάβαινε μέρος στους ιερους αγώνες των ελληνικών, έξεβίαζε τους Έλληνοδίκες να του άπονεύουν τα βραβεία, ή διέτασε και έξεδίωκε τυχόν αντιπάλους του, για τό θράσος που είχαν να παρουσιαστούν με σκοπό να συναγωνισθούν τον αυτοκράτορα !

Άλλοτε διέτασε την άναβολή των αγώνων, για να μπορέση να λάβη μέρος σ' όλους και να νικήση, για να άκουστή από τον Κήρυκα τό : «Νέρων Καίσαρ νικά τόνδε τόν αγώνα».

Σε πολλούς ιερους αγώνες την τελευταία στιγμή εισηγείτο την εισαγωγή νέων αγωνισμάτων που δεν περιελάβαινε τό πρόγραμμα και, χωρίς συναγωνιστή, ή αν παρουσιάζετο κανένας διέτασε να τον φονεύσουν, ήγωνίζετο και . . . ένικά !

Ο Νέρωνας δεν έξεχασε να άποθανάτιση και τό γεγονός του ξυρίσματος του γενείου του, και ίδρυσε αγώνες, τα Γιουβενάλια . . . Και άλλες πολλές εις βάρος του άθλητικού ιδεώδους εκκεντρικότητες διέπραξε ο μητροαίος αυτοκράτορ, ο έμπρηστής της Ρώμης, ο όποιος κατέληξε να φονευθή, κατά διαταγή του, από τον ύπηρέτη του.

Ο Νέρωνας, είπαμε, υπήρξε τό χειρότερο παράδειγμα άθλητικής διαστροφής, γιατί πήρε τό άραιότερο λουλούδι που δημιούργησε ο άνθρώπινος νους, και τό πασάλειψε με βούρκο.

Προσοχή όμως, γιατί λίγο πολυ Νέρωνες του άθλητισμού συναντούμε και σήμερα. Η ύπόθεση των αγώνων παραβλά-

ΣΤΡΑΤΗ Ν. ΑΘΑΝΑΣΑΚΟΥ

Η ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Ἡ Ἑλληνική ὑπαιθρος, πλὴν πολὺ μικρῶν ἐξαιρέσεων δι' ὠρισμένας περιοχὰς τῆς χώρας, ἰδιαίτερος ὅμως ἡ Ἡπειρωτική, ὑπέφερε καὶ ὑποφέρει κατὰ τρόπον ἐπηρεάζοντα σοβαρῶς τὰς συνθήκας διαβιώσεως ἐν αὐτῇ τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ μίαν λιαν σημαντικὴν ἔλλειψιν, τὴν ἔλλειψιν συγκοινωνίας. Ἡ ἐπὶ αἰῶνας σκληρὰ δουλεία ὑπὸ τὸν κατακτητὴν δὲν παρείχεν οὐδεμίαν εὐχέριαν εἰς τὸν κλάβον νὰ σκεφθῆ ἰσχυρὰ προβλήματα καὶ εἰδικοὶ λόγοι κρατήσαντες εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν ὑπαιθρον κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν καὶ πλεόν, ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐν ἔτει 1943, δὲν ἐπέτρεψαν νὰ ἀντιμετωπισθῆ ὑπὸ τοῦ κράτους καὶ τοῦ πληθυσμοῦ τὸ τόσον σοβαρὸν αὐτὸ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ χωριοῦ πρόβλημα.

Εἰς τὴν σκέψιν ὅμως καὶ τὸν πόθον τοῦ πληθυσμοῦ νὰ καλλιερευση τὰς συνθήκας τῆς ζωῆς του τὸ πρόβλημα τῆς συγκοινωνίας κατεῖχεν τόσον πρωτεύουσαν θέσιν ὥστε νὰ γίνῃ πίστις του ἀδιάσειστος ὅτι «ἐκεῖ πού δὲν πηγαίνει συγκοινωνία δὲν μπορεῖ νὰ φθάσῃ ποτὲ εὐτυχία». Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἀπὸ τοῦ 1926, ὅποτε τὸ πρῶτον ἀνέλαβον τὴν διοικήσιν τῶν κοινοτήτων εἰς τὴν Ἡπειρον αἱ πρῶται αἰρεταὶ κοινοτικαὶ ἀρχαί, ἀνελήφθη ἀπὸ τὸν

πτετα κατὰ διαφόρους τρόπους, πού μοιάζον ἀθωότητες.

Οἱ Ἡπειρώτες νέοι, οἱ Ἡπειρώτες φίλαθλοι καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔχουν καθήκον νὰ πραστατεύουν τὸ «λευκοπόρφυρο μέγα Ναὸ» τοῦ ποιητῆ, δηλαδὴ τὰ στάδια, ἀπὸ κάθε βεβήλωση, γιὰ νὰ μποροῦν ἐκεῖ μέσα νὰ ἀνθίζουν καὶ σφουρηλατοῦνται τὰ ἑλληνικὰ νεατά, καὶ νὰ ζυμώνωνται μετὰ καλὸ προζύμι οἱ χαρακτῆρες τῶν αὐριανῶν πολιτῶν,

πληθυσμὸν μὲ καθολικὴ προσπάθεια καὶ ἕνας ἐπίμονος ἀγὼν πρὸς λύσιν τοῦ τόσον σοβαροῦ διὰ τὴν ζωὴν του προβλήματος, μὲ μέσα προερχόμενα ἐκ τῶν ἰδίων του δυνάμεων καὶ ἐκ τῆς ἰδίας του πρωτοβουλίας. Αἱ κοινότητες καθ' ἑαυτάς, ἀλλὰ κυρίως οἱ ἀπανταχοῦ εἰς τὴν Ἡπειρωτικὴν ὑπαιθρον ἰδρυθέντες σύνδεσμοι κοινοτήτων, ἀνέπτυξαν μίαν πρωτοβουλίαν, μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τῆς προσπαθείας τοῦ κράτους καὶ τῶν εἰδικῶν ὀργανισμῶν του ὁδοποιίας διὰ τὴν κατασκευὴν μεγάλων ἔργων συγκοινωνίας, ἀξιεπάριον καὶ τόσον ἐπιτυχῆ ὥστε σήμερον, ἔπειτα ἀπὸ δύομισυ δεκαετηρίδας, νὰ ἀποτελῆ αὕτη τὴν βάσιν πάσης προσπάθειας εἰς τὸν τομέα αὐτόν. Μέχρι τοῦ 1940 διὰ τοῦ συστήματος αὐτοῦ ἐκαλύφθη ἀπὸ ἀπόψεως ὀργανώσεως τὸ συγκοινωνιακὸν πρόβλημα εἰς ἀπάσας σχεδὸν τὰς περιοχὰς τῆς Ἡπειρωτικῆς ὑπαιθρου, ἤρχισεν ἡ ἐκτέλεσις λιαν χρησίμων ἔργων ὁδοποιίας εἰς πλείστας ἐξ αὐτῶν, καὶ εἰς ἀρκετὰς αὐτῶν, ἀνευ οικονομικῆς ἢ ἄλλης βοήθειας τοῦ κράτους, κατέστη δυνατὸν ν' ἀποδοθῆ μετὰ τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν τοῦ χωρικοῦ, πού ἔβραχε τὸ ἔδαφος μετὰ τὸν ἰδρώτα του, ἢ τόσον ἀπαράιτος καὶ ποθητὴ συγκοινωνία.

Ὁ πόλεμος καὶ ἡ κατοχὴ, ἀργότερα δὲ ὁ συμμοριτοπόλεμος, πού ἐξήρθωσαν τὴν ζωὴν τῆς χώρας, ἐξήθρωσαν καὶ τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς ὀργανωμένης προσπάθειας τῶν χωριῶν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ σοβαρωτέρου ἐκ τῶν ὑπὸ λύσιν προβλημάτων του καὶ ἀνέκοψαν πᾶσαν περαιτέρω ἐνέργειαν δι' ἔργων θετικῶν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς συνεχίσεως τῆς προσπάθειας.

Τὸ πρακτικὸν πνεῦμα τῆς ἐν τῇ χώρᾳ ἀποστολῆς τῆς μεγάλης συμμάχου Ἀμερικανικῆς δημοκρατίας, προσέδωκε ἰσχυρὰν πνοὴν εἰς τὸν τομέα αὐτόν διὰ τῆς διαθέ-

σεως εἰδικῶν καὶ ἐπαρκῶν πιστώσεων διὰ τοῦ τόσον ἐπιτυχόντος εἰς τὴν Ἑπειρον καὶ περιφήμου καταστάτος προγράμματος «Πρόνοια—Ἐργασία», ἀπὸ μιᾶς δὲ τετραετίας, ἀφ' ἧς ἐτέθη ἐν ἐφαρμογῇ, ἀπανταχοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς ὑπαίθρου, ἕνας ἀξιόλογος καὶ πολὺ ἐλπιδοφόρος ἀγὼν συνεχίζεται μὲ ἀμείωτον θέλησιν καὶ δυναμικότητα. Ἐὰν ἀνοίξη κανεῖς τοὺς χάρτες τῶν Ἑπειρωτικῶν Νομῶν θὰ διαπιστώσῃ μὲ ἱκανοποίησιν καὶ Ἑπειρωτικὴν ὑπερηφάνειαν ὅτι, ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ μέχρι τοῦ Γράμμου καὶ ἀπὸ τοῦ Ἴονιου μέχρι τῆς Πίνδου, ἡ ἡπειρωτικὴ γῆ ἀνασκάπτεται γὰρ νὰ δοθῇ εἰς τὸν λαόν της ἕνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀπαραίτητα μέσα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς διὰ τὴν καλλιτέραν του διαβίωσιν.

Εἰς τὴν πράξιν, γὰρ ὅσους ζοῦμε ἀνάμεσα στοὺς χωρικοὺς μας, συμβαίνει ὅτι δὲν ὄργανώθη σύστημα ἀξιοποιήσεως, μὲ προοπτικὴν διαρκείας καὶ μονιμότητος τῆς συντελουμένης προσπαθείας, μέγιστος δὲ εἶναι ὁ κίνδυνος ὅχι μόνον νὰ μὴ περαιωθῶσι τὰ ἔργα ποὺ ἤρχισαν ἀλλὰ καὶ νὰ καταστραφῶν τὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον περαιωθέντα. Ὁ παράγων πρόνοια, ὁ ὁποῖος ἐκυριάρχει εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πιστώσεων καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἔργων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος, μὲ σκοπὸν νὰ δώσῃ ἐργασίαν καὶ οἰκονομικὰ μέσα εἰς τοὺς συμμοριόπληκτους χωρικοὺς, εἶναι ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸ τοῦ παράγοντος ἐργασία καὶ νὰ κυριαρχήσῃ ὁ σκοπὸς τῆς ἀποδόσεως ἔργου πλήρους καὶ ὀλοκληρωμένου. Ἐπιβάλλεται νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ σοβαρότητα ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἡμιτελῶν ἔργων ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῆς ὥστε ν' ἀποδοθῶσι ταῦτα εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ νὰ γίνωνται, ὡς συμβαίνει εἰς τὴν πραγματικότητα, ἡμιτελεῖς διανοίξεις ὁδῶν, πολλάκια καὶ κατὰ τμήματα μὴ συνδεόμενα μεταξὺ των ἐπὶ τῆς αὐτῆς συγκοινωνιακῆς κατευθύνσεως, χωρὶς νὰ ὀλοκληροῦνται ὥστε νὰ χρησιμοποιοῦνται διὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν κίνησιν ὀχημάτων, τοῦτο ὄχι μόνον δὲν εἶναι ἐξυπηρετικὸν τοῦ σκοποῦ δι' ὃν διατίθενται αἱ πιστώσεις καὶ μοχθοῦν οἱ ἐργαζόμενοι χωρικοί, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ

κινδύνους διὰ τὴν τύχην τῶν ἔργων ποὺ ἔγιναν. Παραλλήλως ἡ διοικήσις, ἀπὸ τῶν ἀρμοδίων ὑπουργείων μέχρι τῶν ἀρμοδίων τοπικῶν διοικητικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν, ἐπιβάλλεται ἐπιτακτικῶς νὰ μελετήσουν, ἐν ὄψει ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ σταματήσωσιν ἢ θὰ περιορισθῶσιν ἐπικινδύνως αἱ πιστώσεις τοῦ προγράμματος «Πρόνοια—Ἐργασία, τὴν ὀργάνωσιν συστήματος ἀποπερατώσεως καὶ συντηρήσεως, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπεκτάσεως, τῶν ἐν ἐκτελείῃ ἔργων ὁδοποιίας, τὸ σύνολον τῶν ὁποίων δὲν ἐνδιαφέρει ἕνα μόνον χωριὸν ἀλλὰ συνήθως ὁμάδας χωριῶν. Ὁ θεσμὸς τῶν συνδέσμων κοινοτήτων προσφέρεται ὡς τὸ πλέον ἐνδεδειγμένον ὄργανον διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, δεδομένου ἀφ' ἐνὸς μὲν ὅτι ἐν τῇ πράξει πρέπει νὰ ὑπάρχη, εἰς εὐκίνητος φορὸς τῆς ιδέας τοῦ ἔργου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ὅτι τὰ ἔργα ὁδοποιίας εἰς τὴν ἡπειρωτικὴν ὑπαίθρου, πλὴν τῶν πολὺ περιορισμένων περιπτώσεων, δὲν δύναται νὰ ὑπαχθῶσιν κατὰ νόμον εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ὁδῶν ἐπαρχιακῆς ὁδοποιίας καὶ νὰ τύχωσι τῆς φροντίδος τῶν εἰδικῶν αὐτῶν ὀργανισμῶν, διότι δὲν συντρέχουσιν αἱ πρὸς τοῦτο προϋποθέσεις τῆς κειμένης νομοθεσίας, καθ' ὅσον ἐν Ἑπειρῇ, πλὴν τῶν πρωτευουσῶν Ἐπαρχιῶν, δὲν ὑπῆρξαν ἄλλα διοικητικὰ κέντρα, ἀγροτικοὶ δήμοι ἢ διοικητικὰ διαμερίσματα, νεχαγιέδες. Οἱ σύνδεσμοι κοινοτήτων, ἀναβιοῦντες ὅπου νομιμῶς ἔχουσιν ἰδρυθῆ καὶ ἰδρυόμενοι ὅπου δὲν ἔχουσιν ἰδρυθῆ, εἶναι δυνατόν, ἐπιδοτούμενοι οἰκονομικῶς ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Δημοσίων ἔργων καὶ ἀπὸ τὰς συμμετεχούσας κοινότητας, πρὸς δὲ ἀξιοποιοῦντες τὴν προθυμίαν τῶν κατοίκων τῶν περιοχῶν των νὰ ἔχωσι συγκοινωνίαν διὰ τῆς ἐκτελέσεως ὀλιγοήμερου προσωπικῆς ἐργασίας, νὰ ἀξιοποιήσωσι τὰ σχεδὸν περαιωθέντα ἔργα ὁδοποιίας, νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὰ ἡμιτελῆ τοιαῦτα, καὶ κυρίως, νὰ ἀναλάβωσι τὴν συντήρησιν αὐτῶν ἀνευ τῆς ὁποίας ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀποβῶσιν ἐπὶ ματαίῳ καὶ αἱ διατεθείσαι πιστώσεις καὶ ὁ καταβληθεὶς ὑπὸ τῶν χωρικῶν μόχθος.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΝΙΚΟΛΑΟΥ, Καθηγητού Μουσικής

ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ ΜΑΣ

Η ΣΑΜΑΡΙΝΑ

Μέτρια.

Διασκευή Μαργ. Νικολάου.

Ε - σείς παι - διὰ μω - ρέ - κλε -

φτό - που - λα, έ - λα, παι. διὰ τῆς Σα - μα - ρί - νας, μω -

- ρέ παι διὰ καύ - μέ - να, παι. διὰ τῆς Σα - μα - ρί - νας κι' ἄς

1-7. εἶ - στε λε - ρω - μέ - να. 2 Σᾶν εἶ - στε λε - ρω - μέ - να. 8.

2. Σᾶν πάτ' ἄπάνω μωρὲ στὸ βουνὸ (δὶς)
ψηλά στὴ Σαμαρίνα, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
ψηλά στὴ Σαμαρίνα, κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
3. Τουφέκια νὰ μωρὲ μὴ ρίξετε (δὶς)
τραγούδια νὰ μὴ πῆτε, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
τραγούδια νὰ μὴ πῆτε κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
4. Κι' ἂν σᾶς ρωτήση, μωρὲ ἡ Μάννα μου (δὶς)
κι' ἡ δόλια ἢ ἀδερφή μου, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
κι' ἡ δόλια ἢ ἀδερφή μου, κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
5. Μὴν' πῆτε μωρὲ πὸς σκοτώθηκα (δὶς)
πὸς εἶμαι λαβωμένος, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
πὸς εἶμαι λαβωμένος, κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
6. Νὰ πῆτε, μωρὲ, πὸς παντρεύτηκα (δὶς)
πὸς εἶμαι παντρεμένος, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
πὸς εἶμαι παντρεμένος, κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
7. Πῆρα τὸ χῶμα, μωρὲ, πεθερὰ (δὶς)
τῆ μαύρη γῆ γυναίκα, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
τῆ μαύρη γῆ γυναίκα κι' ἄς εἰστε λερωμένα.
8. Κι' αὐτὰ τὰ λίθαρα, μωρὲ λίθαρα (δὶς)
ἀδέρφια κι' ἀξαδέρφια, μωρὲ παιδιὰ καυμένα
ἀδέρφια κι' ἀξαδέρφια κι' ἄς εἰστε λερωμένα.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ ΗΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΓΙΩΣΕΦ ΕΛΙΓΙΑ

Στις 29 του 'Ιουλίου κλείνουν 21 χρόνια, άφ' ότου πέθανε στην 'Αθήνα από κοιλιακό τύφο ο Γιώσεφ 'Ελιγιά. (Γ'ωσήφ 'Ηλία Καπούλιας). Γεννήθηκε στα Γιάννινα το 1901. Σπούδασε στην 'Εβραιογαλλική Σχολή 'Ιωνανίνων (Alliance Française) όπου αργότερα υπηρέτησε για λίγα χρόνια δάσκαλος και από το φθινόπωρο του 1924 έγκαταστάθηκε στην 'Αθήνα παραδίδοντας ιδιαίτερα μαθήματα γαλλικής. Συνεργάστηκε και στη Μεγάλη 'Ελληνική 'Εγκυκλοπαίδεια δίνοντας άρθρα για τον Βιβλικό και μεταβιβλικό πολιτισμό του 'Ισραήλ. Το 1928, άφου στο μεταξύ είχε πάρει τó διπλώμα της Γαλλικής 'Ακαδημίας 'Αθηνών, διορίστηκε καθηγητής της γαλλικής στο 'Ελληνικό γυμνάσιο του Κιλίκις, άπ' όπου γύρισε άρρωστος στην 'Αθήνα και πέθανε τόν 'Ιούλιο του 1931. Αύτη είναι με λίγα λόγια ή σύντομη Ιστορία της ζωής του Γιώσεφ 'Ελιγιά. 'Αφισε πεθαίνοντας μία ώρισμένη ποιητική έργασια, πού σε πολλά σημεία δέν μπορεί να θεωρηθεί κατάφρόνητη. Ξεχωρίζουν άνάμεσα στα ποιήματά του τά «Τραγούδια της Ρεβέκκας» για τόν άγνό και πηγαίο λυρισμό τους, πρós τόν 'Ιησού και μερικά άλλα. 'Από τις μεταφράσεις του ξεχωριστή θέση κατέχει τό «'Ασμα άσμάτων», μία μετάφραση πολύ φροντισμένη και σχολιασμένη. 'Επίσης τά άρθρα του στ'ν Μ. 'Ελ. 'Εγκ. για τόν 'Εβραϊκό λαό θέτουν τόν 'Ελιγιά στην πρώτη γραμμή τών ειδικών 'Εβραϊολόγων στόν τόπο μας. 'Ο 'Ελιγιά είχε μελετήσει στο πρωτότυπο τή Βίβλο καθώς και άρκετή μετοβιβλική φιλολογία, γιατί στην άρχή της πνευματικής του ζωής έφιλοδόχησε να ακολουθήση τό Ιερατικό έπάγγελμα. 'Αργότερα ή Γαλλική φιλολογία του τράβηξε τήν προσοχή και γοητεύθηκε τόσο πολύ άπ' αύτή, ώστε όχι μόνο τήν έβραϊκή φιλολογία και τόν Μωσαϊκό νόμο τόν έβλεπε με έλλειψη κάθε προκατάληψης, αλλά ό συγχρονισμός του τόλμησε να πατήση τά πιό στριφνά μονοκάτια. Τά συγράμματα του Ρενάν τόν έκαμαν να νοιώση συμπάθεια πρós τόν Χριστό και να άντιληφθί ότι είναι λαθεμένη ή ιδέα, πού κάπου είναι γραμμένη στο Ταλμούδ, ότι ό Χριστός ήταν ένας μάγος, ένας άγύρτης, πού έγραφε τό όνομα του 'Αδωνάι στα πόδια του και πετούσε στόν άέρα. Τόν αγάπησε τόσο πολύ τόν Χριστό σάν διδάσκαλο της άρετής και πέρα άπ' αύτή σάν θεωρητικό και πρακτικό κήρυκα της αγάπης, ώστε τό ποιήμα του «'Ιησούς» εκφράζει τις πιό άγνές παρορμήσεις της ψυ-

χής του. 'Η στροφή του αύτη στα θρησκευτικά και κοινωνικά ζητήματα τόν άπεμάκρυνε από τις συμπάθειες της 'Ισραηλιτικής κοινότητας τών Γιαννίνων, ή όποια δέν δίταξε να τόν κυνηγήσει όσο μπορούσε. 'Αργότερα ή 'Ισραηλιτική νεολαία του έκαμε φιλολογικό μνημόσυνο, δταν πιά ή φήμη του δέν μπορούσε να ζημώσει τήν κοινότητα, αλλά πιό πολύ να τήν ώφελήση. Μα ό Γιώσεφ 'Ελιγιά ήταν ένα πνεύμα άνήσυχου. Τίποτε δέν τόν Ικανοποιούσε. Γρήγορα είδε ότι παντού υπάρχουν κλίκες και συμφέροντα και αύτό τόν έκαμε να άπομονωθεί και να άφοσιωθεί στις φιλολογικές του έργασίες, σάν άνθρωπος πού μισούσε κάθε είδους βίας και άγαπούσε όλους τούς άνθρώπους σάν άδελφούς. 'Η φιλοσοφία τού Σπινόζα κυριαρχούσε τόν τελευταίο καιρό στο μυαλό του και φαίνεται ότι ή φιλοσοφία αύτή ήταν ή θρησκεία του δταν πέθανε. Στην ποίησή του τρεις τόνοι κυριαρχούν : ό έρωτισμός, ό Ιδεαλισμός και ή άπαισιοδοξία. Οι δυό πρώτοι εκφράζουν τό μόνιμο έγώ του 'Ελιγιά, ένώ ό τρίτος είναι άπηχήσεις τών καθημερινών του θλίψεων και στενοχωριών, αλλά δέν εκφράζει τήν πραγματική ψυχή του ποιητή, ένός άνθρώπου, πού διαρκώς είχε τό χαμόγελο στα χείλη του κι' ήταν πάντοτε καλόκαρδος πρós όλους, άκόμα και πρós τούς έχθρους του. Τό ποιήμα του «Κιλίκις» πού είναι άφιερωμένο στόν Καρυωτάκη, μόνο έξωτερικά, πολύ έξωτερικά, προσεγγίζει τήν άπαισιοδοξία του ποιητή της «Πρέβεζας». 'Αν ή ζωή του 'Ελιγιά ήταν λιγώτερο στενοχωρημένη και λιγώτερο χ τ υ π η μ έ ν η από τήν κακία τών άνθρώπων πόσο γελαστοί τόσο χοροδομοί θα ήταν οι τόνοι του τραγουδιού του, σάν εκείνοι, πού αφήνει να φανούν στα «'Ανατολικά τραυλίσματα» τά γεμάτα πάθος και ζωής. Γιατί ό 'Ελιγιά δέν έπασχε από καμμία ψυχική άρρώστια. Ούτε μελαγχολία τόν κατείχε, ούτε «Spleen». 'Ηταν ένας άνθρωπος πού αγαπούσε και τή ζωή και τούς άνθρώπους, γιατί ό 'Ιβιος ήταν γεμάτος ζωή. Πέθανε πολύ γρήγορα, πριν προφτάση να δώσει τό μέτρο της άξιας του και πριν όλοκληρώση τή μετάφραση όλης της Βίβλου, όπως φιλοδοξούσε. 'Ο θάνατός του ήταν πραγματική άπώλεια για τά 'Ηπειρωτικά και γενικώτερα για τά έλληνικά γράμματα.

Τ.Σ.

ΘΕΑΤΡΙΚΑ

'Οση άηδία (άνεξάρτητα από τήν

ήθικη ζημιά) προξενούν τὰ λογής — λογής «μπουλουκία πού, στις ἐπαρχίες πού ἐπισκέπτονται, ἀποστολή ἔχουν, με τις ἱστορίες τοῦ «πλαγιάσματος» νὰ μεταβάλλουν τὴ σκηνὴ σὲ εὐνή, τόση, ἀντίθετα, αἰσθητικὴ χαρὰ μᾶς σκορπίζουν οἱ καλοὶ θίασοι. Καὶρὸ πολὺ εἶχε ἡ πόλις μας νὰ δεῖ καλλιτεχνικὸ θίασο. Ἀν δὲ μᾶς γελᾶει ἡ μνήμη, ἀπὸ τὸ 1940, πού μᾶς εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὸ "Ἄρμα Θέσπιδος. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ θεωρητῆται μεγάλο καλλιτεχνικὸ γεγονός ἀλλὰ καὶ καλὸ σημάδι, τὸ ὅτι στὸ διάστημα τοῦ πρώτου ἐξαμήνου τοῦ 1952, φιλοξενήσαμε δυὸ καλλιτεχνικὰ συγκροτήματα, τὸ θίασο Μαίρης Ἀρώνη τὸ χειμῶνα καὶ, πρόσφατα, τὸ θίασο Κοτοπούλη—Μυράτ. Ἄριστα συγκροτημένοι κι οἱ δυὸ θίασοι. Οἱ περισσότεροὶ ἠθοποιοὶ πρώτου μεγέθους, ἀλλὰ κι οἱ «δευτερευόντες» πρόσωπα με καλλιτεχνικὴ ἀντίληψη, ἐπιμέλεια, εὐσυνειδησία. Καὶ ἡ διδασκαλία καὶ ἡ ἀπόδοσις στὸ σύνολο λαμπρές. Ἄλλὰ τὰ ἔργα; Χωρὶς περιστροφές λέμε: Κατώτερα τῶν προσδοκῶν καὶ τῶν ἀπαιτήσεων, πού ἔχει καὶ ὁ μέσος πνευματικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ ἕνα καλὸ θίασο. Καὶ γιὰ νὰ εἶμαστε δίκαιοι, τὸ παράπονο αὐτὸ στρέφεται κατὰ τοῦ θιάσου Κοτοπούλη, ὄχι μόνον γιὰτὸ οἱ ἀπαιτήσεις ἀπ' αὐτὸν εἶναι μεγαλύτερες, ἀλλὰ καὶ γιὰτὸ, σὲ ἀντίθεσιν μ' αὐτόν, τὸ ρεπερτόριο τοῦ θιάσου τῆς κ. Ἀρώνη ἦταν στὸ σύνολο τοῦ καλοῦ. Πραγματικά, ἀπὸ τὰ ἔργα, πού ἔπαιξε ὁ θίασος Κοτοπούλη—Μυράτ, μόνον δυὸ ἦταν τῆς προκοπῆς. Ἡ «Μὴς Μείμπελ», πού ὅσο κι ἂν ἡ κεντρικὴ ἰδέα, πῶς ὅσοι εἶναι πιὰ ξεφλημένοι, πρέπει νὰ θυσιαζοῦνται μπροστὰ στοὺς ἀνθρώπους μετὰ ἄλλον, μετὰ τὸν τρόπο πού ὑποτυπώνεται δὲ μᾶς βάζει σὲ σκέψεις καὶ δὲν κεντρίζει μῆσα μας προβλήματα, ὡστόσο εἶναι ἕνα ἔργο με θεατρικότητα κι ὑπόθεσιν τῆς ξετυλίγεται μετὰ μιὰ θαυμάσια ἐπιδειξίότητα καὶ μιὰ ἀφάνταστη μαεστρία πού προκαλεῖ στὸ θεατὴ αἰσθητικὴ τέρψη. Καὶ τὸ «Ἐκτο Πάτωμα» πού ὅσο κι ἂν ἀδίκηθηκε ἀπὸ τὴ μικρὴ σκηνή, ὅπου δὲ μπόρεσε νὰ δειχτεῖ τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ του—ἡ κίνηση σὲ συνδυασμὸ μετὰ τὴν εἰκόνα— ὡστόσο ἡ ὅλη παράσταση δημιουργησὲ μετὰ ἀνθρώπινη ἀτμόσφαιρα, γιὰτὸ εἶναι ἔργο, ὅπου ἀφθονοῦν στοιχεῖα γνήσιας θεατρικῆς τέχνης. Ἄν, λοιπόν, ἐξαιρέσει κανεὶς τὰ δυὸ αὐτὰ ἔργα, ὅλα τὰ ἄλλα ἢ ἦταν ξεπερασμένα (Σκιά, Δασκαλίτσα) ἢ ποιοτικῶς κατώτερα, σὰν οἱ κωμωδίες, πού ἕνα προσὸν εἶχαν, νὰ δεῖξει ἕνας ἐξαιρετὸς κωμικός, ὁ κ. Ἡλιόπουλος, τὸ μεγάλο του ταλέντο. Γενικά δὲ, ἂν δὲν ὑπῆρχεν μιὰ Μαρίκα κι ἕνας Μυράτ πλαισιωμένοι ἀπὸ

ἀπὸ καλοὺς ἠθοποιούς, ἡ ἐντύπωσις θὰ ἦταν ἀπογοητευτικὴ.

*

Τὰ παραπάνω γράφουμε ὄχι μετὰ διάθεσιν ἀσκήσεως κριτικῆς. Πρόθεσιν μας εἶναι νὰ τονίσουμε τὸ χρέος τῶν καλλιτεχνικῶν θιάσων, πού μᾶς ἐπισκέπτονται. Δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμοῦν τις ἱκανότητες τοῦ γιαννιώτικου κοινοῦ, πού εἶναι σὲ θέση νὰ χωνέψει ἔργα πολὺ—πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ τοὺς Μαρκήσιους Πριοῦλα. Καὶ πρέπει νὰ δείχνουν μιὰ ἰδιαίτερη προσοχὴ κι ἐπιμέλεια στὴν ἐκλογή τῶν ἔργων, πού, μετὰ ὅλη τὴν πνευματικὴ κρίση, εὐτυχῶς δὲ λείπουν. Ἔτσι νὰ εἶναι βέβαιοι, ὅτι τὸ κοινὸ, πού θὰ τοὺς παρακολουθεῖ, καὶ πυκνότερο θὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ τρισευχαριστημένο θὰ μένει. Ἄλλῃως... Πολὺ φοβούμαστε, ὅτι τὰ κενὰ θὰ εἶναι πολλὰ στὴν πλατεῖα. Καὶ τότε δὲ θὰ φταίει τὸ κοινὸ, πού δὲν καταλαβαίνει θέατρο, ἀλλὰ οἱ θιασάρχες, πού δὲν ἱκανοποιοῦν τις καλλιτεχνικὲς ἀπαιτήσεις του.

Π.Φ.

ΚΑΙ ΚΑΤΙ ΑΛΛΟ

Σχετικὰ μετὰ τὰ ἔργα, πού διαλέγουν οἱ θίασοι, θὰ θέλαμε νὰ ρωτήσουμε καὶ κάτι ἄλλο. Γιὰτὸ τόση περιφρόνησις στὴν ἑλληνικὴ παραγωγὴ; Βέβαια τὸ ἑλληνικὸ θέατρο δὲν εἶναι πλοῦσιο σὲ ἔργα ἀνώτερης πνοῆς. Ἄλλὰ δὲ μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ κανεὶς, ὅτι ὠρισμένα, ὅπως λ.χ. τρία—τέσσερα τοῦ Ξενοπούλου, δὲν εἶναι ἔργα μετὰ θέσιν καὶ καλλιτεχνικὴ ἀξία, πού γιὰ πολὺν καιρὸ θὰ ἀρέσουν. Κι ἀπὸ τὰ σύγχρονα μποροῦν νὰ ξεχωρισθοῦν μερικά, πού, σὲ σύγκρισιν μετὰ τὰ προϊόντα τοῦ μπουλβάρ, εἶναι ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἀνώτερα. Γιὰτὸ, ἐπὶ τέλους, οἱ συγγραφεῖς τοὺς δείχνουν, ὅτι ἔχουν εἰλικρινῆ συναίσθησιν τῆς Τέχνης.

Π.Φ.

Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΨΗΦΟΣ

Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» δὲν ἀσχολεῖται μετὰ τὴν πολιτικὴν. Αὐτὸ τὸ δήλωσε καθαρὰ καὶ ξάστερα στὸ προγραμματικὸ τῆς ἀρθρο, πού δημοσιεύθηκε στὸ πρῶτο φύλλο. Κι ὅποιος τὸ ἀμφισβητεῖ, ἂν δὲν ἐμφορεῖται ἀπὸ κακοπιστία, κατατρύχεται ἀπὸ μωρία. Ἄλλὰ τὸ μεγάλο γεγονός, πού συντελέσθηκε τὸν περασμένον μῆνα—ὁ νόμος πού χορηγεῖ γενικὰ ἐκλογικὰ δικαιώματα στὴ γυναῖκα—δὲν εἶναι ζήτημα στενὰ πολιτικόν. Εἶναι ζήτημα, πού ἐνδιαφέρει τὸ δημόσιο βίον τῆς Χώ-

ρας. Καὶ σὰν τέτοιο εἵμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὸ χειροκροτήσωμε. Νὰ σημειώσωμε τοὺς λόγους, πού συνηγοροῦν στὴν πολιτικὴ ἐξίσωση τῶν δύο φύλων, δηλ. νὰ ἐπιχειρήσωμε ν'ἀνατρέψωμε τὰ ἐπιχειρήματα ἐκείνων, πού ἀντιδρούσαν σ' αὐτῇ, θάμοιαζε μὲ παραβίαση ἀνοικτῶν θυρῶν. 'Απὸ τὴ στιγμή πού ἡ 'Ελληνίδα ἔχει ἐκπορθῆσει καὶ τὸ τελευταῖο ὄχυρὸ τῆς Παιδείας—τὸ Πολυτεχνεῖο—ἀποδείχοντάς ἔτσι πῶς ἡ Φύση δὲν ἔπλασε τὴ γυναῖκα κατώτερη νοητικὰ ἀπὸ τὸν ἄνδρα, κι ἀπὸ τὴ στιγμή πού κατὰκτησε τὸν ἐπαγγελματικὸ στίβον, χωρὶς νὰ χάσει τίποτε ἀπὸ τὴ «θηλυκότητά» της, τὰ ἐπιχειρήματα τῶν «ἀντιδραστικῶν» (πού μὲ τὸ νὰ ἐξαίρουν τὰ γυναικεῖα ἐβέλγητρα ἔκαναν τὴ γυναῖκα νὰ πιστέψει, πῶς μοναδικὸ προσὸν στὴ ζωὴ ἔχει τὴν ὁμορφιά, πού μὲ τὴν ἐπαγγελματοποίηση καὶ τὴν ἐξίσωση μὲ τὸν ἄνδρα, θὰ τὴν ἔχανε, χωρὶς οὐσιαστικὰ νὰ κερδίσει τίποτε ἄλλο) πῆγαν περίπατο. 'Αρκούμαστε, λοιπόν, νὰ χειροκροτήσωμε τὸ γεγονός, πού, χωρὶς καμμιά ἀντίρρηση, δέχθησαν νὰ συντελεσθεῖ ὅλες οἱ παρατάξεις τῆς Βουλῆς καὶ ὁ λαός, ἐπίδοκίμασε ἀπόλυτα, καὶ νὰ εὐχηθοῦμε, μὲ τὴ συμπαραστάση τῶν γυναικῶν στὸ Κοινοβούλιον, ν'ἀνατεῖλουν καλύτερες κι εὐτυχέστερες μέρες γιὰ τὴ χιλιοβασανισμένη χώρα μας.

Π.Φ.

Ο ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ ΚΑΙ Η ΗΠΕΙΡΟΣ

Τὸ μήνα πού μας ἔρχεται, συμπληρώνονται 173 χρόνια, ἀφ' ὅτου ὁ μέγας αὐτὸς 'Εθναπόστολος παρέδωσε τὸ πνεῦμα του στὸ Μπεράτι, μάρτυς τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας καὶ τῆς Χριστιανικῆς πίστεως. 'Ο Πάτερ Κοσμάς εἶνε γνωστός ὡς Αἰτωλός, τὸ αἷμα ὅμως πού ἔτρεχε στὶς φλέβες του, ἦταν ἠπειρωτικόν. Οἱ γονεῖς του ἦταν 'Ηπειῶτες, καὶ τὴν ἠπειρωτικὴ καταγωγή του, τὴ δέχονται κι οἱ ἴδιοι οἱ Αἰτωλοί. Νὰ καὶ μιὰ ἐντελῶς πρόσφατη καὶ σημαντικὴ ἀναγνώρισή τους: Σὲ μιὰ ἐκκλήσῃ της πρὸς τὸν 'Ηπειρωτικὸ λαό, ἡ 'Ερανικὴ 'Επιτροπὴ πού σχηματίστηκε γιὰ τὴν ἀνάγεση Ναοῦ στὸ Μέγα δέντρο τῆς Τριχωνίδας, ὅπου γεννίηθηκε ὁ Κοσμάς, γράφει καὶ τὰ ἑξῆς: «... εἰστε εἰς θέσιν (ἠπειῶτες) νὰ γνωρίζετε Αὐτόν, καὶ νὰ κρίνητε καὶ τὸ ἔργον του, δεδομένου ὅτι, καὶ τὴν καταγωγήν ἔλκει (ἐκ πατρὸς) ἐξ 'Ηπείρου, καὶ τὴν 'Ηπειρον ἐξέλεξεν ὡς ἐπίκεντρο τῆς ὅλης Χριστιανικῆς καὶ 'Εθνικῆς δράσεώς του, καὶ ἐν 'Ηπείρῳ ἐπέπρωτο νὰ μετουσιωθῇ. 'Ο Πατροκοσμάς, συνεχίζει ἡ 'Εγκύκλιος, εἶναι τόνσον 'Ηπειρωτῆς,

ὅσον καὶ 'Αποκουρίτης». Τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιον τῆς πόλης μας, μὲ τὸ ὑπ' ἀριθ. 45 τοῦ 1926 Πρακτικὸ του, εἶχεν ἀποφασίσει παμψηφεί καὶ ὀνόμασε τὸ δρόμον τῶν Γιαννίνων, ὅπου τὸ σπῆτι, στὸ ὁποῖον κατὰ παράδοση κατέλυσε ὁ 'Άγιος τῆ μιὰ ἀπὸ τὶς δύο φορές πού ἐπισκέφθηκε τὴν πόλη μας, ὀδὸ 'Αγίου Κοσμᾶ. 'Η ταυτόχρονη ὅμως ἀπόφασίς του νὰ ἐντοιχισθῇ στὸ σπῆτι αὐτὸ καὶ μιὰ ἀνάμνηστικὴ τοῦ γεγονότος ἐκείνου πλάκα, δὲν ἔχει μέχρι σήμερα πραγματοποιηθῇ.

*

Κατὰ τὴν τελευταία στὰ Γιάννινα ἐπίσκεψίς του, ὁ Κοσμάς, κήρυξε στὸν περίβολο τοῦ Ναοῦ σήμερα τῆς Περιβλέπτου, στὴ νότια παρυφῆ τῆς πόλης μας. 'Ο λόγος αὐτὸς τοῦ 'Αγίου Κοσμᾶ περιέχεται ὀλόκληρος καὶ σὲ χειρόγραφον πού βρίσκεται σήμερα στὰ χέρια τοῦ κ. Κων)νου Φωτοπούλου Ταχ)κοῦ Διευθυντοῦ, εἶνε γραμμένος στὰ 1804 μὲ τὸ χέρι τοῦ Παναγιώτη Ζῶν καὶ θάπρεπε νὰ δημοσιευθῇ.

Δ.Σ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

'Ανηγγέθη ἡ ἐπανεκδοσις τοῦ 'Επιστημονικοῦ περιοδικοῦ «'Ελληνικά», πού ἐπὶ σειράν ἐτῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ σοφοῦ καθηγητοῦ κ. Κων. 'Αμάντου, 'Ακαδημαϊκοῦ, προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν ἱστορικὴν καὶ λαογραφικὴν ἔρευναν τοῦ τόπου μας. Τὴν ἔνεκα τῶν ἀντιξῶν συνθηκῶν διακοπεῖσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἔκδς ἐιν τοῦ περιοδικοῦ τούτου ἀνέλαβε νὰ συνεχίσῃ ἡ 'Εταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν, τὸ λαμπρὸν τοῦτο σωματεῖον μὲ τὴν πολυσχιδῆ ἐπιστημονικὴν καὶ ἐθνικὴν δράσιν. 'Εκφράζοντες τὴν χαρὰν μας διὰ τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀπευθύνομεν θερμὰ συγχαρητήρια πρὸς τὴν Μακεδονικὴν 'Εταιρείαν διὰ τὴν σεβρὰν χειρονομίαν της καὶ εὐχόμεθα εἰς τὴν νέαν διεύθυνσιν τῶν «'Ελληνικῶν», δηλαδὴ τὸς κ.κ. Στίλπ. Κυριακίδην καὶ Λίον Πουλῆν, καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, πᾶσαν εὐδοκίμησιν εἰς τὴν ἐργάδην προσπάθειάν των. Δρατιτόμεθα δὲ τῆς εὐκαιρίας νὰ εἴπαμεν ὅτι καὶ ἡ 'Ηπειρος, ἀνεξαρτένητος καὶ ἀμελέτητος ἐν πολλοῖς, ἀναμῆνει τὴν συμπῆριν μιὰς παρομοίας 'Εταιρείας 'Ηπειρωτικῶν Σπουδῶν μὲ ἔδρα τὰ Γιάννινα, ἡ ὁποία νὰ συσταματοποιήσῃ καὶ συντονίσῃ ὅλας τὰς προσπάθειας διὰ τὴν ἀπὸ πάσης πλευρᾶς διαφώτισιν τῆς ἠπειρωτικῆς ἱστορίας, γλώσσης καὶ λαογραφίας. 'Η εἰς τὰ «'Ηπειρωτικὰ Χρονικά», συγκέντρωσις πολλῶν ἀξιολόγων μελετῶν κατὰ τὸ παρελθόν καὶ ἡ προσπάθεια σήμερον τῆς «'Ηπειρωτ. 'Εστίας» νὰ ἀποθησαυρίσῃ ὅ,τι συντείνει εἰς τὴν καλύτεραν γνῶσιν τῆς

'Ηπειρου, νομίζω, διὰ ἀποτιλοῦν τὸ ἔρεισμα διὰ τὴν Ἰδρυσιν καὶ γόνιμον ἡρᾶσιν μιᾶς τοιαύτης Ἐταιρείας. Οἱ ἀρμόδιοι ἄς ἐκφέρουν τὴν γνώμην των.

ΑΞΙΟΜΙΜΗΤΟΣ ΧΕΙΡΟΝΟΜΙΑ

Ὁ βουλευτὴς κ. Ἄριστ. Πρωτοπαπαδάκης εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ χάριση εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Ζωσιμαίας προτύπου Σχολῆς τρία δυσεῦρετα βιβλία, ἧτοι δύο πρωτοτύπους συγγραφᾶς τοῦ ἀειμνήστου διδασκάλου τοῦ Γένους Εὐγενίου Βουλγάρεως («τὰ ἀρέσκοντα τοῖς Φιλοσόφοις» καὶ «περὶ τοῦ συστήματος τοῦ παντός») καὶ μιαν μετάφρασιν τοῦ «Τακουετίου, Στοιχεῖα Γεωμετρίας», πάντα ἐκδόσεις ἐκ τοῦ τυπογραφείου Γεωργίου Βενδῶτη (Βιέννη, 1895). Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐξαρθῇ ἰδιαιτέρως ἡ εὐγενὴς αὐτῆ χειρονομία, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει σεβασμὸν πρὸς τὴν πνευματικὴν παράδοσιν τῆς Ἡπειροῦ καὶ τοὺς μεγάλους διδασκάλους, πού ἐδίδαξαν εἰς τὰς φημισμένας σχολὰς τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ προετοίμασαν τὰς ψυχὰς τῶν ὑποδοξῶν Ἑλλήνων διὰ τὴν Ἐθνεγερσίαν. Καὶ θὰ ἔπρεπε τὸ παραδειγμα τοῦ κ. Πρωτοπαπαδάκη νὰ μιμηθῶν καὶ ἄλλοι διανοούμενοι, δυνάμενοι νὰ συνεισφέρουν κάτι πρὸς πλουτισμὸν τῶν πτωχῶν δυστυχῶς σήμερα βιβλιοθηκῶν τῆς πόλεως μας, ἐφόσον ἀναγνωρίζομεν ὅτι τόσα προσέφεραν τὰ Γιάννινα εἰς τὴν νεοελληνικὴν Ἀναγέννησιν. Σπάνια βιβλία ἡπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ χειρόγραφα, πού ἀπόκεινται εἰς ἰδιωτικὰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχεῖα, πρέπει νὰ συγκεντρωθῶν εἰς τὴν Ζωσιμαίαν Βιβλ. θήκην, διὰ νὰ χρησιμοποιηθῶν ἀπὸ τοὺς ἀσχολουμένους μὲ τὴν διερεύνησιν ὠρισμένων τομῶν τῆς ἡπειρωτικῆς ἱστορίας καὶ φιλολογίας. Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια» κάμνει ἐκκλησίαν πρὸς πάντα πνευματικὸν ἄνθρωπον νὰ δώσῃ τὸν ὄβον του ἢ τὸ τάλαντόν του εἰς τὸν ἔρανον διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν βιβλιοθηκῶν τῆς πόλεως. «Δόσις ὀλίγη τε φίλη τε» κατὰ τὸν ἀρχαῖον ποιητὴν.

Γ.Ι.Π.

ΜΟΝΟΝ ΤΑΧΑ ΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΤΟΙ;

Φίλος ἡπειρωτῆς ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀ' Σωμ. Στρατοῦ μᾶς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν σὲ ἀνταπόκριση δημοσιευμένην στὸ φύλλο τῆς 15ης Ἰουνίου τῆς Ἀθηναϊκῆς Ἐφημερίδος «Ἑλλάς». ὅπου μεταξὺ ἄλλων, γράφονται μερικὰ πολὺ περίεργα πράγματα γιὰ τὰ Γιάννινα, στὰ ὁποῖα μ' ὄλα ταῦτα ὁ ἀντεπιστέλλων φαίνεται νὰ κά-

θησε ἀρκετὸ καιρὸ: "Ἦθελε, γράφει, νὰ κάνην κάποιον δῶρο π.χ. μιὰ γραβάτα, καὶ δὲ βρῆκε, παρὰ μόνον ἀπὸ κείνες πού πουλοῦνε στὴν ὁδὸ Ἀθηνᾶς· ἢ ἓνα πορτοφόλι, καὶ δὲ βρῆκε, παρὰ μόνον ἀπὸ κείνα πού ἔχουν οἱ ἀθηναϊκῆς γειτονιῆς μὲ ἀνάγλυφον ἀπάνω τους τὴν Ἀκρόπολη. Οἱ κάτοικοι τῶν Γιαννίνων, εἶναι «οἱ πῶδ κακοντυμένοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος» μᾶς κάνει μόνον τὴν παραχώρησιν ἢ μᾶς κατατάξῃ μετὰ τοὺς Πυργιώτες, πού εἶναι πρῶτοι στὰ... κουρέλια· κανένας ντόπιος δὲν τρώει, στὰ ἐστιατόρια, οὔτε κἂν οἱ ἐργένηδες, γιατί μαγειρεύουν... μόνον τους. Τοὺς μισοὺς θεατῆς τῶν θιάσων κ.τ.λ., τοὺς ἀποτελοῦν οἱ ξένοι. Καὶ διερωτούμαστε: Νὰ εἶναι τάχα μόνον ἡ ἀπληροφόρητος ὁ «ἀπεσταλμένος αὐτὸς συνεργάτης» τῆς «Ἑλλάδος»;»

Δ.Σ.

Ο κ. ΙΩΑΝ. Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεώς του ὁ κ. Ι. Ν. Νικολαΐδης ἀναγκάζεται νὰ ἀποχωρήσῃ ὡς ἀπεύθυνος συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ μας. Ὁ κ. Ι. Ν. Νικολαΐδης θὰ ἐξακολουθῇ μετέχων τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμελείας ὕλης τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἔστιας» καὶ θὰ προσφέρῃ τὴν συνεργασίαν του εἰς αὐτήν.

ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΜΑΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ

'Αγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἔστια»

Στὸ τεῦχος Ἰουνίου ὁ καθηγητὴς τῆς Ζωσιμαίας κ. Παπαγεωργίου σὲ ἰδιαίτερον ἐκπαιδευτικὸ ἄρθρον παρουσιάζει τὴν κατάστασιν τῆς Μέσης Παιδείας, εἰδικώτερα τοῦ σημερινοῦ Γυμνασίου, ὑποδειχνοῦντας μὲ ὀξυδέρκεια πράγματι μεγάλη, ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους γιὰ μιὰ βελτίωσίν της.

Δὲν ἀνῆκω στὴ Μέση Παιδεία. Ἄλλ' ὅμως πολλὰ ἀπὸ τὰ προβλήματα της πού μένουσιν ἄλυτα καὶ σὲ κατάστασιν ἀποτελεμάτωσης, πιέζουσι μὲ τὴν ἴδια δέξυτητα καὶ τὴ Στοιχειώδη Ἐκπαίδευσιν καὶ οἱ προτεινόμενες θέσεις τοῦ κ. καθηγητοῦ γιὰ μιὰ ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμισιν, πρέπει νὰ μελετηθῶν καὶ νὰ συζητηθῶν εὐρύτερα.

Σ' ἓνα σημεῖο ὅμως, ὁ κ. Παπαγεωργίου δὲν μὲ βρῖσκει σύμφωνον.

Μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν αὐτὸν διακριτικότητα γράφει ἐπὶ λέξει γιὰ τὴ λαϊκὴ παιδεία: «Δηλαδή οἱ δημοδιδάσκαλοι παραβλέποντες τὸν ἄκρατον παιδαγωγισμόν καὶ τὰς θεωρίας περὶ πλήρους αὐ-

τοτελείας τοῦ λαϊκοῦ Σχολείου νὰ ἐπιμένουν περισσότερο εἰς τὴν παροχὴν καὶ ἐμπέδωσιν σαφῶν καὶ σταθερῶν γνώσεων τοῦλάχιστον εἰς τὰ Ἑλληνικά καὶ Μαθηματικά...». Καὶ παρακάτω συνεχίζει: «Εὐτυχῶς ἡ ἀνάγκη αὐτὴ φαίνεται ὅτι ἔχει κατανοηθῆ ἀπὸ τοὺς δημοδιδασκάλους ἐκείνους πὸ θέλουν νὰ μὴ παραγνωρίζουν τὴν πραγματικότητα».

Δηλαδή τὸ λαϊκὸ Σχολεῖο ν' ἀφήσῃ τὴ θεωρία περὶ πλήρους αὐτοτελείας καὶ νὰ συντονίσῃ τὴ προσπάθειός του γιὰ τὸ 1)10 τῶν εἰσαγομένων στὸ Γυμνάσιο μαθητῶν του, παραγνωρίζοντας τὴς ἐπιδιώξεις του γιὰ τὰ 9)10 τῶν μαθητῶν πὸ θ' ἀφήσουν τὸ Σχολεῖο καὶ θ' ἀκολουθήσουν τὴ ζωὴ.

Μιὰ τέτοια μετατόπιση τοῦ βασικοῦ του σκοποῦ ἐκτός τῶν ἄλλων μειονεκτημάτων, θὰ παρουσίαζε μιὰ μεγάλη ἀδικία καὶ περιφρόνηση πρὸς τὰ 90 ο)ο τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ πὸ δὲν πηγαίνει στὰ Γυμνάσια ἀλλὰ τραβάει κατ' εὐθείαν στὸ χωράφι εἴτε στὸ ἐργοστάσιο.

Γι' αὐτὴ λοιπὸν τὴν συντριπτικὴ πλειοψηφία τῶν μαθητῶν του, τὸ λαϊκὸ Σχολεῖο πρέπει νὰ διατηρήσῃ τὴν αὐτοτελεία του, νὰ δραστηριοποιήσῃ τοὺς παιδαγωγικούς του σκοποὺς, ὄχι τοῦ ἀκράτου παιδαγωγισμοῦ» πὸ θὰ ἦταν προτιμώτερος ἀπὸ ἓνα στεῖρο βερμπαλισμὸ—ἀλλὰ μιὰς θετικῆς ἐναρμόνισης γνώσεων καὶ ζωῆς. Καὶ ἐκεῖ πὸ ὁ κ. Παπαγεωργίου γράφει γιὰ τοὺς λίγους δημοδιδασκάλους ὅτι εὐτυχῶς κατενόησαν τὴν πραγματικότητα «διὰ τὴν ἐμπέδωσιν σαφῶν καὶ σταθερῶν γνώσεων», θὰ ἔλεγα βδυστυχῶς γι' αὐτοὺς—ἐὰν ὑπάρχουν βέβαια τέτοιοι συνάδελφοι—πὸ προβάλλουν γιὰ ὕψιστο σκοπὸ τοῦ ἐργοῦ τους, τὴν ἐπιτυχία ἐνὸς μαθητοῦ στὸ Γυμνάσιο, καὶ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπιδοκιμασία τοῦς στὴν Κοινωνία, κατόπιν πολυμήνου ἀσκήσεως ὀλόκληρης τῆς τάξεως σὲ προβλήματα ὑφαίρεσης, μίξεως καὶ ἐταιρείας, σὲ βάρους τῶσαν παιδιῶν πὸ θὰ μείνουν στὸ χωριὸ τους, καὶ πὸ ἔχουν ἀσφαλῶς ἀνάγκη νὰ μάθουν περισσότερο ἐνδιαφέροντα πράγματα γιὰ τὴ ζωὴ τους σ:τὴν Κοινωνία.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴ φιλοξενία
ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
δημοδιδάσκαλος

Οἰκογενειακὲς ἀναμνήσεις

Καὶ πάλι τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου
Ἄφορμὴ μοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸ δῆγμα τοῦ μακαρίτη Κ. Καζαντζῆ, γιὰ τὸ δεξιὸ χέρι τοῦ Ἁγ. Γρηγορίου τοῦ θεολόγου, πὸ σήμερα βρίσκεται στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου Κοπάνων, γιὰ

νὰ θυμηθῶ παρόμοια ἱστορία, ἀπληλαγμένη ἀπὸ τὰ καρυκεύματα καὶ τὴ φιλοπαίγμονα κάπως διάθεση τοῦ γράψαντος, ὅπως τοῦλάχιστο τὴ διηγείτο ὁ ἐκ μητρὸς πάππος μου Παπαζήσης, ἐφημέριος ἰσόβιος τῆς ἐκκλησίας αὐτῆς διὰ διαθήκης τοῦ ἀνακρινιστοῦ της Νούσια Χρυσοῦ

Ὅπως περιγράφεται ἔτσι καὶ ἦταν ἀσκητικός, ταπεινός, καὶ θεοφοβούμενος Λευίτης ὁ Παπαζήσης (ἀπλῶς ἱερεὺς Ζήσης Γιαννόπουλος καὶ ὄχι ἀρχιμανδριτής) γι' αὐτὸ καὶ θὰ θεωροῦσε θανάσιμο ἀμάρτημα, ἂν πρόσθετε ἔστω καὶ μιὰ κεραία σὲ κείνα πὸ ἤξερε ἐκ παραδόσεως σχετικὰ μὲ τὴν ἱστορία αὐτὴ.

Αὐτὸς λοιπὸν ὁ «συβιλλικός» καὶ λιγόλογος, διηγείτο πὸς τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου μεταφέρθηκε ἀπὸ τὴν Πόλη ἀπὸ κάποιο παππά εἰς τὸ Μωρηῶ καὶ ὄχι στὴν Ἥπειρο—ὅπως διατείνεται ὁ Κ.Κ.—κι' ἀπὸ κεῖ κατὰ κάποια λεηλασία, ἀπ' τὲς τόσες πὸ ὑπέστη ἡ Πελοπόννησος, βρέθηκε στὰ χέρια ἐνὸς Ἀρβανίτη στὰ Γιάννινα, ὅπου ἀγοράσθηκε ἀπὸ τὴ συντεχνία τῶν Τερζήδων καὶ ἀφιερώθηκε στὸν Ἅγιο Νικόλαο Κοπάνων.

Ἡ συντεχνία αὐτὴ κάθε χρόνο στὶς 25 Γενάρη ἐτίμοιζε τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου μὲ ἀρτοκλασία, πράγμα πὸ συνεχίζει μέχρι σήμερα καὶ ἡ ἐκκλησία, ἀφ' οὔτου χάθηκε ἡ συντεχνία αὐτὴ.

Κάποτε παρουσιάσθηκε καὶ ὁ ἀρχικός ἰδιοκτήτης τοῦ χεριοῦ, ὁ παππᾶς ἀπ' τὸ Μωρηῶ, ζητώντας το, ἀλλὰ τοῦ δόθηκε κάποια ἀποζημίωσις μονάχα κι' ἔφυγε γιὰ τὸν τόπο του.

Ἀπ' αὐτὸν μαθεύτηκε καὶ ἡ ἱστορία, πὸς ἓνας Τούρκος μεγιστὰν στὴν Πόλη, Χριστιανὸς στὰ κρυφὰ, τοῦ τὸ χάρισε, ἀφοῦ πρῶτα λειτούργησε σὲ κάποια οἰκογενειακὴ ὑπόγεια ἐκκλησία κ.λ.π. ὅπως περὶποῦ διηγείται ὁ Κ. Καζαντζῆς.

Στὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ εἶναι στήριγμένη λαβὴ ἐπίχρυση, σὰν «ἐπιμάνικο» μὲ ἀνάγλυψη τὴν Σταύρωση καὶ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ (ἔργο Καλαρρυτινῶν χρυσικῶν) καὶ στὴ βάση της ἔχει τὴν ἐπιγραφή μὲ κεφαλαία:

«Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου.

»Ἀρχιεπισκόπου Κ)πόλεως τοῦ θεολόγου.

»1778 Ἰανουαρίου 29».

Ἐπάνω στὸ σκέπασμα τῆς ἀργυρᾶς κασσετίνας ὑπάρχει ἡ παρακάτω ἐπιγραφή, πὸ δείχνει πὸς εἶναι ἔργο τοῦ ὀνομαστοῦ Χρυσικοῦ Ν. Ποντική σύγγραφου τοῦ διάσημου Τσιμούρη καὶ ὄχι ἀδέξιου καὶ ἀκάφανταστου» τεχνίτη, ὅπως τὸν θέλει ὁ μακαρίτης Καζαντζῆς:

«Ἡ παρούσα θῆκη ἐν ἡ ἔνθον κείται ἡ χαριτόβρυτος χεῖρ τοῦ Ἁγίου Γρηγο-

ρίου τοῦ θεολόγου ὑπάρχει τοῦ ἁγ. Νικολάου ἐπονομαζόμενον Κοπαντζῆ, ἥτις γέγονε δι' ἐπιστάσις τῶν ἐπιτρόπων τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας λέγω Θωμά Παναγιώτου καὶ Διαμάντη καὶ τοῦ λοιποῦ ρουφετίου τῶν Τακιαντζήδων καὶ ἐχειροποιήθη ὑπὸ χειρὸς Νικολάου Ποντίκη. Καλαρρύτες 1784 Ἰουνίου 10». (1)

Πάνω στὴ θήκη αὐτὴ εἶναι ἀνάγλυφα διάφορα ἀνθη καὶ οἱ μορφές τῶν ἁγ. Γεωργίου Μεγ., ἁγ. Παντελεήμονος, ἁγ. Τρύφωνος, ἁγ. Κηρύκου, ἁγ. χαραλάμπους κ.λ.π.

Στὴν ἴδια κασσετίνα διαφυλάσσεται καὶ μιά μικρὴ λειψανοθήκη ὅπου ἐγκλείονται τέσσερα τεμάχια λειψάνων ποῦ σύμφωνα μετὰ τὴ χαραγμένη πάνω στὴ θήκη ἐπιγραφὴ ἀνήκουν στὸν Ἅγιο Γεώργιο Μεγαλομάρτυρα, Ἅγ. Τρύφωνα, Ἅγ. Παντελεήμονα καὶ Ἅγ. Κηρύκο. Χρονολογία στὴ θήκη αὐτὴ δὲν ὑπάρχει.

Τὸ γεγονός εἶναι πῶς χάρις στὴν εὐλάβεια καὶ τὸ φόβο ποῦ ἔτρεφαν οἱ Τοῦρκοι σ' αὐτὸ τὸ χέρι, γλύτωσε πολλὰ φορὲς ἡ ἐκκλησία καὶ οἱ γύρω ἀγροικίες τῶν κτημάτων της ἀπὸ πυρπόληση.

ΚΩΝ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

1. Δὲν ἐτηρήθη μόνον ἡ ὀρθογραφία τοῦ κειμένου.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΙ ΤΗΣ "ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ,"

Ἐξακολουθοῦν ἀκόμα οἱ ἐκδηλώσεις — ἐνθουσιαστικὲς πάντοτε — γιὰ τὴν προσπάθεια τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» αὐτὸ ἐνθαρρύνει τὰ στελέχη της — πνευματικὰ καὶ οἰκονομικὰ — στὴ συνέχιση μετὰ ἀδελανόμενο θάρρος τῆς ἐπίπονης πορείας. Παραθέτουμε ἀποσπάσματα παρόμοιων ἐκδηλώσεων :

Φώτιος Πέτσας, ἀρχαιολόγος, Jesus College, Cambridge. — «...Ὁμολογῶ ὅτι (τὸ περιοδικό), εἶναι ἀνώτερο ἀπ' ὅτι τὸ περίμενα. Καὶ ἀσφαλῶς καλύτερο ἀπ' ὅλα τὰ εἶδους του, ὅσα ἐξεδόθησαν κατὰ καιρὸς στὰ Γιάννινα. Δὲν τολμῶ νὰ πῶ σὰς συγχαίρω ἀπλῶς, γιὰτὶ σὰς θαυμάζω...».

Ἰωάννης Ἀναστασίου, καθηγητῆς, Φλώρινα. — «...Τὸ περιοδικό σας ἔχει μεγαλύτερη ἀξία, γιὰτὶ δὲν καταγίνεται μόνο μετὰ ἱστορικὰ θέματα, ἀλλὰ, ὅπως εἶδα, καταπιάνεται καὶ μετὰ σύγχρονα προβλήματα τῆς παραμελημένης πάντοτε πατρίδας μας...».

Σύνδεσμος Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. — «...Τὸ Διοικητικὸ μας Συμβούλιο, ἐξέφρασε τὴν ἱκανοποίησίν του γιὰ τὴν ἀρτία ἐμφάνισίν του ὅσο καὶ γιὰ τὸ ἐκλεκτὸν περιεχόμενό του. Σὰς συγχαίρουμε θερμὰ γιὰ τὴν ἀξιολογώτατη αὐτὴ Σας

προσπάθεια καὶ ἐυχόμεστε καλὴ σταδιοδρομία τοῦ ὠραίου Σας περιοδικοῦ, ἔτσι, ποῦ ν' ἀποβῇ ἀντάξιο τῆς πνευματικῆς παραδόσεως τῶν Ἰωαννίνων καὶ γενικώτερα δόξκλῆρης τῆς Ἡπείρου».

Ἀγγελικὴ Μεταλλινού, συγγραφεῦς, Θεσσαλονίκη. — «...Τὰς θερμὰς ἐσχάς μου διὰ τὴν εὐόδουσαν τῆς ἐθνικῆς καὶ ἱστορικῆς ἐπιθεωρήσεως «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας»...».

Περσεὺς Ἀθηναῖος, δημοσιογράφος. — «Πῆρα τὴν ὠραία καὶ πολυτιμὴ σας προσφορά, προσφορά τῆς πνευματικῆς Ἡπείρου στὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα. Εἶναι συγκινητικό αὐτὸ σας τὸ πνευματικὸ δῶρο στὴν τραγικὴ αὐτὴ ἐποχὴ τῆς ὕλης καὶ τοῦ πιὸ χυδαίου ἀτομισμού ποῦ ἐφεραν τὸ πνεῦμα τόσο χαμηλά...».

Σοφοκλῆς Ἐξάρχου, δικηγόρος. — «Μὲ πραγματικὴν συγκίνησιν ἀνέγνωσα τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», ἡ ὅποια ἐρχεται ἐπικαιρῶς νὰ καλύψῃ τὸ κενόν, τὸ ὅποιον ἐδημιούργησεν ἡ διακοπὴ τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἡπειρωτικῶν Χρονικῶν»... εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ σταδιοδρομία τοῦ μοναδικοῦ αὐτοῦ Ἡπειρωτικοῦ περιοδικοῦ ἔσται μακρά...».

Λουίζα Μαρτίνη, διευθύντρια τῆς Δημοσ. Βιβλιοθήκης Κερκύρας. — «...Ἡ Βιβλιοθήκη μας... οὐδένα διαθέσει πόρον διὰ τὴν ἀπόκτησιν ἐνὸς τοιοῦτου πῶ ὄντι ἀξιολογώτατου περιοδικοῦ θὰ σὰς εἴμεθα ὄθεν λίαν ἐργνώμονες, ἐὰν ἠθέλατε προσφέρει τοῦτο δωρεάν...».

Ἰωάννης Τρίμυς, διευθυντῆς Νοσ. Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. — «...Ἀμφότερα περιεχόμενον καὶ ἐμφάνισις ἀρίστα. Ὡς Ἡπειρώτης αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ εὐχηθῶ πλήρη ἐπιτυχίαν, προκοπὴν καὶ αἰωνιότητα. Αἱ εὐθῆναι σας εἶναι μεγάλαι καὶ ὁ δρόμος λίαν ἀνωφερῆς. Ὁ Θεὸς μαζί σας, ὡς καὶ αἱ εὐχαὶ παντός Ἡπειρώτου».

Τάσος Γαλδέμης, καθηγητῆς. — «...Ἀρτιωτάτη σ' ἐξωτερικὴ καὶ ἐσωτερικὴ ἐμφάνιση, ξαναζωντανεῖ τὴν παλιότερη Ἡπειρωτικὴ ζωὴ μ' ὅλα της τὰ βέλγητρα, ποῦ διατηρεῖ ἐμὰς τοὺς ἀθεράπευτους νοσταλγοὺς τῆς Ἡπείρου μας σὲ παντοτινὴν ὑπερδιέγερση καὶ λατρεῖα γιὰ τὰ πατρικὰ χῶματα...».

Γεώργιος Σούλης, φιλόλογος Cambridge, Mass. — «...Ὁ πλοῦτος τῶν περιεχομένων τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» μὰς ἐξέπληξε καὶ ἀνυπόμονα τῶρα περιμένω τὸ τεῦχος...».

Βασ. Ματσούκας, Ἄρτα. — «...Νὰ σὰς συγχαρῶ γιὰ τὴν προσπάθειαν ν' ἀνεβάσετε σὲ ψηλότερα ἐπίπεδα τὸν πνευματικὸν κόσμον, νὰ τὸν κρατήσετε μακριὰ ἀπὸ πάθη καὶ φιλονικίες σὲ πρωτεῖα...».

Γ. Γάγαρης, συγγραφεῦς, ἱστοριοδίφης κτλ. — «...Ὅταν ἔλαβον τὸ πρῶτον τεῦχος... ἐνόμισα ὅτι ἡ ἐκτύπωσις ἐγένετο ἐν Ἀθήναις. Ἡ κατάπληξις μου ὅμως ὑπῆρξε μεγάλη ἐκ τῆς βεβαιώσεως κατόπιν ὅτι αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν ὀργάνωσιν ὑπὸ τῶν ἰδίων ἐκδοτῶν τοῦ τυπογραφείου «Δωδώνη»...».

Τὸ Πρακτορεῖον Πνευματικῆς Συνεργασίας. — «...θαυμάζω τὸ Περιοδικὸ μετὰ τίς τόσες σελίδες καὶ τὸν τόσο τοῦ πλοῦτος...».

Τάκης Παππᾶς, Τραπεζίης Πειραιῶς.— «Ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» ἀνοίγει πραγματικὰ ἕναν νέον δρόμον στὴν πνευματικὴ κίνησι τῆς Ἡπείρου μας, διὰ τοῦτο αἰσθάνομαι τὴν ὑποχρέωσιν, νὰ συγχαρῶ ὑμᾶς ἐγκραδῶς διὰ τὸν ἀπροσδόκητον αὐτὸν ἄθλον σας...».

Τάκης Τσιαῖκος, ποιητὴν (ἀπὸ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς μέλον τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐπιμελείας ὕλης).— «...Ἀπὸ τὴν «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» εἶμαι ἐνθουσιασμένος... Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλῶς προσπάθεια· εἶναι ἡ ἐπίτευξι τοῦ αἰώνιου Ἡπειρωτισμοῦ ἀπὸ τοῦ πρώτου τεύχος. Ἡ ἀγάπη ἢ Ἡπειρωτικὴ, μὰ κι οἱ πολλὰς μας δυνατότητες... Ἄν ὑποστηριχθῇ ὅπως πρέπει τοῦτο τὸ περιοδικὸν—ποῦ ἀπὸ τὴν πρώτῃ ἐμφάνισί του δείχνει πὼς θὰ πρέπει καὶ τὸ ἀξίζει νὰ ἀνδρωθῇ— τότε, καὶ πολὺ σύντομα θὰ δείξει καὶ ἡ Πατρίδα μας τὸ ἀνάστημά της. Κι εἶναι το καὶ ψηλὸ καὶ δυνατὸ καὶ μεστωμένον κι ὁμορφο...».

ἩΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δημ. Σ. Σαλαμάγκα : «Ὁ ἀγνωστὸς Καλόγηρος Κοσμᾶς», σφ. 16ον σελ. 135, Ἀθήναι. 1952.

Ὁ Ἡπειρωτὴς λόγιος κ. Δημ. Σαλαμάγκας συνεχίζει τὴ γόνιμη λογοτεχνικὴ καὶ ιστοριοδιφικὴ προσφορὰ του μὲ τὴν παραπάνω μονογραφίαν του γιὰ τὸν Ἰσαπόστολο Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό, ποῦ τυπώθηκε καλλιτεχνικὰ ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «Ἀστὴρ» τῶν Ἀθηνῶν καὶ κυκλοφόρησε ὡς ἔκδοσι τοῦ περιοδικοῦ «Κιβωτός».

Τὸ θέμα βέβαια δὲν εἶναι πρωτότυπο, γιὰτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι πρωτύτερα ἀσχολήθηκαν μὲ τὴ δρᾶσι τοῦ θεόπνευστου ἱεροκήρυκα καὶ προφήτη, καὶ πῶς πολὺ ὁ κ. Φάνης Μιχαλόπουλος στὴ γνωστὴ ἀναλυτικὴ μελέτη του. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει, ὅτι ἡ ἐργασία τοῦ κ. Σ. παροουσιάζει ὀλιγώτερο ἐνδιαφέρον. Ἀπεναντίας ὁ ἰδιάζων χειρισμὸς τοῦ θέματος, ὁ τόσο σύμφωνος μὲ τὴν ψυχρὴν σύνθεσι τοῦ κ. Σ., καὶ ἡ κατὰδὴλη πρόθεσι τοῦ συγγραφέα νὰ μᾶς μεταφέρῃ στοὺς χαλεποὺς ἐκείνους καιροὺς, ποῦ ὁ Ἅγιος Κοσμᾶς στήριξε τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων μας μὲ τὰ φλογερὰ κηρύγματά του καὶ προετοίμασε τίς ψυχὰς τῶν ὑποδοῦλων γιὰ τὸ Λυτρωμὸ ἀπὸ τὴν τυραννίαν, καὶ νὰ ἀναστήσῃ μπροστά μας ὀλοζώντανη τὴ μορφή τοῦ μεγάλου Ἐθνομάρτυρα, μὲ τὰ ἔκτυπα χαρακτηριστικά της, χωρὶς ἀχρηστες λεπτομέρειες, ἱκανοποιῶν καὶ τὸν πῶς ἀπαιτητικὸ ἀναγνώστη.

Τὸ βιβλίον χωρίζεται σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο περιέχει τέσσερα κεφάλαια, ὅπου ἐξιστορεῖται τὸ ἄτυχο ἐπαναστατικὸν κίνημα τοῦ Διονυσίου Σκυλοσόφου (1611), τὸν ὁποῖο ὁ κ. Σ. θεωρεῖ πρόδρομον δριμυτικὸν τοῦ Πότερ—Κοσμᾶ, ἔπειτα τα περιγράφονται οἱ καταπληκτικὲς ὁδοπορίες τοῦ χαλκέντερου Καλογήρου, ἀκολουθεῖ ἔκθεσι τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον οἱ Ἐνετοὶ ἀντίκρουσαν τὸ κίνημα τοῦ ἀσκητικοῦ ἱεροκήρυκα, καὶ τέλος γίνεται ἡ σκιαγράφη τῆς προσωποικότητος τοῦ μεγάλου κληρικοῦ καὶ πατριώτου, ποῦ αἰχμαλώτιζε τίς ψυχὰς τῶν ἀκρατῶν μὲ τίς διδαχὰς του. Στὸ δεύτερον μέρος ἐξετάζεται ὁ Καλόγηρος Κοσμᾶς ὡς ὑποδιδάσκαλος τῆς Λομπωτίνης κατὰ τὰ νεανικά του χρόνια, ἔπειτα ἐκτίθεται τὸ πὼς συμπλήρωσε τὴ σπουδὴ του μὲ δεκαεπτάχρονη παραμονὴ στὸ Ἅγιον Ὅρος κοντὰ σὲ σοφοὺς δασκάλους (Καυσοκαλυβίτην, Παναγ. Παλαμᾶν, Εὐγένειον Βούλγαρην καὶ Τζερτζούλην), ἀκολουθεῖ ἡ ἔκθεσι τοῦ τρόπου, μὲ τὸν ὁποῖον ὁ Ἰσαπόστολος Κοσμᾶς, πετύχαινα νὰ συναρπάξῃ τὰ πλήθη βασιζόμενος τὰ κηρύγματά του στὴν ἀγάπη, ἐξετάζονται ὕστερα οἱ ἀναμορφωτικὲς διδασχὰς τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ γιὰ τὴν ἑλληνικὴν οἰκονομίαν καὶ κοινωνίαν, περιγράφεται τὸ μαρτύριον τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ καὶ σὺν ἐπίλογος ἐρχεται τὸ Ἰ' κεφάλ. (ὁ Ἅγιος, ὅπου ὁ συγρ. ὁμῖλει γιὰ τὴν στάσι τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι τοῦ μεγάλου αὐτοῦ τέκνου τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ΙΑ' κεφ. (ὁ Προφήτης), ὅπου ἀναγράφεται

Νεκρολογία

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΒΛΑΧΛΕΙΔΗΣ

Σὲ λίγες μέρες, κλείνει ἕνας χρόνος, ἀπ' ὅταν ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ συμπολίτης Δημήτριος Βλαχλεῖδης Δήμαρχος Ἰωαννινῶν. Γόνος παλαιᾶς ἀρχοντικῆς οἰκογένειας τοῦ τόπου, γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, στὰ 1876. Ἀπόφοιτος τῆς γεωραῶς Ζωσιμαίας Σχολῆς, σπούδασε τὴν Ἰατρικὴν στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Ἀθήνας καὶ ἐπὶ διατίαν κατόπι στὸ Παρίσι.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῶν σπουδῶν του, μὲ τὴν ἐκρηξί τῶν πολέμων τοῦ 1897, μαζὺ μὲ τοὺς Ἀριστοτέλη Χρηστίδη, Κωνῶνον Σκούρη, Ἐξαρχο, Μπουραζάνη, Γεώργιον Μόσχο, Λουκά Κόντη καὶ ἄλλους ἠπειρωτὰς, κατατάχθηκε ἐθελοντῆς στὸν Ἑλληνικὸν Στρατό, κι ἔλαβε μέρος στὶς ἐπιχειρήσεις στὴν Ἡπειρὸν ὑπὸ τοῦς Συνταγματάρχας Κίτσο Μπότσαρη καὶ Σέχου.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἐγκαταστάθηκε στὰ Γιάννινα ὅπου σὺν ἀντίρροπον τῆς Ρουμανικῆς καὶ Ἀλβανικῆς προπαγάνδας ποῦ ἀρχίζαν ζωηρὰ νὰ κινουῦνται στὴν Ἡπειρὸν, εἶχεν ἰδρυθῆ ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία», μυστικὴ καὶ σινομοτικὴ ὀργάνωσι, τῆς ὁποίας ὁ Δ. Βλαχλεῖδης ὑπήρξε ἐταῖρος καὶ ἐνεργότατο μέλος.

Ἐπὶ δύο καὶ πλέον δεκαετηρίδες, διετέλεσε Δήμαρχος Ἰωαννινῶν, καὶ ἐπὶ Δημαρχίας του ἡ πόλις μας ἀπέκτησε τὸ δίκτυον ὕδρευσεῶς της.

Διὰ τὰς ἐξόχους του ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Πατρίδα, εἰς μιᾶν ἐποχὴν ἐθνικῆς δοκιμασίας, στὸν πόλεμον 1940—1941, ἡ VIII Μεραρχία ἐπρότεινε νὰ τοῦ ἀπονεμηθῇ τὸ Μετάλλειον ἐξαιρετῶν πράξεων.

Ἐπὶ τὸν ἕνα ἐξαιρετὸς ἐπιστήμων, χρηστὸς πολίτης, θερμὸς πατριώτης, ἐντιμὸς λειτουργός.

φονται οἱ κυριώτερες προφητείες τοῦ Ἁγίου, καὶ τὸ IB' κεφ. τέλος, ὅπου ἐξετάζεται ἡ μεγάλη ἐπίδραση, ποῦ ἐξακολουθεῖ νὰ ἀσκή στοῦ ἔθνος μας τὸ ἔργο τοῦ Ἱσαποστόλου Κοσμᾶ ἀπὸ τοῦ 1779 ἕως σήμερα.

Κύριο προσὸν τῆς μονογραφίας τοῦ κ. Σ. εἶναι τὸ ὅτι χρησιμοποιεῖ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Κ. Μέρτζιου ἀνακαλυφθέντα στὰ Ἱσραεὶα τῆς Ἑνετίας νέα στοιχεῖα γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ, ποῦ εἶναι ἀναφορὸς τῶν Προβεντιτόρων τῆς Ἁγίας Μαύρας τῆς Κερκύρας καὶ τῆς Πάργας, ἀρκετὰ διοφωτιστικὸς γιὰ τὸν παράδοξο Καλόγερο. Δὲν ξέρω ἂν ἡ ταξινομήση τοῦ ὑλικοῦ, ποῦ ἔκαμε ὁ κ. Σ. στὸ βιβλίον του, ὅπως παραπάνω ὑποδηλώθηκε, εἶναι ἡ πρέπουσα. Πάντως ἡ θέρημ, με τὴν ὁποία περιβάλλει καὶ τὰ πιό ψυχρὰ σημεῖα τοῦ θέματός του, κι' ἡ ζωντανὴ γλωσσικὴ διατύπωση (ποῦ θυμίζει τὸ λογιότερη), κάνουν τὸ βιβλίον ὠφέλιμο, ἀξιοπρόσεκτο κι' ἀξιαγάπητο.

Σήμερα μάλιστα ἡ ἀνάγνωση τέτοιων βιβλίων ἀποτελεῖ κι' ἕνα χρήσιμο ἀναβάπτισμα στὴν κολυμπήθρα τῆς ἐθνικῆς καὶ θερησκευτικῆς μας παραδόσης, ποῦ εἶναι πηγὴ ζωῆς, ἡ μόνη γνήσια κι' ἀστεϊρευτὴ, γιὰ τὸ λαὸ μας. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦταν, ἂν ὅλοι οἱ δυνάμενοι (δασκάλοι κι' ἄλλοι λόγιοι) λάβαιναν τὸν κόπο νὰ περιουλλέξουν καὶ κατατάξουν ὅλα τὰ ἔγγραφα, τὰ σημεῖα καὶ ἐνθυμήματα στὰ βιβλία τῶν ἐκκλησιῶν, καθὼς καὶ κάθε ἄλλο στοιχεῖο, ποῦ μιλοῦν γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἁγίου Κοσμᾶ...

Τότε μόνο θὰ μπορούσε νὰ συντεθῆ ἕνα πλήρες καὶ ἐξονυχιστικὸ μελέτημα γιὰ τὸ θεσπεσιον αὐτὸν Κήρυκα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸν ἀκάματο Ἐθναπόστολον. Κι' εἶναι αἴτημα τῆς θερησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μας συνειδήσεως νὰ γραφῆ κάποτε τὸ βιβλίον αὐτό.

Γ. Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Εὐαγ. Μπόγκα : «Τὰ εἰς τὴν Τουρκικὴν, Περσικὴν καὶ Ἀραβικὴν δάναει τῆς Ἑλληνικῆς» — Ἐκδίδει ἡ ἐν Ἀθῆναις Ἐπιστημονικὴ Ἑταιρεία, 1951.

Ἡ ἀπόσειση τῆς συκοφαντίας τὴν ὁποία—κατὰ τὸν περασμένον αἰῶνα—ἐξετόξευσε κατὰ τῶν σημερινῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, ὁ Φαλμεραῖερ, ὑπῆρξε τὸ κίνητρο ποῦ ἄθουσε τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς, νὰ ἐρῖσκουν ἑλληνικὴ ἐτυμολογία καὶ καταγωγὴ καὶ στίς πιὸ ἀπίθανες ἀκόμα περιπτώσεις λέξεων, ποῦ κι' ἡ φθογγολογικὴ τους μονάχα ὕφη, ἦταν ἀρκετὴ νὰ δεῖξη ὅτι ἦταν ἀπαράδεκτες γιὰ ἑλληνικὰ φωνητικὰ ὄργανα. Ἡ ἀντίστοιχη προσπάθεια, εἶχε τότε συγκεντρωθεῖ, περισσότερο στὰ τοπωνυμικά καὶ γιὰ εὐλογη αἰτία.

Ἄν πάρομο γιὰ παράδειγμα τὸν Ἀραβαντινὸ—στὸ σχετικὸ τμήμα τῆς Χρονογραφίας του—θὰ ἰδοῦμε ὅτι καταβάλλει ἀγωνιώδη προσπάθεια νὰ ἐτυμολογήσῃ π.χ. τὴν Ποδογόρα, ἀπὸ τὸ παιδαγωγῶν, τὴν Πογδορᾶ ἀπὸ τὴν... ὑπεκδορᾶ τὴ

Μπράγια ἀπὸ τὸ Βρυγία, τὴν Ἀραβοστῖβα ἀπὸ τὸ Ἀράβων στῖβα κτλ.

Θάταν ἀνιάρῳ νὰ συνεχίσουμε τὰ ὅμοια παραδείγματα, ποῦ ἀφθονοῦν, τόσο στὸν Ἀραβαντινὸ, ὅσο καὶ καὶ σὲ ἄλλους ποῦ ἔχουν ἀσχοληθῆ με παρόμοιους ἐξελληνισμοὺς, οἱ ὁποῖοι μοιάζουν με ἀντίστοιχες προσπάθειες, μισσοβαρὲς μισσοσατυρικῆς, ποῦ ἔχουν ἐκδηλωθεῖ σὲ γενικότερα λεξιλογικὰ πεδία. Νὰ ἐρμηνευθοῦν δηλαδὴ κατὰ τόσο παράξενο τρόπο λέξεις, π.χ. σὰν τὸ πανταλόνι (ἀπὸ τὸ πάντα λιώνει), χαλθᾶς (ἀπὸ τὸ χαλαρῶς θάινει), μπριζόλα (ἀπὸ τὸ ἐν πυρὶ ζεῖν ὄλην), καὶ τὰ παρόμοια.

*

Στὰ χρόνια μας ὁμοιως, ἐκδηλώθηκε μία ἀντίθετη τάσι: Σὲ προσπάθειές μας νὰ βροῦμε, με εἰλικρινεῖα, τὴν ἐτυμολογικὴ παραγωγὴ λέξεων ἐν χρήσει στὴν καθομιλουμένη μας γλῶσσα, οἱ ὁποῖες προσομοιάζουν κάτι τὸ ξενοδάρβαρο, ὑπερπληθῶντας τὰ λογικὰ ὅρια, δῶσαμε ξενικὴ ἐτυμολογία, σὲ λέξεις ποῦ εἶχαν παλαιότατο σύνδεσμο με τὴν πανάρχαια γλῶσσα μας, ἀπὸ τὴν ὁποία πολλοὶ εἶχαν καὶ ἔχουν ἀκόμα πολλὰ δανεισμένα.

Ἔτσι. θελήσαμε—ἀπὸ ὑπερβολικὸ ἀπλοῦστατο ζῆλο—νὰ ἰδοῦμε ξενικὴ καταγωγὴ π.χ. στίς λέξεις σιάδι (ἀπὸ τὸ ἰσιᾶδι—ἰσιος—ἰσιος), χάθος (ἀπὸ τὸ χάθος) κουρούνα (ἀπὸ τὸ κορώνη), ἀυλές, πόρτα, πορτίτσα κτλ.

Καὶ στὸν υπερβάλλοντα αὐτὸ ζῆλο μας, δὲ σκεφτήκαμε ὅτι οἱ «ἄλλοι» ὄχι μονάχα ἀνεἰλικρινεῖς στὰ θέματα αὐτά, ἀλλὰ με ἀρπακτικὲς κυριολεκτικὰ διαθέσεις, ἔκαναν, ἐν ἐπιγνώσει προσπάθειες, ὄχι μονάχα νὰ βροῦν δικὴ τους καταγωγὴ, καὶ στίς πιὸ καθαρίες ἑλληνικὲς λέξεις, ποῦ ἐρῖσκόταν ἀφθονες στὴ γλῶσσα τους, ἀλλὰ κι' ἀκόμα νὰ βροῦν παρόμοιες ἐτυμολογίες, καὶ σὲ ἑλληνικότερες, τῆς δικῆς μας οὐμῖλιας λέξεις, καὶ δοκίμασαν μάλιστα νὰ παρουσιάσουν δικές τους ἀκόμα καὶ διασημότερες καὶ ἐνδοξότερες προσωπικότητες τῆς πολυχρονίῳ ιστορίας μας.

Αὐτὰ γιὰ μερικούς.

Ἦνάρχουν ἐν τούτοις καὶ ἄλλοι οἱ ὁποῖοι, με κάθε ἐπιστημονικὴ εἰλικρινεῖα, ἔχουν καὶ εἰδικὰ ἀκόμα λεξιλόγια ἐκδόσει τῶν ξένων λέξεων ποῦ ἔχουν αὐτοὶ διανεισμένες ἀπὸ ἄλλες γλῶσσες. Ἐχω ὑπ' ὄψη μου παρόμοια λεξιλόγια Ἱταλῶν καὶ Γάλλων.

*

Στὲς περιοχὲς τῆς Μεσογείου ἔχουν διασταυρωθεῖ, ὅλες τοῦ κόσμου οἱ φυλές κι' εἶνε ἐντελῶς φυσικὸ, τὰ βαλκανικὰ ἰδιαίτερω κράτη κι' ἡ Τουρκία νὰ ἔχουν στίς γλῶσσες τους πολλὲς ὁ ἕνας ἀπὸ τὸν ἄλλον δανεισμένες λέξεις οἱ ὁποῖες μπῆκαν στὴν καθομιλουμένη τους, ἀπὸ μονιμότερους συγχρωτισμοὺς κι' ἀλληλοεπίδρασι. Στὴν προσπάθεια λοιπὸν τῶν ἄλλων νὰ πλαστογραφῆσουν τὴν ἀλήθεια, ἔμεῖς μπορούμε νὰ ἀπαντήσουμε καὶ με κάθε σιγουριά—τόσο ὁ δικός μας πολιτισμὸς ἦταν καὶ εἶναι ἀνώτερος—με ἔργα-

σίες ἀνευρέσεως στις δικές τους γλώσσες, λέξε-
ων καθαρὰ κι' ἀναμφισβήτητα ἑλληνικῶν.

Παρόμοιες προσπάθειες θὰ ἔχουν ἔντονα ἐθνι-
κὸ χαρακτήρα, κι' ἀποστομῶνουν πολλοὺς καλο-
βελήτες μας.

✱

Αὐτὸ τὸ χαρακτήρα ἔχει τὸ ἐπιμελέστατο καὶ
ἐμπεριστατωμένο λεξιλόγιο τοῦ συντοπίτη μας,
καὶ ποτε συμμαθητῆ μου κ. Εὔδ. Μπόγκα «ἀνδρὸς
λογίου, θεραπεύοντος σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν
γλωσσολογίαν «ἐρασιτεχνικῶς» ὡς μετὰ μετρι-
οφροσύνης δηλοῖ ὁ ἴδιος», ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ ἓνα
σχεδὸν «κρυπτόμενο», θὰ ἔλεγα, ἡπειρωτικὸ πνευ-
ματικὸ κεφάλαιο στὴν πρωτεύουσα. Τὸ λεξιλόγιο
αὐτὸ, λέξεων θανειμένων ἀπὸ μᾶς στὴν παλαιὰ
Τουρκο-ἄραβο-περσικὴ διάλεκτο» εἶχε δημο-
σιευθεῖ ἀρχικὰ στὸ ΝΕ'. τὸμο τοῦ Περιοδικοῦ
«Ἀθηνᾶ», κι' ἔχει τώρα ἐκδοθεῖ ἀπὸ τὴν «ἐν
Ἀθήναις Ἐπιστημονικὴν Ἐταιρείαν».

Μοῦ δόθηκε κι' ἄλλες φορές ἡ εὐχάριστη
ἀφορμὴ νὰ ἀσχοληθῶ, με' ἄλλες ἄλλου περιεχο-
μένου ἐργασίες τοῦ κ. Εὔδ. Μπ. ὁ ὁποῖος τιμᾶ τὸ
γριανιώτικὸ ὄνομα.

Τὸ παράδειγμα του στὸ γλωσσολογικὸ πεδίο,
εἶνε ἐθνικῶς ἀξιολίμητο. Ἀπὸ τὴν ἀποψὶ αὐτῆ,
χαίρω γιὰτὶ μοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ τονίσω
μιὰ ἀντίστοιχη προσπάθεια, ἐνὸς ἄλλου φιλότι-
μου Γιαννιώτη καὶ ἐκπαιδευτικοῦ, τοῦ φίλου κ.
Γ. Βρέλλη, ὁ ὁποῖος, ἔχει καταρτίσει «Συλλογὴ
λέξεων (τῆς λεγομένης) «Μακεδονικῆς» γλώσσης,
τὴν ὁποία ἐπιγράφει' «ἀπ' τὴν Ἑλληνικώτατη
Μακεδονία».

Τέσσαρες σχεδὸν πυκνοδακτυλογραφημένας
σελίδες, λέξεων τῆς ἑλληνικῆς καθομιλούμενης
στὴ γλώσσα αὐτῆ, ποὺ οἱ «ἄλλοι» θέλουν νὰ τὴν
ποῦνε σλαύτικη, με' προλογισμό, γλωσσολογικὸ
χαρακτήρα ἀπὸ τὸν ἴδιον.

Παρόμοιες προσπάθειες θὰ μπορούσαν νὰ γί-
νουν κι' ἀπὸ ἄλλους ἐκπαιδευτικοὺς περισσότερο,
ἀλλὰ καὶ πατριώτες «ἐρασιτέχνες».

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Υ.Γ. Μὲ χαρὰ πληροφοροῦμαι ὅτι ἄλλη γλωσ-
σολογικὴ συλλογὴ τοῦ κ. Εὔδ. Μπ. με' τίτλο
«Γλωσσικὸν ἰδιῶμα Ἰωαννίνων, μετὰ λαογραφι-
κοῦ ὕλικου» εἰραβεύτηκε με' τὸ πρῶτο βραβεῖο
στὸν τελευταῖο (1951) γλωσσικὸ διαγωνισμό, ἀπὸ
κριτικὴ ἐπιτροπὴ ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς Γ.
Κουρμούλη, καθηγητῆ τῆς Γλωσσολογίας στὸ
Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ Ἰ. Καλλέρη, Διευ-
θυντοῦ συντάξεως Δεξικοῦ Ἀκαδημίας.

Δ.Σ.Σ.

Δ. Δάνου καὶ Θ. Δέβρου: «Χρυσάνθεμα»
Ἐλεύθερο Ἀναγνωστικὸ γιὰ τὴ Β' καὶ Γ'
Δημοτικῶν.

Δυὸ ἐκλεκτοὶ Ἠπειρωτῆς δασκάλου, οἱ κ.
Δ. Δάνος καὶ Θ. Δέβρος με' τὸ σχολικὸ τους βι-
βλίο ποὺ κυκλοφόρησαν, ἔρχονται πάλιν στὴν
ώρα ποὺ μιὰ διδακτικὴ ἀνάγκη ἀπαιτεῖ κά-
ποια οὐσιαστικώτερη βελτίωση τῶν μέσων δι-

δασκαλίας, νὰ προσφέρουν τὴ συμβολή τους με'
κάτι καθόλου εὐκαταφρόνητο, μάλιστα πολὺ
σημαντικὸ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν πλήρωση τοῦ κε-
νοῦ ποῦ ὑπάρχει σὲ δυὸ τομεῖς τοῦ λαϊκοῦ
Σχολείου:

α) Στὴν ἔλλειψη ἐνὸς καλοῦ, μεθοδικοῦ,
ἐνδιαφέροντος Ἀναγνωστικοῦ στὴ Β' τάξη τοῦ
Δημοτικῶν Σχολείου, γιὰτὶ αὐτὸ τοῦ Ὁργανι-
σμοῦ συζητήθηκε καὶ κριθῆκε ἀπὸ τοὺς δα-
σκάλους πάλιν στὴ σχολικὴ πράξη, σχολιοτενῆς
γιὰ τοὺς μικροὺς μαθητὰς καὶ διόλου συντελε-
στικὸ γιὰ μιὰ ἐνδιαφέρουσα, δημιουργικὴ δι-
δασκαλία.

β) Στὴ διδακτικὴ ἀπαιτήση ἐνὸς ἐλεύθερου
Ἀναγνωστικοῦ γραμμένου με' βάση τὴν ἐνίασι
Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία. Σὲ περιοδικὸ γενι-
κοῦ Ἠπειρωτικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἄσκοπο θὰ
ἦταν νὰ μιλήσουμε διεξοδικώτερα γιὰ τὴ διδα-
κτικὴ αὐτὴ ἀρχή, ποὺ ἄρχισε νὰ ἐφαρμόζεται
στὰ σχολεῖα, με' κέντρο ἐνδιαφέροντος τὴν ἰδιαί-
τερη πατρίδα καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς τοῦ
παιδιοῦ. Ἔρχεται μόνο στὸ νοῦ μας με' συγκί-
νηση ἡ μεγάλῃ δημιουργικὴ προσπάθεια πρὸ
20 ἐτῶν περὶπου στὸν τομεᾶ αὐτὸν τοῦ Ἠπει-
ρωτοῦ παιδαγωγοῦ κ. Εὔρ. Σούρα στὸ πεντα-
τάξι Διδασκαλεῖο Ἰωαννίνων.

«Τὰ Χρυσάνθεμα» θὰ βοηθήσουν πολὺ
τὸ δάσκαλο στὴ δουλειά του, γιὰτὶ διαρθρώθηκαν
σύμφωνα με' τὴν διδακτικὴ ἀρχή ποὺ ἀναφέ-
ραμε, τῶν ἐποχιακῶν ἐνδιαφερόντων καὶ τῶν
ἀναγκῶν τῆς ζωῆς καὶ ἐπὶ πλέον με' τὶς σελί-
δες «παίζοντας καὶ διαβάζοντας» τὸν διευκο-
λύνουν στὴ βαθύτερη ἐπεξεργασία τῶν ἐνοτή-
των καὶ τὴν ἀνάλογο σύνδεση τους.

Ὅσο γιὰ τὰ παιδιὰ, φαντάζομαι νὰ τ' ἀ-
γαπήσουν καὶ νὰ τὸ διαβάσουν μ' εὐχαρίστηση
γιὰτὶ εἶναι οἱ ἐνότητες μικρῆς, γραμμένες σὲ
γλώσσα ἁπλῆ με' περιοδους σύντομες, περιεκτι-
κῆς καὶ τὰ θέματα παρμένα ἀπ' τὴ ζωὴ τοῦ
παιδιοῦ καὶ κοντὰ σ' αὐτὰ οἱ ἔμμετροι ρυθμοὶ
πλημμυρίζουν ὀλόκληρο τὸ βιβλίον.

Βιβλία ὅμως, ὅπως τὰ «Χρυσάνθεμα»
ἔχουν τὰ δεσμά τους, ποὺ δὲν τ' ἀφήνουν—ὅσο
καὶ νὰ θέλουν οἱ συγγραφεῖς τους— ν' ἀπο-
χτήσουν πανελλήνιο χρώμα, γιὰτὶ δὲν εἶναι δυ-
νατὸν νὰ περιβάλλουν ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντα
ποὺ εἶναι κατατημένα σὲ στενότερες πατρίδες.
Εἶναι λοιπὸν ὑποχρεωμένοι νὰ περιορισθοῦν
σὲ κάποια ἰδιαίτερη ἐδαφολογικὴ καὶ οικονομι-
κὴ περιοχὴ.

Γι' αὐτὸ καὶ τὰ «Χρυσάνθεμα» δὲν μπό-
ρεσαν,—ἦταν ἄλλως τε ἀδύνατο—νὰ γράψουν
λίγες σελίδες γιὰ τὴν ἐλιά, τὴ σταφίδα, τὴ θά-
λασσα με' τὴ θαλασσινὴ ζωὴ, τὴν πόλη κ.τ.λ.

Κι' ἀκόμη, οἱ 100 σελίδες, θαυμάσια βέ-
βαια συμπληρώθηκαν με' τὸν κύκλο τῶν ἐπο-
χῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς καὶ δὲν πε-
ρίσσεψε χώρος, γιὰ μικρῆς ἱστοριοῦλες ἀνθρώ-
πινου συναίσθηματικὸ ἐνδιαφέροντος, τοπικῆς
ἱστορίας κ.τ.λ.

Τὸ Βον τεύχος, ἀσφαλῶς ἔχει πολλὰ νὰ

συμπλήρωση άκομη, πού ήταν αδύνατο να περιληφθούν στο τεύχοςτου κυκλοφόρησης.

ΚΩΣΤΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ίωάννου Π. Κομπορόζου: «*Ελλάδα και μόνον Ελλάδα*» Αθήναι, 'Απρίλιος 1952.

Ένας καλοτυπωμένος τόμος από 120 σελίδες Πατριωτικού περιεχομένου. Σέ έπαγωγό διαλογική μορφή, με ρωμαλέο πάθος, ό σ., αναπτύσσει διεξοδικά και πειστικά κάθε πτυχή της πολύπλευρης Έθνικής και Έλληνικής Ίδέας, ιστορικά, στοχαστικά, συναισθηματικά, από την άρχαιότητα, τό Βυζάντιο, την Έπανάσταση. Τους άπελευθερωτικούς και άμυντικούς μας πολέμους. Τό τελευταίο μας Όχι, τό συμμοριτικό άγώνα.

Έλλάδα και μόνο Έλλάδα, φωνάζει από κάθε του σελίδα ό σ. του βιβλίου αυτού.

ΑΙ Σώμα Στρατού: *Οι Θυσίες της Ηπείρου.* Σεπτεμβριος 1949.

Ένα βιβλίο γραμμένο με στοργή, με πόνο, με βαθειά κατανόηση για τις παντοδαπές και πολυποίκιλλες καταστροφές πού δοκίμασε ή "Ηπειρος κατά τη διάρκεια του τελευταίου πολέμου και της συμμοριακής δράσης, οι όποιες όλες χαρακτηρίζονται ως θυσίες του Ήπειρωτικού λαού στην Πανελλήνια ύπόθεση.

Ο συντάκτης του βιβλίου, άγαπάει—κι αυτό φαίνεται ζωηρά—την Ήπειρο και τους Ήπειρώτες, και τους άποδίδει δικαιοσύνη.

Τό βιβλίο είναι πλουτιμένο με φωτογραφίες και άξιολογήματα στατιστικά στοιχεία.

Δ. Ξ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ ΙΟΥΝΙΟΥ

1. Ο ύπουργός Βορείου Έλλάδος κ. Λ. Σπαής έπεσκέφθη τόν "Άρταν.

— Παρουσία τών έποήμων έτελέσθησαν εις τό Παγηπειρωτικό Στάδιον οι γυμναστικά έπίδειξεις και άγώνες τών μαθητών και μαθητριών Μέσης Έκπαιδύσεως Η' Περιφέρειας. Συμμετέσxon τά Γυμνάσια και αι Έμπορικά Σχολαί Ίωαννίνων, "Άρτης, Πρεβέζης, Παραμυθιάς, Κερκύρας και Λευκάδος.

— Εις τήν περιφέρεια Κασσανοχωριών ήρχισαν ή διάνειξες άγροτικών όδων ύπό τών κατοίκων.

— Ύπό της Α.Τ.Ε. Ίωαννίνων παρελήφθησαν 280 ήμίονοι έξ Ίταλίας προς διανομήν εις τούς άγρότας.

— Εις θέσιν «Γουρί» Άγυας εύρέθη άπηχοσιμέος επί δένδρου ό Παύλος Δημόπουλος. Έκ τών άνακρίσεων διεπιστώθη ότι πρόκειται περί έγκλήματος.

— Εις Τετράκμων "Άρτης έτελέσθησαν τά έγκαινία του άναγειρομένου ύπό του Έράνου του Βασιλέως διδακτηρίου.

2. Αφίκετο εις Ίωάννινα ό Διευθυντής του Ύπουργείου Βιομηχανίας κ. Βιδάλης, ίνα μελετήσει τό ζήτημα της μείωσης της τιμής του ήλεκτρικού ρεύματος.

— Γό Δημοτικό Συμβούλιον Λαρίσης άνεκήρυξε τόν κ. Εύάγγ. Άβέρωφ έπίτιμον Δημότην της πόλεως.

— Ύπό τήν αιγίδα του Έπαρχου Πωγωνίου κ. Άντωνοπούλου έγένητο έκπαιδευτική συγκέντρωσις εις «Άγιον Άθανάσιον» Λαχανοκάστρου εις τήν όποίαν συμμετέσxon τά Δημοτικά Σχολεία της περιοχής και αι οικουρικά Σχολαί Λαβδάνης, Βασιλικού και Δελβινακίου.

— Εις θέσιν Καμπέραγα έπνίγη ό Γ. Χήρας έκ Κρυόβρυσης—Ζαγορίου.

3. Δι' άποφάσεως του Ύπουργείου Παιδείας ένεκρίθη εις Φιλιάταις ή Ύβρυσις Παρρητήματος Τραξίου Γυμνασίου.

4. Λόγω πτώσεως χαλάρξης κατεστράφη κατά 80% ή παραγωγή εις τήν περιοχήν Νεοχωροπούλου—Ίωαννίνων.

5. Ένεκρίθη πίστωσις 500 έκατ. δραχμών δια τήν άποπεράτωσιν της πτέρυγος του Διοικητηρίου Ίωαννίνων.

— Εις Χρυσεβίτσαν, Μέγα Περιστερί, Κάτω Ροβένια και Βαβούσαν ιδρύθησαν προσκοπικά όμάδες.

6. Έκδρομείς του Έλληνο-αμερικανικού Έπιμορφωτικού Ίνστιτούτου Βόλου με έπικεφαλή τόν Διευθυντή κ. Β. Παπαστεφάνου έπεσκέφθησαν τά Ίωάννινα.

7.— Η Η' τάξις του Γυμνασίου Νέας Ίωνίας ύπό τόν ήπειρώτην Γυμνασιάρχη κ. Χερ. Ίωαννίδη άφίχθη εις Ίωάννινα έπισκεφθείσα έν συνεχεία τόν Γράμμον και τήν Ήγουμενίσαν.

8.— Ύπό του Ύπουργείου Γεωργίας διετάχθη ή άποστολή δύο έκοκαφών εις τό Άνατολικόν Ζαγόριον δια τήν ταχείαν άποπεράτωσιν τών διανοιγομένων δασικών όδων.

— Εις τήν Κοινότητα Ψάκας—Θεσπρωτίας έγένητο ή χάραξις τών θεμελιών του ύπό άνέγερσιν, δια της προσωπικής έργασίας τών κατοίκων, διδακτηρίου.

— Εις τόν Μητροπολιτικό Ναόν "Άρτης έβαπτίσθη ή οικογένεια του Ίσραηλίτου άρχιραββίνου κ. Βαρούχ Βαρούχ, άσπασθείσα τόν Χριστιανισμόν.

9. Εις τά Ίωάννινα άφίχθη ό κ. Έλευθέριος Βενιζέλος, έγγονος του άειμνήστου Έλευθερίου Βενιζέλου.

— Εις Ίωάννινα άφίκοντο ό κ. Γκίλιαμ Διευθυντής του Μπι—μπι—σι και ό διευθυντής του Έλληνικού τμήματος της «Φωνής της Άμερικής» κ. Γκρίφικ.

— Κατ' άνακοίνωσιν του Δημάρχου Ίωαννίνων κ. Θεοδωρίδη θά λειτουργήσxn προεχώς εις τήν πόλιν σχολή ύπομηχανικών

ήλεκτρολόγων, λιν δέ συντόμως θά γίνη ή θεμελίωσις καί τού δευτέρου Δημοτικού Σχολείου τού άνεγειρομένου έκ δωρεάς τού Νηπιακού 'Επιμελητηρίου Μελα.

10. 'Υπό 'Ερυθροσταυριτών μαθητών τών Σχολείων 'Αθηνών καί Παιριαιώς άπεστάλησαν εις τούς μαθητάς τών Δημοτικών Σχολείων Γορίτσης—Κονίτσης, Πηγαδιών—'Ιωαννίνων, Πλαταριάς—'Ηγουμενίτσης, Παλαιοκλησίου—Φιλιατών, Βερενίκης καί 'Αλποχωρίου—Μπότσαρη—'Ιωαννίνων θέματα μέ γραφικήν ύλην, Ιματισμόν, σχολικά είδη κλπ.

— Είς Σαγιάδα άφίκετο ό έν Γαρισίοις άριστα έγκατεστημένος όμογενής καί δωρητής κ. Σκανδαλέτος.

11. 'Υπό τού 'Υπουργείου 'Εσωτερικών άπεφασίσθη εις τόν Νομόν 'Ιωαννίνων ή σύστασις σχολής έκπαιδύσεως κοινοτικών γραμμάτων.

— Είς 'Ιωάννινα άποστέλλονται 2500 κ.μ. ξυλείας πρός κάλυψιν τών στεγαστικών άναγκών τού Νομού καί εις Θεσπρωτίαν 1000 κ.μ.

— Είς θέσιν «Βρωμόλιθο» Λιμνής Πωγωνίου έφονεύθη έξ έκκρήξεως νάρκης ό ποιμήν Θωμάς Σιούτης.

— Δι' άποφάσεως τού 'Υπουργείου Γεωργίας συνειστήθησαν Κέντρα τεχνητής γονιμοποιήσεως γαλακτοφόρων αγελάδων εις τά χωρία Πέραμα, Μεγάλο Μπουσοδι, Λυκόστομον, 'Ασφάκα, Κατσικά, 'Ανατολή, Πεδινή, Μπάφρα, Χάνι Κουσελιού καί Κλαζιάδες.

— 'Εξωθι τής Κοινότητος άπέθανεν έξ ασφυξίας λόγω περισφύξεως τού σχοινίου καουτσύλων εις τόν λαϊμόν τής, κατόπιν πτώσεως, ή 'Αντιγόνη Πρίντζου.

12. 'Ηρχισεν εις τήν 'Ηπειρον υπό τής 'Υγειονομικής άποστολής τού ΕΕΣ ή διανομή τών άλευρών έκ τής Καναδικής δωρεάς.

— Άποπερατώθησαν αι κατασκευασθείσαι δια προσωπικής έργασίας τών κατοίκων καί έκ κονδυλίων τής Προνοίας—'Εργασίας όδοι Βάγιας καί 'Εκκλησιοχωρίου.

13. Είς τά χωρία Σκληβανη καί Καλέντζιον άποστέλλεται ειδικός γεωλόγος πρός μελέτην τού έδάφους δια γεωτρήσεις.

— 'Υπό τών μαθητών τού Κατηχητικού Σχολείου τής πόλεως Πάρευ τών 'Ηνωμένων Πολιτειών άπεστάλησαν εις τό 'Ιεροδιδασκαλείον Βελλάς 15 δολάρια έκ προχείρου έράνου δια τόν πλουτισμόν τής βιβλιοθήκης.

— 'Υπό τού Κακουργδικείου 'Αρτης έξεδόθη ή άπόφασις δια τόν φόνον τής έκ Πρεβέξης γραίας 'Αννας Καμαρινιώτου. 'Εκ τών κατηγορουμένων ό Σπ. Βαλαχάς κατεδικάσθη εις Ισόβια δεσμά, ό 'Απ. Λιόγκας εις φυλάκιον 14 έτών καί ό Λ. Καραχάλιος εις 10ετή φυλάκιον.

— Είς Θεσπρωτίαν έγένετο ή θεμελίωσις τού διδακτηρίου τού Δημοτικού Σχολείου Καστριού άνεγειρομένου δια προσωπικής έργασίας τών κατοίκων καί έκ τού έράνου τού Βασιλέως.

14. Είς Καλέντζιον άποπερατώθη ή έπισκευή τής έκκλησίας, ήτις έγένετο έκ δωρεάς τού έν 'Αμερική όμογενους κ. Χρ. Φίλιου. 'Η έργασία έστοίχισε 156 εκ. δρχ. 'Ο δωρητής ύπεσχέθη έπίσης νά καταβάλη όλόκληρον τό ποσόν τό όποιον τού άπαιτηθί δια γεωτρήσεις πρός άνεύρεσιν ύδατος.

— Οι έμποροεπαγγελματίαι Κονίτσης κατήλθον εις άπεργίαν διαρκείας διαμαρτυρόμενοι δια τήν έπιβληθεισαν υπό τού Δήμου έρανικήν εισφοράν.

— Άφίκετο εις 'Ηπειρον ό 'Υπουργός Δημοσίων 'Εργων κ. Ντεντιδάκης.

15. Είς Χίλικαν 'Ιωαννίνων ήρχισεν ή άνεργεσις Δημοτικού Σχολείου έξ έράνου τού Βασιλέως.

— Παρουσία τών έπισήμων έτελέσθησαν μέ μεγάλην έπιτυχίαν αι γυμναστικάς έπιδείξεις καί άγώνες τής Παιδοπόλεως «Ζηρό».

— Είς Μηλιανά—'Αρτης έγένοντο τά έγκαίνια τού τμήματος τής διανοίγεισης όδου έντός τού Νομού 'Αρτης, τού όδικού δικτύου 'Αρτης—Καρδίτσης. 'Η όλη έργασία διανοίξεως τής όδου μήκους 77 χλμ. έγένετο έκ τού Προγράμματος «Πρόνοια—'Εργασία» διατεθεισών δι' ήμερησίθια 3.254.800.000 δραχ. Είς τά έγκαίνια παρέστησαν ό Σεβ. Μητροπολίτης 'Αρτης κ. Σεραφεΐμ, ό Γεν. Δικικητής 'Ηπείρου κ. Κολλέλης, ό Γενικός Γραμματέυς τής Γ.Δ. 'Ηπείρου κ. Παπαχορήστου, οι Νομάρχαι 'Αρτης, Πρεβέξης καί Θεσπρωτίας κ.κ. Μακρής, Καφετζής καί Κόπανος, άντιπρόσωποι τής 'Αμερικανικής 'Αποστολής καί λοιποί έπίσημοι.

16. 'Υπό τού 'Υπουργείου Προνοίας άπεστάλη εις 'Ηπειρον Ιματισμός καί κλινοσκεπάσματα δια τας πυροπαθείς οικογενείας.

— Είς 'Ιωάννινα άφίκετο έκ Κωνσταντινούπολεως ό κ. Ρεσίτ Ζεράι, διπλωματικός ύπάλληλος, άνεψίος τού άποθανόντος Μουφτιή 'Ιωαννίνων.

18. Είς τήν πλατείαν τού Στρατηγείου 'Ηπείρου έλαβη χώραν τελετή, παρουσία τών εκπροσώπων τών Πολιτικών καί Στρατιωτικών 'Αρχών, επί τή άναχωρήσει τμήματος στρατού τής VIII Μεραρχίας εις Κορέαν.

— 'Ο θιασος τής κ. Μαρίκας Κοτοπούλη άφίκετο εις 'Ιωάννινα καί ήρχισε τας παραστάσεις του.

— 'Η έφετεινή περίοδος εκηρύχθη νεκρά δια τήν καταπολέμησιν τής άκρίδος, λόγω μη έμφανίσεως άκρίδων εις τόν νομόν 'Ιωαννίνων.

19. 'Υπό τού έν 'Ιωαννίνοις Πρατηρίου Οικοτεχνίας ήρχισεν ή εκποίησης ώραιωτάτων μαλλίων.

20. 'Αφίκετο εις 'Ιωάννινα ή κ. Μ αρίκα Κοτοπούλη εις τήν όποιαν έπεφυλάχθη ένθουσιώδης ύποδοχή εις τό άεροδρόμιον.

— Είς τας περιοχάς Πωγωνίου, Ζαγορίου, Μετσόβου καί Λάκκας Σουλίου έσημειώθησαν άθρόα κρούσματα μελιταίου, έπιδημικής μορφής.

— Συνεστήθη εἰς Ἰωάννινα Ἑταιρεία πρὸς προστασίαν τῶν ἀποφύλακισμένων ἀνηλικίων ὑπὸ Πρόεδρον τὸν κ. Ἀντωνιάδην ἀντισταγματέα.

— Ἡ ἀποπεράτωσις τῶν δασικῶν ὁδῶν Ζαγορίου προβλέπεται ὅτι θὰ γίνῃ μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου.

21. Εἰς τὴν ἀγροτικὴν θέσιν «Καρατζάτες» Ἄρτης ἀνευρέθη ἰὸ πτώμα τοῦ δολοφονηθέντος Θεοδοσίου Σερέτη ἐκ Κιρκιζιδῶν.

— Εἰς Ἄρταν ἤρχισεν ἡ λειτουργία τῆς νέας Δημοτικῆς ἀγορᾶς.

— Ἀνέλοβε τὰ καθήκοντά του ὁ νέος Διοικητὴς Χωροφυλακῆς Ἄρτης κ. Παπακωνσταντίνου.

— Τὸ Κεινοτικὸν Συμβούλιον Ν. Νισόστης Ἄρτης ἐισηγήθη εἰς τὴν Ὑπουργεῖον Ἑσωτερικῶν τὴν μετονομασίαν τοῦ χωρίου εἰς Ἀθήναιον.

— Εἰς τὸ Γυμνάσιον Παγωνιαῆς τοποθετεῖται Γυμνασιάρχης ὁ κ. Γρ. Ντζίκας.

— Εἰς τὸ Δημοτικὸν Νοσοκομεῖον Ἰωαννίνων ἐγένεθη βρέφος ἄνευ ἐγκεφάλου.

— Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας διετέθησαν εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Φυματιῶντων 12.000 δισκία τοῦ νέου ἀντιφυματικοῦ φαρμάκου «Ριμιφόν».

22. Παρουσία τῶν ἐπ.σῆμων εἰς τὸ Πανεπειρωτικὸν Στάδιον Ἰωαννίνων ἐγένοντο αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν Δημοτικῶν σχολείων τῆς πόλεως.

— Εἰς Ἄρταν ἐπίσης ἐτελέθησαν αἱ ἐπιδείξεις τῶν ἐκεῖ Δημοτικῶν Σχολείων.

23. Παρασυρθεὶς ὑπὸ αὐτοκινήτου ἔτραυματίσθη ὁ Δήμαρχος Ἰωαννιῶν κ. Θ. Θεοδωρίδης.

— Ἀνέλαβε τὰ καθήκοντά του ὁ νέος Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Ἀ Περιφερείας Ἄρτης κ. Μαντᾶς.

— 24. Εἰς Ἄρταν ἐγένετο ἐπίσημος ἐορτασμός ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως.

25. Διετάχθη ἡ ἐπανολεiturγία τοῦ Ἰατρείου τοῦ ΕΕΣ εἰς Κήπους—Ζαγορίου.

— Εἰς Φιλιάταις ἐγένετο ἐπίσημος τελετὴ ἐπὶ τῇ ἀπολύσει ὀπλιτῶν ἐκ τοῦ στρατεύματος.

— Ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας διεβίβασθη πίστωσις 300 ἐκ. δρχ. διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ Σανατορίου Ἰωαννίνων.

— Εἰς θέσιν «Παλαιοκοκκι» Μετοῦβου ὁ κτηνοτρόφος Δημ. Σιώτας ἐφόνησε τὸν ὀμοχώριον του Κ. Κατσιώραν.

26. Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ΓΕΕΘΑ ἀντιστράτηγος κ. Γρηγορόπουλος ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα δι' ἐπιθεώρησιν τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, μεταβὰς ἐν συνεχείᾳ εἰς Πρέβεζαν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν.

— Εἰς τὸ χωρίον Μοῦρτε—Θεσπρωτίας ἐπνίγη εἰς ἀδλκα ἡ παιδικὴ Χ. Τζοβάρια.

27. Εἰς σύσκεψιν ὀργανωθεῖσαν εἰς τὴν Νομαρχίαν Ἰωαννίνων ἀνεζητήθη ἡ σύνταξις

μελέτης ἀποστραγγίσεως τοῦ κάμπου Λαψίστης καὶ ἀρδεύσεως τοῦ λεκανοπεδίου Ἰωαννίνων.

28. Ἀφίκετο εἰς Ἰωάννινα ὁ ὑπευργὸς Βιομηχανίας κ. Ζιγδης, συνοδευόμενος ὑπὸ ἀνωτέρων ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου Βιομηχανίας, Ὁ κ. Ζιγδης ἐπισκέφη καὶ ἐπεθεώρησε τὰ ἐκτελούμενα εἰς Λοῦβρον ὕδροηλεκτρικὰ ἔργα.

— Εἰς Ἰωάννινα ἀφίκοντο δι' ἐκδρομὴν φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

29. Εἰς Δεσποτικὸν ἐτελέσθησαν τὰ ἐγκαίνια τῆς κατασκευασθεῖσης γεφύρας Σουλποῦλου.

— Εἰς τὸν κάμπον «Ἐλαίας» Φιλιατῶν ἐξεργάγη πυρκαϊὰ ἀποτεφρώσασα σιτηρὰ ὑπολογιζόμενα εἰς 10.000 ὀκάδας.

— Εἰς Ἄδων ἐπνίγη ἡ Ὀλγα Καρανίκα ἐκ Παλαιοσελίου.

30. Κατόπιν διοταγῆς τοῦ ὑπευργείου Παιδείας ἐνεκρίθησαν καὶ διετέθησαν παρὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πιστώσεις δι' ἀνασκαφικὰς ἐρεῦνας εἰς Ροδοτόβι, Δωδώνην, Καστρίτσαν, Νικόπολιν καὶ Ζύλογγον. Εἰς τὸ Ροδοτόβι καὶ Δωδώνην αἱ ἀνασκαφαὶ θὰ ἐνεργηθοῦν ὑπὸ τοῦ ἀρχαιολόγου καθηγητοῦ κ. Εὐαγγελίδου, εἰς δὲ τὴν Νικόπολιν, Καστρίτσαν καὶ Ζάλογγον ὑπὸ τοῦ Ἐπιμελητοῦ ἀρχαιοτήτων κ. Σωτ. Δάκωρη.

— Δι' ἀποφάσεως τοῦ ὑπευργείου Παιδείας ἰδρύονται μοινοτάξια Σχολεῖα εἰς τοὺς συνοικισμοὺς τῶν κάτωθι χωρίων τοῦ Νομοῦ Ἄρτης: Προσηλίου—Διασελίου, Γιαννιάτη—Σκευλικοῦ, Ἄγ. Βοσιλείου—Πηγῶν, Ἄγ. Γεωργίου Μονολιθίου, Δάφνης—Πλατανόσης, Τερπνῶν—Κεψάλων, Μεγαμπελίου—Κουκουλίου, Παλαιοχωρίου—Σκούπας, Παλαιοχωρίου—Δροσπηγῆς, Καλρετοῦ—Τετρακάμου καὶ Κολομάδια—Ἄγ. Περσασκευῆς.

ΟΙ ΗΠΕΙΡΩΤΑΙ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ

— Τὴν Κυριακὴν 8 Ἰουνίου ἡ Ἀδελφότης Καστανιανῶν (Παγωνίου) μετέπι κεφαλῆς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ὀποτελούμενον ἐκ τῶν κ.κ. Β. Στοῦκα, Μ. Τσοβίδη, Κ. Τσορτέκη, Γ. Τσαβιδῆ, Ἀχ. Τσορτέκη, Ἰ. Τζούτη καὶ Ἰ. Σηπρῶνη, διαργάνωσεν ἐκδρομὴν εἰς «Διόνυσον» Ἀττικῆς. Ἡ ἐκδρομὴ ἐσημεῖωσε μεγάλην ἐπιτυχίαν ἔλοβον δὲ εἰς αὐτὴν μέρος περὶ τὰ 400 ἄτομα.

— Ἐπιτροπὴ ἐκπροσώπων τῶν Ἀδελφοτήτων Λάκκας—Παγωνίου ἐκ τῶν κ.κ. Τάσσου Πανταζῆ καὶ Κων. Τάση μετέπι κεφαλῆς τὴν κ. Ἀδ. Παπαγεωργίου, πρόεδρον τῆς συντηχίας Ἀρτοποιῶν Ἀθηνῶν, ἐπισκεφθεῖσα τὸν ὑπουργὸν Δημοσίων Ἔργων κ. Ντεντιδάκη ἐπέτυχεν τὴν διάθεσιν μιᾶς μπουλντόζας διὰ τὴν διάνοξιν τῆς ὁδοῦ Λάβδανης—Βραστοβάς—Κάτω Λάβδανης.

— Τὴν 17 Ἰουνίου ἀπεβίωσεν ἐν Ἀθήναις ὁ δημοσιογράφος καὶ πολιτευτὴς Ἀριστοφάνης Τζάλλας.

— Διὰ Β.Δ. προήχθησαν εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ὑπερφυκτοῦ Διευθυντοῦ Β' τάξεως οἱ καθηγηταὶ κ.κ. Αλ. Κουτοπάνος καὶ Εὐρ. Σκύρλας. Ἐπίσης προήχθησαν εἰς Διευθυντὰς Οἰκονομικῶν Ἐφοριῶν Α' τάξεως ὁ κ. Σπ. Ριζος καὶ Β' ὁ κ. Ἀ. Κατσογιάννης.

— Τὴν 22 Ἰουνίου ἡ Ἀδελφότης Περιστεριωτῶν Παγωνίου μετ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κ.κ. Π. Κωσταρέλη, Χρ. Κράνου, Ἰ. Τάτη, Π. Ἐξάρχου, Ἀθ. Σίλη, Δημ. Γιούνη καὶ Ν. Μπουτόπουρου διαργάνωσεν ἐκδρομὴν εἰς Πάρνηθα. Τὴν ἴδιαν ἡμέραν ἡ Ἀδελφότης Σχωριαδιτῶν ὠργάνωσεν ἐκδρομὴν εἰς «Κατορράκτην» Διονύσου.

— Τὴν 26 Ἰουνίου ἐγένετο εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὴν οἰκίαν τῆς κ. Ἐλένης Κανελλοπούλου (τὸ γένος Στ φάνου) ἡ δευτέρα σύσκεψις πρὸς λήψιν ὁριστικῆς ἀποφάσεως διὰ τὴν ἴδρυσιν τοῦ Σωματεῖος «Ὁ Φλοῖ τῶν Γιαννίνων». Μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ Κτιστατικοῦ καρτισιοθὲν ὡς ἑξῆς: Πρόεδρος ἡ Κα Λίνα Τσαλδάρη, σύμβουλοι εἰ κ. κ. Ἐλένη Κανελλοπούλου, Μ. Τρικοῦνη, Ἐλ. Ποταμίανου, Βασ. Λιονοπούλου, Ἀλ. Ἀρισούτης καὶ οἱ κ.κ. Χρ. Παποσταύρου, Δ. Μπότοσης, Γ. Μελάς, Γ. Βηλαράς καὶ Χ. Λιάμπης.

— Εἰς τὸν ὑπευργὸν κ. Εὐάγ. Ἀβέρωφ ἀπεινεμήθη ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ὁ ἀνώτερος Ταξιάρχης τοῦ Τάγματος τοῦ Γεωργίου.

— Διὰ Β.Δ. ἀπεινεμήθη τὸ παράσημον τοῦ Ταξιάρχου τοῦ Φοινίκος εἰς τὸν διεθνοῦς φήμης τεχνόρον κ. Ὀδυσσεὰ Λάμπαν.

— Ὁ ἱατρὸς κ. Εὐάγγελος Χαϊδάς ἐξελέγη ἀντιπρόεδρος εἰς τὸ νέον Διοικητικὸν Συμβούλιον τῆς Ἐθνικῆς Λυρικῆς Σκηνῆς.

θησαν τὶς ἐργασίαι τοῦ πάρα πολλοῦ δασκάλου, ἄκόμα καὶ ἀπὸ ἄλλες περιφέρειαι. Τόσο δὲ στὶς ὁμιλίαις τῶν κύριων Εἰσηγητῶν, ὅσο καὶ στὴ μακρὰ συζήτηση τοῦ ἐπακολούθησε, ἔλειπαν οἱ ἄκαρπες πολυλογίαι, ποῦ πολλὰς φωνὰς γίνονται μόνο καὶ μόνο γιὰ ἐπιδείξει πνεύματα. Εἰδικώτερα, σ' ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ Συνεδρίου αὐτοῦ κυριαρχοῦσε τὸ ἀπὸ παλαιότερο ἄκόμα καιρὸ διάχυτο πνεῦμα τῆς ἐφαρμογῆς συγχρονισμένων μεθόδων διδασκαλίας, ὅπως εἶναι ἡ Ἑνιαία Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία κλπ. Μεθοδοὶ καὶ διπλά στὴ θεωρητικὴ ἐπιβολὴ τους, διεδικάκωσαν καὶ τὴν προκτικὴ τους πιά δικαίωση.

Γιὰ τὴ μεθόδου αὐτῆς Ε. Σ. Διδασκαλίας ὁμόφωνη ἦταν ἡ ἀπόφασις ποῦ πάρθηκε γιὰ τὴν καθολικὴ ἐφαρμογὴ τῆς ἀπὸ τὴν ἐπομένη σχολικῆ χρονίᾳ σὲ ὅλα τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα τῆς περιφέρειαι, καὶ οἱ τὶς δύο πρώταις τάξει τοῦ Δημοτικοῦ σχολεῖου (Α' καὶ Β').

Ἰδιαίτερα δὲ τοῖσθηκε ἐδῶ ἡ ἀνάγκη τῆς συγκέντρωσης ὄλων τοῦ τοπικοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου, ἡ λασογραφία τοῦ τόπου μὲ ὅλα τὰ δυνατὰ μέσα καὶ ἡ διάρθρωσις ἐνιαίου σκελετοῦ προγράμματος ἐνοτήτων στὶς γενικὰς τῶν γραμμῶν, καὶ θὰ ἐντικαταστήσῃ τὸ Ἀναλυτικὸ πρόγραμμα ποῦ ἰσχύει σήμερα. Ἀπαραιτήτα ἐπίσης θεωρήθησαν καὶ τὰ κατάλληλα βοηθήματα (β βλία κλπ.) γιὰ μιὰ τέτοια συνθετικὴ, δημιουργικὴ καὶ γόνιμη σχολικὴ ἐργασία.

*

Ἐκεῖνο ὅμως ποῦ ἀπετέλεσε τὴν ψυχὴ τοῦ Συνεδρίου ἦταν ἡ ἔκθεσις τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πράξης ὅπως αὐτὰ παρουσιάσθησαν, σὲ διάφορα σχολεῖα τῆς περιφέρειαι ἀπὸ τοῦ κ. κ. δασκάλου Φερμάκη, Τσιάνου καὶ πρὸ παντὸς τοῦ Μονοταξίου Προτύπου Ἰωαννίνων, καὶ γιὰ πρώτη φορά λειτούργησε φέτος σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς αἰθούσαις τῆς Παλαιᾶς Ζωοφυλακῆς.

Διευθυντῆς τοῦ σχολεῖου εἶναι ὁ κ. Γ. Δάβνος, ἕνας ἀπὸ τοὺς πρὸ θεωρητικὰ κατατοπισμένους δασκάλους καὶ δοκιμασμένους στὰ γόνιμα ὁποτελέσματα τοῦ συγχρονίου σχολεῖου. Εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐκλαϊκευτῆς τῆς Παιδαγωγικῆς μεθόδου τοῦ Decroly στὴν Πατρίδα μας.

Δούλεψε ἀθρόωβα στὸ σχολεῖο τοῦ — ἔστω καὶ μ' ὄλες τὶς ἀντιξότητες μέσα στὶς ὁποῖαι βρέθηκε — καὶ κάνει σ' ἀδρὲς γραμμῆς ἕνα σύντομο ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου τοῦ. Παρ' ὅτι τὸν παρακολούθησαν στὴ δουλειά του ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Προϊσταμένους του καὶ 150 δασκάλου σὲ διάφορες περίοδοι στὴν καινοτόμο αὐτὴ προσπάθεια του — καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ καλύτερο Συνεδριὸ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα ποῦ ξέρουμε, — ὡστόσο μὲ δυσκολία βρῖσκεῖς τοὺς ἀνικανοποίητους.

Τόσο ἡ ἐφαρμογὴ τῆς μεθόδου Decroly στὴν Πρῶτῃ Ἀνάγνωσι καὶ γραφῆ, ὅσο καὶ ἡ Ε. Σ. Διδασκαλία στὶς δύο πρώταις τάξει,

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Α'. Ἰωαννίνων

Ὁ ὀργανισμὸς παιδαγωγικὸς παρατηρεῖται τὸν τελευταῖο καιρὸ. Ἀλλεπάλληλα Παιδαγωγικὰ συνέδρια συγκροτοῦνται σὲ ὄλες τὶς Ἐκπαιδευτικὰς περιφέρειαι. Ἀκόμα καὶ ξέχωρα ΠΡΟΤΥΠΑ σχολεῖα ἰδρύονται γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ. Καὶ ὄλα αὐτὰ οἱ ἐντεταλμένοι Ἐκπαιδευτικοὶ μαζί μὲ τὸν ἀπολογισμὸ τοῦ σχολικοῦ ἔργου ποῦ κάνουν κάθε φορά, μελετοῦν, μὰ καὶ δοκιμάζουσι πρὸ συγχρονισμένης μεθόδου στὸ λαϊκὸν σχολεῖο.

*

Ἐνα τέτοιο συνέδριον πραγματοποιήθηκε στὰ Γιάννινα μὲ πρωτοβουλία τοῦ ἐπιθεωρητοῦ Ἰωαννίνων κ. Ν. Σιάχαλου, Παρακολού-

ἀλλὰ κι ἀκόμα ἡ διδασκαλία στὶς ἀνώτερες τάξεις μὲ βάση ἕνα κυρίαρχο μάθημα προκαλοῦν τὸν ἐνθουσιασμό.

Βέβαια, ἡ ἐργασία αὐτὴ εἶχε καὶ τὶς ἀτέλειές της, ποὺ ὀφείλονται σὲ λόγους τελείως ἄσχετους πρὸς τὶς φιλότιμες προσπάθειες τοῦ Διευθυντοῦ του.

Δὲ φτάνει πολλές φορές ἡ ψυχὴ τοῦ διδάσκοντος νὰ καλύψῃ πέρα γιὰ πέρα ὅλες τὶς δυσκολίες ποὺ κάθε φορὰ παρουσιάζονται. Ν' ἀρχίσουμε ἀπὸ τὴ σχολικὴ αἴθουσα; Ἀπὸ τὰ σχολικὰ μέσα διδασκαλίας; Καί, καί, καί... Εὐκολὴ θὰ μπορούσε νὰ σταθῆ ἡ ἀπάντησις: «Κάθε ἀρχὴ καὶ δύσκολη».

Ὅσοιο στεκόμαστε μὲ τὴ βεβαιότητα πὼς τὸ νεοσύστατο αὐτὸ σχολεῖο καὶ ὅλα τὰ πρότυπα σχολεῖα γρήγορα θὰ τὰ περιβάλλουν καὶ ὅλοι οἱ ἀρμόδιοι μὲ τὴ σοβαρότητα καὶ τὴ στοργὴ ποὺ τοὺς ἀξίζει καὶ θὰ τὰ συντρέξουν. Γιὰ νὰ πάρουν τὴ θέση τους τὴν πραγματικὴ. Τὴ θέση τοῦ Ἑργαστηρίου ποὺ μορφοποιεῖ καὶ ἐπαληθεύει κάθε εἰδικὴ ἀναζήτησι.

Α.Χ.

Β'. Ἀρτης

Τὴν 25ην Ἰουνίου ὁ νέος Ἐπιθεωρητὴς τῆς Α' Περιφέρειας Ἀρτης κ. Κων. Μαντιᾶς ἐπραγματοποίησε τὴν ὀρισθεῖσα ὑπὸ του προκατόχου του κ. Φωτίου Οἰκονόμου, γενικὴ παιδαγωγικὴ συγκέντρωσι τῶν διδασκάλων τῆς περιφέρειας στὸ 2ο Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Ἀρτας.

Εἰς τὴν ἀρχὴ τῆς συγκεντρώσεως ὁ κ. Μαντιᾶς ἐχαιρέτισε διὰ μακρὸν μὲ ἐμπνευσμένα σὲ στοχασμὸ καὶ ὠραία σὲ ἔκφρασι λόγια, τοὺς συνεργάτας του, ἀνέπτυξε τὴν σημάσαν τῶν συγκεντρώσεων καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἀξίαν τῶν προτύπων σχολειῶν καὶ παρεκάλεσε τὸν παριστάμενον προκατόχον του κ. Οἰκονόμου νὰ διευθύνῃ τὴν Παιδαγωγικὴν συνεδρίασιν.

Ὁ κ. Οἰκονόμου ἐν μέσω θερμῶν ἐκδηλώσεων ἀνέλαβε τὴν Προεδρίαν τοῦ Συνεδρίου καὶ μὲ τὴν μεσιτότητα τῆς σκέψεως καὶ ἐθγλωτία, ποὺ τὸν διακρίνει, ὠμίλησε τιμητικὰ διὰ τὸν νέον Ἐπιθεωρητὴ καὶ ἀνέπτυξε διὰ μακρῶν τὶς προσπάθειές του στὴν περιφέρεια ταύτη. Ἐπειτα ὠμίλησε διὰ μακρῶν περὶ τοῦ προτύπου καὶ ἐκάλεσε τοὺς παρακολουθησάντας τὸ πρότυπον διδασκάλους ν' ἀναπτύξουν τὰς ἐντύψεις καὶ ἀπορίας του.

Μετὰ τὸν χαιρετισμὸν καὶ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Β' περιφέρειας κ. Ι. Χατζηδάκη ἤρχισε ἡ διατύπωσις ἐντυπώσεων ἀπὸ πολλοὺς διδασκάλους (Τσομακάς, Ντουνιας, Συγίλης κ.ἄ.) μέσα σὲ ἕνα πνεῦμα πρακτικῆς ἐξουχιστικῆς συζητήσεως.

Ἐπειτα ὁ διδάσκαλος τοῦ Προτύπου κ. Γαλάζιος ἀνέπτυξε, διεξοδικώτατα ὅλη τὴ διάρθρωσι τῆς ἐργασίας τοῦ Προτύπου κατὰ τὸ λήξαν ἔτος καὶ ἔδωσε ἐπεξηγήσεις διὰ μακρῶν διαπιστωθείσης πραγματικῆς μίαις ἐξαιρέ

τικῆς ἐργασίας καὶ μάλιστα εἰς συνθήκας λειτουργίας, ὅφ' ἅς ἐργάζονται τὰ πλείστα τῶν μονοταξίων τῆς ὑπαίθρου.

Κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν θεμάτων ὑπὸ τοῦ κ. Γαλάζιου ἐγένοντο καὶ συμπληρωματικαὶ δισαφήσεις ὑπὸ τῶν Ἐπιθεωρητῶν κ.κ. Μαντιᾶ καὶ Οἰκονόμου καὶ τέλος συνεκεντρώθησαν τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας ἅτινα καὶ ἀπετέλεσαν λεπτομερῆ ἔκθεσιν ποὺ ὑπεβλήθη εἰς τὰς ἀρμοδίας ἀρχάς.

Τὸ βράδυ τῆς ἐπομένης οἱ διδάσκαλοι παρέθεσαν δεῖπνον στὸ Κέντρον «Κρυστάλλης» πρὸς τιμὴν τοῦ ἀπερχομένου κ. Οἰκονόμου καὶ τῶν ἐνῶν Ἐπιθεωρητῶν κοί ἠγέρθησαν πορὰ πολλῶν διδασκάλων, τοῦ Σχολιατροῦ καὶ τῶν Ἐπιθεωρητῶν ὠροῖαι προδόσεις.

ΑΡΤΙΝΟΣ

ΑΘΛΗΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Εἰς ὅλας τὰς Ἡπειρωτικὰς πόλεις κατὰ τὸν μῆνα Ἰούνιον (πρῶτον 10ῆμερον) διεξήχθησαν μαθητικαὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες. Τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα εἶναι ἐξαιρετικὰ,

Εἰδικώτερον εἰς τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, τὴν 1ην Ἰουλίου ἐτελέσθησαν αἱ μαθητικαὶ ἐπιδείξεις καὶ ἀγῶνες τῶν μαθητῶν καὶ μαθητριῶν τῆς Θ' Ἐκπαιδευτικῆς Περιφέρειας Μέσης Ἐκπαίδευσεως. Ἐλαβον μέρος 110 μαθηταὶ καὶ μαθητρίαι τῶν Γυμνασίων Κερκύρας, Λευκάδος, Ηρεβέζης, Ἀρτης, Παραμυθιάς καὶ Ἰωαννίνων.

Τὰ τεχνικὰ ἀποτελέσματα μαθητικῶν ἀγῶνων εἶναι τὰ ἀκόλουθα:

Ἀγωνίσματα ἐφήβων.—Δρόμος 100 μ.: Παπαγεωργίου 11'4 (Ἐμπ. Σχ.). 400 μ. Ζιώγας 55'4 (Γυμν. Ἀρρ. Ἰωαννίνων). 1000 μ. Τσάντης (Α' Γυμν. Κερκύρας). Ἄλμα εἰς ὕψος Κρικιάνης 1.62 (Ζωσ. Σχ. Ἰωαννίνων). Ἄπλοῦν Παπαχρήστου 5.63 (Γυμν. Ηρεβέζης). Τριπλοῦν Τσουκανέλης 12.52 (Ζωσ. Σχ. Ἰωαννίνων). Σφαιροβολία Μάσιος 13.32 (Β' Γυμν. Κερκύρας). Λιθοβολία Βεργίνης 19.70 (Γυμν. Λευκάδος). Ἀκοντισμὸς Κωσταράς 44.74 (Ζωσ. Σχ. Ἰωαννίνων). Ἑλληνικὴ Δισκοβολία Παπαγιάννης 31.10 (Ζωσ. Σχ. Ἰωαννίνων). Ἐλευθερὰ Δισκοβολία Καβαδίας 37.12 (Γυμν. Ηρεβέζης). Δρόμος 60 μ. παιδῶν Γκουτῆς 7'8 (Ζωσ. Σχολ.). Ἄλμα τριπλοῦν Παπαμιχαήλ 5.29 (Γυμν. Ηρεβέζης).

Ἀγωνίσματα κορασίδων.—Δρόμος 80 μ. Συριοπούλου (Κερκύρας), ἐκτός συναγωνισμοῦ Πριάκου (Γ.Θ.Ι.), ἄλμα εἰς ὕψος Τέντα (Γ.Θ.Ι.) 1.25, ἄλμα ἄπλοῦν Πριάκου (Γ.Θ.Ι.) 4.74, σφαιροβολία Κουζοῦνα (Γυμν. Κερκύρας), δρόμος 60 μ. Πατάρτα (Γ.Θ.Ι.).

*

8-9 Ἰουνίου.—Εἰς τὸ Πανηπειρωτικὸν Στάδιον διεξήχθησαν οἱ ἐτήσιοι Στρατιωτικοὶ Ἀγῶνες Στίβου τῶν Μονάδων τῆς ΓΙΙΙ Μεραρχίας. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε ἐκτός τῶν ἀγωνισμάτων στίβου, ἀσκήσεις καὶ ἐπιδείξεις

τῶν διαφόρων Μονάδων καὶ Στρατιωτικὰ ἀγωνίματα· τὰ ἀποτελέσματα ἔχουν ὡς ἑξῆς:

Δρόμος 800 μ. στρ. Βιδάλης (Α' Συγκροτήματος), 200 μ. ἀνθ' ἑαυτῶν Σεπετάς (Α' Συγκροτήματος), 100 μ. ἀνθ' ἑαυτῶν Σεπετάς (Α' Συγκροτήματος), 400 μ. ὀπλίτων ἐν πλήρει ἐξαρτήσει λοχίας Γκούμας (15.Σ.Π.), 3000 μ. στρ. Βελίκης (15.Σ.Π.), 400 μ. στρ. Στασινός (24.Σ.Π.), Σακκοδρομία 100 μ. στρ. Παυλάκης (9.Σ.Π.), Δρόμος 5 μιλίων δάδην: ἔλαβον μέρος στρατιῶται ἀθληταὶ μὲ ἐξάρτησιν ἐλαφρᾶν (ὀπλισμὸν, κρᾶνος, παλάσκες καὶ δυὸ κουδέρες)· πρῶτος: στρατιῶτης Εὐσταθόπουλος (40 Σ.Ε.)· ἄλλα εἰς ὕψος στρ. Παυλόπουλος (15 Σ.Π.)· ἄλλα εἰς μῆκος στρ. Παπακώστας (40 Σ.Ε.)· ἄλλα τριπλοῦν στρ. Ντούμας (15 Σ. Π.)· ρίψις χειροβομβίδος ὑπ' ἰγὸς Δάρας (9ον Σ.Π.), σφαιροβολία στρ. Κοῦρος (39ον Σ.Ε.), δυσκολία ὑπ' ἰγὸς Δάρας (9ον Σ.Π.), λιθοβολία ὑπ' ἰγὸς Δάρας (9ον Σ.Π.)· σκυταλοδρομία 4 X 100 ὁμάς Α' Συγκροτήματος. Εἰς τὰ ἐνδιάμεσα τῶν ἀγῶνων Διμοιρία ὑποψηφίων βαθμοφόρων ἐπέδειξε ἀσκήσεις ἀκριβείας καὶ γυμνάσματα σωματικῆς ἀγῶνης. Εἰς δὲ τὸ τέλος ἡ Δ.Χ.Β. ἐπέδειξε τὴν ἀσκήσιν «Διμοιρία κατὰ τὴν ἐπιθεσίαν».

★

9 Ἰουνίου. — Εἰς τὰ «Κρόκεια» τοῦ Ἄλμου Βόλου συμμετέχον καὶ δύο Ἑπειῶται πρωταθλητὰ καταρριφάντες δύο νέα Πανηπειρωτικὰ ρεκόρ καὶ πρωτεύσαντες εἰς 4 ἀγωνίματα. Ὁ δρομέας Γεννάδιος (Ἀθέρως), ἐνίκησε εἰς τὰ 400 μ., μὲ χρόνον 54"2 καὶ κατέρριψε τὸ Πανηπειρωτικὸν ρεκόρ, Κανδηλιώτης (Πρεβέζης) ἐπίσης ἐπρωτεύσε εἰς τὰ 800 καὶ 1500 μ. Ὁ δρομέας ταχύτητος Μπίτζιος (Ἄτρ.) εἰς τὰ 200 μ. ἐδημιούργησε νέον Πανηπειρωτικὸν ρεκόρ μὲ 23"9.

★

22 Ἰουνίου. — Εἰς τὸ Πανηπειρωτικὸν στάδιον ἔλαβον χώραν αἱ γυμναστικαὶ ἐπιδείξεις τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως Ἰωαννίνων. Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε γυμναστικὰς ἀσκήσεις ἀγωνίσματα, χοροὺς καὶ συμβολικὰς παραστάσεις. Εἰς τὰ ἀγωνίσματα ἐπρωτεύσαν: Δρόμος 50 μ. μαθητῶν Γραμμώτη (Δ' Δημ. Σχολείου), δρόμος 60 μ. μαθητῶν Ναοῦμ (Παιδ. Ἀγ. Ἐλένη). Παρόμοιαι ἐπιδείξεις ἔλαβον χώραν εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ χωρὰ τῆς Ἠπείρου, σημειώσασαι ἐξαιρετικὴν ἐπιτυχίαν.

★

26 Ἰουνίου. — Εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Ἠπειρωτικοῦ Ἀθλητικοῦ Συλλόγου «ΠΑΣ Ἀθέρωφ» ἐπαρξματοποιήθη ἡ ἔτνια Γενικὴ Συνέλευσις τῶν μελῶν διὰ τὴν ἀνάδειξιν νέου Διοικητικοῦ Συμβούλου.

Ἐξελέγησαν οἱ: πρόεδρος Μάντζιος Χαρ., ἱατρός, ἀντιπρόεδρος Γιαννῆς Περ. ἱατρός, ταμίας Κώτσος Γ. ἔμπορος, γραμματεὺς Παπαγεωργίου Μιχ. δικαστικὸς ὑπάλληλος, ἔφορος Ρώμας Κ., δημοτ. ὑπάλληλος, σύμβουλοι Κολιός Ἀνδρ. δημοτ. ὑπάλληλος καὶ Κοκουνοῦρης Α. ἔμπορος. Διὰ τὸ Ἐποπτικὸν Συμβούλου: Φρίγ-

κας Λάκκης Νομαρχιακὸς ὑπάλληλος, Τσουκάνης ἐπιχειρηματίας καὶ Μπαράτσας ἔμπορος. Γενικὸς Ἀρχηγὸς Μητροκώστας. Ἐφορος Ποδοσφαιροῦ Καραμποῦκης Γερ. Ἐφορος Κλασσικοῦ Ἀθλητισμοῦ Γ. Ὅκκας.

★

29 Ἰουνίου. — Ὁ «Ὀλυμπιακὸς» Ἰωαννίνων συναντήσῃ εἰς τὸ Στάδιον τῆς πόλεως τῶν Ἰωαννίνων ἐπεβλήθη τῆς ὁμάδος τοῦ «Παναμπερικοῦ» Ἄρτης εἰς ἀγῶνα φούτ - μπῶλλ μὲ τὸ σκόρ τῶν 3 τερμάτων ἐναντι 1.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

Ἰωάννινα

Κατὰ τὸ δευτέρου δεκαήμερο τοῦ Ἰουνίου ὁ θίασος τῆς κ. Μαρίκας Κοτοπούλη ἔδωσε στὰ Γιάννινα σεῖρά παραστάσεων μὲ ἔργα ξένων ἰδίων συγγραφέων.

Κατὰ τὰ ἄλλα, ἡ μόνη καλλιτεχνικὴ κίνηση ποῦ μπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἡ πόλη μας κατὰ τοὺς μῆνες Μάιο — Ἰούλιος, εἶναι μερικὲς ἐμπομπές τῆς ὁποῖας, παράλληλα πρὸς τῆς συνεχιζόμενες, ἀπ' αὐτὸν σὲ θέματα λογοτεχνικὰ καὶ ἱστοριοδιφικο-λαογραφικὰ, ὠργάνωσε ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς Ἐνόπλων Δυνάμεων Ἠπείρου, μὲ τὴν συμμετοχὴ μελῶν τοῦ θιάσου Μαρίκας Κοτοπούλη, μαθητῶν τοῦ Γυμνασίου Νέας Ἰωνίας, ποῦ πέρασε ἀπὸ τὰ Γιάννινα κἀνοντας τὴν ἐτήσια ἐκπαιδευτικὴν του ἐκδρομὴν. συγκροτημάτων ἡπειρωτικοῦ λαϊκοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἐλαφρῶν μουσικῶν παρομοίων τῶν ἐξοχικῶν Κέντρων.

Ο,ΤΙ ΓΡΦΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ

ΕΥΡ. ΣΟΥΡΛΑ: «Ἠπειρωτικὰ μοιρολόγια», ἐφημερίς «Ἠπειρωτικὸν Μέλλον», 22 Ἰουνίου 1952.

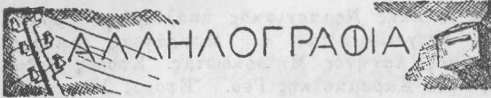
ΔΙΟΝ. ΡΩΜΑ: «Ἀποκατάστασις», ἐφημερίς «Ἐλευθερία», 28 Ἰουνίου 1952.

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΒΙΒΛΙΑ: Ἀγγελικῆς Β. Μεταλλοῦ, «Μακεδονικὲς σελίδες», Θεσσαλονίκη, 1949· «Ἡ Ἑλληνικότης τῆς Μακεδονίας», ὁμοίως, «Φύλλα ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς Μακεδονίας μας», αὐτ. 1947· «Ἡ μαρτυρικὴ Μακεδονία μας», αὐτ. 1948· Γιάνην Νικολαΐδη (Οἰκονόμου), «Ρυθμοὶ ψυχῆς», ποιήματα, Γιάννινα, 1939· τοῦ ἴδιου «Ἱστορικὴ μονογραφία περὶ τῆς ἐν Ἠπείρῳ χώρας Βεζήτης, (Βίτης), Μοναδενδρίου—Ζαγορίου», ἐν Ἰωαννίνους 1939· Δ. Δάνοιο καὶ Φ. Δέρβου, «Χρυσάνθεμα», ἐλευθερο ἀναγνωστικὸν, Ἐκδοτικὸς Οἶκος Πέτρο Δημητράκου, Ἀθήναι· Ἐκδόσεις τοῦ περιοδικοῦ «Κιβωτὸς», 2· Δημ. Σ. Σαλαμάνκα, «Ὁ Γνωστὸς Καλόγηρος Κοσμάς», Ἐκδοτικὸς Οἶκος «Ἀστὴρ» Ἀλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι, 1952.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ: «Κιβωτὸς», Ἰούλιος 1952. — «Ἑλληνικὴ Δημοκρατία», τεύχος 107, (15-7-52), ἀφιέρωμα εἰς τὸν Ἀριστοτέλην.—«Κρητικὴ Ἔστια», Μάιος—Ἰούνιος 1952.—«Μορφές», Ἰούνιος 1952.—«Κρητικὴ Ἀνέμη», τεύχος 2ο, 16 Ἰουνίου 1952.

Κον Φώτ. Πέτσ., ἀρχαιολόγον, Jesus College, Cambridge. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ ὄλα. Τὰ τεύχη θὰ ἐξακολουθοῦμε νὰ τὰ στέλλουμε, κι ὅταν μὲ τὸ καλὸ γυρίσετε... — **κ. Νικ. Β. Πατσ.**, Ἀθήνας. — Ἡ συνεργασία σας δημοσιεύεται. Περιμένουμε τὴν ἄλλη σας γιὰ τοὺς Σποῆδες. Τὰ ἀνάτυπα «Κομπογιαννίτες κτλ.» ἐστάλησαν τεχυδρομικῶς. — **κ. Ιωάν. Ἀναστ.**, Φλώρινα. — Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν προμήθεια σας τὰ ζητηθέντα τεύχη, ἐστάλησαν σὴν διεύθυνση τοῦ μᾶς γράψατε. — **κ. Χρ. Σολωμ.**, Ἀθήνας. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν ἐξακλουθητικὴν συμπάρτασίν σας. Ἡ συνεργασία σας ἐλήφθη καὶ δημοσιεύεται. Εὐχαριστοῦμε καὶ σὰς γράφοντες καὶ ἰδιαίτερος. — **Σύνδ. Ἑλλ. Λογοτεχνῶν**, Ἀθήνας. — Τὰ συγγραφήρια κι εὐχῆς σας, μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς τονώνουν. Τὸ στελέχη τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας», σὰς ἐχαριστοῦμε ἐν θερμῷ. Σὰς γράφοντες καὶ ἰδιαίτερος. — **Καν Ἀγγ. Μετ.**, Θεσσαλονίκη. — Σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν τῆς «Ἡπειρωτικῆς Ἑστίας» τῆς σεισῆς τῶν ἐκδοσῶν μένων ἐργασιῶν σας ἐθνικῶς περιεχομένου. Ἡ χειρονομία σας μᾶς συγκινεῖ, γράφομε. — **Ἑταιρεία Μακεδονικῶν Σπουδῶν**, Θεσσαλονικιν. — Σὺγχρονον γιὰ τὴν προεχῆ ἐκδοσὶν τῶν «Ἑλληνικῶν» καὶ σὰς στέλλουμε τίς θερμότερές μας εὐχῆς γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς πολλῆς προσπάθειάς σας. — **κ. Σοφ. Ἐξ.**, Ἀθήνας. — Συνεργασία σας ἐλήφθη δι' αὐτὴν καὶ δι' εὐχῆς σας, εὐχαριστοῦμε θερμὰ. — **κ. Εὐ. Σιούτ.**, Πάτρας. — Τὴν συνεργασία σας ἰνυ κρατεῖτε γιὰ δημοσίευση, σ' ἕνα ἀπὸ τὰ προεχῆ τεύχη μας. Γιὰ τίς ἄλλες ὑποδείξεις σας εὐχαριστοῦμε θερμὰ τίς ἔχουμε ὅπ' ὄψη τίς μελετοῦμε καὶ ἐν καιρῷ θὰ τίς βόλευμε σὲ ἐφαρμογή. — **Δημοσ. Βιβλ. Κερκύρας**. — Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ καλά σας λόγια. Θὰ σὰς στέλλουμε ἀνελλιπᾶς τὸ περιοδικὸ μας. — **κ. Κων. Φωτ.**, τοχυδρομικὸν διευθυντῆ, ἐν ταῦθα. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν περὶ Γιοσέφ Ἑλιγιά ὑπόμνησίν σας. Ἀφιερώνουμε εἰδικὸ σημεῖμα καὶ δημοσιεύουμε ἕνα ἀπὸ τὰ ποιήματά του. Ἡ ἐπιστολή σας γιὰ «Τὸ χέρι τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου» δημοσιεύεται. — **κ. Τασ. Γαλδ.**, Σέρρας. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ. Ἡ συνεργασία σας κρατεῖται γιὰ τὸ εἰδικὸν τεύχος ποῦ θὰ ἐκδόσῃ ἡ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» ἀφιερῶμένο σὴν ὑπόθεσιν τοῦ ἀλυτρώτου τμήματος τῆς πατρίδος μας. — **κ. Χρ. Παπαστ.**, Ἀθήνας. — Δὲν ξέρουμε πῶς νὰ σὰς εὐχαριστήσομε γιὰ τὸ ἐνεργότατον καὶ ἐντενόμενον ἐνδιαφέρον σας γιὰ τὴν κοινῶν μας προσπάθεια. Μᾶς τονώνετε πολὺ. Συνεργασία σας ἐλήφθη. — **κ. Ἀχ. Βάντζ.**, Ἐνταῦθα. —

Γιὰ τὴν συνεργασίαν σας εὐχαριστοῦμε θερμὰ. Ὁ ἱστορικὸς τομὸς τοῦ τεύχους αὐτοῦ εἶχε κλείσει πρὶν τὴν πάρουσιν καὶ ἀναγκαστὸν μὲνει γιὰ ὀργότερα. — **κων Ἐρ. Φωτ.**, ἐνταῦθα. — Ἡ συνεργασία σας ἐλήφθη, εὐχαριστοῦμε, θὰ τεθῇ σὴν κρίσιν τῆς Ἐπιτροπῆς ὄλης τοῦ περιοδικοῦ. — **κ. Γ. Κοτζ.**, Ἀθήνας. — Γράφομε ἰδιαίτερος, εὐχαριστοῦμε γιὰ ὄλα. — **κ. Εὐρ. Καζ.**, Ἄρταν. — Εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὴν συνεργασία σας, δημοσιεύεται καὶ θὰ δημοσιευθῇ τμηματικὰ. — **κ. Στρ. Ἀθαν.**, Φιλιάτες. — Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν συνεργασία σας, θὰ δημοσιευθῇ. — **κ. Εὐ. Μπόγκ.**, Ἀθήνας. — Εὐχαριστοῦμε γιὰ τὴν συνεργασία. Ἐφτοσὸν ἀργὰ γιὰ τὸ παρὸν τεύχος. — **κ. Γ. Σουλ.**, Cambridge, Mass. — Εὐχαριστοῦμε γιὰ ὄλα. Τὸ ἄρθρον τοῦ κ. Marcu Beza τὸ πῆραμε καὶ εὐχαριστοῦμε πολὺ. Γράφομε ἰδιαίτερος **κ. Ἄρο. Γερων.** καθηγητῆν, ἐνταῦθα. — Συνεργασία σας ἐληφθη καὶ δημοσιεύεται. Εὐχαριστοῦμε. — **κ. Δ. Δάνον**, Ἐνταῦθα. — Ἄρθρον σας δημοσιεύεται. Εὐχαριστοῦμε. — **κ. Ἀθ. Γιάγκαν.**, Ἀθήνας. — Ποιήμα σας δημοσιεύεται. Εὐχαριστοῦμε. — **κ. Κ. Μέριτζον.**, Βενετία. — Διὰ τὴν συνεχιζομένην καὶ πολυτιμὴν συνεργασίαν σας καθῶς καὶ γιὰ τὸ ζωντανὸ ἐνδιαφέρον σας, εὐχαριστοῦμε θερμὰ. Γράφομε. — **μαθ. Χ. Τσ.**, ἐνταῦθα. — Ἐχετε ποιητικὴν εὐδαιμονίαν καὶ ζωηρὴ φαντασίαν ὅσας λείπει ὄμως ἄκόμα ἡ τεχνικὴ δηλ. ἡ ἄρτια σύνθεσις καὶ ἡ ἀφογμὴ μερικῆς κατασκευῆς. Ἐργασθῆτε καὶ ξαναγράψτε μας. — **μαθ Ἀθ. Τζ.**, Ἐνταῦθα. — Τα δυὸ ποιήματά σας δὲν ἔχουν εὐχρῆ τῶν δέξιμον νοημάτων καὶ παρουσιάζουν πολλὰ μετρικὰ σφάλματα ἀσκηθῆτε μ' ἐπιμονὴν εἰσβάσεις δόκιμους ποιητῆς Ἡ ποιητικὴ μέλα ταῦτα σπῆθ, εὐδὲς λείπει καὶ ἴσως ὀργότερα δεῖξει τὴν λάμπη τῆς μὴ βιάζεσθε ὄμως γὰ δημοσιεύσῃτε, καὶ ἂν θέλετε στείλετε μας πᾶντοτε ἐργασίαν σας. — **κ. Β. Ματθ.**, Ἄρτα. — Πῆραμε τὴν συνεργασία σας, θὰ τεθῇ ὅπ' ὄψει τῆς Ἐπιτροπῆς ὄλης. Εὐχαριστοῦμε γὰ τὰ καλά σας λόγια. — **κ. Σπ. Μουσ.**, Παρμευθῆ. — Τὸ περιοδικὸν ἀπελευθεῖται σὲ τὸρὸν κύκλον ἀνογνωστῶν καὶ ἀνόμεσιν σ' αὐτοὺς εἶναι καὶ πολλοὶ ποῦ θὰ ἤθελον εἶναι σύντροφοι καὶ καλλογραμμένῃ ἐργασίᾳ ἔστω καὶ ἐπάνω σὲ περὶ γνωστὰ γὰ τοὺς εἰδικούς θέματα. Παρακαλοῦμε νὰ μὴ λησμονῆτε ὅτι βρισκόμαστε ἀκόμα σὲ τὸ ὄργον τῆς προσπάθειάς μας. Πᾶντως σὰς εὐχαριστοῦμε θερμὰ γιὰ τὸ ζωντανὸ ἐνδιαφέρον σας καὶ τίς σιγρικῆς σας υποδείξεις. — **κ. Νικ. Χρ.**, ἐνταῦθα. — Εὐχαριστοῦμε. Γιὰ τὸ θεμα ὄμως αὐτὸ, συνεργάτης μας εἶχε ἤδη ἐσχληθῆ ὅταν πῆραμε τὴ δικήν σας συνεργασία ποῦ εἶνε καὶ δημοσιευμένη. — **κ. Δημ. Μαρκ.**, Ἄρτα. — Τὴ λάβομε καὶ θὰ δημοσιευθῇ. Παρακαλοῦμε νὰ μᾶς ἐνημερώνετε κατὰ μῆνα—σεῖς ἢ ἄλλος, συνάδελφος σας—καὶ γιὰ τὴ Β' Ἐκπαιδευτικὴ περιφέρεια.

- ΓΡΑΦΙΚΗ ΥΛΗ
- ΧΑΡΤΙΚΑ
- ΒΙΒΛΙΑ

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΛΑΧΕΙΩΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Θ. ΚΙΤΣΙΑ

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 193

ΤΗΛ. 3-18

Βιβλία με δόσεις με τὰς ἰδίας
ΤΙΜΑΣ ΤΩΝ ΕΚΔΟΤΩΝ

**Πᾶνὰ μὴν στεναχω-
ρεῖσθε γιὰ τοὺς λεκέ-
δες τῶν κουστουμιῶν
σας Ζητήσατε ἀπὸ
τὸν παντοπώλην σας
DRAGON**

Κ
Ο
Σ
Τ
Ο
Υ
Μ
Ι
Α

Τ
Α
Γ
Ι
Ε
Ρ

ΤΟ ΜΟΝΑΔΙΚΟΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΡΑΦΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΚΟΥΡΤΕΛΛΙΔΗΣ
ΟΔΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α' 18
(Κεντρική Πλατεία)

Παρακολουθεῖ με προσοχή
τὴν ἐξέλιξιν τῆς Μόδας

Ὁ Κινηματογράφος
"ΕΣΠΕΡΟΣ"

με τὸν θροσόλουστον καὶ ρομαντικὸν κῆ-
τον του κατὰ τὴν θερινὴν περίοδον θὰ
προβάλλῃ τὰ ἐκλεκτότερα ἔργα τῆς παγ-
κοσμίου κινηματογραφικῆς παραγωγῆς

"ΕΣΠΕΡΟΣ"

ΚΩΝ)ΝΟΣ ΜΠΙΤΑΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ—Τηλ. 5-12

Ἀγοράσατε γιὰ τὰ παιδιά σας

Τ Α Χ Ρ Υ Σ Α Ν Θ Ε Μ Α

(Δ. ΔΑΝΟΥ—Θ. ΔΕΡΒΟΥ)

Εἶναι τὸ π ρ ὶ τ ο καὶ τὸ μ ο ν α δ ι κ ὸ ἐλεύθερο Ἀναγνωστικὸ πού
γράφηκε με τὴν πιδ σύγχρονη μέθοδο, τὴν Ἑνιαία συγκεντρωτικὴ
Διδασκαλία. Διαβάζεσαι ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς Β' καὶ Γ' Δημοτικοῦ με
τὴ μεγαλύτερη εὐχέρεια. Τὰ σπρώχνει ἀκόμα καὶ σὲ πολλὰς ἄλλες
εὐχάριστες σχολικὰς ἐργασίας. Εἶναι τὸ δημιουργικὸ παιδικὸ βιβλίον,

"ΘΗΣΑΥΡΟΣ"

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΕΤΑΙ ΑΠΛΗΣΤΩΣ
ΑΠΟ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΣ ΤΑΞΕΙΣ
ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΥ ΚΑΤΕΚΤΗΣΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

"ΘΗΣΑΥΡΟΣ"

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΥ ΤΕΡΠΕΙ ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΕΙ

Οί ποιό ξευπνες Έλληνικές και ξένες γελοιογραφίες
Τό ποιό πλούσιο φωτογραφικό ρεπορτάζ από όλον
τόν κόσμο.

ΖΗΤΕΙΤΕ ΚΑΘΕ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

—ΤΟ—

"ΘΗΣΑΥΡΟΣ"

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗΣ